

BARANYI MÁRTON

HEGEMÓN-E NÉMETORSZÁG?

**A német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásai az Európai Unió
intézményrendszerében**

Budapesti Corvinus Egyetem
Világgazdasági Tanszék

Témavezető: dr. Nagy Sándor Gyula,
habil. egyetemi docens

© Baranyi Márton

**Budapesti Corvinus Egyetem
Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola
Világgazdasági alprogram**

Hegemón-e Németország?

**A német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásai az Európai Unió
intézményrendszerében**

Doktori értekezés

BARANYI MÁRTON

Budapest, 2021

TARTALOMJEGYZÉK

Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	7
Alkalmazott rövidítések jegyzéke	9
1. Bevezetés	10
2. Hipotézisek megfogalmazása	15
3. Elméleti keret.....	23
3.1. A német kérdés és az európai integráció összekapcsolódása	23
3.2. A hegemon stabilitás elmélete.....	29
3.3. A hegemon stabilitás elmélete és Németország	33
4. Németország gazdasági hegemoniája	42
4.1. A német GDP mértéke EU-s összevetésben.....	45
4.2. Az egy főre eső német jövedelem mértéke EU-s összevetésben.....	47
4.3. A német költségvetési mérleg egyenlege uniós összehasonlításban	48
4.4. Németország kereskedelmi partneri státusza az EU-s tagállamok viszonylatában	49
4.5. Az uniós tagállamok kereskedelmi mérlege.....	51
4.6. Az EU költségvetésébe történő befizetés	52
4.7. A német munkatermelékenység alakulása EU-s összevetésben.....	54
4.8. Németország versenyképessége	56
4.9. Németország hitelminősítése.....	58
4.10. A német államkötvények kamatlába uniós összevetésben	59
4.11. A koronavírusra adott gazdasági mentőcsomag nagysága az Európai Unióban	61
5. Németország térnyerése az uniós intézményekben	63
5.1. Német hatalom az Európai Bizottságban	67
5.2. Német hatalom az EU-s intézmények csúcsán.....	72
6. Németország az uniós tagállamok szemszögéből.....	84
6.1. Németország, mint elsődleges kapcsolati pont.....	88
6.2. Az integrációval kapcsolatos érdekek és Németország.....	90
6.3. Németország, mint megbízható együttműködő partner.....	92

6.4. Németország súlya a különböző szakpolitikai területeken.....	93
7. Németország befolyása az uniós döntéshozásra.....	98
7.1. COM(2015) 450: bizottsági jogszabálytervezet egy áthelyezési válságmechanizmus létrehozásáról	101
7.2. COM(2018) 773 "A Clean Planet for all" bizottsági jogszabálytervezet a 2050-re elérendő klímasegélyről.....	107
8. Németország súlya az európai parlamentben.....	113
8.1. EP-képviselői aktivitási rangsor 1	118
8.2. EP-képviselői aktivitási rangsor 2	119
8.3. EP-képviselői összekötési rangsor	121
9. Következtetések, a disszertáció korlátai és további kutatási lehetőségek.....	125
9.1. A kutatás eredményei	126
9.2. A disszertáció korlátai	130
9.3. További kutatási lehetőségek	132
Mellékletek.....	134
Irodalomjegyzék.....	161

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Ábrák:

1. ábra: GDP (folyó áron) az Európai Unió tagállamaiban (millió euró).....	46
2. ábra: A háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelme (vásárlóerő- egységben [PPS] kifejezve).....	47
3. ábra: Jelentősebb uniós tagállamok költségvetési mérlege (GDP százalékában)	48
4. ábra: Németország kereskedelmi partneri státusza az EU-s tagállamok viszonylatában (2018).....	50
5. ábra: Az uniós tagállamok kereskedelmi mérlege (folyó áron, millió euró).....	52
6. ábra: Az EU költségvetésébe történő befizetés (millió euró).....	54
7. ábra: Egy munkavállalóra és ledolgozott munkaórára eső munkatermelékenység (EU- 27 százalékában)	55
8. ábra: A Világgazdasági Fórum versenyképességi indexe (2011-2019).....	57
9. ábra: Németország hitelminősítése a három legjelentősebb hitelminősítőnél (1983- 2020)	58
10. ábra: A 10 éves lejáratú államkötvények hozama néhány uniós tagállam esetében (2010-2020).....	60
11. ábra: A koronavírusra adott gazdasági mentőcsomagok nagysága (2020), a GDP százalékában.....	61
12. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az összes beosztás és kategória tekintetében az Európai Bizottságban, 2010-2020.....	70
13. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az az Európai Bizottságban, adminisztrátori beosztásban (2010-2020)	70
14. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az Európai Bizottságban beosztások szerinti bontásban, 2010-2020	71
15. ábra: Az intézményi-hatalmi modell, 2011-2020.....	79
16. ábra: Melyik tagállamot keresik meg elsőként a különböző szakpolitikai ügyekben?	89
17. ábra: Melyik tagállammal egyeznek meg leginkább az EU-val kapcsolatos érdekeik?	91
18. ábra: Melyik tagállammal a legkönnyebb együttműködni?.....	92
19. ábra: EP-jelentéstevők száma és aránya tagállami bontásban.....	120

Táblázatok:

1. táblázat: Németország gazdasági hatalmának indikátorai (2011).....	43
2. táblázat: Az Európai Bizottságban (és az összes uniós intézményben) tagállamokra vonatkozó, jelenleg hatályos foglalkoztatási célarányok.....	68
3. táblázat: Az intézményi-hatalmi modell pontallokációja.....	77

ALKALMAZOTT RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ÁFA	Általános forgalmi adó
COREPER	<i>Comité des représentants permanents</i> , Állandó Képviselők Bizottsága
DG	<i>Directorate-generale</i> , Főigazgatóság
EIB	Európai Beruházási Bank
EKB	Európai Központi Bank
EKSZ	Európai Külügyi Szolgálat
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EP	Európai Parlament
EU	Európai Unió
Eurostat	Európai Unió Statisztikai Hivatala
FDI	<i>Foreign Direct Investment</i> , Közvetlen külföldi befektetés
GDP	<i>Gross Domestic Product</i> , Bruttó hazai termék
GMU	Gazdasági és Monetáris Unió
GNI	<i>Gross National Income</i> , Bruttó nemzeti jövedelem
IMF	<i>International Monetary Fund</i> , Nemzetközi Valutaalap
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> , Észak-atlanti Szerződés Szervezete
NDK	Német Demokratikus Köztársaság
NSZK	Német Szövetségi Köztársaság
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> , Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet
V4	Visegrádi négyek (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia)
WEF	<i>World Economic Forum</i> , Világgazdasági Fórum
WTO	<i>World Trade Organisation</i> , Kereskedelmi Világszervezet

1. BEVEZETÉS

Az európai integráció létrejötte és immár több évtizedre visszatekintő működése – egyéb, manapság kevésbé emlegetett és némileg háttérbe szorult gyakorlati eredményein túl (úgy, mint a béke és az európai egység megteremtése, a gazdasági integráció és ezáltal a gazdasági és társadalmi fejlettség előmozdítása stb.) – a tudományos kutatás kiapadhatatlan témaforrásaként is szolgál. Ez nem csoda. Az Európai Unió egy történelmi példa nélküli integrációs kísérletként, egyedülálló békeprojektként és egy újfajta politikai képződményként rengeteg érdekes és komplex problémafelvetéssel szolgál évtizedek óta több diszciplína számára is. A közgazdaságtan, politikatudomány és egyéb diszciplínák esetében se vége se hossza a potenciális kutatási témáknak, s a jelenkor európai integrációjának aktuális kihívásai valószínűvé teszik, hogy ez a belátható jövőre nézvést is így fog maradni.

Az európai integrációval kapcsolatos politikatudományi és közgazdasági kutatás egyik, a kezdetektől jelen lévő központi kérdése az Európai Unión belüli hatalmi viszonyok lehetőleg teljes körű feltérképezése. Ezen tág témakörbe tartozik az EU-n belüli hatalmi logika és dinamika elemzése, annak a kérdésnek az eldöntése, hogy létezik-e, és amennyiben igen, akkor hol található az EU-n belüli hatalmi központ, milyenek az intézmények közti hatalmi alá-fölérendeltségi viszonyok, milyen szerepük és hatalmuk van a tagállamoknak az integrációs kereteken belül (illetve egymáshoz viszonyítva), továbbá hogyan lehet a leghatékonyabb az érdekérvényesítés az összetett intézményi struktúrában? Mi hajtja előre az integráció kérdéskörét, ki vagy mi tekinthető integrációs „driver”-nek (Schmidt, 2018)? Az érdekérvényesítés különböző szintjei (nemzeti, regionális, intézményi, iparági stb.) hogyan színesítik a képletet? Megannyi kérdés, amelyekre az Európai Unió létrejöttét és működését magyarázó főbb elméletek (funkcionalizmus, föderalista és kormányközi elméletek) is törekednek magyarázattal szolgálni.

A hatalom természetének és működésének megértése az Európai Unión belül nem tekinthető egyszerű feladatnak, ami elsősorban az uniós döntéshozatal rendkívüli komplexitására vezethető vissza. Az unión belül ugyanis nincs egy általánosnak nevezhető, vagy akár tipikusnak tartott döntéshozatali folyamat, így az egyes

eljárásokhoz különböző folyamatok, csatornák, és szereplők társulnak, különböző érdekérvényesítési stratégiákkal (Nugent, 2017). A helyzetet tovább nehezíti, hogy az Európai Unió egy *sui generis* entitás, amelyet nem lehet hagyományos politikai rendszerként beazonosítani, ugyanis leírhatatlan a klasszikus részvételi demokrácia eszköztárával (Greenwood, 2011). Már az aktorok száma is beszédes: az EU-s intézmények mellett (amelyek korántsem tekinthetők egységes, azonos érdekekkel bíró homogén blokknak, lásd a komplex hatalmi viszonyokat például az Európai Parlament – EU Tanácsa viszonylatban), a tagállamok kormányai, illetve a nem kormányközi szervezetek játszhatnak szerepet, ugyanakkor a folyamatokon belül az aktorok felelőssége és mozgásteret nagyban különbözhet (Best, 2016; Nugent, 2017).

Mindezen előbb ismertetett intézményi komplexitás ellenére – és a nemzeti érdekérvényesítés primátusát feltételezve – egy ország kiemelkedik a többi aktor közül az európai integráció hatalmi viszonyainak elemzésekor. Ez az ország Németország. A jelenkor a német hatalom aranykora (Lever, 2017), a német gazdaság szempontjából pedig a „második gazdasági csoda” korszakaként értelmezhető (Fratzscher, 2018) a 2010-es évtized.¹ Németországra ma már az Európai Unió legfontosabb országaként és kvázi az EU vezetőjeként szokás tekinteni, más megfogalmazásban: Németország „az európai integráció normatív állama, gazdasági és pénzügyi erejénél fogva annak centruma, ha úgy tetszik, mag-Európa magja” (Kiss J., 2012:3). A német hatalom összetett kérdéskörének egyik legfontosabb eleme ugyanakkor az, hogy Németország hatalma nem a katonai erőfölényen alapul, s az európai vezető szerepkört Németország – legalábbis az utolsó fél évszázadban – nem ambicionálta, pláne nem büszke a jelenkorban elért vezetői státuszára (Lever, 2017). Ez a látszólagos ellentmondás a német kérdésre vezethető vissza.

Hegemón-e Németország? A kérdés nem új, ahogy a német kérdés sem: egyfajta bűvópatakként vonul végig Európa történelmében a 19. század végétől a jelenkorig. Bár a

¹ Már itt hangsúlyosan ki kell térni a 2020-ban kezdődő-, és talán a következő évek legfelforgatóbb történéseire, a globális koronavírus járványra, ami fenekestül forgatja fel az általunk ismert világot. Jelen sorok írásakor a globális járvány harmadik hullámát éljük úgy, hogy az első két hullám (2020 tavaszán és őszén) kontinenseket kényszerített bezárkózásra és a mindennapi élet és gazdasági működés megállítására. A koronavírus okozta globális járvány hatásai, a pandémia hatásainak kezelési költségei még ma, 2021 elején is jórészt felbecsülhetetlenek. A koronavírus és hatásai alól természetesen a doktori disszertáció tárgya, Németországra sem tud kibújni. A disszertáció védésekor már reális lehetőségnek tűnik, hogy szignifikáns német (és persze uniós) recesszióról lesz tudomásunk.

hangsúlyok az adott kortól és kontextustól függően változnak, a német kérdés alapvetően azt a dilemmát fogalmazza meg, hogy az egységes Németország megléte nem eredményezhet stabilitást és békét az európai kontinensen, tekintettel az egységes Németország (politikai és gazdasági) túlzott hatalmára és befolyására, ami kezelhetetlenül nagy Európán belül.² A német kérdés ismétlődő felvetődésére a történelmi kontextus változása ad magyarázatot: időszakosan ugyan, de a német kérdés meghaladottnak volt tekinthető azáltal, hogy Németország nem volt egységes. A vesztfáliai békeszerződés évszázadokra szentesítette a „Németország helyett német országok” konstrukciót (Kiss J., 2012), ami a kontinentális stabilitás alapját jelentette, ez a rendszer ugyanakkor felbomlott az egységes német birodalom létrejöttével (1871). A 20. század hasonló párhuzammal szolgált: a második világháborút lezáró békerendszer és a kettéosztott Németország ideiglenesen meghaladottá tette a német kérdést, ugyanakkor a hidegháború vége és Németország újraegyesítése, majd az ország európai integrációban betöltött egyre fontosabb szerepe miatt a német kérdés újra aktuálissá vált.

Az elmúlt években a német kérdés és a megerősödő Németország újból az Európai Unióhoz kapcsolódó tudományos érdeklődés homlokterébe került, különösen az eurózóna krízisében betöltött válságkezelői szerepköre miatt. A kérdésnek égető aktualitást a globális koronavírus okozta járvány ad, illetve a koronavírusra válaszul kifejtett válságkezelési reakció indokolja, amely keretei között ismét Németország vezető szerepéről, illetve a vezető szerepnek való megfelelésről van szó (Braw, 2020). A német kérdés 21. századi diskurzusa arra vonatkozik, hogy az újraegyesült Németország milyen szerepet tölt be az Európai Unió politikai és gazdasági életében, mennyire tekinthető vezetőnek vagy akár hegemónnak az Európai Unióban, s amennyiben elfogadjuk, hogy Németország az EU vezető hatalmává nőtte ki magát az elmúlt évtizedekben, úgy milyen különböző aspektusai vannak a német érdekérvényesítésnek?

Németország európai hatalma és befolyása ma is ellentétes érzelmeket szül. Nagy szakirodalma van annak a vélekedésnek, amely szerint Németország a saját képére formálja az Európai Uniót és annak gazdasági kormányzását, másrészt a követelményekért cserébe önmaga nem hajlandó áldozatokra, és így önző, arrogáns

² A német kérdéstről bővebben lásd az Elméleti keret c. fejezetet.

főszereplője az európai integrációs folyamatoknak.³ Az ország gazdasági teljesítménye ugyanakkor valóban elismerésre ad okot: a 2007-es gazdasági világválság óta Németországnak sikerült 10 százalékkal növelnie a gazdasági kibocsátását, miközben öt millió fővel nőtt a foglalkoztatottság, 5 százalék alá csökkentve a munkanélküliséget, mindezt úgy, hogy példaértékű fiskális politikát folytatva a német gazdaság 2012 óta fiskális többletet termel, továbbá folyamatosan csökkenő tendenciát mutat az államadósság (Fratzscher, 2018 – az ország gazdasági teljesítményét leíró adatokat lásd később). Az ezredfordulón még Európa beteg emberének nevezett Németország (Economist, 1999) ma már megkérdőjelezhetetlenül az Európai Unió első számú gazdasági hatalmának számít (Dustman – Fitzenberger – Schönberg – Spitz-Oener, 2014). A történelem hosszú árnyéka miatt Európán belül mindig is egyfajta aggodalommal átitatott óvatosság jellemezte Németország vezető szerepét, erősödő hatalmát, ami egyrészt az eurózóna válságában játszott – sokféleképpen megítélhető, ambivalens – szerepére, másrészt a német kérdésre vezethető vissza. Az ellenérzések mellett egyre többen vannak ugyanakkor azon a véleményen, hogy a német gazdasági erőfölénynek egy, a mainál markánsabb politikai felelősségvállalással kell társulnia az Európai Unión belül (például a hegemoniával járó feladatok ellátásával, lásd később). Az ezt a véleményt osztók szerint Németországnak végre fel kellene vállalni a politikai vezető szerepet, azaz a hegemon szerepkört (avagy a „hatalom a középpontban” felelősségteljes, kiegyenlítő és vezető státuszát, ahogy pl. Herfried Münkler (2015) vallja). Ehhez a véleményáramlathoz sorolandó az egykori lengyel külügyminiszter is, aki a múltbéli német hatalom sokszor kárvallott nemzetének sarjaként állította, hogy jobban tart a német inaktivitástól, mint a német hatalomtól (Sikorski, 2011).

Ahogy az előzőekben már utaltam rá, Németország erősödő, mi több domináns szerepét az Európai Unión belül többen a hegemonisztikus berendezkedéssel vonják párhuzamba, innen a kapcsolódás a hegemon stabilitás elméletéhez, ami egy értelmező elméleti keretet ad a témakörnek (a dominancia és hegemonia közötti különbségtétel a kutatás elméleti keretének felállítása során lesz majd – egyebek mellett – alaposabban körbejárva).

³ A történelem ismétli önmagát: a koronavírus kedvezőtlen gazdasági hatásainak lehetséges kezelésére ismét megjelent az eurókötvények gondolata 2020 tavaszán, ún. korona-kötvények formájában, amely bevezetése kapcsán az ismételt merev német elzárkózás családottságot vált ki a (főként déli) partnerekből, akik meg nem értést, arroganciát kiáltanak.

A dolgozat aktualitását és jelentőségét az adja, hogy – a történelmi tapasztalatok alapján – a német hegemonia kérdésköre, illetve a német kérdés újbóli megjelenése nem tekinthető kizárólag német ügynek. A német kérdés sohasem csak a németeket érintette, tekintve, hogy a német kérdés szorosan összefügg az európai integráció sorsának alakulásával (erről lásd részletesebben az Elméleti keret c. fejezetet) és az európai stabilitással, így minden fontos jelenlegi kérdés háttérében – legyen szó a Gazdasági és Monetáris Unióról, az EU stabilitásáról, a Brexitről, vagy akár egyes európai szakpolitikai kérdésekről – végső soron felsejlik a német hegemonia kérdésköre. A magyar gazdaság német gazdaságtól való függőségét leíró sokat emlegetett mondás (miszerint amennyiben Németország tüsszent, Magyarország tüdőgyulladást kap) valójában kivetíthető egész Európára: Németország sorsának alakulása és a német hatalmpolitika közvetlen kihatással van nem csak az ország közvetlen és közeli szomszédjaira, de az egész Európai Unió sorsának alakulására is.

A német hegemonia aktualitása, jelenléte és dinamikája – az előzőek fényében – kifejezetten fontos az európai kontinens számára, de azon belül különösen Magyarországra nézvést is, amely nem csak, hogy közeli szomszédja Németországnak, de gazdasági szempontból függő viszonyban van a német gazdaság teljesítményétől. Ez nem tekinthető újdonságnak: Magyarország számára Németország évszázadok óta döntő fontosságú mind politikai, mind gazdasági értelemben. Ebből a viszonyrendszerből világosan következik, hogy miért is fontos a német hatalom lényegének és dinamikájának megértése Németország partnereinek, szövetségeseinek, ezen belül is kiemelkedően Magyarországnak.

Végül fontos azt is megemlíteni, hogy a dolgozat Németország vélt hegemoniájának néhány gyakorlati aspektusát igyekszik felkutatni, bebizonyítani és bemutatni a koronavírus előtt ismert korszakban. Az Európai Unió komplex világában az érdekérvényesítésnek, a dominanciának, továbbá a hegemoniának többféle megnyilvánulása lehet, és – ahogy a későbbiekben erről szó lesz – a német dominancia különböző aspektusai közül csupán néhány dimenzió állt eddig a vonatkozó kutatások középpontjában. A dolgozat – reményeim szerint – az Európai Unión belül tapasztalható német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásával kapcsolatos diskurzushoz tud majd némileg hozzájárulni.

2. HIPOTÉZISEK MEGFOGALMAZÁSA

Németország hegemon mivolta mára az európai integráció hatalmi dinamikáját vizsgáló szakirodalom sokat hangoztatott tételévé vált. Az értekezésnek nem célja egy alternatív elméleti keret felállítása, és nem törekszik arra sem, hogy Németország hegemon mivoltát cáfolja. Épp ellenkezőleg: elemzésének kiindulópontjaként fogadja el a vonatkozó elméleti háttérként talán legelterjedtebb hegemon stabilitás elméletét és az ahhoz kapcsolódó elemzéseket, amelyek szerint mára Németország Európa (vonakodó, jóságos, együttműködő, regionális) hegemonjává vált (lásd később).

Már a vonatkozó szakirodalom ismertetése előtt is érdemes ugyanakkor aláhúzni, hogy a szakirodalom túlnyomó többsége (Benczes, Bulmer és Patterson, Kaelberer, Kundnani, Streeck és sokan mások) Németország vélt hegemoniájának legjelentősebb, leginkább szembevetendő aspektusára fókuszál: az ország eurózába válságában, valamint a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) kormányzásában betöltött szerepkörére. Ez nem véletlen. Ahogy a következő fejezetben részletesebben is kifejtjük, Németország a gazdasági vezető szerepkört ugyan hagyományosan magára vállalta, de az elvárható „normalitással” ellentétben nem tört a vezető gazdasági szerepkör mellett politikailag is domináns szerepre (vö. „gazdasági óriás, politikai törpe” – (Bulmer-Paterson, 2013)). A gazdasági integráció, s azon belül is a monetáris unió kiépítésében Németország ugyanakkor nem csak, hogy részt vett, hanem a saját képére is formálta (a vonatkozó témával kapcsolatban igen széles körű szakirodalom áll rendelkezésre). Ahogy Kundnani (2014: 45) sorolja, Németország a következőket biztosította a monetáris unió létrehozatala és működtetése kapcsán: a német márka kvázi túlélését az új közös európai valuta képében, az árstabilitás elsődleges célként való megszabását, a „no bailout clause”-t, az Európai Központi Bank (EKB) a német központi bank mintájára történő felállítását, az EKB frankfurti székhelyét. (Az előbbi kérdéskör közvetlen előzménye a német dominancia vizsgálata az GMU létrehozatalát megelőző Európai Monetáris Rendszer német szemszögből történő vizsgálata – a szakirodalom ezt nevezi „German dominance hypothesis”-nek.) Az előbbieket fényben nem véletlen, hogy a szakirodalom tekintélyes része a gazdasági és ahhoz szorosan kapcsolódó bizalmi válság (amely válság az EU egészének működését és talán fennmaradását is veszélyeztette), és a Görögországnak nyújtott mentőcsomagok

kapcsán miért fókuszál Németországra mint a válságkezelés legfontosabb szereplőjére, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó német hatalomgyakorlás eszközeire.

Az előbbieket is figyelembe véve a doktori értekezés a GMU-val kapcsolatos eddigi legfontosabb kutatási eredmények bemutatásán túl nem kíván a német hegemonia eurózonában betöltött válságkezelői szerepével foglalkozni. Helyette a német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásainak eddig kevésbé kutatott oldalait célozza körbejárni. Az értekezés empirikus kutatása az alábbiakban bemutatott öt hipotézisre épül. Az előzetes hipotézis kivételével mindegyik hipotézis a német hegemonia egy-egy különálló területét járja körül a német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásai után kutatva. Tekintve, hogy az empirikus kutatás egyes célterületei eddig nem voltak a német hegemoniához kapcsolódó tudományos érdeklődés középpontjában, az empirikus kutatás várhatóan (és remélhetőleg) újfajta eredményekkel gazdagíthatja a német hegemoniával kapcsolatos diskurzust.

Jelen disszertáció – a Németországra vonatkozó hegemon stabilitási elméletet kiindulópontnak véve – elfogadja a szakirodalomban relatíve széles körben elterjedt nézetet Németország (vonakodó, regionális) hegemon mivoltáról. Az empirikus kutatás elsődleges célja az, hogy – a szakirodalomban már fellelhető aspektusokon túl – a hegemonia gyakorlati megnyilvánulásait – amennyiben léteznek – felkutassa, és vizsgálat tárgyává tegye. A szakirodalom túlnyomó többsége ugyanis Németország gazdasági erejét hangsúlyozva az euróválságban betöltött szerepét vizsgálja (erről részletesebben lásd a „Vonatkozó elméleti háttér – szakirodalom ismertetése” fejezetet), miközben világos, hogy a német dominancia nem merül ki az eurózóna válságkezelői szerepkörében, illetve a monetáris unió jövőjének alakításában. Az előbbieket figyelembe véve az empirikus kutatás elsődleges célja annak a kérdéskörnek a körbejárása, hogy – a liberális hegemon stabilitás elméletét, illetve Németország vonakodó hegemoniája tételét elfogadva – milyen gyakorlati megnyilvánulásai vannak Németország hegemoniájának?

A hipotézisek ismertetését megelőzően fontos hangsúlyozni, hogy ideális esetben létezne egyetlen olyan mutatószám, ami alapján a hegemonia meglétére következtetni lehetne, illetve amely segítségével a hegemoniát mérni lehetne. Ilyen mutatószám ugyanakkor nem létezik. Éppen az egzakt mutatószám hiánya következtében szükséges egy lehetőleg

minél pontosabb megközelítéssel bíró módszertan kidolgozása, amely több indikátor szintézisével tud a hegemoniáról egy átfogó és relatíve pontos képet adni egy meghatározott időintervallum – jelen esetben 2011-2020 – tekintetében. A disszertáció hipotézisei – amelyeknek az ismertetése alább következik – ezt a célt szolgálják. Az előbbiek fényében Németország abban az esetben hegemon, amennyiben a disszertáció által vizsgált hipotézisek többsége igaznak bizonyul.

Végül azt is alá kell húzni, hogy a disszertáció hipotézisei kivétel nélkül a hegemonia tényét vizsgálják, azaz azt kutatják, hogy Németország hegemonnak tekinthető-e, és nem azt, hogy Németország használja-e a feltételezett hegemon hatalmát. Egyedül a harmadik hipotézis (H3) esetében lehetne a vizsgálatot olyan szempontból is lefolytatni, hogy Németország használja-e a hegemon hatalmát az uniós jogalkotás kezdeti szakaszában, ugyanakkor a harmadik hipotézis is elsődlegesen azt a célt kívánja szolgálni, hogy Németország esetleges hegemon mivoltát – egy komplex és kevésbé kutatott uniós kontextusban – bizonyítsa. Az elsődleges – gazdasági hegemoniára fókuszáló – hipotézis kivételével az összes többi hipotézis a politikai hegemoniát kutatja.

H0: A gazdasági adatsorok alátámasztják Németország gazdasági hegemoniáját az EU-n belül a 2011-2020-as időszakra vonatkozóan.

A dolgozat előzetes hipotézisének célja, hogy a hegemon stabilitás elméletét Németországra nézvést alátámasztva körbejárja és elemezze a német dominanciát/hegemoniát leíró gazdasági adatsorokat. Az Európai Unión belüli vélt német hegemoniának számos aspektusa van, többféleképpen lehet a létezését mérni/bizonyítani, ugyanakkor talán a német hegemonia gazdasági adatsorokkal való alátámasztása tekinthető az egyik legbeszédesebb aspektusnak/módszertannak. Figyelembe véve azt a tényt, hogy a német gazdasági erőfölényt demonstráló adatsorok ismertetése egy már többször többek által alaposan körbejárt terület, ezért ezt a témakört csupán egy előzetes hipotézis keretei között kívánom vizsgálni. Cél, hogy a legfontosabb gazdasági adatsorok historikus ismertetésével bebizonyítsam, hogy Németország – gazdasági értelemben – megkérdőjelezhetetlen domináns szerepet játszik a többi uniós tagállam között. A gyakran evidenciaként kezelt német gazdasági dominancia bemutatása és igazolása fog

átvezetni a kutatás érdemi részéhez, a német vélt vagy valós hegemónia uniós szervezetben (döntéshozatalban) történő vizsgálatához.

H1: Németország EU-n belüli hegemóniája tetten érhető az uniós intézményeket vezető tisztviselők körében tapasztalható fokozódó német térnyerésben a 2011-2020-as időszakban.

Az uniós tisztségviselők az EU magatartási kódexének rendelkezései alapján munkájukat függetlenül, összeférhetetlen módon, és legjobb tudásuk szerint kötelesek elvégezni (Az Európai Unió Tisztségviselőinek Személyzeti Szabályzata, Melléklet: Az Európai Bizottság személyzetének társadalmi kapcsolatainak során tanúsított helyes hivatali magatartására vonatkozó szabályzat, 1. pont). Ez a rendelkezés implicit módon azt is jelenti, hogy az uniós tisztségviselők munkájukat a saját országuktól és azok érdekeitől függetlenül, azok esetleges befolyásolási kísérletének ellenállva, autonóm módon végzik. Mindezek ellenére a szakirodalomban régóta kutatott kérdés, hogy a nemzetközi szervezetekben dolgozó tisztviselők munkáját mennyire befolyásolja nemzetiségük és származásuk. A felvetéssel kapcsolatban több kutatás is bizonyítottan tekinti, hogy a nemzetközi szervezetekben, továbbá az uniós intézményekben dolgozó uniós tisztségviselők esetében nem indifferens a nemzetiségi háttérük és a saját tagállamhoz fűződő kapcsolataik (lásd Egeberg (1996) és Hooghe (1999) témában folytatott kutatásait).

A hipotézis annak bizonyítására törekszik, hogy a német tisztségviselők túlreprezentáltak a vezető uniós tisztségviselők arányainak tekintetében. Míg egyrészt az EU intézményekben alapkövetelmény a „földrajzi egyensúly” biztosítása az alkalmazottak számának és arányainak tekintetében, a hipotézis bizonyítani kívánja, hogy az elmúlt időszakban a vezető uniós posztok betöltésekor egyértelművé és jelentőssé vált a német fölény. A „vezető uniós tisztviselő” vagy „vezető uniós poszt” kifejezés nem kizárólag az uniós intézmények elnöki vagy főtitkári posztjaira értendő, hanem az uniós intézményekben betöltött menedzseri szerepkörökre is (a menedzseri szerepkörök definiálásának módját és a módszertan részleteit lásd a III. fejezet alatt).

A vizsgálódás során külön figyelmet érdemel az Európai Bizottság, amely a leginkább transzparens intézményként rendszeres időközönként közzéteszi a személyzeti állományra vonatkozó adatsorokat nemzetiségre, nemre, pozícióra, és igazgatóságra való bontásban. Ez a historikus adatsor teszi lehetővé, hogy az uniós intézményekben, azon belül is elsősorban a legtöbb tisztviselőt alkalmazó Európai Bizottságban tapasztalható német előretörést a legjobban dokumentálni lehessen.

H2: Németország EU-n belüli vezető szerepe világosan kirajzolódik az EU-s partnerek tagállami érdekérvényesítési stratégiáiból és szövetségkötési preferenciáiból (2011-2020).

A tagállami érdekérvényesítés hagyományos és elsődleges terepe az Európai Unió Tanácsa. A kormányközi alapon működő szervezet az EU hosszú ideig egyedülálló jogalkotójának volt tekinthető, ma már társ-jogalkotó szervezet a közösségi politikák tekintetében. Az Európai Unió Tanácsa informális találkozók fórumából vált a tagállami érdekek megjelenítésének és egyeztetésének kormányközi fórumává, a tagállami érdekképviselő elsődleges helyszínévé (Kégler, 2008). Az Európai Unió Tanácsa nem egy statikus intézmény: az utóbbi időszakban egyre nagyobb szerepet játszik a többségi döntéshozatal (azaz az Európai Parlamenttel, mint társ-döntéshozóval való együttműködés), csökken a tanácsi formációk száma, valamint folyamatosan növekszik a soros elnökség és az elnökségi trojka szerepe (Nugent, 2017). Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy a tagállami érdekérvényesítés érzékenysége, továbbá a politikai kompromisszumok, valamint a zárt struktúra miatt az Európai Unió Tanácsa mind a mai napig a legzártabb, legzárkózottabb uniós intézménynek tekinthető, amelynek csak a végső döntései ismertek anélkül, hogy az alkufolyamatok vagy a döntésekhez vezető út láthatóvá válna a nyilvánosság számára (Kégler, 2008:43; Best, 2016; Nugent, 2017).

Az Európai Unió Tanácsának felépítése és működési logikája, döntéshozatali eljárásrendje adja meg a tagállami érdekérvényesítés kereteit. Bár az előző pontból kiderült, hogy igen nehéz a tagállami befolyásolás és érdekérvényesítés módszereit tudományos eszközökkel górcső alá venni, léteznek indikátorok, amelyekkel az egyes tagállamok súlyát és érdekérvényesítő képességét közvetlen vagy közvetett módon mérni lehet. Az egyik ilyen kézenfekvő indikátor az egyes tagállamok szavazati súlya,

ugyanakkor mivel az uniós (és különösen a tanácsi) döntéshozatalban a koalíciók létrehozatala és az egyes háttéralkuk kialakítása igen fontos szerepet játszik (Kéglér, 2008), így pusztán a szavazati súly elemzése nem kielégítő módszer a tagállami érdekérvényesítés mérésére.

A tanácsi érdekérvényesítés szakirodalma szerint a szavazások kvantitatív jellegén keresztül (pl. szavazati arányok és eloszlások trendelemzése) lehet következtetni a tanácsi erőviszonyokra (Kéglér, 2008:64; Nugent, 2017). A tanácsi szavazások bizonyos szempontok szerinti elemzése ugyan fontos útmutatója lehet az egyes tagállamok döntéshozatalban betöltött súlyának elemzésére, a disszertáció vonatkozó hipotézisének állítása szerint ugyanakkor Németország EU-n belüli vezető szerepe nem a szavazati arányokból, hanem az EU-s partnerek tagállami érdekérvényesítési stratégiáiból és szövetségkötési preferenciáiból rajzolódik ki világosan, ami nem bizonyítható pusztán a szavazások elemzése által. Szerencsére az utóbbi évek egyik nagyszabású kutatásának köszönhetően egy brüsszeli think tank (*European Council on Foreign Relations*) elkészítette az *EU Coalition Explorer* nevű adatbázist, amely több száz uniós szakértő, köztük tagállami, Tanácsban dolgozó diplomata koalíciókötési preferenciáit dolgozta fel. 2020-ban az *EU Coalition Explorer* már harmadik kiadására került sor, így a három kiadás remek lehetőséget ad a historikus trendek felvázolására. Az adatbázisból kinyerhetők – többek között – olyan adatok, amelyek azt kutatják, hogy az egyes tagállamok mely partnereket tekintik a legfontosabb aktoroknak, mely tagállamhoz fordulnak leginkább a különböző szakpolitikai kérdésekben, mely tagállamokkal van a legtöbb közös érdekük, mely tagállamokkal képesek leginkább és legkevésbé kooperálni. A hipotézis alátámasztásának legfontosabb forrása tehát az *EU Coalition Explorer* lesz, amellyel bizonyítani kívánom, hogy az uniós tagállamok érdekérvényesítési szempontjából Németország számít az elsődlegesen óhajtott szövetségesnek, a leginkább megnyerni kívánt partnernek.

H3: Németország EU-n belüli hegemóniája és érdekérvényesítő képessége már az uniós döntéshozatal fázisában tetten érhető.

A döntéshozatal az Európai Unión belül egy igen komplex folyamat, amely – a döntéshozatal pontos típusától függően – több uniós intézmény bevonásával zajlik. A mára leginkább elterjedt döntéshozatali formát, az ún. együttdöntési eljárást még az

Egységes Európai Okmány vezette be (1986), s mára ez vált az EU fő jogalkotási folyamatává, amit a Lisszaboni Szerződés egyrészről szentesített, másrészről „rendes jogalkotási eljárásnak” nevezett át (Horváth, 2011). A rendes jogalkotási eljárás alapja, hogy az Európai Bizottság – közösségi ügyekben kizárólagos javaslattevőként – jogszabályokra és egyéb rendeletekre tesz javaslatot, míg az Európai Unió Tanácsa – az Európai Parlamenttel közösen – együttes jogalkotással fogadják el (vagy utasítják el) a Bizottság által benyújtott törvénykezési javaslatot (Nugent, 2017).

Általánosnak tekinthető az a vélekedés, hogy az együttdöntési eljárás bevezetése és későbbi kiterjesztésének nagy nyertese az Európai Parlament lett, hiszen társjogalkotóként hosszú évtizedek után azonos szintre lépett az Európai Unió Tanácsával, s így a tagállami érdekképviselő mellett a közvetlenül választott Európai Parlament immár a döntéshozatalban is közvetlenül meg tudta jeleníteni az uniós polgárok érdekeit (Harlow, 2014). Ebben a kontextusban kevesebb figyelmet kap az Európai Bizottság, amely évtizedek óta látszólagosan változatlan szerepkörben található: egyéb feladatai mellett az Európai Szén- és Acélközösség létrehozatala óta ez az intézmény számít a döntéshozatali entitásnak, amely bizonyos esetekben ugyan döntéseket is hozhat (lásd a *komitológia* intézményét vagy a végrehajtási intézkedéseket) és további feladatai is vannak, de jelentőségét mégis leginkább a közösségi kompetenciák területén a döntések kezdeményezésének joga adja (Best, 2016). Az Európai Unió mindennapi munkáját végző, döntéshozatali, döntéseket kezdeményező szervezetre szupranacionális entitásként szokás hivatkozni, mivel – az EU Tanácsával szemben – az EU egészének érdekeit szolgálja a közösségi érdekek őreként, amely során a független intézmény nem egy-egy tagállam parciális érdekeit veszi figyelembe (Horváth, 2011).

A fentiekkel szemben a hipotézis azt vizsgálja, hogy már az Európai Bizottság döntéshozatali folyamatában (a döntéshozatal kvázi „embrionális stációjában”) tetten érhető bizonyos tagállami preferenciák megnyilvánulása, ezen belül is kiemelten a német álláspont visszatükröződése (Lever, 2017). A hipotézis által két esettanulmányon keresztül vizsgált állítás, hogy a német tagállami álláspont már a döntéshozatali korai stádiumában (azaz az elvileg közösségi érdeket tükröző bizottsági jogszabály-előterjesztésben) megjelenik még azelőtt, hogy az a formálisan tagállami érdekeket képviselő testület (Tanács) elé kerülne.

H4: Az Európai Parlamentben a 2014-2019-es törvénykezési ciklusban a német európai parlamenti képviselők voltak a legaktívabb és legtöbb összeköttetéssel rendelkező képviselők.

Az Európai Parlament a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után az Európai Unió társjogalkotó szervévé vált (lásd az előző hipotézisnél kifejtett együttdöntési eljárás lényegét). Az Európai Parlament képviselői a rendes jogalkotási eljárás keretei között a Bizottság által kiadott jogszabály tervezetekhez saját módosító javaslatokat fűzhetnek, amelyek – az Európai Parlament ügyrendjét követve – a képviselők többségének támogatásával az Európai Parlament hivatalos álláspontjává válnak – bár az Európai Parlament működési eljárása egy ennél sokkal komplexebb folyamat (lásd Nugent, 2017). Természetesen az európai parlamenti képviselők nem kizárólag az együttdöntési eljárás során nyújthatnak be módosításra tett javaslatokat, hanem több másik uniós döntéshozatal során, illetve saját parlamenti kezdeményezések kapcsán is (Horváth, 2011).

A hipotézis állítása, hogy az Európai Parlamentben a 2014-2019-es törvénykezési ciklusban a német európai parlamenti képviselők voltak a legaktívabbak és legtöbb összeköttetéssel rendelkezők az EP képviselők által benyújtott módosító javaslatok alapján. A kimutatást az teszi lehetővé, hogy az Európai Parlament az összes szavazással kapcsolatos adatsort nyilvánosságra hozza (törvénykezési ciklusonkénti bontásban), és egy meghatározott módszertan szerint leszűrhetők bizonyos szavazási magatartások, trendek. A hipotézishez kapcsolódó módszertant a vonatkozó fejezetekben ismertettem minden részletre kiterjedően.

3. ELMÉLETI KERET

A német hegemoniára és az EU-n belüli német hatalom mértékére vonatkozó elméleti háttér és szakirodalom ismertetése során elkerülhetetlen legelsőként az ún. „német kérdés” érintése és tárgyalása. A német kérdés koncepciójának áttekintése lehetőséget kínál eljutni a mai Európai Unió hatalmi konstellációjának megértéséhez, továbbá a kérdés taglalása egyben átvezet a nemzetközi politikatudomány egyik meghatározó teóriájához, a hegemon stabilitás elméletéhez. A német kérdés és a hegemon stabilitás elméletének többirányú megközelítése mellett fontos eleme jelen fejezetnek a két megközelítést empirikus módon ötvöző külföldi és magyar szakirodalom bemutatása is (azaz a német hegemoniával foglalkozó szakirodalom bemutatása), ez ugyanis a jelen disszertáció kiindulási alapja. A hipotézisekben megfogalmazott – a leendő empirikus kutatás szempontjából fontos – témakörök (tagállami hatalom, érdekképviselés és érdekérvényesítés az uniós intézményrendszerben, koalícióképzés az uniós intézményrendszeren belül, uniós döntéshozatali folyamatok dinamikája és befolyásolása) vonatkozó szakirodalmát a hipotézisek fejezet alatt ismertetem majd.

3.1. A német kérdés és az európai integráció összekapcsolódása

Németország léte és egysége, az egységes Németország hatalma és az ehhez szorosan kapcsolódó európai stabilitás/instabilitás, illetve az egységes Németország és az európai kontinens kompatibilitása régóta a nemzetközi politika egyik központi kérdésének tekinthető. Mi több, olyan örök aktualitással bíró ügyek, mint Európa jelenlegi struktúrája és a mára kialakult működési formája, vagy az Európai Unió jelenlegi működésének mozgatórugói is a német kérdésre, az Európa-Németország törékeny viszonyra vezethetők vissza. Következésképpen a jelen Európájának, azon belül is az Európai Unió működésének háttérében álló mechanizmusok megértése szempontjából kulcsfontosságú a német kérdés áttekintése és szintetizálása.

A német kérdés abból a történelmi tényből származtatható, hogy a német egységállam megvalósulása – mi több, pusztán létezése – nem volt adottságnak tekinthető, ellentétben több másik európai nagyhatalom esetétől (vö. spanyol, francia, angol történelmi fejlődés). A 17. század világháborújaként is ismert harmincéves háborút lezáró vesztfáliai béke

(1648) ugyanis nem csak lezárta a becslések szerint 8-11 millió halálos áldozattal járó területi és vallásháborút, de a szuverenitás elvének megerősítése mellett intézményesítette a Német-római Birodalom széthullását és ebből kifolyólag szentesítette a kontinentális közép semlegesítését (Kiss J., 2000). A vesztfáliai béke és az általa kreált békerendszer alapja a szétforgácsolódott Németország lett („Németország helyett német országok” (Kiss J., 2000:61)), és alapelvvé vált, hogy az európai kontinens közepén nem jöhet létre nagyhatalmi koncentrátumot megtestesítő nemzetállam. Ezáltal a német egység, a német önrendelkezés ellentétbe került az európai békével és stabilitással. A vesztfáliai béke – az előbbiek fényében – definiálta és egyben választ is adott a német kérdésre, amely szerint „az európai hegemonia tartós gyakorlásához a német erőforrások korlátozottak bizonyultak, míg nagyságrendjük az (európai) egyensúlypolitika zavartalan működésének akadályává vált” (Kiss J., 2012:3). Más megközelítés szerint a német kérdés azt a helyzetet írja le, hogy az egységes Németország túl nagy, túl népes és túl gazdag, túlzottan erős ahhoz, hogy a többi európai hatalom ellensúlyozni tudja (Kagan, 2019). Egy harmadik megfogalmazás szerint a német kérdés az európai hatalmi egyensúly megteremtéséről és megtartásáról szól egy olyan nemzetállami környezetben, amelyben az egyik szereplő (Németország) más súlycsoportot képvisel (Taylor, 2012).

Az előbbiekből következik, hogy a harmincéves háború után a vesztfáliai béke által megteremtett és kialakított korszakban a fennmaradó európai nagyhatalmak (Anglia, Franciaország, Orosz birodalom) első számú külpolitikai céljává az egységes német államalakulat nélküli európai nagyhatalmi egyensúly megtartása volt, ami egyet jelentett a kontinentális közép szétforgácsolódottságának fenntartásával, a tartós német megosztottság konzerválásával. Visszaulva az előző bekezdés első mondatára: a német egységállam megvalósulása nem csak, hogy nem volt realiztikus évszázadokon át, hanem egyenesen ellentétben állt az európai béke fennmaradásával (Kiss J., 2000). A helyzet és ezáltal az európai nagyhatalmi egyensúly csak több mint kétszáz évvel a vesztfáliai békeszerződés után változott („Vesztfália meghaladása”), amikor Poroszország – háborúk útján – egységesíteni tudta az addig különálló entitásokként létező német államokat és létrejött a német császárság (1871). Az új német államalakulatnak ugyanakkor nem csak a létezésének tagadásán alapuló nemzetközi rendszer széthullása következtében fellépő külső kihívásokkal kellett szembenéznie, de olyan alapvető kérdésekre is választ kellett találnia, mint hogy mit jelent németnek lenni?

Meddig érnek a német császárság határai, tekintve, hogy a létrejött német császárság határai nem tökéletesen estek egybe azzal a területtel, ahol németek éltek? A megkésett nemzetállammá válás ilyen nehezen megválaszolható kérdéseket is magával hozott a német császárság számára, de az biztosnak tűnt, hogy az új entitás a megosztottságát és gyengeségét egyaránt előfeltételező status quo megváltoztatására törekedett (Calleo, 1978:5).

A 20. század világégései, különösen a nemzetiszocialista agresszió látszólag megerősítették a német kérdés történelmileg már kipróbált megoldásának létjogosultságát, azaz a német egység tagadását a jövőbeli béke zálogaként, tekintve, hogy sem az újonnan létrejött német császárság, sem az első világháború után revíziót célzó német birodalom nem tudta magát békésen az európai hatalmi egyensúly rendszerébe integrálni. Bebizonyosodott a történelminek tűnő igazság, hogy Németország vagy hatalmi központ, vagy hatalmi vákuum (Kundnani, 2014). A második világháborút követő európai és német megosztottság intézményesülésével létrejött ugyan a kontinentális stabilitás, de a rendezéssel az az addig elképzelhetetlen szituáció is realitássá vált, hogy két Európán kívüli hatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió váltak a meghatározó hatalmakká Európában is (Kiss J., 2000). A német kérdés 20. századi felvetésének megoldását (azaz a két Németország létrehozatalát) az is befolyásolta, hogy a két szuperhatalom ezáltal biztosra vehette, hogy egy egységes Németország nem köteleződik el sem az egyik, sem a másik oldal mellett. A második világháborút követő európai rendezés margóján érdemes még megemlíteni a német kérdés külső és belső dimenzióit, amelyek olyan kérdéseket taglalnak, miszerint kik ellenőrzik Németországot, hogyan egyeztethető össze a német politikai rendszer az állam nemzetközi státuszával, az európai hatalmi egyensúllyal, az európai békével és stabilitással (Kiss J., 2000:63)?

A fenti kérdések, valamint a második világháború utáni rendezés (azaz az ismételt német megosztottság) témaköre óhatatlanul átvezet az európai integrációhoz. Németország a második világháborút követően ugyanis több volt legyőzött országnál, s a béke kezdetének nevezett „*Stunde null*” (nulladik óra) jól szimbolizálja egy új fejezet nyitásának szükségességét, ami egyenértékű a teljes német újrakezdéssel. A *Stunde null* jelöli azt a pontot is, amelytől számítva a teljesen kompromittálódott német nemzeti

érdekek hagyományos képviselőjére többé már nem nyílt lehetőség, így az ország nyugati fele – miközben intézményesedett a kelet-nyugati szembenállás és Németország újbóli megosztottsága – egyértelműen elköteleződött az európai integráció mellett. Kiss J. elemzése alapján az Adenauer kancellárhoz köthető politikai stratégia alapvetően a következő elemekből állt össze: a nyugat-európai integrációs folyamatok, valamint biztonságpolitikai szempontból a NATO melletti egyértelmű és visszavonhatatlan elköteleződés (ún. *Westbindung*), a francia-német megbékélés, a multilateralizmus elsődleges külpolitikai prioritássá válása, a katonai hatalom helyett a gazdasági teljesítőképességre és exportra fókuszálás, mindez annak érdekében, hogy az európai integráció előrehaladásával és kiteljesedésével lehetővé váljon Németország Európa-kompatibilitása, hogy az európai intézményekben történő teljes és hatékony részvétellel Németország nyugati fele újra szalonképes legyen (Kiss J., 2000:70). Németország sorsa és az európai integráció a fentiek értelmében szorosan összekapcsolódott, kvázi sorsközösség alakult ki: az integráció mélyítése, sikere és előrevitele Németország számára létfontosságú kérdéssé vált.

A fentebb ismertetett német törekvés (*Westbindung*) azért is volt sikeres, mivel a partnerek is kifejezetten érdekelték voltak Németország nyugati részének integrálódásában: az ország a *Westbindung* politikájának következtében jobban ellenőrizhetővé vált, és alapvetően a Németország feletti ellenőrzés kiépítése és fenntartása volt az európai integráció elsődleges stációjának a kimondott-kimondatlan célja. Az Európai Szén- és Acélközösségnek a szervezetben részt vevő országok szén- és acéliparának (azaz a hadiipar alapját adó szektor) kölcsönös ellenőrzése volt az elsődleges feladata. Ezzel párhuzamosan a NATO esetében Németország „lent tartása” is a szervezet feladatai közé tartozott (lásd Lord Ismay NATO-főtitkár híres mondását, miszerint a katonai szervezet feladata „az oroszokat kint, az amerikaiakat bent, a németeket pedig lent tartani” (Kagan, 2019:1).

A fentiek ellenére a kvázi-szuverén Német Szövetségi Köztársaság a multilaterális elköteleződése és az európai integrációba történő fokozódó tagozódása ellenére sem mondott le a német nép jövőbeli egyesítéséről. S bár a kezdeti, Adenauer kancellár politikájához köthető Hallstein-doktrína abban merült ki, hogy a Szövetségi Köztársaság a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) izolálását célul kitűzve kizárólag önmagát

tekintette a németiség legitím képviselőjének, addig a hatvanas években hangsúlyváltás történt. Az új, az ország jövőbeli egyesítését célzó nyugatnémet politika középpontjába immár a „közeledés általi átalakulás” („*Wandel durch Annäherung*”) tézise került, ami az NDK stabilizálását célzó apró lépések politikájából állt össze azzal a céllal, hogy a transzformatív kapcsolatok és azok hatásai a valamikori távoli jövőben elvezessenek a két ország egyesüléséhez úgy, hogy mindezt a Szovjetunió ne ellenezze (Kundnani, 2014:32). Ennek a politikának lett a későbbi (1969) intézményesülése a Brandt kancellár által fémjelzett *Ostpolitik*.

Németország újraegyesítésével nem kizárólag a német kérdés lett ismét aktuális, hanem a „normalitásról” folytatott vita is zajossá vált. Olyan korántsem pusztán elméleti kérdések merültek fel, hogy elég erős-e a szövetségi köztársaság alkotmányos és demokratikus berendezkedése, elhagyja-e az újraegyesített Németország a bonni köztársaság idején kialakított és kitaposott utat, visszatérve (legalább részben) a második világháborút megelőző politikához (Kundnani, 2014:42)? A nemzetiszocialista múlt árnyékában a normalitással kapcsolatos kérdésfeltevés – az előzőek fényében – arra irányul, hogy mennyire tekinthető normális országnak Németország? Milyen mértékben szabad a saját nemzeti érdekeit érvényesítenie, mennyire kell a politikai-diplomáciai önkorlátozás eszközeivel élnie, szabad-e a gazdasági hatalmát érdekérvényesítésre használnia? Mi tekinthető normálisnak? Korlátozza-e önmagát – ahogy évtizedeken át tette – vagy a saját gazdasági és politikai érdekeit érvényesíti (Kiss J., 2000:79)? Az előbbiek fényében a normalitásnak olyan olvasata is létezik, amely szerint a normalitáshoz való visszatérés Németország esetében óhatatlanul a nyugati elköteleződés, a *Westbindung* lazulásához vezetett volna.

Kohl kancellár egyértelműen azt az álláspontot képviselte, hogy az újraegyesített Németország nem változhat a bonni köztársasághoz viszonyítva, és valóban több jel is arra utalt, hogy az ország továbbra is az önkorlátozás ösvényén folytatja útját. A bonni köztársaság idején létrejött magatartásformák, úgymint a normatív hatalomgyakorlás (elköteleződés a kooperáció mellett a nemzetközi célok elérése érdekében, katonai hatalom helyett a gazdasági érdekérvényesítés, szuverenitás átadása szupranacionális szervezeteknek) és megelégedés a gazdasági hatalom növelésével (nemzeti büszkeség kimerülése az „exportvilágbajnok” és „világkereskedelmi nemzet” titulusokban) kitartani

látszott. Ugyanakkor az újraegyesült országban egyre több jel utalt arra is, hogy Németország mégis elindult a „normális” országgá válás irányába. Németország ugyanis – ahogy már szó volt róla – az európai monetáris uniót a saját képére formálta, ENSZ-határozat hiányában is részt vett a koszovói konfliktus kapcsán a szerbiai NATO-intervencióban, illetve nyíltan szembehelyezkedett az Egyesült Államokkal a 2003-as iraki offenzíva kapcsán. Ezek a korábban elképzelhetetlen német akciók a *Westbindung* lazulását jelentették, egyúttal lépések voltak „a normalitás felé vezető úton”, amelyek a saját nemzeti érdek megnyilvánulását, az önkorlátozás feladását és a német érdekérvényesítés erősödését jelentették. Jelenleg pedig már az is kijelenthető, hogy Németországot immár egy realista, elsősorban gazdasági önérdéket követő külpolitika jellemzi (Kundnani, 2014:102). Ennek a külpolitikának pedig az „erőteljesebb német vezetés Európában, Európa által” az egyik alappillére (Bendiek, 2015).

Bár Németország (pontosabban az NSZK) gazdasági szerepe az újraegyesítést megelőzően is már megkérdőjelezhetetlennek számított az európai integráció keretein belül (a 70-es években a valutakígyó, továbbá a 80-as években az Európai Monetáris Rendszer esetében is a német márka volt a központi valuta), a kétezres évek végén beütött gazdasági világválság (2008) következtében az eurózónában kialakuló szuverén adósságválság új helyzetet teremtett Németország számára. Az ország egy új, addig ismeretlen szerepkörben találta magát: a 2000-es évek óta a Hartz-reformoknak (is) köszönhetően gazdasági szempontból megerősödött Németország kvázi egyedüli vezető válságkezelő-menedzseri szerepkörbe került. Ez azt is jelentette, hogy a gazdasági szempontból dominánssá váló ország (lásd a hatalmas kereskedelmi többletet, a külföldön eszközölt beruházásait stb.) az EU erőközpontjaként (Crawford, 2015:330) egyre inkább rá tudta kényszeríteni preferenciáit az eurózána országaira, ami a későbbiekben az eurózána válságkezelése folyamán világosan meg is mutatkozott. Látható, hogy a német kérdés geoökonómiai formában tért vissza (Kundnani, 2014:108) és vitát váltott ki az Európai Unióban és különösen az eurózánaiban betöltött (vélt vagy valós) német dominanciáról, Németország potenciális hegemonisztikus szerepköréről. Ez a kérdéskör vezet át a hegemon stabilitás elméletéhez.

3.2. A hegemon stabilitás elmélete

A hegemonia az etimológiája alapján görög eredetű szó és vezető szerepet, hatalmi fölényt jelöl. A hegemonia mint a nemzetközi kapcsolatokban fellelhető jelenség, amely egy alá- és fölérendeltségi viszonyt ír le a nemzetközi kapcsolatok aktorai között, egy több ezer éve fellelhető gyakorlati megnyilvánulás államok között és föderatív államokon belül is. A hegemonia tudományos igényű leírására, elméleti kontextusba helyezéseiére mégis a 20. századik várni kellett. A hegemon stabilitás elmélete a nemzetközi kapcsolatok egyik fontos teóriája, azon belül is a neorealizmus elméletének kiemelkedően fontos eleme (amely egybehangzó vélekedések szerint az institutionális liberalizmus elméletéből is kimerítően merít), a nemzetközi politikai gazdaságtan első eredeti elmélete (Cohen, 2008:67) ami elsősorban a nemzetközi rendszerben megvalósuló kooperációra szándékozik magyarázatot adni. Az elmélet részben az 1970-es évek történéseinek eredménye, tekintve, hogy a Bretton Woods-i rendszer összeomlása valamint az Egyesült Államok hatalmának látszólagos visszaszorulása felvetette azt a kérdést, hogy a nemzetközi stabilitás (és az ezzel együtt járó nemzetközi prosperitás és nyitottság) mennyiben feltételezi egy hegemon meglétét?

Amennyiben elfogadjuk a neorealizmus egyik alapvető premisszáját, azaz a nemzetközi rendszer anarchikus mivoltát, továbbá a hegemon stabilitás elméletét követve feltételezzük, hogy a világgazdasági szabályok, elvek és normák közjavak, úgy valószínűsíthető, hogy az együttműködés nem lesz hosszú életű, tekintve, hogy a hatalommaximalizáló fogyasztók miatt a rendszer pusztulásra van ítélve (lásd a közlegelők tragédiáját). A helyzet megoldását egy olyan entitás (hegemon hatalom) megjelenése adhatja, amelyik a szereplők viselkedésének szabályozására képes, amely ki tudja kényszeríteni a szabályok betartását különböző (gazdasági, katonai) eszközökkel (Vígvári, 2011:159). Ez a szereplő Kindleberger szerint egy „jóakarátú despota” lehet (Meardon, 2013). A nemzetközi rendszerben jelenlévő hegemon a nemzetközi rendszer stabilitását eredményezi, míg ezzel ellentétben a hegemon hiánya a nemzetközi rendszer instabilitásához vezet. Kérdés ugyanakkor, hogy a hegemon pusztja jelenléte elvezet-e a stabil nemzetközi gazdasági rendszerhez? A hegemon stabilitás elmélete szerint „egy hegemon szükséges, de nem elégséges feltétel a liberális nemzetközi gazdaság megteremtéséhez” (Gilpin, 2004:90). Keohane szerint öt feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy egy hatalomból hegemon legyen: nyersanyagok feletti ellenőrzés, piacok

feletti kontroll, tőke feletti rendelkezés és ellenőrzés, a magas hozzáadott értékű termékek esetében kompetitív előny, valamint katonai fölény (Keohane, 1984:32).

A fenti összefüggésre Kindleberger figyelt fel, aki az 1929-es gazdasági világválságot vizsgálva jutott arra a következtésre, miszerint a nemzetközi rendszer stabilitása feltételezi a nyitott piacok mellett elkötelezett hegemon jelenlétét (Kindleberger, 1973), továbbá, hogy a stabilitás nem jöhet létre automatikusan pusztán a piacok működésének vagy önszabályozásának következtében (Benczes, 2017:5). A hegemon stabilitás elméletének alátámasztására két példa is adott: a *Pax Britannica* időszaka a 19. század második felében, amikor a brit birodalom határozta meg a szabályokat és a normákat a többi állam számára, valamint a *Pax Americana*, amikor a Bretton Woods-i rendszerben az Egyesült Államok hegemoniája érvényesült (Vígvári, 2011). Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a hegemon stabilitás elméletének kindlebergeri értelmezése szerint a nemzetközi rendszer stabilitása kizárólag a hegemon racionális viselkedésének hozadéka és ezért nem feltételezi a nemzetközi rendszeren belüli intézményesített együttműködést (Benczes, 2017:5).

Az elmélet szerint a hegemonnak sokrétűek a feladatai a nemzetközi rendszer stabilizálásának, valamint a stabilitás fenntartása érdekében. Kindleberger szerint a hegemon feladatai közé tartozik a tőkeáramlás és likviditás biztosítása (különösen monetáris válság idején), az árfolyampolitika menedzselése, valamint a monetáris politikák koordinálása (Kindleberger, 1981:247). Krasner szerint a hegemon a saját gazdasági eszköztárát veti be a világgazdasági nyitottság elérésére és fenntartására, hozzáférést biztosít saját piacához, méreténél és súlyánál fogva stabilitást kölcsönöz a nemzetközi pénzügyi rendszernek, továbbá valutája biztosítja a rendszer nyitottságát, ugyanakkor amennyiben szükséges, úgy segélyek visszatartásával és kereskedelmi versenyelőnyének kihasználásával tudja rákényszeríteni akaratát egyes államokra (Krasner, 1976:322-323 és Webb, Krasner (1989)). Benczes az előbbieken túl a következőket említi a hegemon feladatáknak: a hegemon stabilizáló erőként a nemzetközi rendszer liberalizációja mellett tör lándzsát, felvevő piacot biztosít, válság esetén hitelező szerepkört lát el, makrogazdaságpolitikai koordináló szerepkört tölt be, illetve felvállalja a végső hitelező és végső felvevő piaci szerepkört is (Benczes, 2017:7). Lentner az előbbieken túl a biztonságot is a hegemon által biztosított közjőként említi meg (Lentner,

2005:736). Összefoglalóan, Crawford úgy fogalmazza meg (szintetizálva Kindleberger, Gilpin, Keohane, Eichenengreen és Krasner vonatkozó munkásságát), hogy a hegemon egy olyan hatalommal rendelkező állam, amely képes egyrészt a nemzetközi együttműködés árát felvállalni, másrészt alakítani a multilaterális intézmények szabályait (Crawford, 2015:333).

Ahogy az előzőekben már utaltam rá, Kindleberger mellett a hegemon stabilitás elméletének további képviselőinek Krasner és Gilpin számítanak. Illik még szót ejteni Keohane munkásságáról is, aki a hegemon stabilitás elméletét a rezsimmeléletbe illesztve az együttműködést és az együttműködést lehetővé tevő intézményeket helyezte a vizsgálódás középpontjába, kiemelve a hegemon, mint egy olyan aktort, amelyik amellet, hogy létrehozza a nemzetközi együttműködés alapjául szolgáló rezsimit, úgy tudja stabilizálni a nemzetközi rendszerben fennálló anarchiát, hogy abból minden résztvevő jól járjon (Benczes, 2017:6). Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy Keohane állítása alapján a nemzetközi rendszerben az együttműködés lehetséges hegemon nélkül is (illetve egy esetleges poszt-hegemon időszakban) abban az esetben, amennyiben a kooperáció struktúrái (azaz a nemzetközi rendszer pillérei) már kialakultak (Keohane, 1984). Ezzel a megállapítással az is összefüggésbe hozható, hogy az együttműködés a nemzetközi rendszerben korántsem automatikus, és nem is mindig biztosított (lásd: katonai együttműködés, nemzetközi környezetvédelmi kooperáció). Ilyen esetekben is fontos szerepet tölthet be a hegemon, amelyik közösségi javak biztosításával enyhítheti a kollektív cselekedetből fakadó bizonytalanságot (az előző példánál maradva pl. kollektív biztonság megteremtésével, vagy nemzetközileg érvényes környezetvédelmi szabályok bevezetésével) (Crawford, 2015:334).

A hegemon stabilitás elmélete esetében különbséget lehet tenni az eddig ismertett liberális megközelítés és a realista változat között. A realista megközelítés szerint a hegemon a nemzetközi rendszer nyitottságát garantálja, továbbá a gazdasági erőt eszközként értelmezi, míg a liberális szemlélet értelmében a hegemon a nemzetközi rendszer stabilitásának kereteit teremti meg (Benczes, 2017:7). A nemzetközi kapcsolatok hagyományos realista megközelítéséhez képest az is újdonságnak számít, hogy a hegemon stabilitás elmélet realista megközelítésében (Robert Gilpin nyomán) a katonai biztonság (mint legfontosabb államérdek) mellett megjelenik a világgazdaság is,

mint a nemzetközi politikai viszonyokat befolyásolni képes tényező (Szűcs, 2011). Az is nívumnak tekinthető, hogy a realista verzió – a hegemon stabilitás elméletének liberális megközelítéséhez képest – pozitivista szemlélettel ruházta fel az elméletet (Benczes, 2018:97). További különbség, hogy a realista megközelítés szerint a szakosodás a hegemon akarata szerint történik, és a liberális verzióval szemben az nem a komparatív előnyök alapján megy végbe (ibid.).

Bár Gilpin szerint a társadalomtudományok (beleértve a közgazdaságtant) alátámasztják a hegemon stabilitás elméletének érvényességét (Gilpin, 2004:92), az elméletnek többféle kritikája létezik. Snidal szerint a hegemon stabilitás elmélet csupán ritka esetekben, néhány specifikus feltétel együttes megléte esetén állja meg a helyét, és nem ad magyarázatot arra, hogy a hegemon hanyatlása esetén/ellenére is növekedhet az együttműködés a nemzetközi rendszerben a kollektív fellépésnek („*collective action*”) köszönhetően (Snidal, 1985). Gilpin idéz további kritikus megnyilvánulásokat, amelyek az elmélet hitelességét vonták kétségbe azáltal, hogy megkérdőjelezték, hogy a liberális nemzetközi gazdaság létrejöttéhez és fenntartásához valóban szükséges-e a hegemon jelenléte (Gilpin, 2004:90). A már idézett Keohane ugyancsak kétségét fejezi ki a hegemon stabilitás elmélet érvényességét illetően, ugyanis meglátása szerint a már kialakult nemzetközi struktúrák és működő kooperatív kapcsolatok esetében a hegemon jelenléte nem elengedhetetlen a nemzetközi rendszer működése szempontjából (Keohane, 1984: 31). Hasonlóan kritikus Moravcsik, aki szerint a hegemon stabilitás elmélete nem értelmezhető az európai integráció kontextusában (Moravcsik, 1999: 498). A Moravcsik által megalkotott liberális kormányköziség elmélete feltételezi ugyan, hogy a gazdasági aszimmetrikus függőség a nagyobb piaccal rendelkező országoknak (pl. Németország) teremt kedvezőbb feltételeket, de mindezek ellenére is elképzelhetők olyan scénáriók, amelyek szerint a nagyobb, erősebb államok a kisebb és gyengébb államoknak legyenek kiszolgáltatva (Moravcsik, 2018: 1654).

Végül érdemes lehet egy árnyalati különbségtételt megfogalmazni a gyakran egymás szinonimájaként használt hegemonia és a dominancia között. A hegemonia eddig ismertetett attribútumaival szemben Sperling szerint dominancia akkor létezik, amikor hatalmi aszimmetria következtében az erősebb entitás visszavonhatatlan vagy részben visszavonhatatlan befolyást tud gyakorolni a gyengébb aktorra, kihasználva saját

erőfölényét (Sperling, 2001:395). A dominancia szempontjából fontos tényező az állam relatív hatalmi helyzete a nemzetközi rendszeren belül, az állam tárgyalási pozíciója, valamint az állam stratégiai elhelyezkedése, s mindez azért, mert Sperling kutatása szerint a domináns államnak (a hegemonhoz hasonlóan) megvan az a képessége, hogy más államokra nyomást tudjon gyakorolni (Sperling, 2001:396). Triepel magyarázata szerint a hegemonia (katonai, gazdasági vagy kulturális) fölényre épül és teljesen önkéntes követőket, kvázi „behódolást” feltételez, ennyivel jelent többet a dominanciánál (Triepel, 1961).

3.3. A hegemon stabilitás elmélete és Németország

A hegemon stabilitás elmélete – bár elsősorban és eredetileg az egykori 19. századi brit és 20. század második felében megtapasztalt amerikai dominancia leírásaként lett releváns elmélete a nemzetközi kapcsolatok teóriájának – az elmúlt időszakban sokszor elméleti keretként szolgált Németország Európán és az Európai Unión belüli szerepének megértéséhez. Az újkori német hegemonia kérdésköre, igaz csupán gazdasági értelemben, de már a valutakígyó és az Európai Monetáris Rendszer működtetése kapcsán, azaz az 1970-es években felmerült („*German dominance hypothesis*”), az ország újraegyesítése pedig új lendületet adott a német hatalom megnövekedésével kapcsolatos elemzéseknek (lásd pl. Andrei S. Markovits és Simon Reich tanulmányait). Wallace egyenesen amellett érvelt, hogy Németország újraegyesülésével az ország az európai földrész természetes hegemonjává válik (Wallace, 1991: 170), mégpedig gazdasági, politikai, és kulturális értelemben is (Baun, 2005). Az újraegyesítés után közvetlenül eltelt időszak után pedig az eurózóna válságában betöltött szerepe helyezte ismét előtérbe a német hegemoniával kapcsolatos diskurzust. (A jelenleg is zajló, koronavírus okozta globális járvány következtében előálló gazdasági válságkezelés valószínűleg ismét felszínre hozza majd a német dominanciával kapcsolatos vitákat, elég csak a koronavírus okozta gazdasági sokkhatás mérséklésére irányuló javaslat („korona-kötvények”) körüli aktuális nézeteltérésre, az eurókötvénnyel kapcsolatos, látszólag kísértetiesen hasonló viták megismétlődésére utalni.)

Mindezek mellett, ahogy a következőkben látni fogjuk, Németország hegemon mivolta egy komplex kérdésnek tekinthető, amely kapcsán ma sincs konszenzus a német és nemzetközi szakirodalomban a tekintetben, hogy:

1. Hegemon hatalomnak számít-e Németország, és amennyiben igen, mikortól számít annak?
2. Teljes értékű hegemonnak tekinthető-e Németország?

Ahogy az előző részben már szó volt róla, Kindleberger szerint a hegemon feladatai közé tartozik a tőkeáramlás és likviditás biztosítása (különösen monetáris válság idején), az árfolyampolitika és annak menedzselése, valamint a monetáris politikák koordinálása (Kindleberger, 1981:247). Németország vonatkozásában azt lehet megállapítani, hogy a tőkeáramlás az uniós belső piaci szabályok alapján intézményesített formában létezik, továbbá az eurózóna tekintetében az árfolyam és monetáris rezsim is intézményesítve lett az Európai Központi Bank által (az ugyanakkor máig vita tárgyát képezi, hogy az EKB ordoliberalis elvek alapján működik-e vagy sem). Ugyancsak nincs konszenzus annak tekintetében, hogy Németország biztosítja-e a szükséges likviditást – a szakirodalom többsége a nemleges válasz felé hajlik (lásd az eurózóna válságban elfoglalt német pozíciót). Így összességében nem egyértelmű, hogy Németország a kindleberger-i feltételeknek megfelelően hegemonnak tekinthető-e.

Amennyiben Keohane „hegemon státuszhoz szükséges feltételeit” tekintjük kiinduló alapnak (az öt feltétel: nyersanyagok feletti ellenőrzés, piacok feletti kontroll, tőke feletti rendelkezés és ellenőrzés, a magas hozzáadott értékű termékek esetében kompetitív előny, valamint katonai fölény), úgy látható, hogy Németország nem teljesíti az előzőekben ismertetett specifikus feltételeket. Németország gazdasági erőközpontként (az EU legnagyobb nemzetgazdaságaként), az egyik legerősebb globális gazdaságként (nominális GDP tekintetében globálisan a negyedik legnagyobb gazdaságként) és exportnagyhatalomként (a világ harmadik legnagyobb exporthatalmaként) jól teljesít a piacok és a tőke feletti ellenőrzés tekintetében, továbbá a magas hozzáadott értékű termékek területén is kompetitív előnyt élvez. Mindezek mellett a katonai hatalom tekintetében már elhanyagolható az ország befolyása (Európán belül nem kiemelkedő a német haderő sem létszámban, sem technikában, globális összevetésben pedig a rangsor

elejétől is messze esik⁴), továbbá a nyersanyagok tekintetében is hagyományosan exportra szorul. A fentiekből egyenesen következik, hogy Németország – jelen állapotában, és az utóbbi feltételek következtében – nem felel meg a Keohane-i hegemonia-kondícióknak.

Az előbbiekkal szemben, Crawford elemzése szerint Németország az egyértelmű „hiányosságok” ellenére is gazdasági értelemben egyértelműen Európa hegemonjának tekinthető (felhívva a figyelmet arra, hogy az európai integráció elsősorban gazdasági – és nem politikai – együttműködésként jött létre), s vezető szerepet biztosít az Európai Unión belül megvalósuló együttműködéshez, lásd: EU költségvetésbe való befizetést, az európai monetáris együttműködést, az EU külpolitikai együttműködését (Crawford, 2015:339). Crawford – az előző pontokhoz kapcsolódóan – Németországot beágyazott hegemonként (*embedded hegemon*) definiálja, figyelembe véve, hogy szerinte az ország az európai integráció kezdete óta vezető szerepet tölt be az intézmények létrehozatalában, a regionális együttműködés intézményesítésének pedig aránytalan terhet vállalta magára, ugyanakkor vezető hatalma ebből kifolyólag az „intézményekbe ágyazódott”, innen a beágyazott hegemon definíció (Crawford, 2007:15).

Proissl szerint Németország a közös valuta létrehozásának időszakától számít Európa jószándékú hegemonjának (*benevolent hegemon*), tekintve, hogy az ország a – Mitterrand egykori francia elnök által német atomfegyvernek nevezett – német márkát és ezáltal magát Németországot is hajlandó volt a formálódó európai monetáris rendszerbe beágyazni. Mindezt részben azzal a céllal, hogy ezáltal az európai partnerek (újraegyesült Németország visszatérő hatalmától való) félelmét is csökkentse (Proissl, 2010:6 és 13)). Proissl ugyanakkor megállapítja, hogy Németország az újraegyesítéstől kezdődően fokozatosan „kiszerezni” látszik Európából, és mára egy „jóllakott” aktora az európai integrációnak: az ország elérte az összes célját – békés módon újraegyesült és a német exportorientált gazdaság számára (a közös piac kialakításával, a közös pénz

⁴ Az ún. „Global Firepower” katonai rangsor több mint ötven tényező alapján állítja össze és rangsorolja a világ katonai hatalmait. A 2021-es összesítés alapján az EU legnagyobb és a világ negyedik legnagyobb gazdaságaként számon tartott Németország csak a világ 15. legerősebb haderejével bír: tíz Európán kívüli és négy európai ország (Oroszországot is ide számítva) is erősebb katonailag Németországnál. Erről bővebben lásd: Global Firepower 2021 Military Strength Ranking.

bevezetésével, az Európai Unió keleti bővítésével) megteremtette a jövőbeli, folyamatos prosperitás alapját (Proissl, 2010:8 és 20). Ami pedig a német hatalom/hegemónia korlátait jelenti, Németország számára már nem tekinthető egyértelműen hasznosnak felvállalni a vezető szerepet (már a német közvélemény számára sem), továbbá a hagyományosnak tekinthető és történelmi okokra visszavezethető német visszafogottság/önkorlátozás is a vezető szerep, a hegemon felelősségvállalás ellen hat (Proissl, 2010:11).⁵

Pedersen együttműködő, kooperatív hegemonként (*co-operative hegemon*) tekint Németországra: az Európai Unión belüli francia-német tandem működésének elemzésével jut arra a következtetésre, hogy a szupranacionális kooperáció és a hegemónia együttes gyakorlása szignifikánsan stabilabb rendszert eredményez, mint a hagyományos kormányközi kooperáció által alkotott nemzetközi rendszer (Pedersen, 2002). Pedersen szerint az együttműködő hegemónia, azaz a kooperáción alapuló modell egy sikeres regionális berendezkedés alapja lehet, amennyiben – többek között – sikerül a méretgazdaságosság által kínált előnyöket kihasználni, sikerül stabilitást elérni és fenntartani, amennyiben az intézményesítés által külső tényezőket lehetne belsővé tenni (pl. nyersanyagokat) (Pedersen, 2002:685-686).

Németország hegemon szerepét illetően az egyik leghangsúlyosabb elmélet szerint az ország vonakodó hegemonnak (*reluctant hegemon*) tekinthető. Ezen megközelítés szerint Németország az eurózána válsága következtében, időpontját tekintve pedig a válságot követő időszakban vált hegemonná. Ez a megközelítés arra vezeti vissza Németország hegemon szerepkörét, hogy a már ismertett sajátos német fejlődés következményeként Németország kvázi „belesodródott” a hegemon szerepkörbe, miközben arra nem vágyott és azt nem ambicionálta. A külső körülmények hatására kialakuló vonakodó hegemónia elsősorban Bulmer és Paterson megközelítéséhez kötődik, amennyiben a szerzők szerint

⁵ Zárójeles megjegyzésként kell ezúton is hivatkozni arra (főleg a globális koronavírus-járvány okozta beláthatatlan sokkhatás árnyékában), hogy 2010 táján valóban teljes szívvel lehetett amellett érvelni, hogy Németország már „jóllakott” aktora lett az európai integrációnak, tekintve, hogy létrejöttek azok az intézményes keretek és stabil rendszer, amelyek mellett érdekeit és gazdasági hasznát „maximalizálni tudja”. A válságok ciklikusságából adódóan ugyanakkor óhatatlanul megjelennek új válságok és kihívások, és a régi kérdések újból előkerülnek, lásd: „korona-kötvények” bevezetésének igénye a déli tagállamok részéről 2020 márciusában.

Németország az EU intézményekbe ágyazottan gyakorolja a hatalmát úgy, hogy az „együttműködő hegemon” státuszból (azaz a német-francia tandem szokásos működéséből) az eurózóna válsága taszította át az országot „vonakodó hegemonná” (Paterson, 2011:73). Benczes a vonakodó hegemonia két eltérő értelmezését azonosítja. Egyrészt az a folyamatot emeli ki, amelyben Németország gazdasági szempontból megkerülhetetlen lett ugyan, politikailag viszont továbbra sem vált a legbefolyásosabb országgá (lásd a „gazdasági óriás, politikai törpe” hasonlatot – Bulmer és Paterson, 2013:1388), másrészt az a német vonakodó hozzáállást, hogy az eurózóna válságában feltétel nélkül kimentse a bajbajutott országokat (Benczes, 2017:13). Fratzscher ugyancsak a vonakodó hegemonia terminológiát használja annak leírására, hogy szerinte Németország tudatában van az Európával kapcsolatos felelősségének, ugyanakkor mégis kényelmetlen számára a vezető szerepkör és az ahhoz kapcsolódó figyelem (Fratzscher, 2018:132).

A német hegemonia nem vágyott, ugyanakkor elkerülhetetlen mivoltát hangsúlyozta Schönberger, aki szerint a német hegemonia korántsem jelenti az Európai Unión belüli német dominanciát, ez utóbbihoz ugyanis szerinte Németország nem elég erős. (Schönberger, 2012). Hasonlóan látta a 2010-es évek eleji német kényszerpályát és felelősségvállalás kérdését Kornelius is, aki szerint az eurózóna válságában Németországnak felül kell emelkedni az önös érdekein, és el kell fogadnia elkerülhetetlen sorsát, azaz Európa egysége érdekében fel kell vállalnia a hegemon szerepkört és az azzal járó felelősséget (Kornelius, 2010). Graf Kielmansegg – némileg ellentmondva a korábbiaknak – elismeri bár a német gazdasági fölény miatt kialakult német hegemoniát (ami szerinte nem mellesleg nem az ország újraegyesülésének, hanem a német márka központi szerepének következménye), de a többi szereplő (EKB, IMF) fontosságát is hangsúlyozza az eurózóna válságának kezelése tekintetében (Graf Kielmansegg, 2017).

Az előzőekben röviden ismertetett véleményekhez hasonlóan, továbbá az eurózóna válságkezelése alatt tanúsított vonakodó magatartást, továbbá a német hatalom ellentmondásait elemzi Kundnani, aki arra a következtetésre jut, miszerint a német kérdés nem is elsősorban biztonsági, hanem geo-ökonómiai kérdésként jelenik meg újra Európában (Kundnani, 2014:108). Kundnani szerint a német hatalom ismét feszültséget és instabilitást kelt Európában, tekintve, hogy bár egyrészt vonakodik a vezetés

felelősségét vállalni és elutasítja az adósságmegosztást, másrésről ugyanakkor a saját képére igyekszik formálni az Európai Uniót azáltal, hogy saját preferenciáit ráerőlteti a partnereire. Kundani szerint Németország hatalmának paradoxona abban áll, hogy az ország az eurózóna krízisének kialakulása óta ugyan a stabilizálás igényével lép fel, de instabilitást okoz azáltal, hogy a saját, szűken értelmezett stabilitási kultúráját akarja terjeszteni (pl. árstabilitást), és ebből kifolyólag csak szabályokat, de nem mintákat/normákat terjeszt az Európai Unióban (Kundnani, 2014). A szerző szerint Németországot – ahogy a történelemben már többször előfordult – ismét az ellenséges bekerítés veszélye fenyegeti, ezúttal gazdasági értelemben, amennyiben az ország geökonómiai hegemoniája ellen koalícióképződés megy vége (lásd: stabilitáskultúra és *ordoliberalizmus* elleni összefogás, EKB szerepének újragondolása (Kundnani, 2014: 112)). Hasonlóan látja a német válságkezelési folyamatok dinamikáját és kimenetelét Morisse-Schilbach, aki szerint a jóságos hegemon (*benign hegemon*) az eurózóna válsága hatására megváltozott, és tudatos politikai döntés következményeként Németország egyoldalúan cselekszik, amely hosszú távon instabilitást eredményez és az Európai Unión belüli német vezetés/hegemonia végét hozhatja el (Morisse-Schilbach, 2011).

A német hegemoniával kapcsolatban hasonlóan markáns álláspontot képvisel Münkler, akinek a véleménye szerint az országnak viselnie kell a hegemoniához kapcsolódó összes felelősséget és kötelezettséget, elfogadva, hogy Németország – akarata ellenére – Európa központi hatalmává/hegemonjává vált. Münkler véleménye az, hogy Németországnak el kell hagynia az eddigi vonakodó szerepkört és teljes mellszélességgel fel kell lépnie mind a politikai mind a gazdasági egyensúly fenntartása érdekében, és az előbbivel szoros összefüggésben a perifériákon fellépő centrifugális erők ellen kell hatnia (Münkler, 2015:10). Münkler meglátása szerint Németországnak a keleti bővítés következtében és az Egyesült Államok visszahúzódása nyomán kialakuló hatalmi vákuum miatt kell felelősségteljesen cselekednie, egyrészt elismernie a hegemon szerepkört („*Wir sind der Hegemon*”), másrészt a hegemoniával járó – már ismerttetett – klasszikus feladatokat (lásd előző alfejezetet) felvállalni (Münkler, 2015).

Ami a magyar, részben vonatkozó szakirodalmat illeti, egyedül Benczes és Hettyey említhetők, akik a német hegemonia aktuális kérdéskörével explicit módon foglalkoztak (Benczes 2017, 2018; Hettyey 2019). Benczes – hasonlóan Bulmer és Paterson nézetéhez

– ugyancsak a vonakodó hegemonia mellett érvel, amely szerint Németország elsősorban a körülmények hatására vált dominánssá és regionális hegemónná az Európai Unión belül (Benczes, 2018:22). Mindezek mellett Németország az eurózóna válságában betöltött szerepét vizsgálva arra a következtetésre jut, hogy korántsem egyértelmű, hogy Németország (regionális) hegemónnak tekinthető-e, mivel egy hegemon feladatai sokrétűek, és bár Németország előtt nem tornyosul akadály, hogy a hegemoniával járó feladatokat ellássa, látszólag nem hajlandó bizonyos feladatoknak és kötelezettségeknek eleget tenni. Benczes szerint Németország nem vállalja fel a végső hitelező szerepét (azaz nemet mond a transzferunió létrehozatalára), végső piacként sem állja meg a helyét (ennek világos bizonyítéka volt, amikor az eurózóna válsága ideje alatt sem pörgött fel a német gazdaság). Németország ráadásul a rendszer stabilitásának a költségeit csak részben állja, mivel a többi költséget a partnerekre hárítja, ráadásul „a saját nemzeti érdekeit követve mindig éppen annyit és akkor segít a bajba jutott államokon, hogy az eurózóna léte ne kerüljön veszélybe” (Benczes, 2018:99-100).

Benczessel szemben Hettyey a német-magyar bilaterális kapcsolatokat fókuszba állító könyvében felállítja a hegemonia teljesüléséhez szükséges kritériumokat (Hettyey, 2019). A hegemoniával kapcsolatos elméleti kérdéseket gyakorlati feltételekké alakítva azt a megközelítést alkalmazza, miszerint Németország akkor tekinthető hegemónnak, amennyiben pár megszabott feltétel többségét teljesíti. A Hettyey által felsorolt kritériumok a következők: Németország vezető szerepét a közép-kelet-európai térségben senki sem tudja megkérdőjelezni; Németország nagy előnnyel Magyarország vezető külkereskedelmi partnere és befektetője; az EU bővítéspolitikájában a német pozíció a domináns; Németország előre meghatározza a magyar kormányzati szakpolitikai döntések eredményét; Magyarország mintaként átveszi a német politikai és gazdasági rendszer lényeges elemeit, továbbá Németország az előbbieket kikényszerítése érdekében kényszerrel alkalmaz (Hettyey, 2019:28-29). Hettyey az előbbi feltételek államközi kapcsolatokon belüli elemzésével jut arra a következtetésre, hogy csak a gazdasági feltétel teljesül, a többi csak részlegesen vagy egyáltalán nem, így Németország nem tekinthető hegemónnak a magyar-német bilaterális viszonyrendszeren belül.

Fontos azt is megemlíteni, hogy a vonatkozó nemzetközi szakirodalomban több olyan vélemény is ismert, amelyek szerint Németország esetében nem alkalmazható a hegemon

stabilitás elmélete, azaz az ország korántsem tekinthető hegemon hatalomnak. A Keohane-i hegemonia feltételeknek történő csupán részleges megfelelésen túl ismert, hogy egyes vélemények szerint Németország bizonyos hegemoniával kapcsolatos feladatokat nem tud (pl. végső piac szerepét az EU-n belüli kereskedelmi aszimmetriák miatt – (lásd Webber, 2014)) és nem akar (végső hitelező – Benczes, 2018) ellátni. Moravcsik ugyancsak a gazdasági hegemoniával kapcsolatos feladatok és elvárások szempontjából ítéli úgy, hogy Németország nem tekinthető monetáris hegemonnak sem (Moravcsik, 1999:307). Az előbbi szerzőkhöz csatlakozik Schild is, aki szerint Németország hegemoniára való törekvése kudarccal végződött az ország az eurózóna válságában betöltött szerepkörében, és Németország csak domináns szereplőnek tekinthető az egykori válságkezelésben (Schild, 2019). Hasonlóképp különbséget tesz a dominancia és a hegemonia között Sperling, aki szerint Németország csupán egy középhatalomnak tekinthető, mivel nem rendelkezik azzal a strukturális hatalommal és azokkal a materiális erőforrásokkal, amit a hegemonia és dominancia feltételez. Véleménye szerint a Németországgal kapcsolatban hangoztatott hegemonia-érvek mögött több különböző nemzetközi folyamat figyelhető meg (Sperling, 2001:391 és 424).

Némileg más megközelítést használva ugyan, de hasonló következtetésre jut Janning és Möller. A szerzők az európai külpolitika területét elemezve állítják, hogy az Egyesült Államok kifejezett akarata ellenére Németország ellenáll a hegemon szerepkör átvételének, és az EU keretrendszerén keresztül játszik vezető szerepet. Teszi mindezt annak ellenére, hogy Németország hatalma valódi és egyedüli vezető szerepet is biztosíthatna az országnak, de Németország az EU legbefolyásosabb országaként – az ismert és ismertetett történelmi okok miatt – önként korlátozza magát és lemond az első számú vezetői szerepköréről (Janning and Möller, 2016). Baun a feltételezett német hegemonia több dimenzióját (politikai, gazdasági, kulturális hegemonia) vizsgálva jut arra a következtetésre, hogy a visegrádi országok tekintetében nem lehet német hegemoniáról beszélni, tekintve, hogy csupán gazdasági területen észlelhető korlátozott német dominancia, de a másik két dimenzióban (politikai és kulturális hegemonia) még az sem (Baun, 2005). Végül érdemes megemlíteni Kundani egy másik írását is, amely szerint az önérdeket követő Németország a rövidtávú nemzeti érdekeinek érvényesítése és kikényszerítése miatt nem méltó a hegemon szerepkörhöz. Kundani szerint az Európai Unió az eurózóna válsága következtében szűk értelemben „német Európa” lett, amit

Németország megnövekedett hatalma és Franciaország viszonylagos gyengesége tett lehetővé, ugyanakkor Németország valószínűleg sosem lesz európai hegemón, mivel nem garantálja a kontinens hosszú távú stabilitását, helyette a fiskális stabilitáshoz való látszólagos ragaszkodásával és EU-n belüli kikényszerítésével hosszú távon káoszt idéz elő (Kundani, 2012).

4. NÉMETORSZÁG GAZDASÁGI HEGEMÓNIAJA

Ahogy a „Hipotézisek megfogalmazása” c. fejezet alatt már szó volt róla, a dolgozat előzetes hipotézise körbejárja és elemzi a Németország hegemóniáját leíró gazdasági adatsorokat. Ez a disszertáció egyetlen hipotézise, amelyik a gazdasági hegemóniát kutatja. Tekintve, hogy a német gazdasági dominanciát demonstráló adatsorok ismertetése egy már többször és többek által alaposan körbejárt kérdéskör, és Németország gazdasági erőfölénye evidenciának számít, ezért ezt a témakört csupán egy előzetes hipotézis keretei között vizsgálom.

Ismeretes (lásd az Elméleti keret c. fejezetet), hogy az Európai Unión belüli vélt német gazdasági hegemóniának számos aspektusa van (így pl. Németország szerepe a GMU létrehozatalában és fenntartásában, különös tekintettel a közös monetáris politikára, az unión belül tapasztalható gazdasági függőségi viszonyok feltérképezése, az EU kereskedelmi rendszerén keresztül érvényesülő exportdominancia vizsgálata, vagy akár a gazdasági intézményi struktúra elemzése az ordoliberalizmus terjedése szempontjából). Az összes releváns aspektus vizsgálata túlmutat jelen disszertáció keretein, ugyanakkor az Európai Unión belül tapasztalható német erőfölény gazdasági adatsorokkal való alátámasztása is beszédesen mutatja be az EU-n belüli német gazdasági hegemóniát.

Mikortól tekinthető egy hatalom hegemónnak? A kérdés több kutatót is foglalkoztatott. Benczes szerint ez elsősorban empirikus kérdés (Benczes, 2018), figyelembe véve, hogy a mérőszámok tekintetében nincs konszenzus a szakirodalomban, ugyanakkor mégis felsejlenek bizonyos gazdasági mutatók, amik a hegemónia létrejöttét kijelölhetik. Krasner a hegemónia kapcsán az egy főre eső jövedelmet, a gazdaság méretét, a világkereskedelmi részesedést, valamint a globális befektetésekből történő részesedést vizsgálja (Krasner, 1976). Markovits és szerzőtársai Krasner-hez hasonlóan az export/import adatok, a kereskedelmi részesedés, az árfolyampolitika, továbbá a német újraegyesítés hatásainak fényében írtak a hegemóniáról (Markovits et al, 1996). Az előbbieket mellett ugyanakkor az éves növekedés üteme, a külföldön befektetett hazai tőke mennyisége, a monetáris készletek nagysága, továbbá a nyersanyagok, a katonai befolyás és a magas hozzáadott értéket képviselő termékek előállításában mutatott komparatív előnyök is sokszor a vizsgált tényezők köré tartoznak (Benczes, 2018:98). Fratscher

(2018) a német dominancia demonstrálására a nemzeti össztermék nagyságát, az államkötvények kamatlábát, a fizetési mérleg egyenlegét, továbbá az államadósság mértékét elemzi. Schild a német gazdasági erőfölényt ugyancsak az aggregált GDP mértékével, a nemzeti költségvetés és a fizetési mérleg egyenlegével, továbbá az államadósság besorolással demonstrálja, ugyanakkor azt is megjegyzi, hogy a német gazdasági dominancia mértékét sokan hajlamosak túlbecsülni (Schild, 2019:8). Baun a német gazdasági hegemóniát a visegrádi országok vonatkozásában vizsgálja, megállapítva, hogy a rendszerváltás utáni időszakban a gazdasági segélyezés, a kereskedelmi partnerség és kereskedelmi volumen, továbbá a befektetések (FDI) tekintetében Németország gazdasági hegemón pozícióban volt a visegrádi országok viszonylatában (Baun, 2005). Schoeller (2019) könyvében pedig a német bruttó hazai termék nagyságát, Németország hitelminősítését, továbbá a fizetési mérleg egyenlegét és az államadósság mértékét hasonítja össze az euróözone országainak hasonló adataival, ezzel is demonstrálva Németország gazdasági hegemóniáját (lásd az 1. számú táblázatot).

1. táblázat: Németország gazdasági hatalmának indikátorai (2011)

	GDP		Government bond yields	Current account balance		Public debt
	Million EUR	% of EU-17	%	Million EUR	% of GDP	% of GDP
Germany	2,699,100	27.7	2.61	164,550	6.1	77.9
France	2,059,284	21.1	3.32	-21,245	-1.0	85.2
Italy	1,638,857	16.8	5.42	-50,387	-3.1	116.4
Spain	1,075,147	11.0	5.44	-34,040	-3.2	69.2
Netherlands	642,929	6.6	2.99	58,579	9.1	61.3
Belgium	379,915	3.9	4.23	-4067	-1.1	102.0
Austria	308,675	3.2	3.32	5058	1.6	82.1
Greece	207,752	2.1	15.75	-20,634	-9.9	171.3
Finland	196,869	2.0	3.01	n/a	n/a	48.5
Portugal	176,167	1.8	10.24	-10,616	-6.0	111.1
Ireland	171,042	1.8	9.60	n/a	n/a	111.2
Slovakia	70,160	0.7	4.45	-3497	-5.0	43.4
Luxembourg	42,410	0.4	2.92	2461	5.8	19.1
Slovenia	36,868	0.4	4.97	84	0.2	46.5
Cyprus	19,487	0.2	5.79	n/a	n/a	66.0
Estonia	16,404	0.2	n/a	222	1.4	6.0
Malta	6903	0.1	4.49	n/a	n/a	69.7
Euro Area (EU-17)	9,748,036	100.0	4.34	n/a	n/a	86.0

Forrás: Schoeller (2019: 81)

A fent említett elemzések és tanulmányok fényében az alább felsorolt gazdasági adatsorok körbejárása tűnik célszerűnek Németország gazdasági hegemóniája kapcsán, az elmúlt 10 éves időszak tekintetében (2010-2019):

1. a német GDP mértéke EU-s összevetésben;
2. az egy főre eső német jövedelem mértéke EU-s összevetésben;
3. a német költségvetési mérleg egyenlege uniós összehasonlításban;
4. Németország kereskedelmi partneri státuszának vizsgálata az EU-s országok körében;
5. a német külkereskedelmi mérleg alakulása uniós összevetésben;
6. az EU-s költségvetésbe történő befizetés mértéke;
7. a német munkatermelékenység alakulása EU-s összevetésben;
8. versenyképességi indikátorok alakulása EU-s összevetésben;
9. Németország hitelminősítésének alakulása;
10. a német államkötvények kamatlábának alakulása EU-s összevetésben;
11. a koronavírusra adott 2020-as gazdasági mentőcsomag nagysága más uniós államokkal való összehasonlításban.

Fontos hangsúlyozni, hogy jelen disszertáció a 2010-es évtizedben elért gazdasági teljesítményt és trendeket vizsgálja, így az adatokban még nem tükröződnek a koronavírus okozta gazdasági- és társadalmi válság nyomai. A 2020-as évtized eleje és a globális járvány kétségkívül korszakhatárt jelent, ami a gazdasági adatsorokban is megmutatkozik majd, de a disszertációnak nem célja ezeket vizsgálni. Tekintve, hogy egy 2021-ben védésre beadott disszertáció esetében mégsem szerencsés szó nélkül elmenni a vízváltó hatású és kétségkívül felforgató globális jelenség mellett, az utolsó, 11. mérőszám a koronavírusra adott tagállami gazdasági reakciók nagyságát mutatja be 2020 vonatkozásában.

Felmerülhet a kérdés, hogy a korábbiakban idézett elemzések és tanulmányok eredményeinek fényében miért szükséges a német gazdasági adatsorokat ismételtén górcső alá venni? Az előzetes hipotézis létjogosultságát az alábbi pontok adják meg:

- Komplexitás: a vizsgálatok többsége csupán pár mérőszámra támaszkodik, így ritkának tekinthető az olyan elemzés Németország gazdasági hegemóniájáról,

amelyik a lehető legkomplexebb kép megalkotása céljából tizenegy különböző mutatószám vizsgálatát végezte volna el uniós összehasonlításban.

- Aktualitás: az elemzés a lehető legfrissebb adatokat használja, s bár a koronavírus romboló gazdasági hatásait még nem tudja számszerűsíteni és ennek következtében bemutatni, a koronavírus is megjelenik az elemzésben az utolsó adatsornak (koronavírusra adott gazdasági mentőcsomag nagysága) köszönhetően.
- Historikus megközelítés: az elemzés nem egyetlen év, hanem egy évtized gazdasági trendjeit igyekszik megfogni, ezzel is dinamikus kontextusba helyezve a német gazdasági hegemonia alakulását.

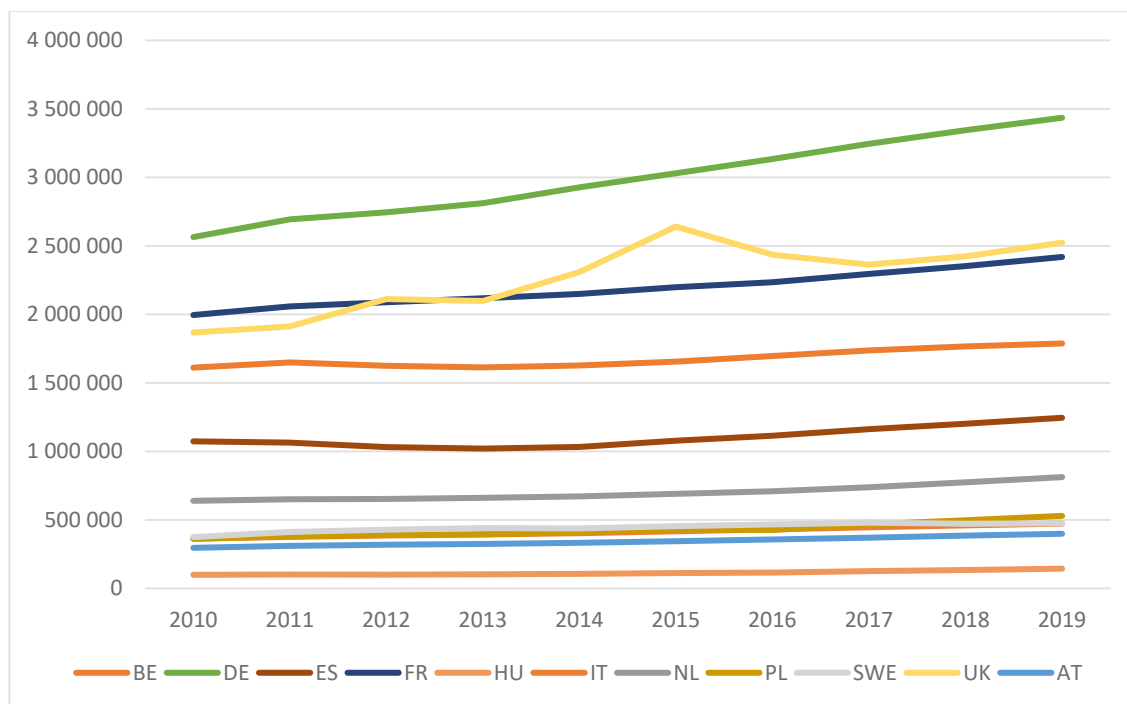
A cél az előzetes hipotézis kapcsán világosan megfogalmazható: az előzőekben ismertetett gazdasági adatsorok historikus elemzése remélhetőleg egyértelműen bemutatja és alátámasztja (az 1. számú táblázatnál komplexebb és árnyaltabb módon) a német gazdasági hegemoniát az Európai Unión belül. A gyakran evidenciaként kezelt német gazdasági dominancia bemutatása és igazolása fog átvezetni a kutatás további részéhez, a német (politikai) hegemonia uniós szervekben (döntéshozatalban) történő vizsgálatához. Az összes általam vizsgált mutatószámot ábrázoló grafikon esetében – a könnyebb áttekinthetőség érdekében – csupán a tagállamok hozzávetőlegesen harmada szerepel, ugyanakkor az összes statisztikai táblázat és adat (mindegyik uniós tagállamra vonatkozóan) megtalálható a disszertáció mellékleteiben.

4.1. A német GDP mértéke EU-s összevetésben

A bruttó hazai termék a legelterjedtebb mutató a gazdasági fejlettség mérésére, az egyes nemzetgazdaságok összehasonlítására. A KSH definíciója alapján a GDP egy nemzetgazdaság méretének alaplímérőszáma, „amely az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek (azaz a kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbségeinek) és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és támogatások egyenlegének összegével egyenlő” (KSH Módszertan, 2015). Bár a mutatószámmal kapcsolatban több kritika is megfogalmazható (lásd pl. Joseph Stiglitz vonatkozó írásait), tekintve, hogy a GDP sok fontos nemzetgazdasági tényezőt nem vesz figyelembe (házimunka, környezeti tényezők, a jólét társadalmi eloszlása),

mindazonáltal mind a mai napig a GDP tekinthető az első számú gazdasági fejlettséget mérő mutatónak. Az 1. számú ábra mutatja be az EU tagállamok GDP-jének alakulását a 2010-es évtizedre nézvést.

1. ábra: GDP (folyó áron) az Európai Unió tagállamaiban (millió euró)

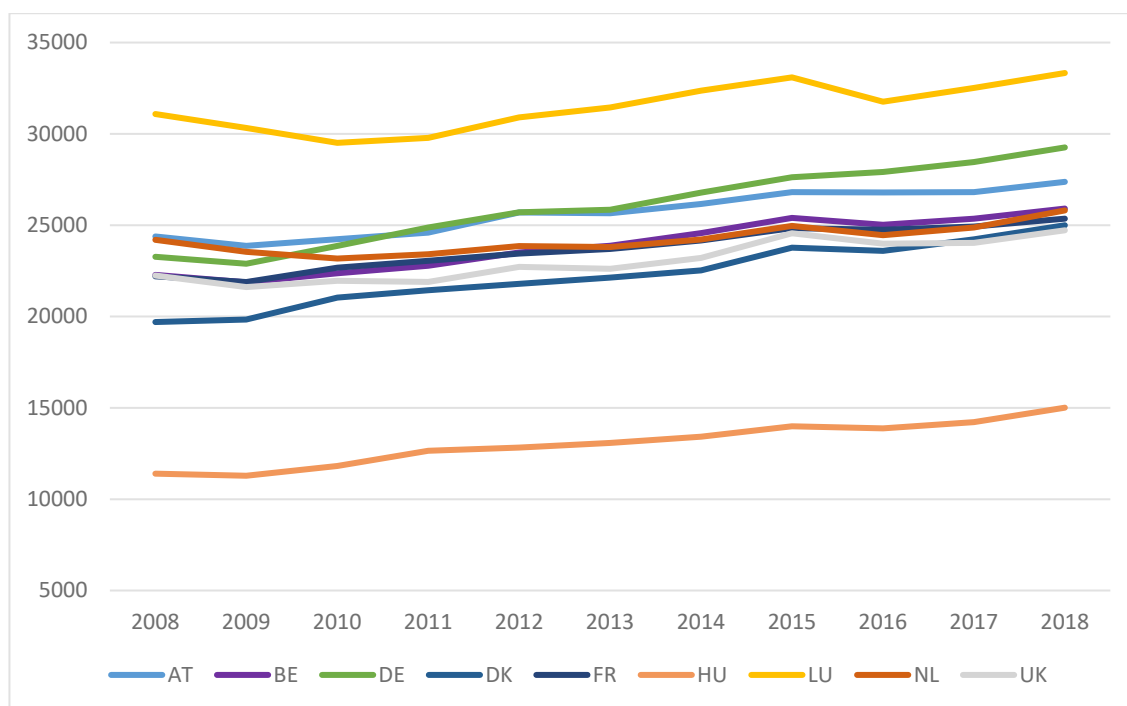
Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A grafikon alapján jól látható, hogy kétséget kizáróan Németországé az Európai Unió legnagyobb gazdasága. A német GDP volumene önmagában a legnagyobb az Európai Unióban, és mértéke az összesített uniós GDP kb. 20 százalékát tette ki az egész 2010-es évtizedben (lásd az ábra alapját képező táblázatot az első számú mellékletekben). A német GDP szignifikánsan meghaladja a többi „nagy” tagállam (Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország) gazdaságát is. A német GDP lineárisan növekedett a 2010-es évtizedben, majd 34 százalékot bővült egy évtized alatt (összehasonlításként: Franciaország gazdasága 21 százalékkal növekedett egy évtized alatt, Olaszország csak 10 százalékkal, és más uniós nemzetgazdaságok ennél is szignifikánsabban gyengébben teljesítettek).

4.2. Az egy főre eső német jövedelem mértéke EU-s összevetésben

A háztartások jövedelme, illetve az egy főre eső jövedelem – a GDP-hez hasonlóan – ugyancsak a nemzetgazdaság fejlettségének és a jólétnek fontos fokmérője. A háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelme az Eurostat módszertana alapján a következőképp van definiálva: a háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelme a háztartások (és a háztartásokat segítő nonprofit intézmények) kiigazított bruttó rendelkezésre álló jövedelmének hányadosa, elosztva a háztartások tényleges egyéni fogyasztásának vásárlóerő-paritásával és a teljes, rezidens lakossággal.

2. ábra: A háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelme (vásárlóerő-egységben [PPS] kifejezve)

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

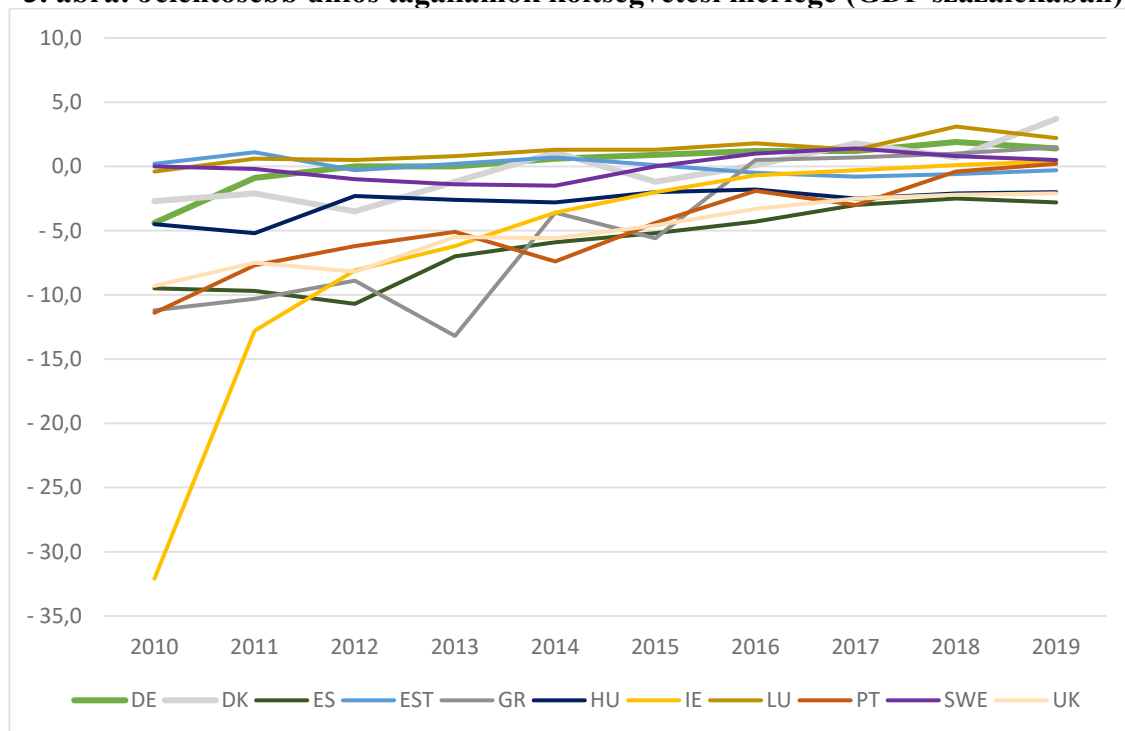
Ahogy az ábrán is látszódik, a háztartások egy főre eső jövedelmének alakulása a 2010-es évtizedben az Európai Unión belül már némiképp más képet mutat a nemzetgazdaságok méretét leíró GDP alakulásához képest. Az egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelem tekintetében Luxemburg számít az éllovasnak az egész évtizedben, míg Németországban a 2010-es évtized kezdetén csupán a negyedik legnagyobb volt a háztartások egy főre jutó jövedelme, Ausztriát és Hollandiát követve. Az évtized végére aztán Németország egy erőteljes, 25 százalékos növekedésnek

köszönhetően az uniós rangsor második helyére jött fel, ami a már eleve magas bázist figyelembe véve jelentős teljesítménynek tekinthető. Tekintve, hogy Luxemburg gazdasága sok szempontból egyedinek számít (az „adóoptimalizálásra” épülő nemzetgazdasági stratégia, továbbá a relatíve alacsony lakosságszám következtében a luxemburgi gazdasági adatok fenntartással kezelendők), a luxemburgi adatoktól eltekintve Németország tekinthető az EU legjobban teljesítő nemzetgazdaságának a háztartások egy főre jutó rendelkezésre álló bruttó jövedelme fényében.

4.3. A német költségvetési mérleg egyenlege uniós összehasonlításban

A költségvetési mérleg – egyszerűen megfogalmazva – az adott nemzetgazdaság kiadásait és bevételeit egymással összehasonlító egyenlege. Kiemelkedő jelentőségű mutató, mivel egy ország gazdálkodásának talán legfontosabb mérőszáma, egyéb indexek mellett természetesen. Jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a GMU működésének zálogaként létrehozott ún. maastrichti (konvergencia) kritériumok között is szerepel a kiegyensúlyozott és fenntartható államháztartásra vonatkozó kötelezettség.

3. ábra: Jelentősebb uniós tagállamok költségvetési mérlege (GDP százalékában)

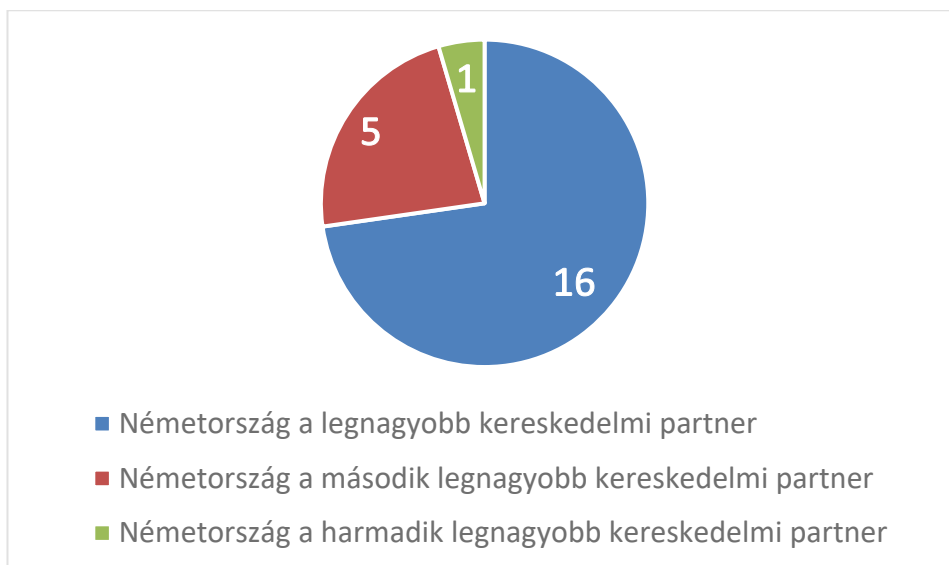
Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A jelentősebb uniós tagállamok költségvetési mérlegét mutató grafikon (és a 3. számú melléklet) alapján látható, hogy elenyésző számú uniós tagállamnak sikerült az utóbbi években elérnie azt, hogy a költségvetési szaldója pozitív legyen, és egyetlen tagállam sem volt képes arra, hogy a költségvetési egyenlege az elmúlt évtizedben folyamatosan többlettel zárjon. Németországnak 2011-ben volt utoljára negatív a költségvetési egyenlege (lásd a 3. számú táblázatot a mellékletekben), és 2014-től kezdődően költségvetési többletet tudott minden vizsgált évben felmutatni. Nincs egyedül a pozitív költségvetési többlettel: 2019-ben már 16 uniós tagállam zárta pozitívan a költségvetését, de a német 1,4 százalékos mérleg nem csak, hogy az ötödik legjobb adatnak számított 2019-ben az uniós rangsorban, de Németország már hatodik éve egyhuzamban produkált pozitív adatot, és mindez a német GDP volumenét tekintve számít igazán tekintélyt parancsolónak.

4.4. Németország kereskedelmi partneri státusza az EU-s tagállamok viszonylatában

Az áruk és szolgáltatások kereskedelme, a bilaterális kereskedelmen belül értelmezhető partnerség/dominancia, illetve esetleges kereskedelmi erőfölény mind fontos mutatói a nemzetgazdaságok közötti viszonyoknak. Két nemzetgazdaság kapcsolatát jól tükrözi az egymással folytatott kereskedelmük természete: annak volumene, a kereskedelem összetevői, az egymással történő kereskedelem mérlege, a kereskedelmi ágazatok részesedése, a kereskedelemmel kapcsolatos historikus folyamatok, az esetleges kereskedelmi viták, vagy akár az olyan közvetett folyamatok, mint a kereskedelmi kamarák tevékenysége és aktivitása. Németország a világ egykor legnagyobb exportáló nemzetgazdasága volt (a németek szívesen is hivatkoztak magukra exportvilágbajnokként (*Exportweltmeister*)), és ma is igen előkelő helyet foglal el ebből a szempontból a globális rangsorban. Németország ugyanis egyrészt a 2019-es WTO adatok szerint a világ harmadik legnagyobb kereskedelmét folytató állama volt (az Egyesült Államok és Kína után). Másrészt a német kereskedelmi mintában az Európai Unió belüli kereskedelem fontosságát mutatja, hogy Németország kereskedelmének majd kétharmadát az európai kontinensen lévő partnereivel folytatta (WTO, 2020). Mindezek után már csak az a kérdés, hogy az uniós tagállamok szempontjából milyen helyet foglal el Németország a kereskedelmük szempontjából?

4. ábra: Németország kereskedelmi partneri státusza az EU-s tagállamok viszonylatában (2018)

Adatok forrása: Világbank WITS, saját szerkesztés

Az ábra alapján Németország Európai Unión belüli kereskedelmi súlyához nem férhet kétség: a Brexit előtti, még 28 tagállamot számláló Európai Unióban (2018-ban) a Világbank adatai szerint a 27 tagállamból 22-nek Németország volt a top 3 kereskedelmi partnere. Ami még ennél is jobban mutatja a német kereskedelmi dominanciát, hogy a szóban forgó 22 tagállam több mint kétharmadának, 16 tagállamnak Németország volt az első számú kereskedelmi partnere. A mellékletben található negyedik táblázat a Világbank vonatkozó adatai alapján mutatja be 2011-től 2018-ig Németország pozícióját aszerint, hogy Németország hányadik legnagyobb kereskedelmi partnernek számít az egyes uniós tagállamok szemszögéből. A táblázat alapján (amelyre támaszkodva a 4. ábra is készült) két figyelemreméltó tény rajzolódik ki:

1. Németország más-más súllyal éri el az első számú kereskedelmi partneri címet az egyes tagállamoknál. Vannak kereskedelmi partnerek, amelyek esetében a németekkel folytatott kereskedelem megközelíti vagy meghaladja a 30 százalékos kereskedelmi részarányt (pl. Ausztria, Csehország, Luxemburg), de egyes tagállamoknál „csak” közel 10 százalékos kereskedelmi részaránnyal is már első számú kereskedelmi partnernek számít (pl. Bulgária, Finnország).
2. A 2011-ig visszanyúló historikus kereskedelmi-adatelemzés rávilágít, hogy a 16 tagállamból, amelyeknél Németország számít a legnagyobb kereskedelmi

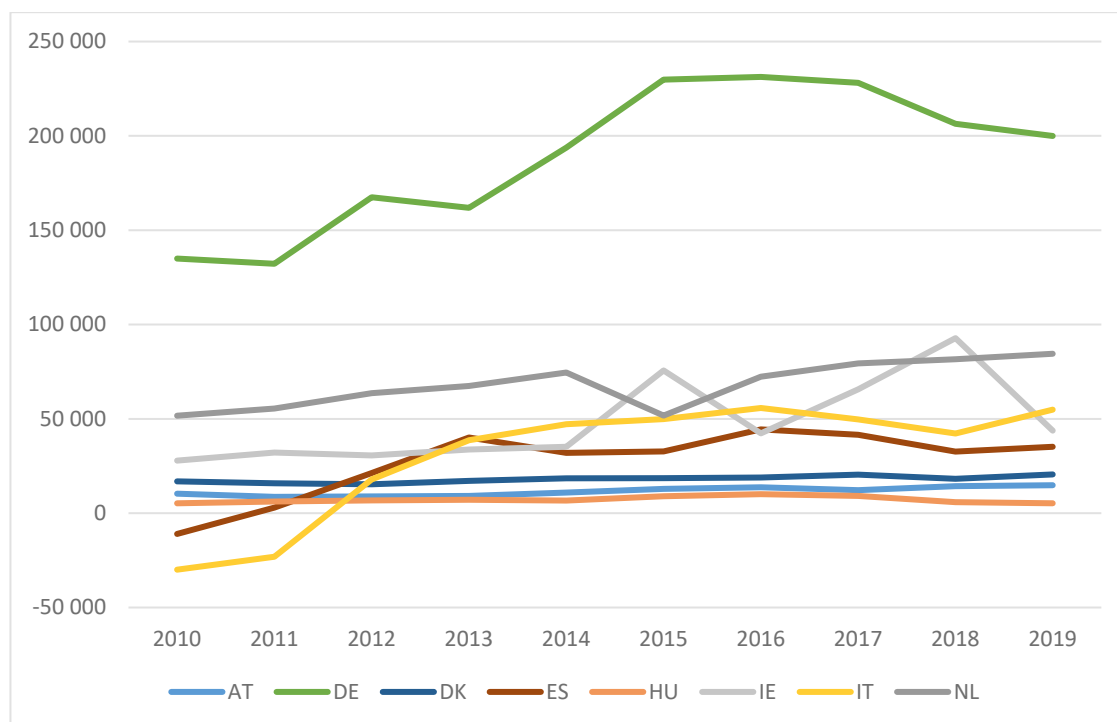
partnernek, 14 ország, azaz a túlnyomó többségük esetében Németország hagyományosan az első számú kereskedelmi partnernek tekinthető (azaz a 2010-es évtizedben végig Németország volt a legnagyobb kereskedelmi partner). Az idézett 16 tagállam közül csak Svédország és Finnország esetében volt a 2010-es évtizedben változás abban a tekintetben, hogy mely uniós tagállam a legnagyobb kereskedelmi partnere, ami ugyancsak azt demonstrálja, hogy Németország kereskedelmi súlya az uniós tagállamok többségének esetében nem tekinthető egy átmeneti jelenségnek.

Összességében a kereskedelmi partnerségi kép világos: az EU tagállamainak túlnyomó többsége esetében Németország kiemelt kereskedelmi partnernek számít, 22 tagállam esetében Németország a három legnagyobb kereskedelmi partner egyikének tekinthető, de ezen túl is 16 tagállam esetében Németország a legnagyobb kereskedelmi partner, ezen belül is 14 tagállam esetében Németország hagyományosan, a 2010-es évtizedben folyamatosan foglalta el ezt a pozíciót.

4.5. Az uniós tagállamok kereskedelmi mérlege

Az előbbi, Németországot kereskedelmi partnerként elemző mutatót alapul véve kijelenthető, hogy Németország az Európai Unió meghatározó kereskedelmi hatalmának számít. Kérdés, hogy az ország kereskedelmi hatalma mit eredményez a kereskedelmi mérleg tekintetében? Bár az előzőekben említettük Németország kereskedelmének természetét (*Exportweltmeister*), a kereskedelmi mérleggel kapcsolatos adatok is alátámasztják, hogy Németország nem csak, hogy sokat kereskedik (világszinten is mérhetően), de gazdaságának egyik alapja az export, és a kereskedelem egyenlegéből származó jövedelem.

5. ábra: Az uniós tagállamok kereskedelmi mérlege (folyó áron, millió euró)

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

Az uniós tagállamok kereskedelmi mérlegét bemutató grafikon jól szemlélteti, hogy historikusan is szignifikánsan nagyobb Németország kereskedelmi többlete a többi tagállamhoz képest. Bár az utolsó mérési évben, 2019-ben az EU tagállamainak többsége (21 tagállam) is pozitív kereskedelmi mérleggel büszkélkedhetett (lásd az ötödik mellékletet), még a második legnagyobb külkereskedelmi mérleget felmutató, évszázados vezető kereskedelmi múlttal rendelkező Hollandia kereskedelmi többlete is csupán hozzávetőlegesen 40 százaléka a német kereskedelmi többletnek. A német kereskedelmi szufficit olyan jelentős, hogy az utóbbi években a külkereskedelmi többlet a német GDP 5-6%-át tette ki (vö. GDP volumenének alakulása). Az ábra mindent elmond: a német kereskedelem kulcsfontosságú eleme a német gazdaságnak, és a kereskedelmi egyenleg nagyságához az uniós összehasonlítás alapján kétség sem férhet.

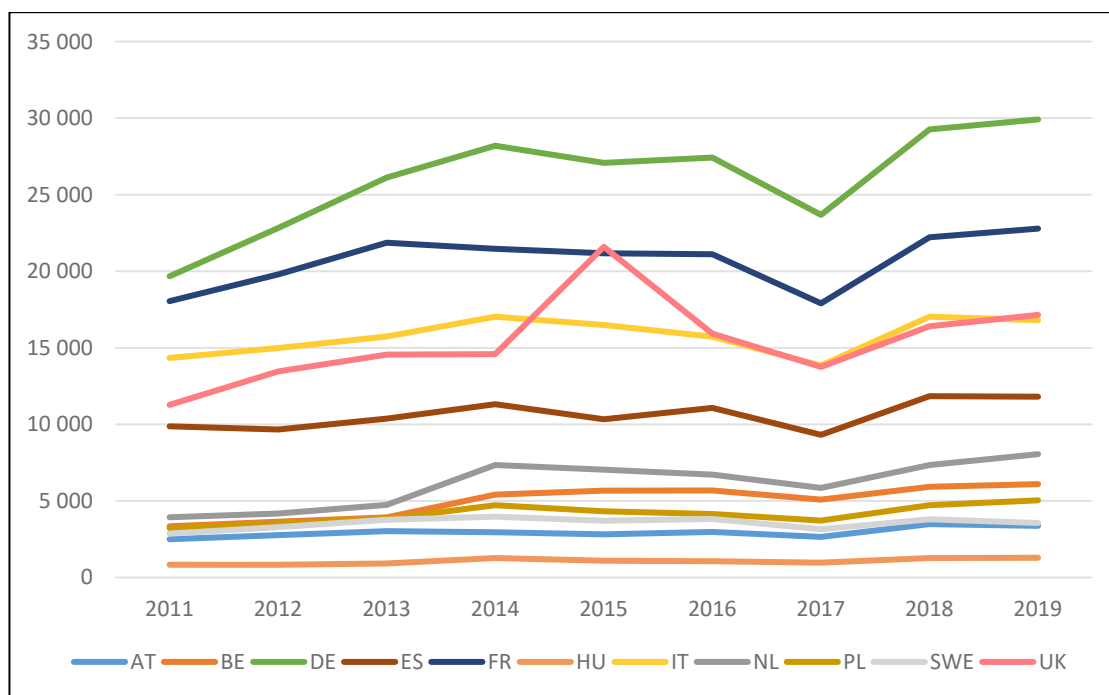
4.6. Az EU költségvetésébe történő befizetés

Az Európai Unió kiszámítható működését és a kitűzött célok teljesítését az EU költségvetése hivatott szolgálni, amely amúgy több szempontból speciális

költségvetésnek számít, tekintve, hogy egyrésztől többéves keretköltségvetés szolgálja a kiszámítható tervezést és stabilitást, másrésztől pedig az EU költségvetés két oldalának (bevételeknek és kiadásoknak) egyensúlyban kell lennie. Az uniós költségvetés meghatározó része (a bevételek több mint 95 százaléka) az ún. saját forrásokból tevődik össze, ami a hagyományos saját forrásokat (uniós importvámokat), a hozzáadott értékű adó (ÁFA) alapú forrásokat, továbbá a GNI-alapú (azaz bruttó nemzeti jövedelem alapú) forrásokat jelentik (és ehhez társulnak bizonyos korrekciók). Bár az EU költségvetésének bevételi oldala a 2021-2027-es többéves keretköltségvetés (és a hozzá kapcsolódó, ún. *Next Generation EU* nevű pénzügyi eszköz bevezetése) miatt reform (bővülés) előtt áll, a 2020-ig fennálló költségvetési rendszer működése szempontjából nélkülözhetetlen saját források hozzávetőlegesen háromnegyedét a GNI-alapú források jelentik (Európai Parlament, 2020). Összefoglalva, az uniós költségvetési oldal hozzávetőlegesen 95 százalékát a saját források teszik ki, ez utóbbiak mintegy háromnegyedét pedig a tagállami GNI-alapú források, azaz az egész uniós költségvetés hozzávetőleges kétharmadát ez a bevételi forrás teszi ki.

Az előbbiekből látható, hogy az uniós tagállamok gazdaságának nagysága közvetlen hatással bír az uniós költségvetésbe történő befizetési kötelezettség mértékére, de nem kizárólagos tényező. Ami az országos bontást illeti: minden tagállam a GNI-alapú hozzájárulás alapján a bruttó nemzeti jövedelmének 0,73 százalékát fizeti be, ehhez társulnak az egyéb esetleges befizetések (importvámok, amelyek egyes tagállamok esetében jelentősek, pl. a jelentős tengeri kereskedelmet lebonyolító, és így az EU vámkapujaként működő Hollandia esetében) vagy visszatérítések. (A visszatérítések szempontjából fontos megemlíteni, hogy több tagállam csökkentett mértékű hozzájárulást fizet a hozzáadott értékű adó alapú befizetésekénél, Németország, Hollandia és Svédország pedig csökkentett GNI-alapú hozzájárulást fizet).

6. ábra: Az EU költségvetésébe történő befizetés (millió euró)

Forrás: Európai Bizottság, *EU Budget 2012-2019 Financial reports*, saját szerkesztés

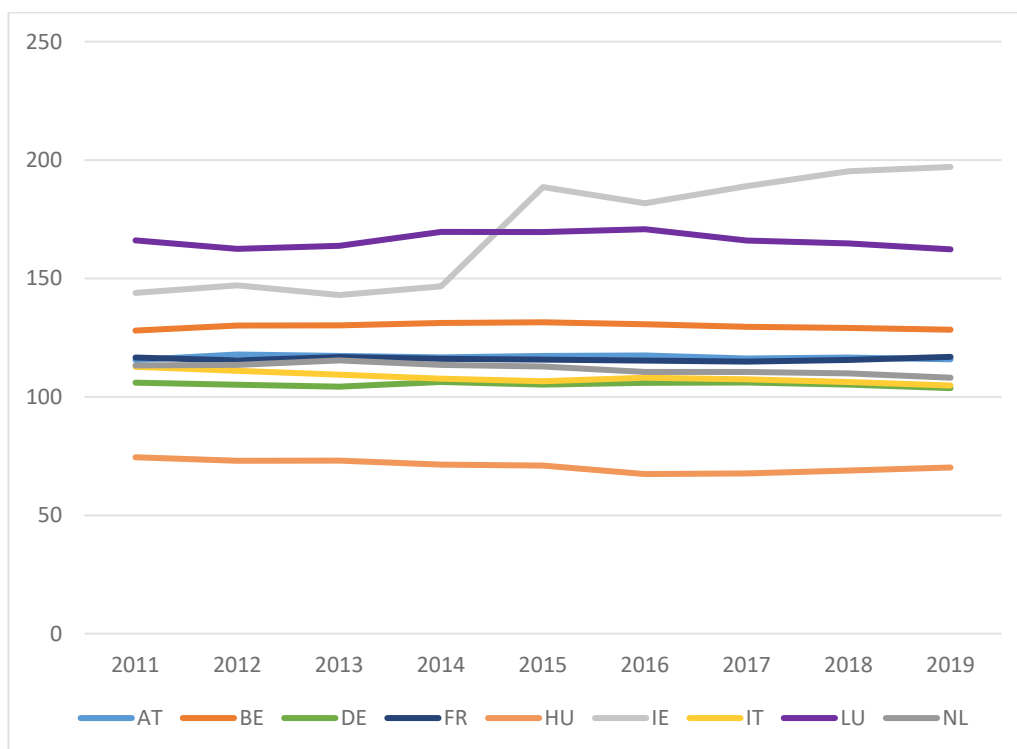
Mindezek mellett a 6. számú grafikon világosan megmutatja az uniós hozzájárulásokat a 2010-es évtizedben, tagállami bontásban. Látható, hogy Németország számít a legjelentősebb uniós befizetőnek (ami a német gazdaság volumenének tekintetében nem meglepő, a visszatérítés intézményének ellenére is). Németország viselte a 2010-es évtizedben az összes tagállami, uniós költségvetési hozzájárulás 20 százalékát, és a második legnagyobb befizető Franciaországnál is hozzávetőlegesen 30 százalékkal többel járult hozzá az uniós büdzséhez. Bár az uniós költségvetési befizetési adatokat tovább lehetne differenciálni (pl. a hozzájárulás állampolgárokra eső mértékét tagállamonként meghatározni, vagy az esetlegesen a nettó befizető tagállamokba visszafolyó uniós pénzekkel korrigálni), megállapítható, hogy Németország számít az EU költségvetésének legjelentősebb befizetőjének.

4.7. A német munkatermelékenység alakulása EU-s összevetésben

A munkatermelékenység az egyes nemzetgazdaságok fontos mutatója, amelyik alapvetően a munka hatékonyságát méri, azaz az adott munkaidő (munkaegység, pl. ledolgozott munkaóra) alatt megtermelt termékek mennyiségét jelzi, másképp kifejezve

a tényezőkielégítésen vett hozzáadott érték és a foglalkoztatottak számának hányadosa (KSH meghatározás, 2005). Az uniós statisztikai hivatal az EU átlagához méri az egyes tagállamok munkatermelékenységének alakulását, ami jó képet ad az egyes nemzetgazdaságok hatékonyságáról.

7. ábra: Egy munkavállalóra és ledolgozott munkaórára eső munkatermelékenység (EU-27 százalékában)

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

Az Eurostat statisztikái alapján (lásd a 7. számú ábrát vagy mellékletet) vegyes képet mutat a német munkatermelékenység alakulása: Németország a 2010-es évtizedben végig az uniós átlag feletti munkatermelékenységet produkált, ugyanakkor a mutató csak néhány százalékponttal haladta meg az uniós átlagot, és csökkenő tendenciát mutat (azaz, míg 2011-ben az uniós átlag 106 százaléka volt a német munkatermelékenység, addig ez a mutató 2019-re már 104 százalék alá csökkent). Érdekesebb, hogy a 2019-es adatokat figyelembe véve tíz másik tagállam is magasabb munkatermelékenységi értékeket tudott Németországnál produkálni (azaz Németország csak a 11. helyet foglalta el 2019-ben az uniós munkatermelékenységi összehasonlításban), egyes adatok pedig szignifikánsan kedvezőbbek a német adatoknál (lásd pl. az EU átlagánál 97 százalékkal magasabb ír, a 62 százalékkal magasabb luxemburgi, vagy a majd 30 százalékkal magasabb belga

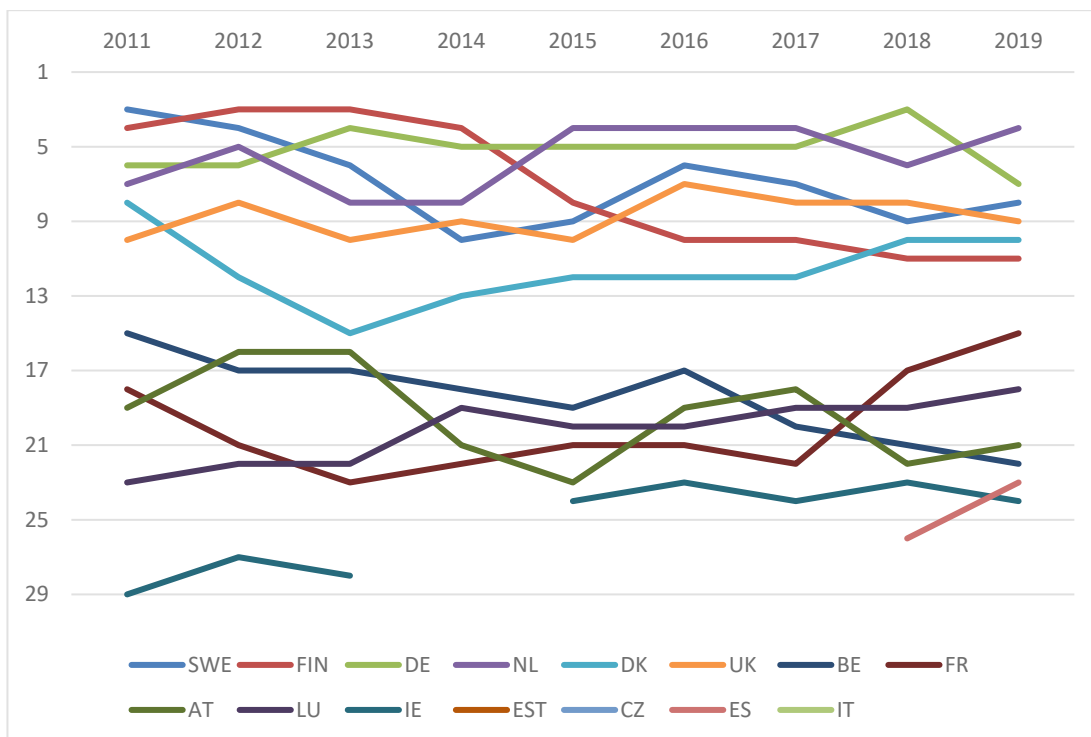
munkatermelékenységi értékeket). Összességében tehát megállapítható, hogy a német munkatermelékenység értéke magasabb az uniós átlagnál, de a korábbi mutatókkal ellentétben Németország nem tekinthető uniós éllovasnak a munkatermelékenység tekintetében.

4.8. Németország versenyképessége

A nemzetgazdaságok versenyképességének nemzetközi mérésére nincs egy általánosan elfogadott mutatószám, azaz a nemzetgazdaságok versenyképességének meghatározására különböző rangsorok léteznek, amelyek különböző módszertanon alapszanak. A versenyképesség fogalmára, jelentésére és mérésére vonatkozó különböző megközelítések egyvalamiben egyeznek: különböző, sokféle és komplex mutatószámrendszert alkalmaznak annak érdekében, hogy a versenyképességet a lehető legjobban értelmezni lehessen, és azt meg is tudják jeleníteni. A többféle rangsorolás közül kiemelkedik a svájci IMD *World Competitiveness Center* rangsorolása, továbbá az ugyancsak svájci székhelyű Világgazdasági Fórum (*World Economic Forum*) versenyképességi indexe. Németország versenyképességének elemzéséhez ez utóbbit használjuk.

A Világgazdasági Fórum által évente nyilvánosságra hozott versenyképességi index tizenkét különböző mutató alapján állítja fel a világ országainak versenyképességi rangsorát. A versenyképességi index megalkotásakor használt módszertan a következő mutatókat veszi figyelembe: intézmények minősége, megfelelő infrastruktúra megléte, stabil makróökonómiai keretrendszer, minőségi egészségügy és oktatás, minőségi szakképzés és felsőoktatás, hatékony árupiac, hatékony munkaerőpiac, fejlett pénzügyi szektor és piac, a fejlett technológia hasznosításának képessége, hazai és nemzetközi piac nagysága, modern és hatékony gyártási technológiák megléte, innováció. Az alábbi grafikon a 2011-2019-es globális versenyképességi jelentések rangsorolása alapján készült, és bár a rangsor globális, az ábra csak a rangsor első harminc hely valamelyikén szereplő európai országokat tünteti fel.

8. ábra: A Világ gazdasági Fórum versenyképességi indexe (2011-2019)

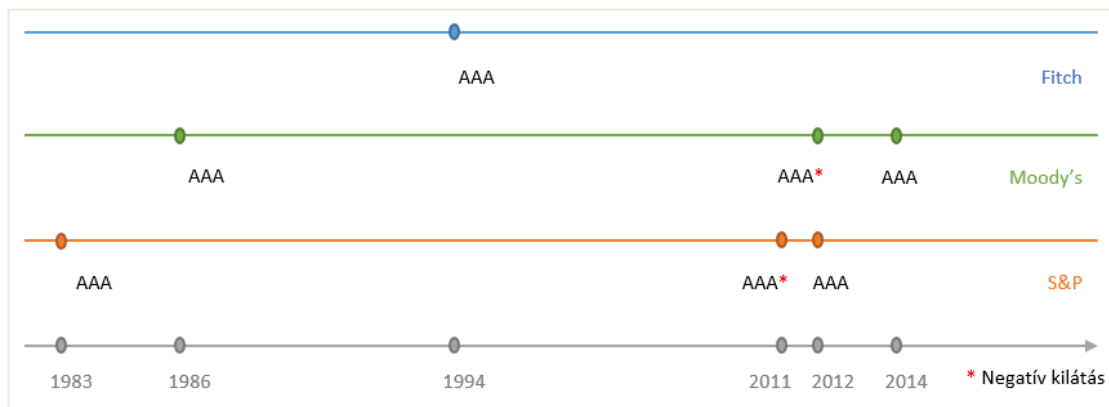
Forrás: Világ gazdasági Fórum – *Global Competitiveness Reports* (2011-2019), saját szerkesztés

Ahogy a vonatkozó ábra (és a 8. melléklet) is mutatja, a Világ gazdasági Fórum globális versenyképességi indexe alapján Németország azon kevés európai országok egyike, amely a 2010-es évtized összes WEF versenyképességi jelentésében a globálisan tíz legversenyképesebb ország között tudott helyet foglalni. Németország a 2010-es évtized majd' egészében a globálisan legversenyképesebb öt nemzetgazdaság egyikeként volt számon tartva, egyedül a 2019-es évben csúszott a hetedik helyre. A német pozíció kontextusba helyezése még érdekesebb: a 2010-es évtizedben csak 15 uniós tagállam tudott (ezek közül 5 tagállam csak ideiglenesen, egy vagy két év erejéig) a globálisan 30 legversenyképesebb ország közé bekerülni, és csak Svédország, Finnország és Hollandia kapott egyes években magasabb rangsorolást Németországnál. A historikus német versenyképességi rangsorolás (és a 8. számú grafikon) azt is megmutatja, hogy az előbb említett uniós tagállamokkal ellentétben Németország a 2010-es évtizedben relatíve konstans módon meg tudta őrizni előkelő helyezését a világ öt leginkább versenyképes nemzetgazdaságaként. Ez utóbbi tény is demonstrálja a német gazdaság versenyképességét, s hogy az Európai Unión belül a legversenyképesebb gazdaságok egyike volt a 2010-es évtizedben.

4.9. Németország hitelminősítése

A nemzetgazdaságok hitelminősítésének célja az, hogy az adott ország/nemzetgazdaság esetében megbecsülhető és mérhető legyen a hitelképessége. A hitelminősítésnek több formája létezik, de a jelenleg leginkább elfogadott (bár egyre inkább bírált) megoldás, hogy különböző, (elvileg mindenféle érdekektől) független hitelminősítő intézetek sorolják különböző kategóriákba (ún. szuverén állami adósságbesorolásba) az országokat aszerint, hogy milyen az országok szuverén fizetési ígéreteinek bonitása, azaz milyen valószínűséggel fogják visszafizetni az általuk felvett hitelt. A hitelminősítők koncentrált piacán három hitelminősítő (azaz a Fitch Ratings, a Moody's, illetve az S&P) értékeléseit szokás figyelembe venni, amelyek különböző besorolásokat használnak az egyes országok minősítésére. Ezek a hitelminősítők a C/D minősítéstől (fizetéseképtelenség) egészen az AAA/AAA/Aaa (Fitch Ratings/Moody's/S&P) fokozatig, azaz az ún. „prime” (azaz a lehető legjobb) hitelminősítési fokozatig kategorizálják az országokat. A 9. grafikon Németország historikus hitelminősítését ábrázolja a három nagy hitelminősítő besorolásai alapján.

9. ábra: Németország hitelminősítése a három legjelentősebb hitelminősítőnél (1983-2020)

Forrás: Fitch Ratings, Moody's, S&P, saját szerkesztés

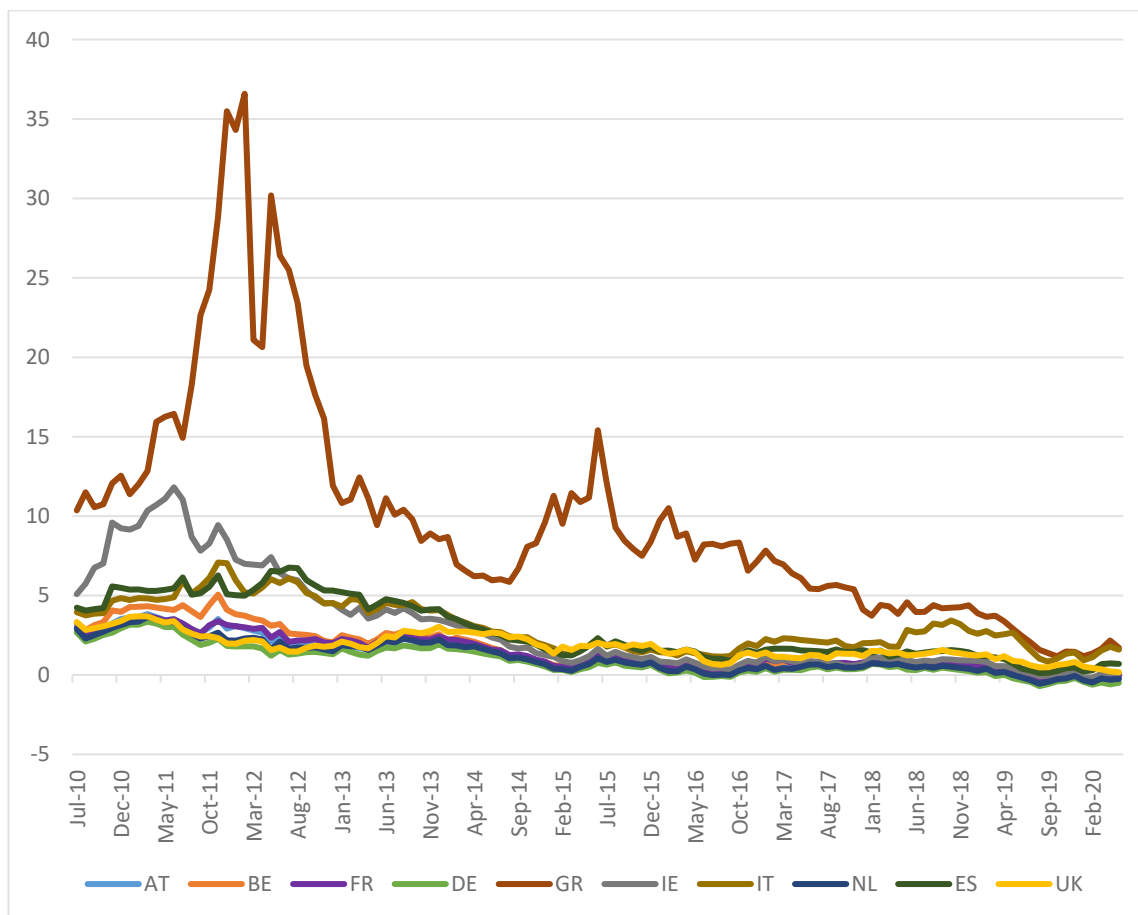
Ahogy az ábra is mutatja, Németország évtizedek óta a lehető legjobb hitelbesorolási kategóriában van mindhárom jelentősebb hitelminősítő intézetnél. A Fitch hitelminősítő 1994 óta tartja Németországot a legjobb, AAA jelzésű besorolásban, a Moody's 1986 óta ugyancsak a legjobb besorolásban tartja (még ha volt is egy 2012-2014 közötti időszak, amikor negatív kilátású besorolást kapott az ország). A harmadik jelentős

hitelminősítőnél, az S&P-nél sem változatosabb a kép: Németország 1983 óta a legjobb besorolásba tartozik, egy rövid, 2011-2012 közötti időszakra szóló negatív kilátással. A historikus adatok alapján egyértelmű, hogy a hitelminősítő intézetek Németországot a lehető legjobb hitelfelvevőnek/adósnak tartják, és ezért a legkedvezőbb besorolásban található már évtizedek óta.

4.10. A német államkötvények kamatlába uniós összevetésben

A nemzetgazdaságok hitelképességének – a hitelminősítés melletti – másik fontos attribútuma az a kamatláb, amelyen kötvényeit értékesíteni tudja, és ezáltal nemzetgazdaságát hitelhez juttatja a nemzetközi pénzpiacokon, ezért az előző ponthoz szorosan kapcsolódik a német államkötvények kamatlábának alakulása. Az államkötvények kamata – nagyon leegyszerűsítve – azt mutatja meg, hogy a nemzetközi pénz- és tőkepiacok (azaz a hitelezők) milyen kamatot hajlandóak elfogadni a hitelezésért cserébe, azaz a kamatláb nagysága egyfajta tükörként funkcionál: minél biztosabb az adott nemzetgazdaság helyzete, minél inkább bíznak a befektetők abban, hogy pénzügyi befektetéseiket és az ahhoz kapcsolódó kamatokat vissza fogják kapni, annál alacsonyabb kamatlábat hajlandóak elfogadni és pénzüket alacsony kamatozású kötvényekbe fektetni. A minél alacsonyabb kamatláb természetesen az adott nemzetgazdaságnak is jó: a stabilitása elismeréseként kedvezőbben tudja finanszírozni működését a nemzetközi pénz- és tőkepiacokon.

10. ábra: A 10 éves lejáratú államkötvények hozama néhány uniós tagállam esetében (2010-2020)

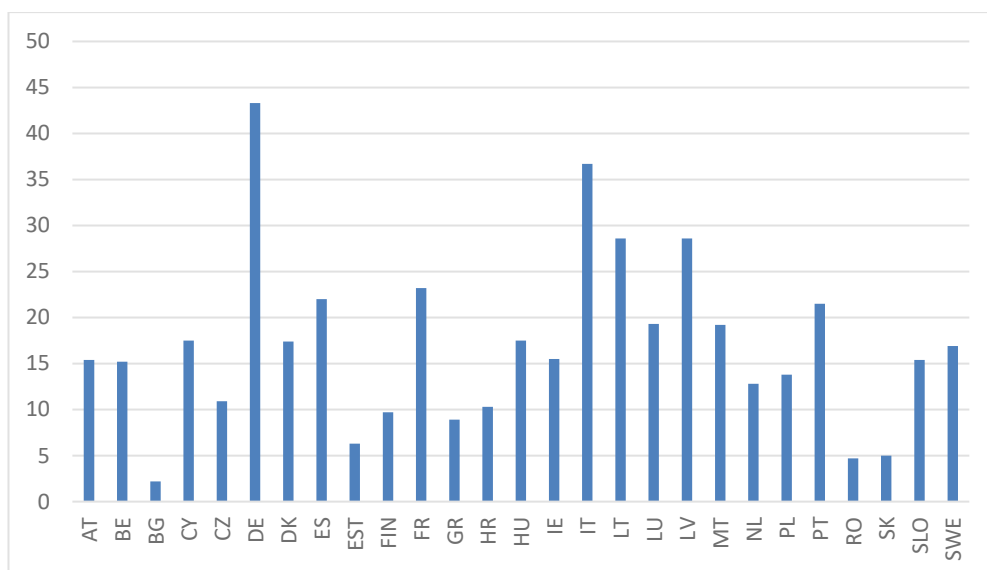
Forrás: *Investing.com historical data, saját szerkesztés*

Ahogy a grafikon (és a 9. számú melléklet is) mutatja, a 2010-es évtizedben a tíz éves lejáratú államkötvények esetében Németország kivételes helyzetben találta magát: az államkötvényeit a többi uniós tagállamhoz képest is alacsonyabb kamatlábon tudta piacra bocsátani, de 2016 júniusában – egyetlen uniós tagállamként – a negatív jegyzésű kamatlábat is elérte. 2019 márciusa óta pedig megszakítás nélkül negatív a tíz éves lejáratú német államkötvények kamata, ami egyedülálló jelenségnek tekinthető. Igaz, hogy az utóbbi időszakban már a más uniós tagállamok által kibocsátott államkötvényhozam is negatív tartományba került (pl. Ausztria, Hollandia, Franciaország, Írország), de Németország ezen tagállamok hozamainál is még hozzávetőlegesen fél százalékponttal alacsonyabb kamatlábbal rendelkezik, ami mutatja a német gazdaság erejét, és a nemzetközi tőke- és pénzpiacok által Németországba és gazdaságának erejébe, jövőjébe vetett hitet.

4.11. A koronavírusra adott gazdasági mentőcsomag nagysága az Európai Unióban

Ahogy már szó volt róla, a 2020 márciusában kirobbant világjárvány súlyos társadalmi- és gazdasági károkat okozott (pontosabban: okoz) világszerte. A koronavírus miatti gazdasági kényszerleállás világszerte példanélküli gazdasági visszaesést okozott, és a jelen becslések szerint három-négy évbe is beletelhet, amíg a világgazdaság eléri a 2019-es, válság előtti szintet. Az egyes országok természetesen sokféleképpen próbálták/próbálják a károkat enyhíteni, ezek közé tartozik a gazdasági kármentés, azaz a gazdasági mentőcsomagok megalkotása. A gazdasági mentőcsomagok többféle természetűek lehetnek (bevételi- és kiadási intézkedések, pénzügyi garanciák, adófizetési intézkedések/könnyítések, pénzügyi eszközök a likviditás növelésére, lásd: Európai Számvevőszék, 2020), és természetesen az egyes nemzetgazdaságok teherbírásának függvényében (és a politikai vezetés elképzeléseinek mentén) eltérő méreteket ölthet. A 11. ábra áttekintést ad az egyes uniós tagállamokban 2020-ban elfogadott gazdasági mentőcsomagok (fiskális intézkedések) nagyságáról, de fontos hangsúlyozni, hogy 2021 első hónapjaiban a koronavírus és az általa okozott gazdasági válság még javában tombol, így az alábbi adatok csak a 2020. év végi pillanatképet rögzítik, ami a tagállamok gazdasági védőintézkedéseit és mentőcsomagjaik nagyságát illeti.

11. ábra: A koronavírusra adott gazdasági mentőcsomagok nagysága (2020), a GDP százalékában

Adatok forrása: Európai Számvevőszék (2020), saját szerkesztés

A grafikon alapján kijelenthető, hogy egyértelműen Németország tekinthető az uniós osztályelsőnek, amelyik 2020 folyamán a GDP-je legnagyobb mértékében fogadott el gazdasági mentőcsomagot a koronavírus gazdasági romboló hatásának mérséklésére (a mentőcsomag nagyságának érzékeltetésére gondoljunk a német GDP volumenére). Németország 2020-ban a GDP-je több mint 43 százalékát kitevő gazdasági mentőintézkedéseket fogantatosított, ez jelentősen meghaladta az uniós átlagot (17 százalék) és más nagy uniós tagállamok hasonló intézkedéseinek nagyságát (mentőcsomagok nagysága a GDP százalékában: Franciaország 23 százalék, Spanyolország 22 százalék – lásd a 9. számú mellékletet). Ezzel kijelenthető, hogy az EU vezető gazdasága a tagállamok által létrehozott gazdasági mentőcsomagok nagyságának összehasonlítása szempontjából is megkérdőjelezhetetlenül az első helyen szerepel (azaz szerepelt 2020-ban).

Összességében a disszertáció által vizsgált tizenegy mutatószám meggyőző képet ad Németország gazdasági erejéről az Európai Unión belül. Több dimenzióban is megvizsgálva a német gazdasági hatalmat kijelenthető, hogy az előzetes hipotézis a témában született korábbi vizsgálatokkal összhangban megerősíti Németország gazdasági hegemoniájának tényét.

5. NÉMETORSZÁG TÉRNYERÉSE AZ UNIÓS INTÉZMÉNYEKBEN

Az uniós tisztségviselők az EU magatartási kódexének megfelelően és a személyzeti szabályzat rendelkezései alapján munkájukat függetlenül, az összeférhetetlenség előírásainak megfelelően, legjobb tudásuk szerint kötelesek elvégezni. A magatartási kódex és a személyzeti szabályzat szerint a tisztviselőknek tárgyilagosnak és pártatlannak kell lenniük, a közjó érdekében eljárva (lásd erről az Európai Unió Tisztségviselőinek Személyzeti Szabályzatát és mellékletét: „Az Európai Bizottság személyzetének társadalmi kapcsolatai során tanúsított helyes hivatali magatartására vonatkozó szabályzat, 1. pont”). Külön tétel, hogy „magatartásukat nem vezérelheti személyes vagy nemzeti érdek, illetve nem engedhetnek politikai nyomásnak” (*ibid*). Az előbbiekből következik, hogy a tisztviselőkre vonatkozó szabályok szelleme szerint az uniós tisztségviselők mindenféle befolyástól mentesen kötelesek feladatukat elvégezni.

Mindezek mellett azt, hogy a nemzetiség egy jelentőséggel bíró tényezőnek tekinthető, mutatja az Európai Unió hivatalos álláspontja is, amely szerint földrajzi egyensúlyt kell megteremteni/elérni az uniós tisztviselők körében (lásd az előbb hivatkozott EU Személyzeti Szabályzatának 27. paragrafusát). Mindezek mellett a nemzetközi szervezetek kapcsán általánosságban, továbbá az uniós bürokrácia kiépítése és működése (és különösen az Európai Bizottság) kapcsán specifikusan is többször került már a tudományos érdeklődés fókuszába az a kérdés, hogy a nemzetiség, egy tagállamhoz való állampolgársági tartozás és kötődés mennyire befolyásolja a nemzetközi szervezetekben dolgozó tisztviselők munkáját? Milyen lojalitásuk van az uniós tisztviselőknek? A kérdés jelen disszertáció szempontjából is kulcsfontosságú: mennyire tekinthetők az uniós bürokráciában dolgozók a nemzetállamoktól teljesen független, csak az unió irányába lojális tisztviselőknek? Egészen konkrétan megfogalmazva: a német uniós tisztviselők németnek tekinthetők-e?

Az európai integráció kutatásával kapcsolatos diskurzusban külön helyet foglal el az „európaizáció” nevű elmélet, amelynek több leírása és dimenziója van ugyan, de alapvetően azt a többdimenziós folyamatot jelöli, miszerint az EU-ban található különböző entitások óhatatlanul ki vannak téve az integráció által keletkezett adaptációs nyomásnak, és ennek következtében igazodni kényszerülnek. Az európaizáció, amelynek

több definíciója létezik a különböző hangsúlyoknak megfelelően, a 90-es évek szülötte, ugyanis akkor vált egyre aktuálisabbá a kérdés, hogy az európai integráció milyen hatással bír, és hogyan befolyásolja a tagállamok politikáját (Börzel, Risse 2007). Az alapvető kérdés, hogy a folyamatos szuverenitásátadás hogyan befolyásolja a tagállamok szakpolitikáit, intézményeit, preferenciáit, és nem utolsósorban az identitást (azaz ezek hogyan európaizálódnak). Az európaizáció elméletéhez köthető az EU szocializáció (*EU socialization*) is, amely az európaizációtól függetlenül azt kutatja az 1960-as évek óta, hogy az EU-n belüli kooperáció a normák, identitások konvergenciájához vezet-e az európai tisztviselők esetében (Esch, de Jong, 2019), illetve, hogy milyen tényezők által, milyen mértékben, és milyen folyamatokon keresztül valósulhat meg az Európai Unió irányába történő lojalitás-váltás (Haas, 1958)?

Számos szerző szerint az EU szocializáció egy létező és vizsgálat által kimutatható folyamat, azaz tettenérhető a közös európai identitás kialakulása, amivel párhuzamosan óhatatlanul háttérbe szorul a nemzeti identitás. Kvalitatív elemzése alapján Wodak (2004) arra a következtetésre jut, hogy az Európai Bizottság tisztviselőinél már tettenérhető egy újfajta közös, európai identitás (Wodak, 2004: 123). Egeberg szerint a nemzetiség játszik ugyan némi szerepet az Európai Bizottságban dolgozó tisztviselők döntéshozatalában, ugyanakkor az ő elemzése szerint a nemzetiségi tényező nem tekinthető kifejezetten jelentősnek, tekintve, hogy meglátása szerint a Bizottság felépítése és munkaszervezése nem feltétlenül teszi lehetővé, hogy a politikai döntéseket a tagország iránti elfogultság nagyban befolyásolni tudja (Egeberg, 1996:733). Egeberg ezt az állítását azzal is alá tudja támasztani, hogy egy másik kutatása szerint az EU Tanácsában dolgozók túlnyomó többsége (93%) szerint a Bizottság a munkáját a tagállami érdekektől függetlenül látja el (Egeberg, 1999). Az EU szocializáció másik beszédes példája a német berkekben terjedő szójáték, miszerint az ország állandó képviselője (*Ständer Vertreter*) a gyakorlatban az állandó elárulója (*Ständiger Verräter*), tekintve, hogy a fővárosban kialakított nemzeti álláspontot a képviselő az uniós érdekérvényesítés során gyakran a többségi állásponthoz kénytelen közelíteni (Knodt, Kohler-Koch, 2000).

A szakirodalomban természetesen ellentétes vélemények is fellelhetők. Hooghe az Európai Bizottság munkatársainak szemléletét és munkakultúráját vizsgálta kvalitatív

módszerekkel. Kutatásai alapján az Európai Bizottság vezető tisztviselőinek többsége hajlik arra, hogy a tagállami érdekeket jobban meg kellene jeleníteni az intézményen belül (amit egyébiránt a szerző a szocializációs háttérre vezet vissza) (Hooghe, 1999). Hooghe szerint továbbá az előző nézetet leginkább az erős brüsszeli érdekképviselettel rendelkező országok tisztviselői vallják, és egyébiránt azt is megállapítja, hogy a nemzetiség nagyban befolyásolja a karrierlehetőségeket az Európai Bizottságon belül (Hooghe, 1999:415-416). Laffan szerint ugyancsak egyértelmű, hogy bármennyire is függetlennek látszik a Bizottság a tagállami érdekektől, az intézmény munkatársai nem tekinthetők egységesnek a gondolkodásukat és háttérüket illetően: szerinte az egységesség a különböző (egymással sokszor konfliktusban álló) célterületek érdekellentétei miatt sem valósulhat meg, hozzátéve, hogy a munkatársak különböző háttére (pl. adminisztratív háttér, kulturális háttér) sem teszi lehetővé, hogy egy egységes bizottsági munkaállományról beszélhessünk. Ráadásul Laffan szerint a nemzetállamok (kormányok) továbbra is meghatározó szerepet játszanak a vezető bizottsági tisztviselők és szakértők kiválasztásában és delegálásában, ami ugyancsak erősíti a munka befolyásolásának lehetőségét (Laffan, 2004:89). Az Európai Központi Bankra fókuszáló vizsgálatok ugyancsak megerősítik, hogy az EU szocializáció gyenge, és az EKB Kormányzótanácsában a nemzeti háttér számít elsődlegesen a döntéshozatalnál (Van Esch, de Jong 2019:183). Hasonló megfigyelést tettek az EU Tanácsának tisztviselőinél is, azaz, hogy a hazai viszonyok (hazai intézményi beágyazottság) bírnak elsődleges hatással a tanácsi diplomaták viselkedésére, továbbá, hogy a hazai viszonyok határozzák meg a tanácsi diplomaták szupranacionális orientáltságát (Beyers, Trondal, 2004).

Az előbbieket fényében kijelenthető, hogy a vonatkozó szakirodalomban nincs konszenzus az uniós tisztviselők identitását és kizárólagos lojalitását illetően, ami talán nem is meglepetés, tekintve a témakör nem fekete-fehér jellegét. Jelen disszertációban természetesen kiindulópontként fogadjuk el az uniós bürokraták autonómiáját és függetlenségét, és nem célunk kétségbe vonni az EU iránti lojalitásukat, szakmai tudásukat és függetlenségüket, vagy akár véletlenül sem azt a benyomást kelteni, hogy az uniós tagállamok ügynökeiként végzik feladataikat. Mégis, a gyakorlat azt mutatja, hogy igenis van jelentősége a (magas rangú) uniós tisztviselők nemzetiségének, és a saját állampolgáraik minél kedvezőbb helyzetbe hozatala (azaz minél magasabb rangba

emelése) az uniós tagállamoktól sem idegen eljárás. Németország esetében mindezt két gyakorlati példa is mutatja:

- Az EU egy korábbi magas rangú tisztviselőjével folytatott mélyinterjú keretei között derült fény arra, hogy az Európai Bizottságban a biztosok nem elhanyagolható része tudatosan törekszik arra, hogy kabinetjük vezető pozícióiba (azaz kabinetfőnökként vagy kabinetfőnök-helyettesként) német tisztviselőket helyezzenek. Az egykori biztos elmondása szerint e törekvés mögötti motivációként említhető a németek kiterjedt kapcsolatrendszeréhez való könnyebb hozzáférés, a német vezető tisztviselők alkalmazásával járó jobb szervezeti beágyazottság, az informális és minél kiterjedtebb, gyorsabb információszerzés, továbbá a saját kabinet rangjának emelése.
- Németország uniós súlyának elemzése, és az ország tudatos személyzeti építkezésének leírása a magyar sajtóban is teret kapott nemrégiben (Ablonczy Bálint: Így lett mára Németország Európa ura), így a minőségi magyar sajtót követők is értesülhettek már arról, milyen tudatossággal és hatékonysággal pozicionálja Németország a saját embereit az uniós bürokráciában, különösen annak felső köreibben. Az idézett cikk ismertet egy immár szélesebb körben is ismert történetet (ami egyébiránt összeeseng az előző ponttal), miszerint maga a német kancellár vette fel a kapcsolatot egyes biztosokkal a frissen felálló Jean-Claude Juncker féle biztosi testületből, hogy német hivatalnokokat ajánljon figyelmükbe kabinetfőnökként (Ablonczy, 2019).

Összességében tehát nem elvethető az az állítás, miszerint a nemzetiség igenis fontos tényező az uniós tisztviselők esetében, és az uniós intézményrendszer magasabb pozícióinak megszerzése fontos nemzeti érdeknek tekinthető. A fentiek fényében a jelen hipotézis Németország Európai Unión belüli hegemoniájának gyakorlati megnyilvánulásaként kívánja vizsgálni a német tisztviselők szerepét és befolyását, arányainak nagyságát az Európai Unió intézményrendszerében. A komplex kérdés megválaszolása, azaz a hipotézis bizonyítása két különböző vizsgálat lefolytatását teszi szükségessé. Az első alhipotézis a leginkább transzparens, szerepét és nagyságát tekintve kiemelkedően fontos, ugyanakkor elviekben kizárólag „közösségi érdekeket” képviselő Európai Bizottság állományát vizsgálja meg az állomány nemzetiségi összetételének

tükrében. A második alhipotézis az EU-s intézmények vezető pozícióinak betöltésére fókuszál.

5.1. Német hatalom az Európai Bizottságban

Az Európai Bizottság több okból is kiemelt figyelmet érdemel az elemzés során. Elsőként fontos kiemelni, hogy az Európai Bizottság immár az érdekvégyesítés egyik kiemelkedő terepe, tekintve, hogy az intézmény a közösségi politikák tekintetében a jogalkotási eljárás elindításának felelőseként (jogszabály előterjesztőként) a politikai napirend legfőbb alakítójának tekinthető (Kéglér, 2008:83). Az EU döntéshozatalának minden frontján és szintjén jelen van, az egész Európai Unió egyik legfontosabb központi szervének („szívének”) tekinthető (Nugent, 2017:105).

Másodsorban az Európai Bizottság a legtöbb embert foglalkoztató uniós intézmény (a legutóbbi, 2020. évi adatok alapján kicsivel több, mint 34.000 alkalmazottal működik – (Európai Számvevőszék, 2021), továbbá a személyzeti adatok közzétételét illetően a leginkább transzparens uniós intézménynek tekinthető. A Bizottság rendszeres időközönként közzéteszi a személyzeti állományra vonatkozó adatsorokat (ún. „*Statistical bulletin*” formájában), amelyben nemzetiségre, nemre, pozícióra, és igazgatóságra (DG, *directorate generale*) vonatkozó bontásban ismerteti a szervezet aktuális személyzeti adatait. A rendkívül pontos adatsoroknak köszönhetően lehetővé válik a német bizottsági tisztviselők számának és arányának megismerése a különböző dimenziók vonatkozásában. Az elemzést az teszi lehetővé, hogy – ahogy már arról szó volt – az Európai Bizottság törekszik a földrajzi egyensúly fenntartására (pontosabban: minél jobb arányban történő elérésére) a foglalkoztatottak nemzetisége tekintetében. A földrajzi egyensúly – leegyszerűsítve – nem jelent mást, mint hogy az uniós tagállamok lakosságának és arányának az uniós foglalkoztatottak arányaiban is vissza kell tükröződnie (lásd az EU Személyzeti Szabályzatának 27. paragrafusát a földrajzi egyensúlyról). A földrajzi egyensúlynak a különböző tagállamokra vonatkozó célszámait (célarányait) az Európai Bizottság 2003 óta használja jelenlegi formájában (Európai Bizottság, 2018a:4).

2. táblázat: Az Európai Bizottságban (és az összes uniós intézményben) tagállamokra vonatkozó, jelenleg hatályos foglalkoztatási célarányok

Member State	Guiding rate	Member State	Guiding rate
Malta	0,6%	Hungary	3,0%
Luxembourg	0,8%	Portugal	3,1%
Cyprus	0,8%	Czech Republic	3,1%
Estonia	0,8%	Greece	3,1%
Latvia	1,0%	Belgium	3,1%
Slovenia	1,0%	Netherlands	3,9%
Lithuania	1,5%	Romania	4,5%
Croatia	1,6%	Poland	8,2%
Ireland	1,6%	Spain	8,9%
Slovakia	1,8%	Italy	11,2%
Finland	1,8%	France	11,6%
Denmark	1,8%	Germany	13,8%
Bulgaria	2,4%		
Austria	2,6%		
Sweden	2,7%	Total	100,0%

Forrás: Európai Bizottság, 2018a:5

A táblázat alapján látható, hogy Németország esetében a német tisztviselők által betöltött foglalkoztatási aránynak 13,8 százaléknak kellene lennie az uniós intézményekben (megjegyzendő, hogy amennyiben a 2020. évi adatokat nézzük, úgy megállapítható, hogy ez a célarány már nem tekinthető kifejezetten pontosnak⁶, de ez nem csak Németország esetében van így).

A következőkben az Európai Bizottság személyzeti adatainak historikus (ugyancsak tíz évet felölelő, 2009-2019) statisztikai elemzése következik a *Statistical Bulletin* adataira támaszkodva (az egyes ábrák készítéséhez felhasznált adatsorok mind megtalálhatók a mellékletekben). Az elemzés az alábbi területekre terjed ki, figyelembe véve a viszonyítási alapot (azaz Németország esetében a 13,8 százalékos foglalkoztatottsági célarányt), egyedül az Európai Bizottságra szűkítve az elemzést:

- német tisztviselők arányának alakulása az összes munkavállalói kategória (adminisztrátor, asszisztens) és beosztás (AD5 – AD14) tekintetében

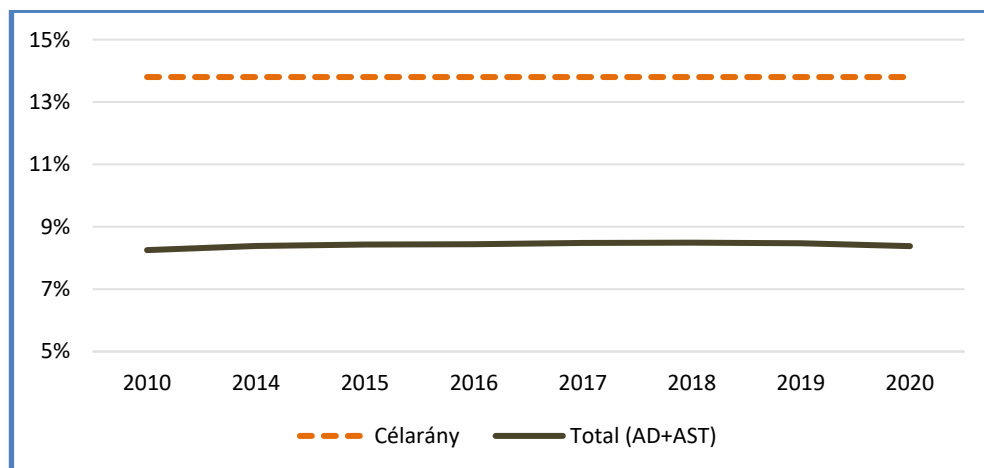
⁶ Az Eurostat szerint Németország lakossága 2020-ban (kerekítve) 83.167.000 fő, míg az EU Brexit utáni összlakossága 447.706.000 fő. Az ebből számolt mutató 18,6% (Eurostat, 2019).

- német tisztviselők arányának alakulása az adminisztrátori beosztásban (AD)
- német tisztviselők aránya az alacsonyabb adminisztrátori beosztásokban (AD5 – AD12)
- német tisztviselők arányának alakulása a vezető tisztviselői beosztásokban (AD13 – AD16).

Az adatok ismertetése előtt érdemes tisztázni, hogy mi értendő a különböző beosztások és kategóriák alatt. Az Európai Uniónak dolgozó munkavállalók különböző beosztásokba (szerződéstípusokba) szervezve végzik munkájukat. Az adminisztrátorok (ún. tanácsosok) a szakpolitikai feladatokat látják el a különböző szakterületeken (közigazgatás, gazdaság, pénzügy, jog stb.), míg az asszisztensek végrehajtási jellegű (jellemzően adminisztratív) feladatokért felelősek. Mindkét szerződéstípus tekintetében különböző beosztások vannak, az adminisztrátorok esetében ez a ranglétra az ún. AD5-től (kezdő tanácsosi kategória) az AD16-ig terjed (az AD13-AD16 beosztások jelzik az uniós állományban a vezetői – osztályvezető, igazgató, főigazgató stb. – szintet). Jelen elemzés elsősorban az adminisztrátori beosztásokra korlátozódik, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy az egyes tagállami célarányok az összes kategóriára és az összes uniós intézményre együttesen vonatkoznak, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az egyes kategóriákat vagy intézményeket ne lehetne egymástól függetlenül vizsgálni.

Az Európai Bizottságban – mint a legtöbb uniós tisztviselőt foglalkoztató intézményben – az alábbiak szerint alakult a német tisztviselők (adminisztrátorok és asszisztensek) aránya a 2010-es évtizedben és 2020-ban (a vonatkozó adatokat és számításokat lásd a 10. számú mellékletben):

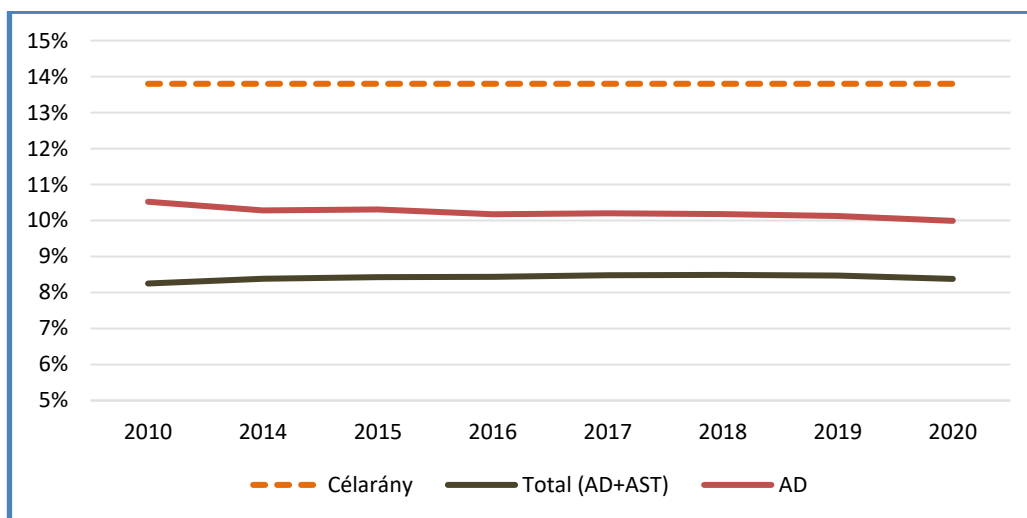
12. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az összes beosztás és kategória tekintetében az Európai Bizottságban, 2010-2020

Forrás: *Statistical Bulletin*, saját szerkesztés

A grafikon (és a 10. számú melléklet) alapján látható, hogy a német bizottsági tisztviselők aránya a 2010-es évtizedben jelentősen elmaradt a meghatározott célaránytól, tekintve, hogy a német tisztviselők aránya a vizsgált időszak egészében 8 és 9 százalék között stagnált (ami messze van a német 13,8 százalékos célaránytól), ami a német tisztviselők esetében erős alulreprezentációt jelez az Európai Bizottságban. A kép némileg árnyaltabbá válik, amennyiben a foglalkoztatotti beosztást leszűkítjük az adminisztrátori kategóriára (lásd a következő, 13. ábrát).

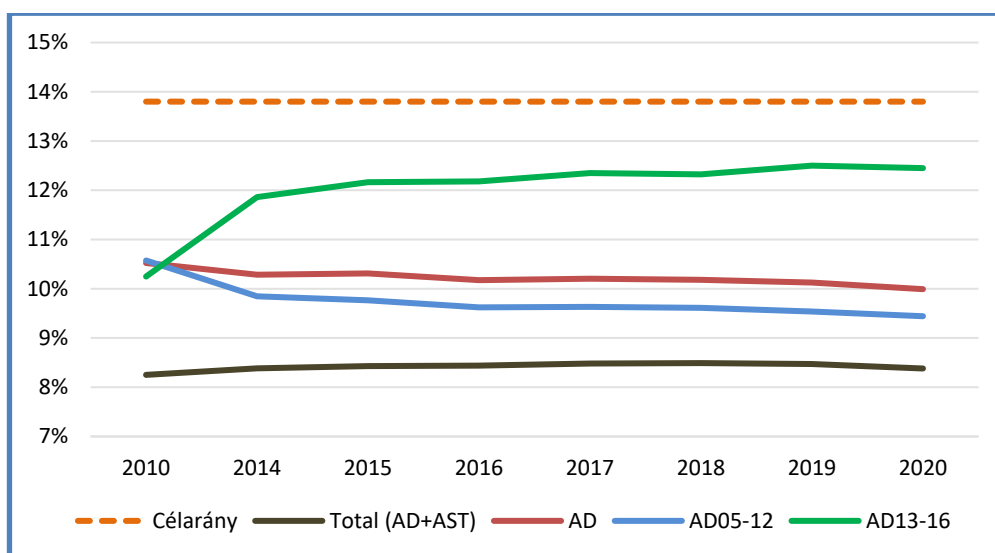
13. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az az Európai Bizottságban, adminisztrátori beosztásban (2010-2020)

Forrás: *Statistical Bulletin*, saját szerkesztés

A kizárólag az adminisztrátori (AD) munkakörre való fókuszálás némileg javítja a német tisztviselők arányát az Európai Bizottságon belül, de a 10-11 százalék körül mozgó arány még így is jóval alatta van a 13,8 százalékos céláránynak, ráadásul a mutató a 2010-es évtized egészében enyhén csökkenő tendenciát mutat (míg 2010-ben 10,5 százalék volt a német adminisztrátorok aránya az Európai Bizottságon belül, ez 2020-ra 10 százalékra csökkent). Az adminisztrátori kategóriát tovább lebontva vezető tisztviselői (AD13 – AD16) és alacsonyabb adminisztrátori kategóriákra (AD5 – AD12), még érdekesebbé válik az adatokból kinyert kép, amit az alábbi ábra szemléltet:

14. ábra: A német tisztviselők arányának alakulása az Európai Bizottságban beosztások szerinti bontásban, 2010-2020

Forrás: *Statistical Bulletin*, saját szerkesztés

A grafikon alapján látható, hogy jelentősen elválk a vezető beosztásban dolgozó német adminisztrátorok aránya a nem-vezető beosztásban dolgozó német adminisztrátorok arányától. Míg az előbbi kategória tekintetében az arány majdhogynem eléri a német célárányt (hozzávetőlegesen egy százalékponttal marad el a 13,8 százalékos céláránytól) és enyhén növekvő tendenciát mutat, addig a nem-vezető német adminisztrátorok aránya 10 százalék alatt mutat enyhe csökkenő tendenciát. Ráadásul a grafikon alapján az is kijelenthető, hogy a német vezető tisztségviselők aránya jelentősen megemelkedett a 2010-es évtized első felében.

Mi következik az előbbiekből?

- Elsősorban az, hogy az Európai Bizottságban a német tisztviselők alulreprezentáltak tekinthetők. A foglalkoztatotti kategória vagy beosztás szerinti bontás sem változtat azon a tényen, hogy a német tisztviselők kisebb arányban dolgoznak az intézményben a célkitűzésnél.
- A német vezető tisztviselők (AD13-16) aránya – bár némiképp a 13,8 százalékos célarány alatt van – jóval (nagyjából négy százalékponttal) magasabb, mint a többi kategóriában és beosztásban dolgozó németek aránya. Ez azt jelenti, hogy a vezetői beosztások tekintetében a német tisztviselők mégsem állnak olyan rosszul, mint ahogy azt az összesített arányszám sejtetni engedné. Abszolút számokat tekintve pedig Németország a bizottsági vezetői tisztségek 12-13 százalékát adta a 2010-es évtizedben, ami hasonló arány, mint a francia- és olasz vezető tisztségviselők aránya (lásd a 10. mellékletet a pontos számokért – ez természetesen azt is jelenti, hogy Franciaország és Olaszország némiképp felülreprezentált a bizottsági vezető tisztségek tekintetében). Ezzel a német vezető-tisztviselők (a francia és olasz vezető beosztású kollégáik után) dobogós helyen vannak számukat tekintve az Európai Bizottságban.

5.2. Német hatalom az EU-s intézmények csúcsán

A fenti számítások – bár megmutatják a német tisztviselők arányát az Európai Bizottságban – korántsem elegendőek ahhoz, hogy Németország uniós intézményrendszeren belüli térnyerésének tényét vagy dinamikáját vizsgálják. Az uniós intézményrendszeren belüli német hegemonia megléte ugyanis nem vezethető le egyetlen intézmény alkalmazotti adataiból, a fenti vizsgálat az Európai Bizottságon belüli nemzetiségi arányokat megmutatja ugyan, de csak egyetlen intézmény esetében, és azt sem túlzottan differenciáltan (pl. a vezető tisztségviselői AD13-AD16 kategória nagyon tág, az osztályvezetőktől a magas rangú tanácsadókon át a főigazgatókig és főtitkárig mindenki beletartozik).

A fentiek értelmében és az első hipotézis minél pontosabb bizonyítása érdekében szükség lenne egy komplexebb, intézményi hatalmat számoló és megjelenítő modellre, ami nem a német tisztviselők arányát kutatja egy adott uniós intézményen belül, hanem inkább arra

keresi a választ, hogy a német tisztviselők milyen szerepet játszanak az egyes uniós intézmények vezetésében, az egész uniós intézményrendszer irányításában. Ennek vizsgálatához egy új komplex modell kialakítása szükséges, amely historikusan (tíz évre visszamenőleg, azaz a 2011-2020-es időszakot vizsgálva) elemzi az uniós intézmények legfelső vezetői karát, azaz az uniós intézményrendszert vezető tisztségviselőket nemzetiségi szempontból. Az ún. intézményi-hatalmi modell célja, hogy a különböző uniós intézményeket/testületek vezető tisztségeihez allokált pontszámok aggregálása alapján egy olyan osztályozási sorrendet állítson a tagállami háttér alapján, historikus módon, amely demonstrálni tudja az egyes tagállamok súlyát, és amely alapján rangsorolni lehet az Európai Unió tagállamait ebből a specifikus hatalmi szempontból. Másként megfogalmazva: a modell additív módon összesíti a pontokat az összes intézmény összes vezetője tekintetében, így jön ki egy historikus módon is értelmezhető és az egyes nemzetiségek tekintetében összehasonlítható aggregált összpontszám az uniós intézményeket vezető tisztviselők nemzetisége vonatkozásában.

A modell által vizsgált időszak: 2011-2020

A modell az alábbi intézmények/testületek vizsgálatára irányul:

1. Európai Bizottság;
2. Európai Parlament;
3. Európai Tanács, Európai Unió Tanácsa;
4. Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ);
5. Európai Beruházási Bank (EIB);
6. Európai Számvevőszék.

Az ún. „intézményi szentháromságként” ismert Európai Bizottság – EU Tanácsa – Európai Parlament hármas megkerülhetetlen az intézményi hatalom vizsgálatakor. Ugyancsak fontos a Lisszaboni Szerződés által létrehozott Európai Tanács vizsgálata, ami az EU Tanácsának ad egy állandó elnökséget. Az Európai Külügyi Szolgálat az uniós érdekeket képviseli az Európai Unión kívül, a főképviseleti poszt általában része a tagállamok közötti alkudozásoknak, és a poszt fontosságát jól mutatja, hogy az EKSZ vezetője az Európai Bizottság alelnöke egyben. Az Európai Beruházási Bank az EU hitelezője, az Európai Központi Bankkal elletétben az összes uniós ország képviseltetve

van menedzsmentjében, s egyre növekvő szerepet játszik az uniós politikák finanszírozásában, megvalósításának előmozdításában. Az Európai Számvevőszék pedig, bár technikai intézmény, ugyancsak egyre fontosabb szerepet játszik az EU működésében az uniós források hatékonyabb felhasználásának előmozdításával, legfelső szintű menedzsmentje pedig a Bizottsághoz hasonló (azaz minden tagállam képviseltetve van az intézmény vezető testületében).

Ahogy a felsorolásból látható, az Európai Unió hét intézményéből öt került a vizsgálat alá vont uniós intézmények közé, két másik uniós testülettel egyetemben. A két kimaradt uniós intézmény az Európai Unió Bírósága, továbbá az Európai Központi Bank, illetve a modell nem veszi figyelembe az Európai Bizottság ernyője alatt működő ügynökségeket sem. Adódik a kérdés: mi alapján történt a modellben szereplő intézmények kiválasztása (pontosabban mi alapján nem került a modellbe két EU-s intézmény és 40 uniós ügynökség)?

A két EU-s intézmény egyikének (Európai Központi Bank) kihagyása mellett szólt, hogy csak az eurózóna tagállamainak központi bankjaként működik, így torzítaná az eredményeket, ha hét uniós tagállam eleve ki van zárva az EKB-s vezető pozíciók megszerzéséből. A másik uniós intézmény, az Európai Unió Bíróságának vizsgálatból történő kizárása mellett az szólt, hogy a tagállamok által egyenlő számban delegált bírók maguk közül választják az elnöküket (hivatalosan kizárólag szakmai képességei alapján), és az Európai Unió Bírósága esetében különösen igaz, hogy a bírók munkáját semmiféleképp nem befolyásolhatja bármilyen módon a nemzetiségük (lásd: saját tagállamuk ügyében való ítélezés tilalma). Az uniós ügynökségek pedig, bár működésüket tekintve függetlenek, de formálisan a Bizottság ernyője alatt működnek, és a több tucatnyi ügynökség vezetői háttérének historikus elemzése szétfeszítené jelen disszertáció kereteit.

Az előbbieken felsorolt intézmények tekintetében az alábbi vezető beosztások nemzetiségi szempontból történő vizsgálatára kerül sor:

1. Elnöki poszt;
2. Főtitkári poszt;
3. Főigazgatói posztok (*director general*);

4. Az Európai Bizottság esetében: alelnöki posztok, kabinetfőnöki posztok;
5. Az Európai Parlament esetében: alelnöki posztok, frakcióvezetői posztok, szakbizottsági elnöki posztok, quaestori posztok.

Az intézményi-hatalmi modell a számszerűsítés során minden egyes előbb felsorolt tisztség (elnök, alelnök, főtitkár, bizottsági főigazgató, bizottsági kabinetfőnök, EP frakcióvezető, EP szakbizottsági elnök, quaestor) tekintetében egy pontszámot rendel az 1-10 közötti intervallumból, annak függvényében, hogy az adott vezetői tisztség mennyire tölt be fontos szerepet az intézmény vezetése tekintetében. Az alábbi a magyarázata annak, hogy miért ezek a vezető tisztségviselők kerülnek a modellbe:

1. Kétségtelen, hogy az egyes intézmények legfontosabb vezetőinek az elnökök minősülnek. Ők felelősek az intézmény politikai irányításáért, az adott intézmény általános politikai irányvonalának kialakításáért és gyakorlati megvalósításáért, továbbá biztosítják, hogy az adott intézmény az uniós alapszerződésekben megfogalmazott feladatokon túl a jövőre is felkészült legyen: elsősorban az elnökökhöz kötődik az intézményi stratégia megalkotása és gyakorlatba ültetése is. Az elnökök kiválasztása/megválasztása minden intézmény esetén különálló folyamat: egyes intézmények saját tagjaik/vezetőik közül választják meg az elnököt (lásd: Európai Parlament, Európai Számvevőszék), de egyes intézmények kívülről, összetett politikai kompromisszumok alapján „kapják” az elnöküket (pl. Európai Bizottság).
2. Az alelnökök értelemszerűen az előzőekben ismertetett hasonló feladatokat látnak el, helyettesi pozícióban.
3. Az intézmények napi működését a főtitkárok teszik lehetővé, akik az adminisztratív irányításért és napi gyakorlati ügyekért felelősek – az ő szerepüket nem lehet lebecsülni, mivel a bürokrácia szürke eminenciásaiként a napi adminisztratív ügyek intézésével az intézmények hosszú távú működését biztosítják, és ebből kifolyólag posztjuk nem pusztán adminisztratív jelentőségű, hanem politikai szempontból is fontos. Jól jelzi a főtitkári poszt fontosságát és politikai szempontból szenzitív jellegét, hogy egy-egy intézmény főtitkári posztjáról a legmagasabb politikai szinten is dönthetnek (lobbizhatnak érte), vagy része lehet egy nagyobb intézményi alku személyzeti részének (pl. Európai Parlament, EKSZ esetében).

4. Az európai intézményrendszerben – tükrözve a francia államigazgatási rendszert – főigazgatóságok (*DG, directorate general*) szerint differenciálják a portfóliókat/felelősségi területeket (elsősorban az Európai Bizottságban, a Tanácsban, illetve az Európai Parlament adminisztratív szolgálataiban), és egy-egy főigazgató egy egész szakpolitikáért felel. A főigazgatói poszt tekinthető az európai tisztviselői (szakmai) karrier csúcsának, ennél a szintnél feljebb már a politikai kinevezettek találhatók.
5. Az Európai Bizottság esetében a kabinetfőnökök segítik az egyes biztosokat a mindennapi munkában, politikai szempontból jelentőségük megkérdőjelezhetetlen, tekintve, hogy nem csak a biztosok és a biztosokhoz kapcsolódó portfólió mindennapi politikai ügyeit intézik, hanem az információ megosztásán („*network*”) keresztül valódi hatalomra/becsatornázottságra tudnak szert tenni. A kabinetfőnökök kiválasztásának diszkrecionális joga a mindenkori biztosé, ugyanakkor, ahogy már az előzőekben utaltunk rá, többféle befolyás is érheti a biztosokat (akár a saját delegáló kormányuk, akár más kormányok irányából) a kabinetfőnökük kiválasztásával kapcsolatban.
6. Az Európai Parlament tekintetében a frakcióvezetők hasonló feladatokat látnak el, mint a nemzeti parlamentben aktív kollégáik: ők fogják össze és koordinálják az egyes EP-frakciók munkáját a politikai programok végrehajtása a kompromisszumra való törekvés által. Az EP-frakciók vezetése felelősségteljes és politikai szempontból fontos feladat, tekintve, hogy a szürke politikai háttérmunkán túl az egyes frakcióvezetők szólalnak fel a plenáris üléseken, ők tolmácsolják a frakciójuk álláspontját a sajtó és a választópolgárok irányába. Nem véletlen, hogy az EP frakcióvezetői pozíció nem egy esetben jó ugródeszka volt más, fontosabb politikai posztok elérése céljából (lásd: Manfred Weber néppárti frakcióvezető az Európai Bizottság elnökjelöltjévé (*Spitzenkandidat*) vált a 2019-es EP választásora, de EP-elnöknek is túlnyomó többségben a két nagy pártcsalád frakcióvezetői lesznek megválasztva).
7. Az Európai Parlamentben a szakbizottságokban folyik az érdemi politikai és szakpolitikai munka, így a szakbizottsági elnöki poszt sokrétű munkával és komoly politikai felelősséggel jár. A szakbizottsági elnökök – egyebek mellett – meghatározó szerepet játszanak a szakbizottság többéves programjának kialakításában, ők terelik mederbe a szakbizottsági jogalkotást, de a szakbizottsági elnököknek abban is nagy a

befolyásuk, hogy a szakbizottság milyen ügyeket tűzzön üléseinek napirendjére, milyen biztosokat, szakértőket hívjon meg az ülésekre, meghallgatásokra. Emellett a szakbizottsági munka (irányítása) rengeteg politikai profilozási lehetőségek kínál, így a szakbizottsági elnököknek a poszt jó lehetőséggel kecsegtet arra, hogy szélesebb körben ismertté váljanak (lásd pl. az amúgy nagyrészt ismeretlen Költségvetési Ellenőrző Bizottság egykori szakbizottsági elnökének egykori magyarországi helyszíni látogatását), így (is) előkészülve egy esetleges következő lépésre a politikai ranglistán (akár a tagállamban, akár az EP-ben vagy más uniós intézményben).

8. A quaestorok az Európai Parlamenten belül (az elnökkel és az alelnökökkel egyetemben) az elnökséghez (*presidency*) tartoznak, akik az egyes képviselőket közvetlenül érintő adminisztratív és pénzügyi ügyekért felelősek.

Természetesen, ahogy a modellből kihagyott intézmények esetében is, most is automatikusan adódik a kérdés, hogy egyes vezető tisztségviselők miért nem kerülnek bele a modellbe? Több fontos tisztségviselő is van ugyanis, akik jelentős hatással vannak az intézmény működésére, mégsem szerepelnek az intézményi hatalmi modell által vizsgálat szerepkörök között. Fontos szerepet töltenek be ugyanis a helyettesek is: a bizottsági kabinetfőnök-helyettesek és főigazgató-helyettesek, „egyszerű” szakpolitikai igazgatók vagy az EP-ben a szakbizottsági elnök helyettesei. A válasz egyszerű: a vizsgálatba bevont vezető pozíciók száma is megközelíti a százat évente (mindez egy tíz éves vizsgálat keretei között), így a vizsgálat alá nem vont vezetőknek a historikus elemzése szétfeszítené jelen disszertáció kereteit, így bár ezek a vezető pozíciók is fontosak, jelen disszertációban történő vizsgálatuk lehetetlen.

Az előbbi indoklás fényében az egyes vezető posztok tekintetében az intézményi-hatalmi modellben az alábbi pontszámok allokálódnak az egyes vezetői pozíciókhoz (1-10):

3. táblázat: Az intézményi-hatalmi modell pontallokációja

Vezetői pozíció	Pontszám
Elnök (minden intézmény és testület)	10
Alelnök (Európai Bizottság és Európai Parlament)	6
Főtitkár (minden intézmény és testület)	7
Főigazgató (Európai Bizottság)	5

Kabinetfőnök (Európai Bizottság)	4
Frakcióvezető (Európai Parlament)	5
Szakbizottsági elnök (Európai Parlament)	4
Quaestor (Európai Parlament)	1

Ezúton is fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az egyes vezető tisztségekhez allokált pontszámok nem feltétlenül képeznek pontos összehasonlítási alapot (eldönthetetlen ugyanis annak a kérdésnek/összehasonlításnak a megítélése, hogy egy bizottsági főigazgatónak mi a pontos súlya egy parlamenti szakbizottsági elnökhöz képest). Mindezek mellett alá kell húzni, hogy nem is a pontos összehasonlítási alap képzése az intézményi hatalmi modell felállításának elsődleges célja, hanem az, hogy az allokált pontszámokból aggregált végső mérőszámok reálisak legyenek, s ebből kifolyólag az egyes, vezető szerepet betöltő tagállamok súlya, vezetői hatalma hitelesen és reális módon láthatóvá váljon.

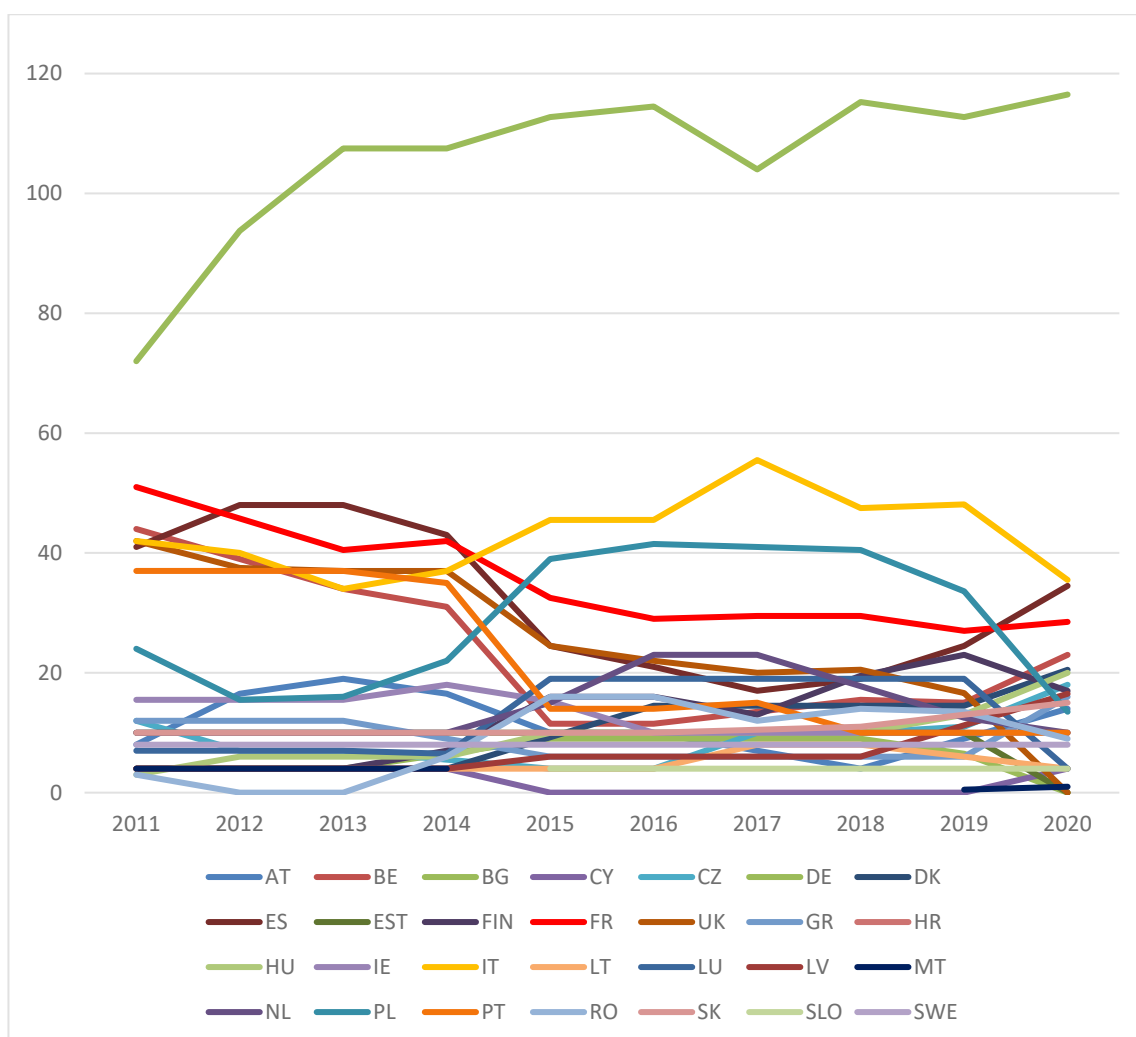
A fentiekén túl az intézményi-hatalmi modell számos feltételezéssel él, amit az alábbi pontok részleteznek:

- Az intézményi-hatalmi modell az egyes uniós intézmények vezető tisztségviselőit a nemzetállami hovatartozásuk szerint kategorizálja, és az aggregálás eredménye az egyes tagállamok hatalmának/befolyásának nagyságaként nyer értelmet. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy míg az uniós vezetők nemzetiségük miatt a tagállamuk számára informális befolyást és hatalmat jelentenek, az egyes uniós vezetők természetesen az adott uniós intézmény érdekeit képviselik, adott esetben a saját tagállamukkal szemben is. Azaz érdemes világossá tenni, hogy bár az intézményi-hatalmi modell az uniós vezető tisztségviselők nemzetiségét a tagállami hatalom manifesztációjaként értelmezi, nem feltételezi, hogy ezek a tisztségviselők feladataikat nem pártatlanul és az EU érdekében végeznék el.
- Az intézményi-hatalmi modellt tovább differentiálja a pontszámok súlyozása. Mivel az uniós intézményi struktúra és felelősségi körök tekintetében – egészen pontosan az uniós döntéshozatal szempontjából – az „intézményi szentháromság” szereplői (Európai Bizottság, EU Tanácsa (plusz Európai Tanács), Európai Parlament) kiemelkednek a többi intézmény közül, így ezen intézmények csúcsvezetői (elnök, alelnök, főtitkár) súlyozottan kerülnek számításba (1,5-ös szorzóval).

- A modell évekre bontva vizsgálja a vezető pozíciókat az említett uniós intézményekben/testületekben. Amennyiben váltás történik évközben a vezető pozícióban, a modell alapjául szolgáló számítás vagy megfelel az adott év pontszámát (amennyiben az év közepe táján történt a változás), vagy 2-3 hónap esetében nem veszi figyelembe az évközbeni váltást és annak a javára írja az egész évet, aki az év túlnyomó többségében hivatalban volt.

Mіндеzen hosszú bevezető után a 14. ábra mutatja az intézményi-hatalmi modell eredményét az elmúlt tíz év vonatkozásában. Az intézményi-hatalmi modell eredményeinek alapját adó számítás, azaz a 2011-2020 közötti, évenként mintegy száz, összességében hosszávétőlegesen mintegy ezer vezető uniós tisztség évenkénti bontásban megtalálható a 11. mellékletben.

15. ábra: Az intézményi-hatalmi modell, 2011-2020

Adatok forrása: uniós intézmények és testületek, közérdekű adatigénylés, saját szerkesztés

A modell első ránézésre teljesen más képet fest, mint az Európai Bizottság személyzeti adatainak vizsgálata, és a német vezető tisztviselők hegemóniáját, felülreprezentációját jelzi a vizsgálat alá vont uniós intézményrendszerben. A grafikon és a mellékletben található adatok alapján az alábbi trendek figyelhetők meg és következtetések vonhatók le az uniós intézmények vezetésével kapcsolatban a 2011-2020 között időszakra vonatkozóan:

- Németország egyértelműen uralja a (modell vizsgálata alá vont) uniós intézményrendszert, a vezető posztokat elfoglaló német tisztviselők hatalmas túlsúlyban vannak a többi tagállam vezető tisztviselőinek számához képest. A német vezető tisztviselők tisztán felülreprezentáltak, és az európai intézményrendszer az intézményi-hatalmi modell alapján „németül beszél”.
- Németország intézményi hegemóniája már 2011-ben is tettenérhető volt, de jelentősen tovább erősödött az évtized folyamán. 2020-ra sosem látott nagyságúra nyílt az olló az uniós intézményi hatalom tekintetében: a vezető uniós posztok szempontjából második legjelentősebb tagállam (Olaszország) is csupán harmadannyira erős a modell alapján, mint Németország.
- Az intézményi-hatalmi modell megmutatja, hogy míg egyes tagállamok esetében az intézményi hatalmuk fluktuál egy-egy vezető tisztségviselő megválasztásával és mandátuma végével (pl. Luxembourg súlya Jean-Claude Juncker bizottsági elnökségének befejeztével, vagy Lengyelország súlya Donald Tusk tanácsi- és Jerzy Buzek európai parlamenti elnökségének végével), úgy Németország esetén nincs ilyen visszaesés. A német intézményi hatalom diverzifikált, azaz minden uniós intézményben stabilan jelen van, és éppen ezért a vezetői mandátumok lejárta nem ront számottevően a német pozíciókon (pl. Martin Selmayr bizottsági főtitkár leváltása 2019 nyarán, Martin Schulz EP-elnökségének vége 2017 elején).
- A hagyományosan francia-német tandemként jellemzett uniós motor működése után kutatva felsejlik a kép, miszerint a francia uniós vezető tisztviselők száma fasorban sincs a német intézményi súlyhoz képest (hozzávetőlegesen csak negyedannyira erős az intézményi hatalom tekintetében, mint Németország). Bár a modell nem

tartalmazza a francia elnökkel bíró EKB-t, a francia-német pároson belüli francia háttérbeszorulást jól szemlélteti, hogy a vezető francia tisztségviselők intézményi súlya már az olasz és spanyol intézményi súlytól is elmarad.

- Bár az intézményi-hatalmi modell nem differenciál a vezető tisztségeken belül a különböző szakpolitikák és azok súlya szerint (lásd a modell gyengeségei c. részt), a mellékletekben található adatok böngészése alapján kiderül, hogy a német tisztségviselők a legfontosabb szakpolitikai területeken vannak vezető pozícióban. Azaz az Európai Parlamentben a legjelentősebb frakciók élén (is) németek állnak, fontos szakbizottságokat (külügyi, kereskedelmi) németek vezetnek. A Bizottságon belül a fontosabb főigazgatóságok egy részét ugyancsak német tisztségviselők vezetik (pl. versenyképességi, kereskedelmi főigazgatóságok).
- Végül, de nem utolsó sorban érdemes megemlíteni a német kancellár lobbizásának látható sikerességét (vö. Ablonczy-cikk): a bizottsági biztosok kabinetfőnökeinek jelentős részét német kabinetfőnökök tették ki a vizsgált időszakban: egyes években akár hat német kabinetfőnök is dolgozott a 28 biztos alatt (összehasonlításképp: éveken keresztül egyetlen magyar bizottsági tisztségviselő sem volt felkérve kabinetfőnöknek).

A modell gyengeségei

Bár – ahogy az előzőekben már szó volt róla – a modell elsődleges célja, hogy úttörő módon számszerűsítse és megjelenítse az egyes tagállamok vezető tisztségviselőit és ezáltal közvetett befolyásukat és hatalmukat az európai intézményrendszeren belül, nem lehet szó nélkül elmenni a modell számos gyengesége mellett. A modell ugyanis jóindulattal is csak kezdetlegesnek tekinthető és számos feltételezéssel és leegyszerűsítéssel él, ami természetesen torzíthatja a modell eredményeit. Az alábbiak az intézményi hatalmi modell főbb hiányosságait jelzik (amik főleg a precíz és tudományos összehasonlítás problematikája és lehetetlensége körül csoportosulnak) pontokba szedve.

- Legelsőként talán azt érdemes megemlíteni, hogy két uniós intézmény és számos uniós testület (ügynökség) hiányzik az intézményi hatalmi modellből, ami így nem képes teljes körű képet adni a teljes uniós intézményrendszer vezetői pozícióiról. Az egyes intézmények/testületek modellből történő kimaradását meg

lehet indokolni (lásd feljebb), ugyanakkor óhatatlanul veszt a modell magyarázó-erejéből azzal, hogy nem az egész uniós intézményrendszert fedi le.

- Az előző ponthoz szorosan kapcsolódik, hogy az intézmények vezetése is differenciáltabb azoknál a vezetői pozícióknál, amit a modell vizsgálat alá vont. Nem kérdéses, hogy a modell a legfontosabb vezetői tisztségeket vonja elemzés alá, ugyanakkor nem elhanyagolható az Európai Bizottság tekintetében a kabinetfőnök-helyettesek és a főigazgató-helyettesek szerepe, de az Európai Parlament esetében is lehetne a jelentéstevőket (*rapporteur*), a frakcióvezető-helyetteseket, vagy akár a főigazgatókat és azok helyetteseit vizsgálni. Egy kiterjedtebb modellnek érdemes lenne ezeket a vezető pozíciókat is vizsgálat alá vonnia.
- Ahogy már szó volt róla, az intézményi-hatalmi modellben az egyes pozíciókhoz rendelt pontszámok allokációja kvázi önkényes, tekintve, hogy nem létezik egy objektív mérce, ami alapján a vezető uniós posztok súlyát, befolyását, fontosságát rangsorolni vagy egymással összehasonlítani lehetne. A tisztségek egymáshoz való viszonya még az adott uniós intézményen belül is nehezen megfogható (pl. bizottsági kabinetfőnök és bizottsági főigazgató közül kinek nagyobb a hatalma/befolyása, és mennyivel?), de mindez még nehezebb a különböző intézmények között, ezért a modell ezt a komplex viszonyrendszert nem feszegeti. Ugyancsak hasonlóan önkényes az „intézményi szentháromság” szereplőinek a modellben történő felülsúlyozása, mert ugyan kétségtelen, hogy ezen intézmények politikai szempontból jelentősebbek a többinél, de lehetetlen pontosan meghatározni, hogy mennyivel.
- A differenciálás hiánya nem csak a különböző pozíciók között érhető tetten, de az egyes megegyező tisztségek között is hatalmas különbségek lehetnek, amit a modell nem tud megjeleníteni. Például: a valóságban az Európai Parlamenten belül nem egyenlően fajsúlyosak az egyes szakbizottságok (külügyi vs. petíciós szakbizottság), az EP frakcióvezetőinek befolyása (személyiségükön túl) nagyban függ az általuk vezetett frakció nagyságától (Néppárt vs. ECR), de a Bizottságon belül kiosztott portfóliók vagy az azokhoz rendelt főigazgatóságok sem egyenlően fontosak. A modell képtelen ezeket a megfoghatatlan hangsúlyokat megjeleníteni.

- Végül érdemes megemlíteni (bár az előző pontokhoz képest kevésbé jelentős probléma), hogy az egy éven belüli pozícióváltásnál alkalmazott kerekítések rendszerén is lehetne finomítani.

Összességében az intézményi hatalmi modell – bár kétségkívül kezdetleges és számos kritizálható ponttal bír – megmutatja, hogy a 2011-2020-as éveket felölelő időszakban hogyan töltötték be és árasztották el az uniós intézményrendszer vezető pozícióit a német tisztviselők, s hogy vált ezzel példátlanul megkerülhetetlen uniós hatalommá Németország – függetlenül az aktuális berlini vezetés erejétől/befolyásától. Világossá válik, hogy az uniós intézményrendszeren belül Németország állampolgárai minden intézményben felsővezetői szinten jelen vannak, kvázi „uralják” az uniós intézményrendszert, és nincs más tagállam, amely a vezetők számát tekintve akár csak megközelítené a német uniós vezetők szintjét és arányát. Az előbbieket figyelembe véve, és ismerve az intézményi-hatalmi modell korlátait, az első hipotézis bizonyítottnak tekinthető.

6. NÉMETORSZÁG AZ UNIÓS TAGÁLLAMOK SZEMSZÖGÉBŐL

Az Európai Unió komplex működéséhez szervesen hozzátartozik a különböző érdekek megjelenése, külön fejezet ezeknek a megjelenítése és ezen érdekek érvényesítésére való törekvés, az ehhez nélkülözhetetlen lobbizás, szövetségkötés. A különböző érdekek érvényesítésére való törekvés, a lobbizás az uniós döntéshozatal összes szintjén megjelenik, s az érdekek képviselője tekintetében számtalan aktor (tagállamok, vállalatok, érdekképviseletek, lobbicsoportok stb.) aktív a különböző szinteken (regionális, központi szint stb.) (Greenwood, 2011).

A nemzeti érdekérvényesítés klasszikus értelemben a tagállamok lobbizásának tekinthető, amely a nemzeti érdekeket törekszik az uniós döntéshozatalban érvényre juttatni ebben a korántsem klasszikus politikai rendszerben (Schendelen, 2010). Bár a tagállami érdekérvényesítés az uniós döntéshozatal összes szintjén megtalálható, hagyományosan az Európai Unió Tanácsa az a testület, ahol a tagállami érdekérvényesítés a legintenzívebben, megszabott keretek között, hosszú évtizedek alatt kialakult formális és informális szabályok szerint működik. Az előbbiekből is következik, hogy a hipotézis bizonyításához – azaz a Németországgal kapcsolatos tagállami érdekérvényesítési stratégiák és szövetségkötési preferenciák megértéséhez – célszerű az Európai Unió Tanácsához fordulni. (Fontos azonban tudatában lenni annak, hogy a nemzeti érdekérvényesítés csak egy részlete az amúgy igen komplex uniós érdekérvényesítési rendszernek. Itt fontos azonban megjegyezni, hogy a nemzeti érdekérvényesítés nem korlátozódik a nemzeti érdekérvényesítés legklasszikusabb fórumára, az EU Tanácsára, tekintve, hogy az egyes államokhoz köthető aktorok más csatornákon keresztül is törekszenek érdekeik érvényesítésére – lásd pl. német autógyárak lobbitevékenysége a különböző szervezeteken keresztül.)

Az Európai Unió belüli döntéshozatal legfontosabb fórumának hagyományosan az Európai Unió Tanácsa számít, tekintve, hogy az Európai Unió mindennapos döntéshozatali központjaként a Tanács talán az uniós legfontosabb intézményének tekinthető (Naurin, 2010). Ez a kormányközi alapokon szerveződött entitás az, amely az európai integráció kezdete óta a legfontosabb döntéshozatali jogkörökkel van ellátva, és amely az integráció mélyülése ellenére megőrizte súlyát a jogalkotás területén annak

ellenére is, hogy az Európai Parlament a Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően társjogalkotóvá lépett elő. Az EU Tanácsának négy fő funkciója van: jogalkotóként részt vesz az EU jogalkotási folyamatában, végrehajtóként is felelősséget vállal bizonyos saját kompetenciába tartozó területeken, irányítóként az EU jövőjéről szóló vitákat folytat le, továbbá fórumot biztosít a tagállamoknak az érdekképviseletre és az információcserére (Hayes-Renshaw, 2006:322-327). Nugent szerint a Tanács feladatai három kategóriába sorolhatók: jogalkotási feladatok (amelyek az utóbbi időszakban bővültek), végrehajtási feladatok, továbbá mediátori (közvetítői) funkciók ellátása (Nugent, 2017:139).

A Tanácson belüli érdekérvényesítési képességet és az egyes tagállamok fontosságát/súlyát többféleképpen lehet elemezni. Az EU Tanácsában az aktuális ügy természetétől függően háromféle szavazási mód létezik: a többségi, az egyhangúsági, illetve a minősített többségi szavazás. Ez utóbbi a leggyakoribb (az esetek kb. 70 százalékában ez a szavazási forma van (Hayes-Renshaw, 2006:261 és Horváth, 2011)) és egyben a legérdekesebb szavazási forma is, tekintve, hogy a minősített többség eléréséhez kettős többség szükséges: a tagállamok 55 százaléka, amelyek az Európai Unió lakosságának 65 százalékát képviselik (Horváth, 2011:99-101). Hozzá kell tenni, hogy az egyes tagállamok lakosságszáma és szavazati súlya „természetes adottság”, ezért nem a legjobb mérőszám a Tanácson belüli hatalmi központok azonosítására, már csak azért sem, mert a Tanács működésének nem a szavazás a legfontosabb mozgatórugója, sokkal inkább a folyamatos tárgyalás, a párbeszéd és a kompromisszumra való törekvés, az ad-hoc politikai koalíciók létrehozatala (Hayes-Renshaw, 2006). Azt, hogy a különböző ügyek túlnyomó többségében már az előzetes tárgyalások során megszületik a kompromisszum, jól mutatja, hogy az egyes tanácsi formációkban (*Coreper II* vagy miniszteri tanácsülés) az ún. A-napirendi (konszenzusos) pontok aránya általában 70-80 százalék körül található (Kégler, 2008; Hayes-Renshaw, 2006; Novak, 2013). A szinte folyamatos konszenzusra épülő döntéshozatal és az állandó kompromisszumra való törekvés ellenére sem lehet ugyanakkor elfedni az egyes tagállamok hatalma közötti különbséget, és a Tanács zárt rendszere miatt ennek megismerése csak nehezen és bizonyos áttételeken keresztül lehetséges.

Az EU Tanácsának működését rengeteg könyv és kutatás öleli fel évtizedek óta, de a Tanács zárt rendszere és a tagállami érdekérvényesítés szövevényes útja miatt a Tanács

adminisztratív működésének leírásán túl nem kifejezetten gazdag a vonatkozó szakirodalom. A Tanács érdemi működésével kapcsolatban (azaz a tagállamok informális hatalmának súlyára, érdekérvényesítési stratégiáik elemzésére) születtek olyan kutatások, amelyek egy időintervallum tanácsi szavazási végkimenetelét dolgozták fel és bizonyos szempontok alapján próbálták a hatalmi erőviszonyok alakulásáról következtetéseket levonni. A szavazásokhoz kapcsolódóan további kutatások matematikai módszerekkel igyekeztek a tagállamok szavazási viselkedését és hatalmát mérni (pl. Naurin, Wallace 2010), ugyanakkor ahogy Kégler megállapítja, ezen kutatások és tanulmányok sosem tértek ki arra, hogy a „befolyásos” tagállamok pontosan miért és milyen szempontok alapján számítanak befolyásosnak (Kégler, 2008:101-103). Kégler a különböző mutatók figyelembevételével alkotott egy érdekérvényesítési indexet, amelynek célja, hogy összefoglalja a legmeghatározóbb tényezőket egy tagállam befolyásolási erejével kapcsolatban. Ezen tényezők közé tartozik a nettó befizetői státuszt, egy komplex gazdasági teljesítményt mérő indexet, a tagország méretét, a politikai erőt, valamint a tagsági időt és a soros elnökséget kombinálta össze, így állt elő az érdekérvényesítési index és a tagállamok érdekérvényesítési rangsora, amit Németország vezet, megelőzve Franciaországot és az Egyesült Királyságot (Kégler, 2008:103).

Látható, hogy bár a fenti kutatások igen komplexek és informatívak, ugyanakkor bizonyos korlátokba ütköznek az egyes tagállamok Tanácson belüli súlyának megítélésekor, ami a Tanács igen zárt rendszerére, valamint részben a tagállamok közötti kooperációval kapcsolatos információhiányra vezethető vissza. Ahogy a szavazati adatok elemzésekor szóba kerül: a tanácsi rendszer működésének lényegét épphogy a különböző ügyek mentén köttetett íratlan alkuk és szövetségek alkotják, és éppen ezért a lényeg a hozzáférhető szavazati adatokon túl található (Heisenberg, 2010). A hipotézis annak bizonyítására, hogy Németország EU-n belüli vezető szerepe világosan kirajzolódik az EU-s partnerek tagállami érdekérvényesítési stratégiáiból és szövetségkötési preferenciáiból, éppen a fenti korlátok miatt egy relatíve új megközelítést, egy think tank kutatásának nyers adatsorait használja fel.

Az *European Council on Foreign Relations* nevű brüsszeli think tank *EU Coalition Explorer* három egymáshoz közel eső évben (2017, 2018, 2020) kivitelezett projektje annyiban számít egy újfajta megközelítésnek, hogy a tagállami érdekérvényesítést, a

tagállamok közti koalícióképzést, a tagállamok közötti érdekazonosságokat/érdekellentéteket, továbbá az egyes tagállamok súlyát nem a tanácsi szavazásokon keresztül elemzi. Ehelyett a kutatás az uniós rendszerben dolgozó több száz aktor (tanácsi diplomaták, politikusok, uniós szakértők) megkérdezésével modellezi a tanácsi rendszeren belül a tagállamok viselkedését, érdekérvényesítési preferenciáit. Természetesen eddig is léteztek kvalitatív kutatási módszerekkel (elsősorban interjúkkal) történő vizsgálatok, de az *EU Coalition Explorer* más dimenziót képvisel a korábbi kutatásokhoz képest a megkérdezettek nagy száma miatt. Ez az önmagában egyedülálló adatsor ad lehetőséget arra, hogy a rendszeren belül lévő aktív és fontos szereplők válaszai alapján fel lehessen festeni a tagállamok közötti hatalmi sorrendet.

Az *EU Coalition Explorer* a kutatásban résztvevőknek feltett kérdései a következők (European Council on Foreign Relations, 2017, 2018, 2020):

1. Melyik tagállamot keresi meg a kormányuk elsőként az EU-s szakpolitikai ügyekben?
2. Melyik tagállammal közösek a saját országuk hosszú távú érdekei?
3. Melyik tagállammal a legkönnyebb együttműködni?
4. Mely tagállam okozta a legnagyobb csalódást az elmúlt két évben?
5. Melyik tagállam elkötelezett leginkább az integráció további mélyítése mellett?
6. Melyik tagállam (Franciaország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Spanyolország, Egyesült Királyság) a legbefolyásosabb az EU fiskális politikáját tekintve?
7. Melyik tagállam (Franciaország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Spanyolország, Egyesült Királyság) a legbefolyásosabb az EU migrációs és határvédelmi politikáját tekintve?
8. Melyik tagállam (Franciaország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Spanyolország, Egyesült Királyság) a legbefolyásosabb az EU kül- és biztonságpolitikáját tekintve?

A think tank nyilvánosságra hozta a fenti kérdésekre adott válaszok aggregált adatsorát, amely felhasználásával és elemzésével a disszertáció a második hipotézis bizonyítására törekszik. Az *EU Coalition Explorer* adatsorát felhasználva lehetőség nyílik ugyanis arra, hogy az adatsorokat Németországra fókuszálva körbe lehessen járni az ország pozícióját

a többi tagállam érdekérvényesítési stratégiáinak és szövetségkötési preferenciáinak tekintetében. Az adatsorokat felhasználva cél, hogy Németország megítéléséről, EU-n belüli hatalmáról és pozíciójáról lehetőleg teljes képet lehessen alkotni, amely során – többek között – a következő kérdések megválaszolása válik lehetségessé:

- Mely államok tekinthetők a legfontosabbnak a koalícióképzés és szakpolitikai együttműködés szempontjából?
- Hány és melyik tagállam tekinti Németországot a legfontosabb partnernek?
- Számít-e, és amennyiben igen, mely ügyek tekintetében számít Németország igazodási pontnak?
- Volt-e elmozdulás a szövetségkötési preferenciák tekintetében (2017 vs. 2018 vs. 2020)?

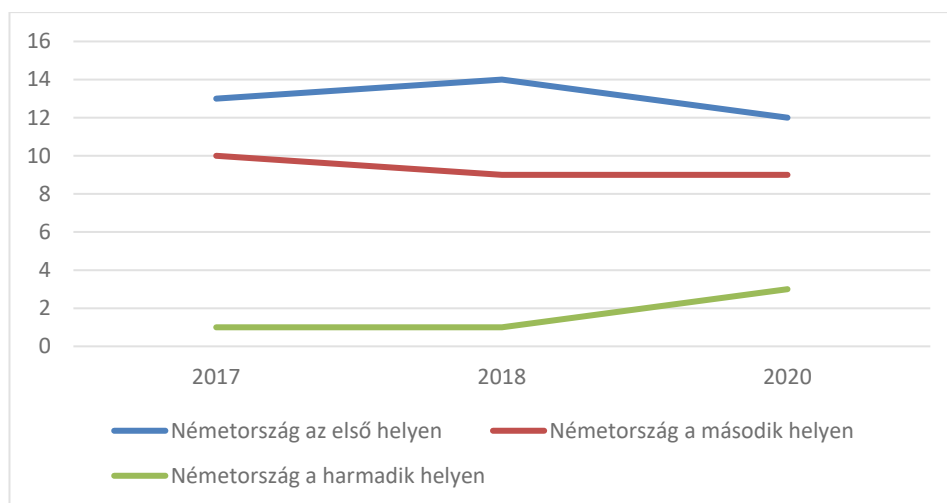
A cél az, hogy az *EU Coalition Explorer* című kutatás nyers adatait használva világosan lehessen demonstrálni, hogy Németország kiemelkedik a többi ország közül fontosságát tekintve, hogy központi helyet foglal el az egyes tagállamok szövetségkötési stratégiájában, és hogy az ország mára az EU megkerülhetetlen hatalma lett, amennyiben az uniós döntéshozatalban tagállami érdekérvényesítésről van szó. Az adatbázisból kinyert tagállami preferenciákra vonatkozó adatok megtalálhatók a disszertáció 13. számú mellékletében.

6.1. Németország, mint elsődleges kapcsolati pont

Az EU Tanácsán belüli érdekegyeztetés és érdekérvényesítés a különböző szakpolitikák és szakpolitikai ügyek mentén zajlik (a szakosodást jelzik a különböző szakpolitikai témakörök (pl. agrárügyek, versenyképesség stb.) és szintek szerint megoszló formációk (tanácsi munkacsoport, COREPER stb.) is – lásd erről részletesebben Hayes-Renshaw és Puetter vonatkozó munkáit. A Tanács rendszere zárt ugyan, de döntéshozatali mechanizmusok és az ahhoz szorosan kapcsolódó szavazati arányok alapján – továbbá a konszenzusra épülő tanácsi logikát figyelembe véve – ismert tény, hogy az egyes tagállamok nem tudják saját akaratukat és tagállami érdeküket a tanácsi rendszeren egyedül keresztülvinni és kiharcolni. Az EU Tanácsának működésébe bele van kódolva a kooperáció, a konszenzusra törekvés, és ennek kapcsán az egyes tagállami érdekek egymáshoz közelítése és a legkisebb közös többszörös megtalálása. Az egyes tagállamok

közi együttműködés lehet hagyományosan és évtizedekre visszatekintően szoros, vagy bizonyos ügyek mentén is formálódhatnak ad hoc koalíciók, de a Tanács zárt jellege miatt a szövetségekötési preferenciák általában csak maximum egy-egy ügy kapcsán kerülnek napvilágra. Éppen ezért hiánypótló az EU Coalition Explorer azon kérdése, ami a tagállami képviselőket arról kérdezi, hogy az egyes szakpolitikai ügyek kapcsán melyik tagállamot keresik fel elsőként az érdekek egyeztetése, puhatolózás, kölcsönös támogatás, a lehetséges kompromisszum körvonalazása stb. céljából.

16. ábra: Melyik tagállamot keresik meg elsőként a különböző szakpolitikai ügyekben?

Forrás: EU Coalition Explorer 2017, 2018, 2020, saját szerkesztés

A grafikon (és a mellékletben található, országonkénti bontás) alapján látható, hogy az EU tagállamainak túlnyomó többsége (kb. 24 tagállam) Németországot a legfontosabb három partner között tartja számon, és ezen tagállamok közül is 12-14 tagállam Németországot keresi fel elsőként a különböző szakpolitikai ügyekben. Ez nem jelent mást, mint hogy Németország megkerülhetetlen az uniós államok szövetségekötési preferenciája tekintetében, mivel az uniós tagállamok hozzávetőlegesen felének a németek számítanak annak a partnernek, akit elsősorban felkeresnek. Ami még szembeűnő, hogy a három különböző évben készült felmérés nem mutat túlságosan nagy kilengéseket a Németországgal kapcsolatos szövetségekötési preferenciákat illetően, azaz megállapítható, hogy stabil az EU-s tagállamok Németországot előnyben részesítő politikája.

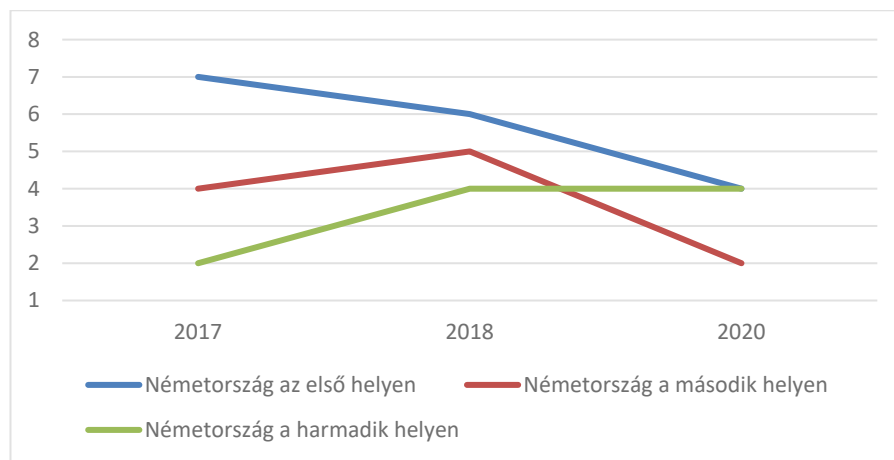
A mellékletekben megtalálható tagállami bontás is érdekes adalékkal szolgál: eszerint a vizsgált időszak többségében egyedül Ciprusnak, Magyarországnak és Szlovákiának nem számított Németország a legfontosabb három szakpolitikai referenciapartner egyikének. Ugyancsak említésre méltó, hogy egyes tagállamoknak állandósult második legfontosabb partnernek számít Németország a szakpolitikai ügyekben, pl. Írország és Portugália esetében, ahol mindkét országnak fixen megvan a legfontosabb uniós partnere. Végül természetesen több olyan tagállam is van, amelyek számára historikusan is megkérdőjelezhetetlen Németország, mint elsődleges referenciapont: Ausztria, Bulgária, Horvátország, Franciaország, Hollandia, Románia, Szlovénia és Spanyolország tartozik ezen országok körébe.

Külön érdekesség, hogy egyfajta korreláció figyelhető meg a korábban már tárgyalt bilaterális kereskedelmi partneri viszony (3.4-es alfejezet) és a Németországot szakpolitikai szempontból elsődleges referenciaként számon tartó tagállamok között. Ahogy korábban megállapítást nyert, tizenhat uniós tagállamnak számít Németország a legnagyobb kereskedelmi partnernek, s azon tizenhat országból kilenc keresi fel elsőként, öt tagállam pedig másodikként Németországot a különböző szakpolitikai ügyekben. Egyedül két tagállam – amelyeknek Németország a legfőbb kereskedelmi partnere (Magyarország és Szlovákia) – nem tekint Németországra a legfontosabb három partner egyikeként az uniós szakpolitikai egyeztetések során.

6.2. Az integrációval kapcsolatos érdekek és Németország

Az Európai Uniót szokás értékközösségként is definiálni, de kétségtelen, hogy a közös értékeken túl az érdekazonosság is kulcsfontosságú (ha nem a legfontosabb) elem mind a mai napig az integráció működéséhez és évtizedekben mérhető sikeréhez. Természetes ugyanakkor, hogy az egyes célkitűzésekkel, iránnyal, különböző ügyekkel kapcsolatos tagállami vélemények és érdekek különbözhetnek, de az Európai Unió évtizedeken át kialakított mechanizmusai a különböző érdekek áthidalásának, a kompromisszumok megtalálásának érdekében lettek kialakítva. Az érdekek egyezősége ugyanakkor nem hátrány, főleg egy állandó és ismétlődő együttműködésre ítélt tagállami klub esetében, s ebből a szempontból is érdekes annak a vizsgálata, hogy hány tagállam osztja a gazdaságilag legerősebb ország EU-val kapcsolatos érdekeit?

17. ábra: Melyik tagállammal egyeznek meg leginkább az EU-val kapcsolatos érdekeik?

Forrás: EU Coalition Explorer 2017, 2018, 2020, saját szerkesztés

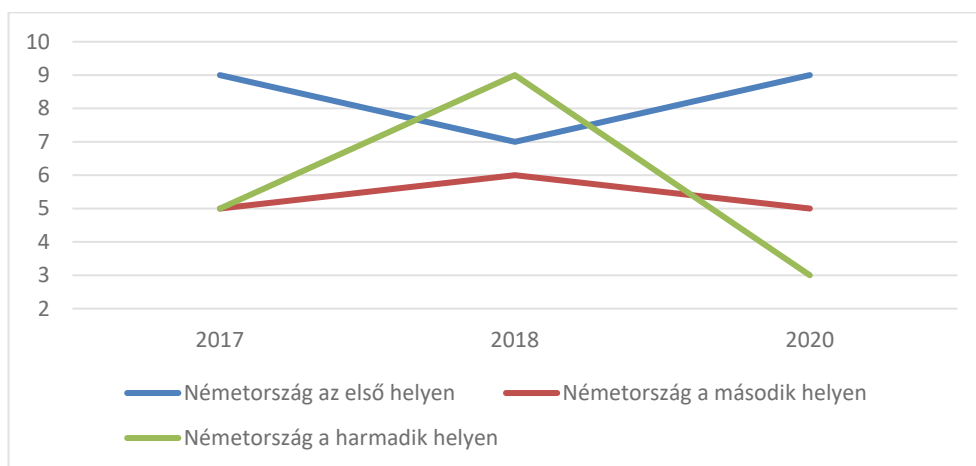
A grafikon alapján látható (és fontos fokmérője az *EU Coalition Explorer* és a válaszok objektivitásának) hogy a reakciók alapján korántsem annyi tagállam vallja magáénak azokat az érdekeket, amiket Németországnak tulajdonítanak, mint amennyi tagállam számára Németország referenciapontként szolgál a szövetségekötési és érdekérvényesítési preferenciák tekintetében. Azaz (az előző pont alapján) annak ellenére is Németország számít a legfontosabb szakpolitikai referenciapontnak a tagállamok túlnyomó többsége számára, hogy a tagállamok hozzávetőlegesen kétharmada nem osztja a németek EU-val kapcsolatos érdekeit. Csupán négy-hét tagállam vallja, hogy EU-val kapcsolatos érdekeihez legközelebb a német érdekek állnak: talán nem meglepő módon ezen tagállamok közé tartoznak a Németországhoz amúgy is közel álló országok, úgy mint Ausztria, Hollandia.

Érdekesség, hogy a német érdekeket magukénak vallók tábora csökkenő tendenciát mutat (még érdekesebb lenne ezt az adatsort az elmúlt 20-30 évre kiterjeszteni), és kilenc tagállam egyetlen vizsgált évben sem sorolta Németországot azon három ország közé, amelyekkel leginkább megegyeznének az EU-val kapcsolatos érdekeik. Ezen országok közül pár nem számít meglepőnek, úgymint Ciprus, Görögország, Málta, Portugália vagy Spanyolország (gondoljunk csak az euróválság időszakára és az ezen országokra Németország által rákényszerített ordoliberalis gazdaságpolitikára), de meglepő, hogy Magyarország és Románia is ezen országok közé tartozik (lásd a 13. számú mellékletet az összes vonatkozó adatért).

6.3. Németország, mint megbízható együttműködő partner

Ahogy már többször szóba került, az EU Tanácsának zárt rendszerében és az érdekegyeztetés egész folyamatában kulcsfontosságú a megbízható együttműködés, a tagállami képviselők között felépített bizalom. Tekintve, hogy a Tanácson belüli nemzeti érdekegyeztetés és az uniós álláspont kialakítása egy ismétlődő kooperációs helyzetnek tekinthető, korántsem mellékes, hogy az egyes szereplők viselkedése és annak megítélése hogyan alakul a partnerek szemszögéből. Az ismétlődő kooperáció miatt a viselkedés nem csak az éppen akkor adott kérdésre, hanem a jövőbeli ügyekkel kapcsolatos együttműködésre is hatással van, így a szereplők érdeke és a nemzeti érdekérvényesítés szempontjából sem másodlagos fontosságú, hogy megbízható együttműködő partnerként legyenek elkönyvelve. (A megbízható partnerség szempontjából érdekes még az *EU Coalition Explorer* azon kérdése, amely azt vizsgálja, hogy melyik uniós tagállam okozta a legnagyobb csalódást az elmúlt években, de a jelen disszertáció nem terjed ki e kérdés eredményeinek ismertetésére.)

18. ábra: Melyik tagállammal a legkönnyebb együttműködni?

Forrás: EU Coalition Explorer 2017, 2018, 2020, saját szerkesztés

A grafikon alapján látható, hogy Németország nem csak súlya miatt tekinthető fontos partnernek, hanem a vele együttműködő tagállamok többségének véleménye szerint azon országok közé tartozik, amelyekkel a legkönnyebb megtalálni a közös hangot, és amelyekkel a legkönnyebb a kooperáció. Az *EU Coalition Explorer* által vizsgált időszakban az uniós tagállamok hozzávetőleges kétharmada rangsorolta Németországot

azon három tagállam közé, amelyikkel a legkönnyebb együttműködni, s ezen belül is 7-9 tagállam számára Németország a legjobb partner az együttműködés minősége szempontjából. Ide tartoznak Németország „hagyományos” legszorosabb szövetségesei, akik már az előző kérdéseknél is első számú partnernek tartották Németországot: Ausztria, Bulgária, Horvátország, Hollandia és Szlovénia. Az adatok alapján némi fluktuáció fedezhető fel (pl. 2018-ról 2019-re kilenc helyett már csak három tagállam rangsorolta Németországot a harmadik partnerként, amelyikkel a legkönnyebb együttműködni), de itt néhány szavazat is jelentősen módosíthatja az eredményeket (lásd még erről a rendszer gyengeségei c. pontot).

6.4. Németország súlya a különböző szakpolitikai területeken

Az *EU Coalition Explorer* 2017. és 2018. évi kiadása külön kitért az EU fiskális politikájára és az EU kül- és biztonságpolitikájára, amelyek kapcsán megkérdezték a kutatásban résztvevőket arról, hogy az adott politikaterületen véleményük szerint melyik ország tekinthető a leginkább befolyásosnak. A fiskális politika területén egyértelmű a német dominancia: mindkét évben kivétel nélkül mindegyik uniós tagállam Németországot nevezte meg, mint az EU fiskális politikájának legbefolyásosabb országát. Az EU kül- és biztonságpolitikája tekintetében már árnyaltabb a kép: a 2017-es felmérés szerint Németországot tizenhárom tagállam, míg Franciaországot tizenkét tagállam tartotta a legbefolyásosabb tagállamnak, a 2018-as felmérés alapján pedig Németországot már csak hét tagállam, míg Franciaországot tizenkilenc tagállam tartotta a leginkább befolyásosnak. Az *EU Coalition Explorer* 2018-as kiadása az uniós határvédelem és migrációs politikát külön is vizsgálva arra jutott, hogy azon a speciális szakterületen – az uniós fiskális politikához hasonlóan – kivétel nélkül mindegyik tagállam szerint Németország számít a legbefolyásosabb tagállamnak.

Az *EU Coalition Explorer* 2020-i kiadása már szignifikánsan több szakpolitikai területen méri az előzőektől némiképp eltérően a tagállami preferenciákat (és nem a tagállamok súlyát vagy befolyását): húsz különböző politikaterületre kérdez rá az egyes tagállamoknál, hogy az egyes politikaterületeken melyik tagállam számít a legfontosabb partnerének (azaz nem arra, hogy melyik tagállam a legbefolyásosabb, hanem hogy melyik a preferált partner). Az egyes politikaterületek némileg átfedésben vannak (pl.

közös kül-és biztonságpolitika helyett külön kérdés vonatkozik Kínára, az Egyesült Államokra, és még öt másik országra vagy kontinensre), de összességében a kérdés az 5.1. alatt kifejtett együttműködési preferenciák taglalása szakpolitikai bontásban.

Összességében, az előzőekben kifejtettek és az *EU Coalition Explorer* három vonatkozó kiadásának elemzése alapján, az alábbi főbb következtetések vonhatók le Németország EU-ban betöltött informális súlyát/szerepét illetően:

1. A különböző kérdésekre adott tagállami képviselők válaszai, és a tagállami érdekérvényesítési stratégiákkal kapcsolatos adatok alapján kétségkívül Németország tekinthető az EU legbefolyásosabb országának, több okból kifolyólag is. Németország számít a tagállamok többségénél az elsődleges referenciapontnak a különböző szakpolitikai kérdésekben annak ellenére is, hogy az unióval kapcsolatos érdekek terén jelentős eltérések is fellelhetők. Németországot megbízható és kooperatív partnerként könyveli el az uniós tagállamok többsége, és kétség sem fér Németország vélt vezető befolyásához a különböző politikaterületek (pl. fiskális politika, migrációs politika) vonatkozásában.
2. Németország egyes országokat immár hagyományosan megbízható partnerként könyvelhet el. Ezek az országok az összes vizsgált időszakban és minden vizsgált dimenzióban (vagy a kérdések többségében) Németországot tekintik elsődleges referenciapontnak, vélt és valós EU-s érdekeik megegyeznek a németek Európai Unióval kapcsolatos érdekeivel, és Németországgal tartják a legkönnyebbnek az együttműködést. Ilyen tagállamnak tekinthető Ausztria, Hollandia és Szlovénia, de az uniós érdekek különbözősége ellenére Horvátország, Luxemburg és Románia is stabil preferenciákkal rendelkezik Németországot illetően.
3. Az adatok alapján nem következik automatikusan a német gazdasági hegemoniából a politikai hegemonia. Bár az *EU Coalition Explorer* vonatkozó adatsorai megmutatják, hogy az érintett tagállamok többségének esetében a bilaterális kereskedelmi partneri viszony jó indikátor a szakpolitikai együttműködés tekintetében is, külön figyelmet érdemelnek a hagyományosan Németország „holdudvarához” sorolt közép-európai (visegrádi) tagállamok, amelyek megcáfolják az előbbi megfigyelést. A közép-európai (visegrádi)

tagállamok gazdasági szempontból kétségkívül a német gazdasági hegemonia alá tartoznak ugyan, ezzel szemben az *EU Coalition Explorer* adatai alapján a gazdasági hegemoniából mégsem következik minden esetben a politikai preferenciák vonatkozó automatikus igazodása, ugyanis a V4 államok szakpolitikai szövetségkötési preferenciasorrendjéből nem lehet arra következtetni, hogy Németország hegemon szerepet töltene be ezen államok tekintetében. Ez vagy Németország hegemoniájának cáfolata, vagy az *EU Coalition Explorer* e kérdéskörben történő alkalmazhatóságának korlátja.

A vizsgálat gyengeségei:

Ahogy az előzőekben, úgy most sem érdemes hallgatni az *EU Coalition Explorer* adatai által megalkotott kép gyengeségeivel kapcsolatban.

- Az *EU Coalition Explorer* adataira támaszkodó kutatás egyik legszembetűnőbb gyengesége, hogy bár a kutatások során a megkérdezettek száma fokozatosan és jelentősen emelkedett (2017: 421 megkérdezett, 2020: immár 845 megkérdezett), addig a megkérdezettek nem kizárólag a tanácsi diplomaták köréből kerültek ki. Bár a megkérdezettek hozzávetőlegesen felét a tanácsi diplomaták tették ki, de hangsúlyos szerepet kapnak a *think tank*-ek és tudományos világ (*academia*) szereplői is. Ők kétségkívül szakértői a nemzeti érdekérvényesítés és az uniós tanácsi rendszer működésének, de féltő, hogy válaszaik torzíthatják az eredményeket, mivel nem feltétlenül rendelkeznek azzal az ismeretanyaggal és informális szövetségkötési preferenciákkal, mint a rendszert működtető és abban dolgozó tanácsi diplomaták.
- A rendszer további gyengeségeként azonosítható, hogy egyes esetekben jelentősen fluktuál a megkérdezettek száma, ami torzíthatja az eredményeket. Egy példa: az észt megkérdezettek száma 2017-2018-2020 vonatkozásában a következőképp alakult: 2-18-27 fő. Talán erre vezethető vissza az a nem feltétlenül megbízható eredmény, hogy az észt megkérdezettek 2017-ben még Németországot jelölték meg azon országként, amellyel leginkább egyeznek az EU-val kapcsolatos érdekeik, a következő évben ugyanakkor ugyanerre a kérdésre Németország már az első három ország közé sem került be. Több hasonló példa van a preferenciák látszólagos „radikális” változására

egy éven belül, ami nyilvánvalóan nem feltétlenül az ország preferenciáiban bekövetkezett hirtelen változás, hanem a relatíve kevés megkérdezettből adódó torzított eredmény számlájára írható.

- Abból a szempontból is érdemes óvatossággal kezelni az *EU Coalition Explorer* adataiból eredő következtetéseket, hogy az *EU Coalition Explorer* egy relatíve új kezdeményezés, és még csak három kiadást élt meg. Ez azt is jelenti, hogy bár rendkívül fontos és érdekes adatokat szolgáltat az uniós tagállamok egymással kapcsolatos viszonyáról, azt is látni kell, hogy nem áll még elég historikus adat rendelkezésre egyes hosszú távú mintázatok és trendek felrajzolásához.
- Az *EU Coalition Explorer* adataiból kiszűrt eredmények hiánypótló jellegűek és rendkívül érdekesek, ugyanakkor rendhagyó jellegük miatt nincs alternatívájuk, így a jelen hipotézis vizsgálata egyetlen adatbázis tanulmányozására korlátozódik. Szerencsésebb lenne, amennyiben a hipotézis több vizsgálaton alapulna, de mind a mai napig hiányzik az EU Tanácsa belső struktúráinak historikus vizsgálata kvantitatív kutatási eszközökkel, leszámítva az *EU Coalition Explorer* vonatkozó kutatásait.
- Végül az előbbieket kapcsán kell megemlíteni továbbá azt is, hogy a korábban megfogalmazott szempontok miatt nem biztos, hogy az *EU Coalition Explorer* kutatásaiból kinyert adatok teljes mértékben alkalmasak a Tanácson belüli hegemonia kérdéskörének eldöntésére. Ezt támasztja alá a visegrádi országok speciális helyzete is: a közép-európai (visegrádi) tagállamok gazdasági szempontból kétségkívül a német gazdasági hegemonia alá tartoznak ugyan, ezzel szemben az *EU Coalition Explorer* adatai alapján a V4 államok szakpolitikai szövetségkötési preferenciasorrendjéből nem lehet arra következtetni, hogy Németország hegemon szerepet töltene be ezen államok tekintetében.

Összességében megállapítható, hogy az *EU Coalition Explorer* különböző kiadásainak adataira épülő vizsgálat bebizonyítja Németország kulcsszerepét az EU érdekérvényesítési rendszerében és az ezzel óhatatlanul együtt járó igazodási kényszert az uniós tagállamok részéről. Németország kétséget kizáróan az EU legfontosabb tagállama a szövetségkötési preferenciák tekintetében, és az is világos, hogy a tagállamok is elismerik Németország súlyát a különböző szakpolitikai ügyekben. Mindez azt jelenti, hogy a hipotézist bizonyítottnak lehet tekinteni, de csak fenntartásokkal. Kérdéses

ugyanis, hogy az *EU Coalition Explorer* adataira épülő vizsgálat mennyire tud a hegemonia kérdésében pontos támpontot adni, tekintve, hogy a német gazdasági hegemoniának egyértelműen kitett közép-európai térség politikai és szövetségkötési preferenciáinak vizsgálata alapján nem jelenthető ki, hogy Németország politikai szempontból referenciapont és ezzel együtt hegemon lenne, ez pedig megkérdőjelezi az *EU Coalition Explorer* adataira támaszkodó hegemonia-kutatás érvényességét.

7. NÉMETORSZÁG BEFOLYÁSA AZ UNIÓS DÖNTÉSELŐKÉSZÍTÉSRE

Ahogy az előbbieken már többször szó volt róla, az uniós döntéshozatal klasszikus esetében három uniós intézmény („az intézményi háromszög”) játssza a legfontosabb szerepet: az Európai Bizottság a döntéselőkészítő (jogszabálytervezet előterjesztő) intézmény, az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa pedig társjogalkotóként a döntéshozatalért felelős. Ami a döntéselőkészítést illeti, még az érdekérvényesítéssel és lobbizással kapcsolatos szakirodalom is autonóm és független intézményként tekint az Európai Bizottságra (Greenwood, 2010:64), amely a tagállami politikáktól teljes mértékben független és kizárólag a közösségi érdeket tartja szem előtt. Közismert, hogy az Európai Bizottságnak több funkciója is van (pl. a közösségi érdekek őre, illetve egyes, kizárólag uniós kompetenciába tartozó területeken akár döntéshozó és végrehajtó szerepkörben is felléphet) ugyanakkor jelen hipotézis bizonyítására kizárólag a döntéselőkészítői (jogszabály-előterjesztő) funkciójában fogom vizsgálni.

Az Európai Bizottság a szakpolitikai intézkedés vagy a jogszabálytervezet benyújtása előtt az alábbi döntéselőkészítő lépéseket teszi meg:⁷

1. ütemtervet vagy bevezető hatásvizsgálatot ad ki, melyben bemutatja az általa javasolt szakpolitikai intézkedéseket;
2. megvizsgálja a javasolt intézkedések lehetséges gazdasági, társadalmi és környezeti hatásait, és ezekről hatásvizsgálatot (ún. *impact assessment*-et) készít;
3. kikéri a nyilvánosság és az érdekelt ágazati szereplők véleményét – például nyilvános konzultációt indít az adott témában.

Ahogy a testület a honlapján fogalmaz: „Miután a kezdeményezéssel kapcsolatos összes visszajelzés figyelembevételével a szövegtervezet végleges formát öltött, a Bizottság konzultációra bocsátja a kezdeményezést az intézményen belül. Ennek során minden illetékes szervezeti egység lehetőséget kap arra, hogy véleményezze a javaslatot. Politikai súlyától függően az új szakpolitikai intézkedésre vagy jogszabályra vonatkozó

⁷ Lásd: https://ec.europa.eu/info/strategy/decision-making-process/how-decisions-are-made_hu (2019.10.11.)

kezdeményezésről a biztosok szóbeli eljárás keretében – a heti gyakorisággal tartott üléseiken – vagy írásbeli eljárással határoznak. A Bizottság által véglegesített intézkedés jellegétől függően a kezdeményezés szövegét a Bizottság elküldi az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, valamint az intézkedés címzettjeinek, például a tagországoknak.” (Európai Bizottság, 2019; részletesebben lásd a Bizottság eljárási szabályzatát). Hozzá kell tenni, hogy a Bizottság a hatásvizsgálatok és konzultációk eredményét is nyilvánosságra hozza, a jogszabálytervezettel egyidejűleg.

A fent ismertetett döntéselőkészítési folyamat alapján az Európai Bizottság a jogszabálytervezetek előkészítését autonóm módon, függetlenül végzi, külső tényezőket is figyelembe véve (nyilvános konzultációkon, hatásvizsgálatokon keresztül), ugyanakkor közvetlenül nem kéri ki az egyes tagállamok véleményét, még ha feltételezhető is, hogy pl. az ágazati véleménynyilvánítás során vagy a különböző iparági lobbizáson keresztül a tagállami érdekek is megjelennek a konzultáció különböző stációiban. Egyes, a német hatalommal foglalkozó szakértők mégis felvetik, hogy az Európai Bizottság már a jogszabálytervezet megalkotása közben, azaz az uniós döntéshozatal embrionális stációjában figyelembe veszi, mi több, a német akarat/befolyás szerint alakítja ki a bizottsági jogszabálytervezetet. Ennek a véleménynek a képviselője Lever, aki szerint az Európai Bizottság a jogszabályalkotás kezdeti fázisában kikéri Németország véleményét, és a német preferencia/elképzelés alapján alakítja ki a jogszabály-tervezetet, azaz a bizottsági jogszabálytervezet végül is nem más, mint az adott ügyben képviselt német álláspont átvétele és képviselője (Lever, 2017:6). (Ez természetesen egy igen nehezen, ha egyáltalán bármilyen módon is bizonyítható vélemény – lásd alább.)

Bár az Európai Bizottság az elmúlt időszakban sokat tett annak érdekében, hogy az egyes jogszabálytervezetek megalkotásának folyamatába a szélesebb nyilvánosságot is bevonja, ennek ellenére a német dominancia és érdekérvényesítés az uniós döntéselőkészítésben nehezen bizonyítható, tekintve, hogy az előbb ismertetett folyamaton kívül a Bizottság nem ad betekintést az egyes jogalkotásokat előkészítő fázisokba, továbbá a hatásvizsgálatok és konzultációk eredményét is csak a jogszabálytervezettel egyidejűleg hozza nyilvánosságra.

Annak kétségkívüli bizonyítására, hogy Németország EU-n belüli dominanciája és érdekérvényesítő képessége már az uniós döntéselőkészítés fázisában tetten érhető, azaz, hogy az Európai Bizottság már a jogszabályok megalkotásakor figyelembe veszi (vagy esetleg részben vagy egészben átveszi) a német álláspontot, szükség lenne a vonatkozó jogszabálytervezetek esetében a német álláspont ismeretére még a jogszabálytervezet nyilvánosságra kerülése előtt. Ez nyilvánvalóan lehetetlenség, több okból is: a tagállamok egy-egy folyamatban lévő ügyben csak ritkán hozzák nyilvánosságra az álláspontjukat, továbbá területi korlátok miatt a disszertáció sem tudná – még egy bizonyos időszakra leszűkítve sem – összepárosítani az összes bizottsági jogszabálytervezet alakulását Németország kezdeti álláspontjával.

Az előbbieket figyelembevételével két rövid esettanulmánnyal igyekszem a hipotézist bizonyítani. Az esettanulmányok célja, hogy bizonyítsák a hipotézist, azaz azt, hogy az egyes esettanulmányok által vizsgált bizottsági jogszabálytervezetekben visszaköszön a német álláspont. Az esettanulmányok az alábbi – relatíve egyszerű – módszertant követik a két vizsgált jogszabályjavaslattal kapcsolatban:

1. a kezdeti, bizottsági jogszabálytervezet bemutatása előtti német álláspont megismerése a hozzáférhető forrásokon keresztül (nyilvános kormányzati dokumentumok, nyilatkozatok, elemzések, illetve vonatkozó sajtócikkek);
2. a bizottsági jogszabálytervezet összevetése a kezdeti német állásponttal;
3. következtetések levonása a két esettanulmányra vonatkozóan Németország uniós döntéselőkészítés fázisában tettenérhető dominanciájáról.

Az esettanulmányként kiválasztott két bizottsági jogszabálytervezet a következő:

1. COM(2015) 450 “*permanent crisis relocation mechanism*” jogszabálytervezet az állandó áthelyezési mechanizmusról (2015. szeptember);
2. COM(2018) 773 ”*A Clean Planet for all*” bizottsági kommunikáció a 2050-re elérendő klímasemlegességről (karbonsemlegességről) (2018. november)

Az első bizottsági jogszabály-előterjesztés a 2015. évi, precedens nélküli migrációs válság csúcán látott napvilágot, és arra irányult, hogy az Olaszországba és Görögországba érkezett, menekültstátuszért folyamodott menekültkérők meghatározott csoportját – egy bizonyos feltételrendszer alapján – az uniós tagállamok között

szétosszák. A Bizottság által előterjesztett és végül megszavazott előterjesztést máig tartó heves viták kísérik, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy két uniós tagállam az Európai Unió Bíróságán is megtámadta a határozat szabályszerűségét. Az uniós jogszabálytervezetre fókuszáló rövid esettanulmány célja, annak bemutatása, hogy Németországnak, mint a 2015-ös válság központi szereplőjének és sok szempont szerint a válság lefolyásának és menedzselésének kvázi irányítójának, mennyire esett egybe az érdekeivel a bizottsági jogszabálytervezet, mennyire tükrözte az uniós tervezet a specifikus tagállami álláspontját.

A második bizottsági jogszabály-előterjesztés az uniós karbonsemlegesség témakörében született és azt tűzte ki célul első uniós jogszabálytervezetként, hogy 2050-re az uniós tagállamok elérjék a klímasemlegességet, azaz addigra karbonsemleges gazdasággá változzanak át. Tekintve, hogy Németország az európai energetika és klímapolitika egyik legfontosabb szereplője (gondoljunk csak az elmúlt években erősödő zöld politikára, vagy az ún. „Energiewende” döntésre, amivel Németország fokozatosan kivezeti a fosszilis energiahordozókat és az atomenergiát energiamixéből), így korántsem mellékes, hogy a bizottsági jogszabálytervezet mennyiben hasonlított a korábban megfogalmazott specifikus német nemzeti álláspontra.

A két esettanulmány kapcsán nem lehet cél a vonatkozó komplex kérdéskör, a német és európai háttér és vonatkozó nemzeti és uniós rendelkezések tételes és minden pontra kiterjedő részletes és átfogó ismertetése, sem a bevándorlás- sem az energiapolitika területén. Összességében a röviden ismertetett tényállást követően az a szándék, hogy a két esettanulmány kapcsán világosan kiderüljön, hogy Németország adott szakpolitikai kérdéshez kapcsolódó (kezdeti) álláspontja visszatükröződött-e (és amennyiben igen, akkor mennyire) a két bizottsági jogszabálytervezetben.

7.1. COM(2015) 450: bizottsági jogszabálytervezet egy áthelyezési válságmechanizmus létrehozásáról

Az európai kontinens régóta a nemzetközi migráció egyik kívánatos célállomásának tekinthető. Ahogy jelen sorok írója egy, az olasz belügyminisztérium által menedzselte (de az EU által pénzügyileg támogatott) szicíliai menekülteket befogadó állomás (ún.

hotspot) vezetőjétől hallotta 2016 júniusában: a bevándorlás évszázados jelenség, csak a mértéke változik a különböző időszakokban. Az Európai Unió történelmében a 2010-es évtized közepe minden bizonnyal történelmi időszakként fog megmaradni: az integráció történetében soha nem látott politikai feszültséget és tagállamok egymásnak feszülését okozta a 2015/2016-ban csúcsosodó, példa nélküli tömeges bevándorlás.

Nehéz a 2010-es évtized tömeges bevándorlási hullámának kezdetét fix kezdőponthoz kötni, de a 2011 márciusában kezdődött szíriai polgárháború kiteljesedése és totálissá válása, valamint a majd' négyszáz áldozattal járó 2013. októberi lapedúzai hajótörés olyan szimbolikus pillanatoknak tekinthetők, amelyekhez kötni lehet a 2010-es évtized EU-ba irányuló tömeges migráció kezdeti szakaszát. Az Európai Unió területére irányuló tömeges bevándorlásnak két fő iránya volt: a szíriai polgárháború elől menekülők illetve az egyéb más ázsiai országokból kiindulók Törökországon keresztül, az ún. balkáni útvonalon érkeztek az EU területére. A balkáni útvonal pedig kiegészült a tengeri, ún. Földközi-tengeri útvonallal, ami főként Moammer Kadhafi tábornok 2011-es bukása után káoszba fulladó Líbián keresztül indult Olaszország irányába. Mind a mai napig nem érhető el pontos statisztika (csupán egymástól is jelentősen eltérő becslések) a tekintetben, hogy a 2010-es évtized egészében pontosan hány millió bevándorló érkezett az Európai Unió területére a különböző útvonalakon (az Eurostat szerint csak 2015-2017 közötti időszakban majd 3,5 milliónyian), de beszédes, hogy a 2015 nyarán és kora őszén tapasztalt csúcsponton Magyarországra naponta mintegy 8-10 ezer bevándorló érkezett a déli határokon keresztül.

Az Európai Uniót abból a szempontból érte felkészületlenül a 2015-ben csúcspontját elérő migrációs válság, hogy nem rendelkezett a kihívás nagyságához méretezett átfogó, közös migrációs politikával, csupán a migrációs politika egyes eszközeivel (lásd pl. Európai kék-kártya létrehozatala, 2003-as családegyesítési direktíva). Ezen egyes eszközökhöz tartozik a menedékkérőkkel foglalkozó ügynökség (Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal) 2010-es létrehozatala, a nemzetközi védelem megadásáról rendelkező 2013-as uniós irányelv, továbbá az ugyancsak 2013-as, védelemre jogosultak befogadásáról alkotott uniós irányelv is. Ugyancsak ide sorolható a dublini rendelet módosítása (ún. Dublin III.), amely tisztázza a menedékkérelmek benyújtására és megvizsgálására kapcsán létrejövő tagállami kötelezettségeket.

Németország a fejlett világ egyik elsődleges-, Európán belül pedig az első számú célországnak tekinthető az Európai Unióba irányuló újkori migrációs hullámok tekintetében. Mindez már a 2010-es évtized első felében láthatóvá vált a menekültkérelmek tagállami eloszlása alapján, ugyanis a 2013-as és 2014-es adatok alapján az összes EU-ban beadott menedékkérelmek mintegy harmadát Németországban adták be, és Németországban telepedett le az addigi összes EU-ban menedéket kérő mintegy 20 százaléka (Eurostat, 2021). Az előbbieket fényében Németország számára a bevándorlás kérdése már a 2015-ös eseményeket megelőzően is fontos volt, ugyanakkor kulcsfontosságú kérdéssé főleg annak fényében vált, hogy a 2015-ös menekülthullám csúcspontján napi tízezer ember érkezett az országba azt követően, hogy a német kancellár 2015 szeptemberének elején zöld utat adott a szír állampolgárságú menekültek – felsőhatár nélküli – befogadásának. Ez a döntés aztán évekre meghatározta a német belpolitika tematikáját és dinamikáját. De mi vezetett el idáig a német belpolitikában? És mindez hogyan befolyásolta az Európai Bizottság vonatkozó jogalkotási folyamatát?

A német belpolitikában a menekültkérdés és fokozódó bevándorlás a terrorizmussal karöltve került ismételtelen a figyelem középpontjába 2015 elején, közvetlenül a Charlie Hebdo szerkesztősége elleni párizsi merényletet követően. Angela Merkel szövetségi kancellár januárban a Frankfurter Allgemeine Zeitung c. napilapnak nyilatkozva tett hitet amellett, hogy a közös menekültpolitikának a terrorizmus elleni európai küzdelem szerves részévé kell válnia, és hogy a terror elleni küzdelem érdekében kell a menekültstátusz elbírálásának európai folyamatát jelentősen felgyorsítani, hogy gyorsabban világossá váljon, kik szorulnak valóban védelemre (Bundesregierung, 2015a). Nem sokkal később, az 51. Münchener Biztonságpolitikai Konferencián a kancellárasszony beszédében kiemelt szerepet kapott Európa közvetlen szomszédsága és az ott található törékeny állapotok, továbbá az államok széteséséből közvetlenül fakadó menekülthullámok veszélye, ami – a kancellár beszéde alapján – a németek számára aggodalomra ad okot. Merkel kancellár szerint a megoldás az iszlamista terror elleni küzdelem fokozása és a szétesőben lévő térségek stabilizálása (Bundesregierung, 2015b). Február végén történt még, hogy a német kancellár hivatalos bemutatkozó-látogatáson fogadta az új svéd miniszterelnököt, akivel többek között az EU-ba tartó menekültek növekvő száma is szóba került. Ebben a kontextusban fogalmazódott meg (nyilvánosan

talán először) a kérdés, hogy mennyiben támogatna a két ország egy, a menekültek automatikus európai elosztását lehetővé tevő kvótarendszert? A két vezető egyetértett abban, hogy Svédország és Németország érdekeit a menekültek felvételéből adódó terhek jobb európai elosztása szolgálná, és támogatnák az Európai Bizottság vonatkozó törekvéseit (Bundesregierung, 2015c).

Thomas de Maizière német belügyminiszter 2015. márciusban adott újságinterjút a növekvő bevándorlási adatokról és menekültkérelmek számáról. Az aránytalan teherviselésről szólva kifejezte reményét, hogy a közeljövőben az összes uniós tagállam kiveszi majd a részét a menekültek felvételéből, kifejtve, hogy nem tartható, hogy egyes uniós tagállamok a szolidaritás hiányáról tesznek tanúbizonyságot (Bundesregierung, 2015d). A szolidaritás kérdése kiemelt helyen szerepelt aztán az Európai Tanács 2015. áprilisi rendkívüli csúcán is, ahol a német kancellár a fokozódó migrációs helyzet kapcsán hitet tett azon német álláspont mellett, amely szerint differenciált megközelítés lenne szükséges a nehéz helyzet kezelésére. Ennek alapján Németország várja az Európai Bizottság átfogó migrációs csomagját, kész mentőhajókat küldeni a Földközi tengerre, keményebben fellépne az embercsempészekkel szemben, és nem utolsó sorban, fejleszteni kívánja az EU-n belüli menekültrendszert, azon belül is a menekültek igazságosabb elosztását. „Arra számítunk – és ezt világosan mondom – hogy hosszú távon minden tagállamnak segítséget kell majd nyújtania majd azoknak az országoknak, amelyekbe nagyon sok menekült érkezik” – mondta ennek kapcsán Merkel kancellár (Bundesregierung, 2015e).

Egy ilyen jövőbeli elosztási rendszer lehetséges működési elveiről 2015 áprilisában beszélt először a német kancellár. Dániai látogatása alkalmából tartott sajtótájékoztatóján az EU-ba menekülők tagállamok közötti igazságos elosztásáról Merkel kancellár kifejtette, hogy a rendszer kiépítése kapcsán és a menekültek elosztásának meghatározásánál a tagállamok gazdasági ereje és lakosságszáma fog szerepet játszani (Bundesregierung, 2015f). Az események sűrűsödése és az EU-ba irányuló bevándorlás fokozódása miatt újabb rendkívüli Európai Tanácsi csúcstalálkozóra került sor 2015 júniusában, amire készülve a német kancellár nem kurtelt: a csúcsot megelőző, Bundestagban elmondott beszédében szót ejtett arról, hogy a menekültek elosztása az EU legnehezebb próbatételei közé tartozik. A kancellár ugyanakkor világossá tette, hogy

minden uniós tagállamnak ki kell vennie a saját és egyenlő részét a menekültek befogadásából, továbbá, hogy a szolidaritás és a felelősségvállalás kéz a kézben kell, hogy járjon (Bundesregierung, 2015g). Az Európai Tanács 2015. júniusi csúcstalálkozóján nem sikerült a kötelező érvényű elosztási kvótákról kompromisszumot kötni, így 60 ezer bevándorló önkéntes szétosztásáról sikerült csak megegyezni, ami a német kancellár értékelése szerint egy kis lépés volt a jó irányba, amit további lépéseknek kell majd követniük (Bundesregierung, 2015h).

Angela Merkel szövetségi kancellár 2015. augusztus 31-én mondta el azt a minden bizonnyal történelmi beszédet, amelyben kancellársága talán legemblematikusabb mondata is elhangzott („*Wir schaffen das*”). A lelkesítő üzenet mellett ugyanakkor az európai partnerek vélt kötelezettségeikre történő emlékeztetéséről sem feledkezett meg: szeptember elején, Franciaország elnökével egy közösen írt levélben fordult az EU-s állam- és kormányfőkhöz. A közös levélben a következő elemek szerepeltek: görög és olasz *hotspot*-ok létrehozatala, a biztonságos harmadik országok bővítése, és sarkalatos pontként az EU-ba bevándorlók állandó és kötelező uniós szétosztási mechanizmusa (Bundesregierung, 2015i). Egy 2015. szeptember 5-i interjúban Merkel megerősítette azon véleményét, hogy igazságos teherelosztás kell az uniós tagállamok között (Bundesregierung, 2015j), szeptember 8-án pedig a svéd miniszterelnökkel tartott találkozója után úgy fogalmazott, hogy a két ország egyetért abban, hogy szükség van a bizonyos alapelvek szerint meghatározott, a menekülteket kötelező és permanens módon működtetett elosztási mechanizmusra az EU tagállamai között (Bundesregierung, 2015k).

Mіндеzen előzmények után, és tekintettel arra, hogy a menekültkérdés 2015 nyarán már az EU legfőbb és leginkább vitatott témájává vált – amely kapcsán a tagállamok véleménye markánsan eltért egymástól – állt elő az Európai Bizottság 2015. szeptember 9-én – a 2015. májusi, ún. *European Agenda on Migration* javaslatcsomag után és annak szellemében – a 450-es számú jogszabály tervezettel. A jogszabálytervezetet nem előzte meg vonatkozó hatásvizsgálat (*impact assessment*) arra történő hivatkozással, hogy a 2015. májusi, átfogó migrációs stratégia megalkotása során az Európai Bizottság már lefolytatott különböző konzultációkat az érintett felekkel (a 2015. májusi stratégia ugyanakkor egyáltalán nem ejt szót egy állandó elosztási mechanizmus bevezetésének szándékáról, csak egy önkéntes kvótarendszerről).

Az Európai Bizottság által 2015. szeptember 9-én kiadott 450-es, az „áthelyezési válságmechanizmusról” szóló jogszabálytervezet legfontosabb elemei a következők (Európai Bizottság, 2015a):

- a tervezet a menekültek EU-n belüli elosztására irányuló, tagállamok közötti permanens és kötelező mechanizmus bevezetését célozza, ami egyrészt „vészhelyzeti” lenne, azaz az Európai Bizottság aktiválná bizonyos feltételek (kiugró menekültszámok okozta vészhelyzeti időszak) esetén, másrészt állandó jellegű lenne, harmadrészt pedig nem önkéntes, hanem kötelező jellegű;
- a menekültek tagállamok közötti kötelező elosztása egy kulcs alapján történne, amely kulcs a következőkből adódna össze: népesség (40 százalékos súlyozás), a teljes tagállami GDP (40 százalékos súlyozás), a menedékjog iránti kérelmek historikus aránya (10 százalékos súlyozás), továbbá a munkanélküliségi szint (10 százalékos súlyozás);
- a javaslat arról is rendelkezik, hogy mi a teendő abban az esetben, ha egy tagállam nem venne részt a mechanizmusban: ez esetben a tagállami GDP 0,002 százalékának megfelelő összegű pénzügyi hozzájárulást kellene befizetnie az uniós költségvetésbe.

A fenti pontokat figyelembe véve összességében megállapítható, hogy a bizottsági jogszabálytervezet kvázi egy az egyben tükrözi az előző fél évben megismert és hangoztatott német pozíciónak, tekintve, hogy minden lényegi elemét átveszi a hónapokkal azelőtt hangoztatott német álláspontnak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a német kancellár már 2015 áprilisában (azaz hozzávetőlegesen fél évvel a bizottsági jogszabálytervezet megjelenése előtt) már arról beszélt, hogy milyen szempontrendszer figyelembevételével (GDP, lakosság szám) kellene a menekülteket a tagállamok között szétosztani, amely kritériumrendszer a 2015-i bizottsági jogszabálytervezetben vissza is tükröződik. A 2015-i események fényében pedig ismert, hogy jelentős számú uniós tagállam erőteljesen ágált a kötelező erejű betelepítési kvóták ellen, így az Európai Bizottság javaslatát nehezen lehetne egy minden tagállam érdekét figyelembe vevő, konszenzusra építő dokumentumnak tekinteni. Az EU-ba történő bevándorlás kapcsán, egészen pontosan a permanens áthelyezési mechanizmus vonatkozásában úgy tűnik, hogy Leher nem tévedett, miszerint az Európai Bizottság

Németország véleményét kéri ki és azt veszi kiindulópontnak az egyes jogszabálytervezetek megalkotását megelőzően (Lever, 2017:6).

7.2. COM(2018) 773 "A Clean Planet for all" bizottsági jogszabálytervezet a 2050-re elérendő klímasemlegességről

Az antropogén üvegházhatás okozta klímaváltozás és globális felmelegedés talán túlzás nélkül az emberiség jelenlegi legnagyobb kihívásának tekinthető. A klímaváltozás elleni globális és lokális küzdelem immár évtizedekre tekint vissza (pl. Kiotói jegyzőkönyv), de az eddigi eszközök mértéke és eredményessége eddig nem tudott lépést tartani a probléma nagyságrendjével, így az eddig elért eredmények sajnálatos módon csupán elenyészők és klímaváltozás problémája lényegében még vár az orvosolásra. Az Európai Unió sem kivétel ez alól a kettősség alól: évtizedek óta különböző törekvéseket tesz a különböző területeken a klímaváltozás ellen (így egyebek mellett célul tűzi ki az üvegházhatású kibocsátás csökkentését, célja a biodiverzitás megőrzése és erősítése stb.), de a globális trendekkel összhangban az áttörés általánosságban mind a mai napig várat magára a tekintetben, hogy jelentős eredményeket lehessen a különböző területeken elkönyvelni.

A globális klímaváltozás elleni jelenlegi harcot két nagyobb nemzetközi megállapodás foglalja keretbe. Egyrészt az ENSZ által megfogalmazott és 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlődési Célok (*Sustainable Development Goals*) között kiemelt és különálló célkitűzésként szerepel a fellépés a klímaváltozás ellen. Másrészt a 2015-ös ENSZ klímaváltozási konferencia keretei között elfogadott Párizsi éghajlatvédelmi egyezményben öltött testet az a konkrét terv, miszerint a hőmérséklet emelkedését hosszú távon globálisan 2°C alatt, de lehetőleg 1,5°C alatt kell tartani az iparosodás előtti szinthez képest. Bár az Európai Unió csak az üvegházhatású gázok globális kibocsátásának hozzávetőlegesen csupán tíz százalékáért felelős, az EU esetében a nemzetközi keretszabályozást kiegészíti a külön meghatározott, ambiciózusabb uniós kibocsátáscsökkentési célkitűzés, illetve a különböző szakpolitikai területeken született különböző uniós programok.

Ahogy az előbbiekből kiderül: a klímaváltozás elleni küzdelem egyik sarkalatos pontja az üvegházhatású kibocsátás csökkentése, tekintve, hogy ezek elsősorban felelősek az

antropogén üvegházhatás kialakulásáért. Ahogy a globális kibocsátáscsökkentési törekvések relatíve hosszú múltra tekintenek vissza, úgy ez a megállapítás igaz az EU-ra nézvést is. A közösségi szintű klímapolitikai szabályozás az 1990-es évek elején kezdődött, az ún. 2020-as klíma és energiacsomag vonatkozó rendeletei pedig már 2010 előtt megszülettek, s azt a célt tűzték ki, hogy 2020-ra az EU-ban a megújuló energiaforrások aránya érje el a 20 százalékot az uniós energiamix egészében, 20 százalékkal csökkenjenek az üvegházhatású kibocsátások (1990-hez képest), és 20 százalékkal emelkedjen az energiahatékonyság. A jelenleg hatályban lévő céldátum már 2030, és a különböző rendeletek által megfogalmazott célszámok a következők: 40 százalékos kibocsátáscsökkentés (1990-hez képest), a megújuló energiaforrások aránya a végső energiamixben érje el a legalább 32 százalékot, továbbá legalább 32,5 százalékkal emelkedjen az energiahatékonyság. Az Európai Bizottság 2020. szeptemberi javaslata még ennél is tovább menne, és a már érvényben lévő célkitűzéseket tovább szigorítva az üvegházhatású gázok 55 százalékos csökkentését szeretné elérni 2030-ig (Európai Bizottság, 2020).

A fent – természetesen csak rendkívül nagy vonalakban – ismertetett nemzetközi és uniós klímapolitikai kontextusban állt elő az Európai Bizottság 2018 novemberében a COM(2018) 773-as jogszabálytervezettel, ami a már megfogalmazott és érvényben lévő uniós klímapolitikai célkitűzések horizontját kibővítve, 2050-re javasol klímapolitikai célkitűzéseket. A dokumentum nem pusztán a kibocsátáscsökkentésről szól, hanem tágabb értelemben igyekszik az EU útját a modern, versenyképes és klímasemleges gazdaság megteremtése által kijelölni, amely mellett természetesen nem mellékes, hogy a 2050-re kitűzött cél, hogy az EU gazdasága klíma-, azaz karbonsemleges legyen. A stratégia a klímasemlegességi célkitűzés mellett a megvalósítható technológiai megoldásokba történő befektetést, az uniós polgárok szerepvállalásának erősítését, továbbá a kulcsfontosságú szakterületek összehangolását javasolja amellet, hogy vonatkozó nemzeti stratégiák megalkotását kéri a tagállamoktól. (Európai Bizottság, 2018b).

Fontos eleme a bizottsági jogszabálytervezetnek, hogy az Európai Bizottság – az előző esettanulmányban tárgyalt 2015/450-es jogszabálytervezettel ellentétben – készített és nyilvánosságra is hozta a tervezet kidolgozását megelőzően készült és a tervezet alapjául

szolgáló hatásvizsgálatot. A szakmai dokumentum egy rendkívül összetett problematika különböző dimenzióira világít rá, elemzésünk szempontjából talán legfontosabb része, hogy ismerteti azokat a konzultációs köröket, amelyeket az Európai Bizottság folytatott a különböző érdekelt felekkel a jogszabálytervezet megalkotását megelőzően. Ebből kiderül, hogy az Európai Bizottság a jogszabálytervezet közzétételét megelőzően szakmai konferencia keretei között, továbbá online konzultáció/kérdőív formájában több ezer tagállami és iparági szakvéleményt gyűjtött be a stratégia megalkotásához (Európai Bizottság, 2018c).

Németország a klímaváltozás elleni határozott fellépés egyik EU-n belüli elkötelezett támogatójának tekinthető. Nem függetlenül a német közvélemény preferenciáinak időbeli alakulásától, a német kormány a 2010-es évtizedben kifejezetten fogékornak és tetterre késznek mutatkozott a környezet- és klímavédelmi törekvések iránt. Emlékezetes, hogy a 2011 márciusában tapasztalt heves földrengés és szökőár okozta fukushimai atomerőmű-baleset hatására a német kormány a teljes energiaátállásról (*Energiewende*) döntött, ami az atomenergia hozzávetőlegesen egy évtizeden belüli kivezetését és a megújuló energiaforrások arányának drasztikus emelését jelentette a német energiamix tekintetében. Németország emellett 2020-ra a kibocsátásának 40 százalékos csökkentését tűzte ki célul 1990-hez viszonyítva (amely céltól azonban négy százalékponttal elmaradt – (Bundesministerium für Umwelt, 2019)), a 2019-es szövetségi törvény pedig úgy rendelkezik, hogy 2030-ra 55 százalékkal kell az üvegházhatású gázok kibocsátását csökkenteni, továbbá a szén energiaforrásként való használatát 2030-ig bezárólag beszüntetni (Gesetz zur Einführung eines Bundes-Klimaschutzgesetzes, 2019). Az természetesen már egy másik lapra tartozik, hogy a jelek szerint Németországnak nem elhanyagolható erőfeszítésbe kerül az *Energiewende* véghezvitele, illetve az Európai Unió és a saját maga által felállított jövőbeli (2030-as) célszámoknak való megfelelés (Politico, 2018).

Mi több, már a 2013-as koalíciós szövetségi kormányprogramban szerepelt, hogy 2050-ig a németországi üvegházhatású kibocsátást 80-95 százalékkal csökkenteni kell (CDU, 2013). Ez a célkitűzés a későbbiekben némileg tovább szigorodott és egyben konkretizálódott, a 2016 novemberében kiadott, 2050-ig kitekintő német klímavédelmi akciótervben, ami a Párizsi egyezmény rendelkezésének megfelelően elkészítette a

hosszú távú nemzeti klímastratégiáját (*Klimaschutzprogramm 2050*) (Bundesministerium für Umwelt, 2016). Bár jogi kötőerővel nem bírt, továbbá a stratégia nem sorol fel konkrét intézkedéseket az azonosított célok eléréséhez, a stratégia fő célkitűzése, hogy 2050-ig el kell érni az üvegházhatási semlegességet (*Treibhausneutralität*). A 2050-es klímasemlegesség tükröződik vissza a 2018-as német fenntarthatósági stratégiában is, amelyben már nem csak szövetségi, hanem tartományi kötelezettségként is megjelenik a kibocsátássemlegesség, mint elérendő cél (Bundesregierung, 2018).

Az előbbieken ismertetett nemzetközi és német kontextust figyelembe véve talán nem lenne logikátlan feltételezés, ha az Európai Bizottság 2018-i klímasemlegességgel kapcsolatos jogszabálytervezetének egyik legbőszebb támogatójának a klímaváltozás elleni küzdelem egyik európai zászlóvivőjét, Németországot tartanánk. Az ország ugyanis nem csupán szavak szintjén támogatta a Párizsi egyezményt, de már 2016-ban elkészítette a vonatkozó stratégiát és elköteleződött a 2050-es klímasemlegesség mellett. A valóság azonban ennél összetettebb és kiszámíthatatlanabb: Németország bizonyult azon kevés uniós tagállam egyikének, amelyik ellenezte a bizottsági jogszabálytervezetet és az uniós karbonsemlegesség 2050-es céldátumhoz kötését.

Tekintve, hogy hivatalos német állásfoglalás nem született a bizottsági jogszabálytervezet ellenzéséről, jelen esetben csupán másodlagos forrásokra (sajtócikkek) tudunk támaszkodni. A 2019. márciusi Európai Tanács ülésének napirendjén szerepelt egyebek mellett az EU hosszú távú klímastratégiája és az ehhez szorosan kapcsolódó kibocsátáscsökkentés, és a tanácsi következtetések tervezetének megfogalmazása kapcsán vált világossá a külvilág számára is, hogy jelentős nézetkülönbségek vannak az uniós tagállamok között a 2050-es céldátummal kapcsolatban. Az EurActiv és Politico értesülései szerint ugyanis Németország a visegrádi tagállamokkal karöltve, elsősorban ipari, versenyképességi okok miatt, továbbá a karbonsemlegesség költségeitől tartva vonakodtak a 2050-es céldátum uniós határozatba történő foglalásától (EurActiv, Politico, 2019). Ezt megerősíteni látszik, hogy Angela Merkel szövetségi kancellár a csúcsot követő sajtótájékoztatóján is csupán gazdasági kontextusban tett említést a klímapolitikai célkitűzésről: a kancellár szerint a klímapolitikai célkitűzések mentén gondoskodni kell a kapcsolódó jövőbeli stratégiai döntésekről, így az európai ipar

jövőjéről, a technológiai átállásról, továbbá a szabályozó környezet kapcsolódó beállításáról (Bundesregierung, 2019).

A német pozíció annyiban diadalmaskodott a 2019. márciusi EU csúcson, hogy az Európai Tanács következtetései valóban nem tekinthetők túlzottan ambiciózusnak: nem tükrözik a bizottsági jogszabálytervezet szellemét, és nem tesz említést céldátumról az uniós klímasemlegesség tekintetében. A következtetések között csupán annyi szerepel, hogy az Európai Tanács elkötelezett a Párizsi egyezményben megfogalmazottak mellett, továbbá, hogy az EU-nak a nemzetközi megállapodásokkal összhangban klímasemlegessé kell válnia, kiemelt figyelmet fordítva a tagállamok sajátosságaira és az EU versenyképességére (Európai Tanács, 2019).

A 2019. decemberi Európai Tanács keretei között végül sikerült kompromisszumot találniuk az uniós állam- és kormányfőknek a hosszú távú uniós klímastratégiáról és a 2050-re elérendő uniós karbonsemlegességről, ami ugyanakkor nem tudja háttérbe szorítani azt a tényt, hogy 2019 márciusában Németország még ellenezte az Európai Bizottság vonatkozó jogszabálytervezetét és az abból fakadó 2050-es uniós klímasemlegességi célkitűzést.

Összességében, a két esettanulmány kapcsán két fontos következtetés vonható le:

1. Világosan látható, hogy a két esettanulmány eltérő eredményre jut: a menekültek permanens elosztási mechanizmusának létrehozatalát célzó 2015-ös bizottsági jogszabálytervezet kétséget kizáróan visszahangozta az aktuális német érdekeket, azaz az elvileg tagállami befolyástól független intézmény jogszabálytervezetében világosan tettenérhető a német pozíció figyelembe- és átvétele, továbbá az a törekvés, hogy a német tagállami érdeket uniós szintre emelje. A másik esettanulmány ellenkező következtetésre jut: a 2018-as bizottsági jogszabálytervezetből fakadó 2050-es karbonsemlegesség a kezdetekben nem volt összhangban Németország érdekeivel, ezért az ország 2019 tavaszán még blokkolta a 2050-es klímacél elfogadását. Ez nem jelent mást, mint hogy az Európai Bizottság nem a német érdekekkel összhangban tett egy jelentős szakpolitikai javaslatot, és ezen nem változtat az a tény sem, hogy 2019

decemberében végül az Európai Tanács rábólintott a 2050-es karbonsemlegességi célkitűzésre.

2. Az előbbiekből világosan következik, hogy csupán két esettanulmány alapján nem lehet megalapozott következtetéseket levonni a bizottsági jogszabálytervezetek irányultságára vonatkozóan. Ideális esetben az összes bizottsági jogszabálytervezet háttérét meg kellene vizsgálni (vagy a főbb szakpolitikák szerinti jogszabály-előkészítést) a német vonatkozásaival egyetemben ahhoz, hogy tudományos alapossággal alá lehessen támasztani a Bizottság esetleges elfogultságát, és ezzel bizonyítani lehessen a hipotézis érvényességét. Ez azonban még egy korlátozott időtartamra vonatkozóan is szétfeszítené jelen disszertáció kereteit. Ráadásul az esettanulmányok során alkalmazott relatíve egyszerű módszertan mellett érdemes lenne egyéb vonatkozó és fontos területeket is vizsgálni, mint pl. a különböző (iparági) lobbicsoportok aktivitását az Európai Bizottságban (a biztosok nyilvános napirendjének vizsgálatán keresztül).

Mindezeket figyelembe véve, a Németország befolyását az uniós jogszabályalkotás előkészítési folyamatára vizsgáló H3 hipotézist, azaz az Európai Bizottság német érdekekkel kapcsolatos elfogultságát nem lehet sem megerősíteni, sem cáfolni, tekintve, hogy a hipotézis érvényességéhez jelentősen növelni kellene a megfigyelésbe vont esettanulmányok számát, ami a jelen disszertáció korlátai miatt nem lehetséges.

8. NÉMETORSZÁG SÚLYA AZ EURÓPAI PARLAMENTBEN

Az utolsó hipotézis célja, hogy statisztikai elemzéssel bizonyítsa, hogy Németország hegemóniája az Európai Parlament mindennapos működése kapcsán is tettenérhető, azaz, hogy a német európai parlamenti képviselők számítanak a legbefolyásosabb és legaktívabb képviselőknek a legnagyobb demokratikus legitimitással bíró (azaz az egyetlen közvetlenül választott) uniós intézményben. Az első hipotézis személyzeti szempontból vonta vizsgálat alá az Európai Parlamentet, pontosabban az EP vezető pozíciót betöltő tisztségviselőit, a negyedik és egyben végső hipotézis pedig a különböző rendelkezésre álló adatsorok elemzésével kívánja bizonyítani, hogy a német képviselők tekinthetők a legaktívabbnak (beleértve, hogy a német képviselők vállaltak rapporteur-i szerepkört a legnagyobb arányban), illetve a német képviselők rendelkeztek a legszorosabb összeköttetési hálóval a 2014-2019-es törvénykezési ciklusban.

Fontos hangsúlyozni – ahogy jelen disszertáció keretei között már többször szó volt róla – hogy nem az Európai Parlament számít a tagállami érdekvédelem elsődleges terepének. Az európai integráció mindennapi működésével kapcsolatban közkeletű állítás ugyanis, hogy az uniós intézményrendszer működése tekintetében a szereposztás tisztázott a különböző intézmények között. Ennek megfelelően, az Európai Bizottság az uniós érdekek megjelenítője, az EU Tanácsa a tagállami érdekek képviselőjét látja el, míg az egyedülként közvetlenül megválasztott Európai Parlament az európai állampolgárok érdekeit artikulálja. E megközelítés értelmében a tagállami érdekek nem jelennek meg az Európai Parlament működésében, ugyanakkor mégis feltételezhető, hogy amennyiben egy tagállam hegemónisztikus hatalommal bír az Európai Unión belül, úgy ez a hatalom az összes intézményen belül megjelenik, így a hegemón ország által delegált EP-képviselőkön keresztül az elsődlegesen állampolgári érdekeket megjelenítő Európai Parlamentben is. Az EP-n belüli szavazási adatok historikus felkutatása és elemzése egy elméleti lehetőséget nyújt arra, hogy kiderüljön, mennyire hatja át a tagállami érdekképviselő az Európai Parlamentet.

Az Európai Parlament a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után az Európai Unió társjogalkotó szervének tekinthető, és az európai parlamenti képviselők a rendes jogalkotási eljárás keretei között a Bizottság által kiadott jogszabály tervezetekhez saját

módosító javaslatokat fűzhetnek, amelyek – az Európai Parlament ügyrendjét követve – a képviselők többségének támogatásával az Európai Parlament hivatalos álláspontjává válnak. Az Európai Parlament eljárásai ugyanakkor sokfélék, így az európai parlamenti képviselők nem kizárólag az együttdöntési eljárás során nyújthatnak be módosításra tett javaslatokat, hanem több másik uniós döntéshozatal során, illetve saját parlamenti kezdeményezések kapcsán is (Horváth, 2011). Az Európai Parlamentben folytatott szavazás kapcsán fontos megemlíteni, hogy az intézmény transzparens entitásként az EP-képviselők jogalkotási tevékenységét, a törvénytervezetek életútját, továbbá a plenáris szavazások jegyzőkönyvét mind nyilvánosságra hozza, így a 2014-2019-es törvénykezési időszakokra vonatkozóan is rendelkezésre áll egy rendkívül nagy adatsor, ami a plenáris üléseken való magatartás elemzésére ad lehetőséget.

Az értekezéstervezetben megfogalmazott eredeti célkitűzés még az volt, hogy az adatsorokból a 2009-2014-es és 2014-2019-es törvénykezési időszakokra vonatkozóan az alábbi kérdéseket fogja a jelen hipotézis megválaszolni:

- Milyen a német képviselők aktivitása a többihez képest: mekkora az egy képviselőre eső jelentéstevői (rapporteur-i) megbíztatás tagállami összehasonlításban?
- Milyen arányban fogadták el a német képviselők által beterjesztett indítványokat az Európai Parlament plenáris ülésén a 2009-2014-es és 2014-2019-es törvénykezési ciklusokban?
- Milyen arányban fogadták el a nem-német képviselők által beterjesztett indítványokat az Európai Parlament plenáris ülésén a 2009-2014-es és 2014-2019-es törvénykezési ciklusokban?
- Milyen arányban fogadták el a több képviselő (köztük németek) által jegyzett indítványokat az Európai Parlament plenáris ülésén a 2009-2014-es és 2014-2019-es törvénykezési ciklusokban?
- Mi számít nagyobb kohéziós erőnek a képviselők körében: a nemzetiség vagy a párthovatartozás?

Mindazonáltal a kutatás során egyértelművé vált, hogy a fenti kérdések megválaszolásához szükséges kutatás szétfeszítené a disszertáció kereteit (az előbbieken felsorolt pontok vizsgálata önmagában kitöltene egy disszertációt), így a vizsgált

időszakot a 2014-2019-es törvénykezési ciklusra leszűkítve az alábbi mutatószámok meghatározása a cél:

- „EP-képviselői aktivitási rangsor 1”:
rangor készítése az Európai Parlament képviselőiről az általuk benyújtott indítványok és módosítási indítványok számának vizsgálata alapján;
- „EP-képviselői aktivitási rangsor 2”:
a rapporteur-i szerepkör vizsgálata – a jelentéstevői szerepek megoszlásának vizsgálata tagállamra (országcsoportonként EP-képviselők számára) lebontva;
- „EP-képviselői összekötetési rangsor”:
az EP-képviselők együttműködési szorosságát jelző lista, ami az együtt beterjesztett módosító indítványok vizsgálata alapján állítja fel az EP-képviselők vonatkozó rangsorát.

Jelen hipotézis bizonyításához, pontosabban a fenti mutatószámok megalkotásához és vizsgálatához kiemelkedően támaszkodunk az Eulytix Európai Parlamentet vizsgáló éves jelentésének módszertanára (Kovács és Kocsis, 2021) és arra a 2014-2019-es törvénykezési ciklust vizsgáló adatsorra, ami Kovács Attila jóvoltából külön a jelen disszertáció kutatásához lett leszűrve az Eulytix adatbázisából.

Az Európai Parlament különböző szempontok szerinti vizsgálata régóta kedvelt témája az európai integrációval foglalkozó kutatásoknak. Ezen tág témakörön belül is kiemelkedik az Európai Parlament növekvő befolyásának és hatalmának elemzése, továbbá az EP-képviselők teljesítményének és aktivitásának vizsgálata. Mindez nem véletlen: ahogy már szó volt róla, az EP szerepe fokozatosan növekedett az európai integráció előrehaladtával, és ennek közvetlen következményeként nőtt fokozatosan az EP-képviselők súlya is. A Lisszaboni Szerződés következtében az EP társjogalkotóvá vált, súlya megközelítette az EU Tanácsának súlyát, így az EP képviselők is elérték hosszú évtizedek küzdelmének eredményeképp, hogy *de jure* is társjogalkotóvá váltak. A Lisszaboni Szerződés hatályba lépése óta, még ha jogilag nem is, de a gyakorlatban tovább erősödött az intézmény a *Spitzenkandidat* rendszer bevezetése következtében is (Brack és Costa, 2018). Nem véletlen tehát az EP és az EP-képviselők tevékenysége, aktivitása, szavazási magatartása iránti fokozott szakmai érdeklődés.

A jelen hipotézis bizonyítását az teszi nehézkesé, hogy nem létezik egyetlen indikátor, ami az EP-képviselők jellemzésére (politikai teljesítmény, szavazási magatartás stb.) használható lenne. Egy ilyen, átfogó mutató hiánya ellenére több olyan módszertan is napvilágot látott már, amelyek segítségével mérni és értékelni lehet az EP-képviselők aktivitását és politikai teljesítményét. Ezen módszertanok általában két adatforráson alapszanak: egyrésztől vagy a név szerinti szavazások alapján értékeli az EP-képviselőket (továbbá az együttszavazási- vagy kiszavazási hajlandóságot, vagy akár a pártcsaládok szavazási koherenciáját), másrésztől a jogszabálytervezetekhez kapcsolódó módosító indítványokon keresztül és a jelentéstevői szerepeken keresztül méri az EP-képviselők súlyát és befolyását.

Korábbi tanulmányok már behatóan foglalkoztak az Európai Parlament (név szerinti) szavazási adatsoraival, amelyek által következtetéseket lehet levonni az európai parlamenti képviselők preferenciáira és teljesítményére vonatkozóan. Hix különböző kutatásai szerint az Európai Parlamentben az EP-képviselők a politikai szándékaikat leginkább a saját európai pártcsaládjaikon keresztül tudják elérni, aminek következtében – némiképp meglepő módon – az európai parlamenti szavazások háttérében elsődlegesen az európai pártcsaládhoz történő lojalitás sejlik fel, nem pedig a többi, ugyanabból a tagállamból származó képviselőhöz fűződő kapcsolat (Hix, 2002, 2005, 2006, 2009). Faas hasonló következtetésre jut, azaz megerősíti, hogy az EP-pártcsaládokon belüli kohézió magas, továbbá, hogy a szavazás leginkább a pártvonalak mentén történik, és kevésbé számít a nemzeti háttér (Faas, 2002).

Ahogy már szó volt róla, a név szerinti szavazások mellett a jogszabálytervezetekhez fűzött módosító indítványok számának elemzése tekinthető az EP képviselők egyik fontos vizsgálatának – egyes vizsgálatok az EP-képviselők jogalkotási sikerességét ezen indítványok elemzéséből vezetik le (Fertő és Kovács, 2019). Ugyanakkor természetesen más megközelítések is születtek már: ilyen az EP-szakszabotárságok és annak vezetőinek vizsgálata, azaz annak a tanulmányozása, hogy a szakszabotárságokban folyó munka mennyire fontos az egész Európai Parlament működésének szempontjából (Kaeding és Obholzer, 2012), illetve, hogy az EP szakszabotársági elnöki poszt betöltése milyen kvalitásokat és specializációt igényel, ha egyáltalán (Chiriu, 2020). A szakszabotárságok elemzése mellett kiemelkedő helyet foglal el a jelentéstevői szerepkör: a vonatkozó

kutatások szerint a jelentéstevői szerepkör egyfajta politikai befolyásosság mércéjének is tekinthető, ugyanakkor korántsem egyértelmű, hogy a jelentéstevők milyen körülmények között milyen hatalmat és befolyást tudnak gyakorolni (Thierse, 2019).

Fontos még említést tenni azokról a tudományos igényességű törekvésekről, amelyek bizonyos szempontok alapján mérik és rangsorolják az EP képviselők (politikai) teljesítményét. A jelen hipotézis alapjául szolgáló Eulytix éves jelentés az EP-képviselőket az aktivitásuk, összeköttetések szorossága, továbbá a heterogenitásuk szerint rangsorolja a 2020-as év tekintetében (Kovács és Kocsis, 2021). A *Votewatch* által kreált rangsor kvantitatív és kvalitatív vizsgálatokat vegyítve állítja fel az EP-képviselők politikai és szociális befolyási rangsorát, ami alapjául a jelentéstevői szerepek, a vezetői posztok, továbbá a szavazási minták szolgálnak (Votewatch, 2020).

Mindezek alapján a jelen hipotézis az Eulytix 2020-as éves jelentésének módszertanát, és az elemzőcég által szolgáltatott adatokat felhasználva vizsgálja meg és rangsorolja az EP-képviselők politikai teljesítményét három különböző szemszögből a 2014-2019-es törvénykezési időszakra nézvést. Elsőként, az EP-képviselők által jegyzett módosító indítványok alapján kerül sor az aktivitási rangsor felállítására, ami alapján kirajzolódik a 2014-2019-es törvénykezési időszak során legaktívabb EP-képviselők listája. Másrészt a jelentéstevői (rapporteur-i) szerepkörök vizsgálata és elosztása során kerül sor a jelentéstevői (második aktivitási) rangsor felállítására, harmadsorban pedig a közösen jegyzett módosító indítványok képezik az összeköttetési rangsor alapját. Mindezek alapján pedig beazonosíthatóvá fog válni, hogy a német képviselők hogyan szerepelnek ezekben a rangsorokban. Feltételezve, hogy Németország hegemoniája tetten érhető az európai intézményrendszer egészében, így az Európai Parlamentben is, várható, hogy a német képviselők előkelő helyeken fognak szerepelni az aktivitást és összeköttetést mérő listákon.

Az aktivitási rangsor az EP-képviselők által (a vizsgált időszakban) beterjesztett módosító indítványok összesítése alapján áll össze, és bizonyos feltételezésekkel él. Tekintve, hogy az EP eljárásrendje alapján a módosító indítványokat egyedül, vagy több képviselő is benyújthatja, az Eulytix által kifejlesztett és kidolgozott, jelen fejezetben is használt módszertan feltételezi, hogy a több EP-képviselő által jegyzett módosító indítványhoz az

azt jegyző képviselők hasonló arányban járultak hozzá. Éppen ebből következik, hogy amennyiben egy képviselő másokkal együtt terjesztett be módosító indítványt, úgy az aktivitási mérlege a módosító javaslatot beadó képviselők számának reciprokjával növekszik. A jelentéstevői rangsor hasonló elven alapszik: a vizsgálat alá vont törvénykezési ciklus összes parlamenti jelentését összegezi és rangsorolja a jelentéstevők alapján, nem téve különbséget aközött, hogy milyen típusú és politikailag milyen súlyú dossziéről van szó. A harmadik típusú összehasonlítási típus, az ún. összekötetési rangsor az EP-képviselőket az együttesen beterjesztett módosító indítványaik alapján vizsgálja. Az Eulytix módszertanát használva, a képviselők közti kapcsolat szorosságát az adott módosító indítványt közösen jegyzők számának élesen csökkenő függvénye határozza meg, s a közösen benyújtott indítványok összessége alapján áll össze a képviselők közti összekötetés erőssége, amely alapján a rangsorolás lehetővé válik (Kovács, Kocsis, 2021).

8.1. EP-képviselői aktivitási rangsor 1

Ahogy az előzőekben már szóba került, az aktivitási rangsor az EP-képviselők által benyújtott különböző módosítóindítványok összesítése alapján méri az EP-képviselők aktivitását (lásd a 14. számú mellékletet). A rangsorolás alapján látható, hogy a német EP-képviselők nem tekinthetők a legaktívabb képviselőknek az Európai Parlamentben (a 2014-2019-es időszakban), tekintve, hogy az legaktívabb 15 képviselő között nincs német, a legaktívabb 50 EP-képviselő között csupán nyolc német EP-képviselő található, és a legaktívabb 100 képviselőnek csupán hozzávetőlegesen tizedrésze német. Ez azt is jelenti, hogy a német képviselők túlnyomó többsége a top 100 aktív képviselőkön kívül esik, mi több, a német EP-képviselők több mint fele (56 német EP-képviselő) a rangsor második felében található csak meg.

Az aktivitási rangsor azt is megmutatja, hogy nincs szoros összefüggés az aktivitás (módosító indítványok száma) és a politikai pártcsaládhoz tartozás tekintetében. A leginkább aktív hat EP-képviselő hat különböző politikai háttérrel rendelkezik (egy független képviselő és öt különböző politikai frakció). A független képviselő jelenléte (továbbá a legaktívabb 20 EP-képviselő között összesen négy független képviselő) arról is árulkodik, hogy a pártcsaládhoz tartozás nem előfeltétele az EP-képviselők módosító

indítványok számában mért aktivitásának. A német képviselőkre nézvést is érvényes ez a megfigyelés: a legaktívabb 100 képviselő között fellelhető német EP-képviselők az összes pártcsaládot képviselik.

Bár jelen aktivitási rangsor kizárólag a módosító indítványok számán keresztül méri az EP-képviselők aktivitását, fontos emlékezni arra, hogy az EP-képviselők tevékenysége, teljesítménye és aktivitása egyéb fontos dimenziókon és tevékenységeken keresztül is érvényesülhet. Ezt mutatja, hogy a prominens EP-képviselők általában nem foglalnak el előkelő helyeket az aktivitási rangsorban, ami az ismertebb német EP-képviselőkre nézvést is igaz (talán csak Ska Keller német EP-képviselő és zöldpárti frakcióvezető kivételével, aki az 58-ik legaktívabb EP-képviselő és egyben a nyolcadik legaktívabb német EP-képviselő). Néhány példa: a Külügyi Szakbizottság befolyásos német elnöke, David McAllister csupán az 572-ik legaktívabb EP-képviselő, Manfred Weber néppárti frakcióvezető és a 2019-es EP-választásokon a néppárti elnökjelölt az Európai Bizottság élére csak a 760-ik legaktívabb képviselő lett, a rangsor egyik utolsó helyezettje. Martin Schulz, aki 2017-ig az EP elnökeként funkcionált, meg se jelenik az aktivitási rangsorban, ami azt jelenti, hogy egyetlen módosító indítványt sem jegyzett a vizsgált időszakban. Ezek a példák alátámasztják, hogy hiba lenne az EP-képviselők jogalkotási (módosító indítványokat jegyző) aktivitását az EP-képviselők kizárólagos tevékenységének tekinteni.

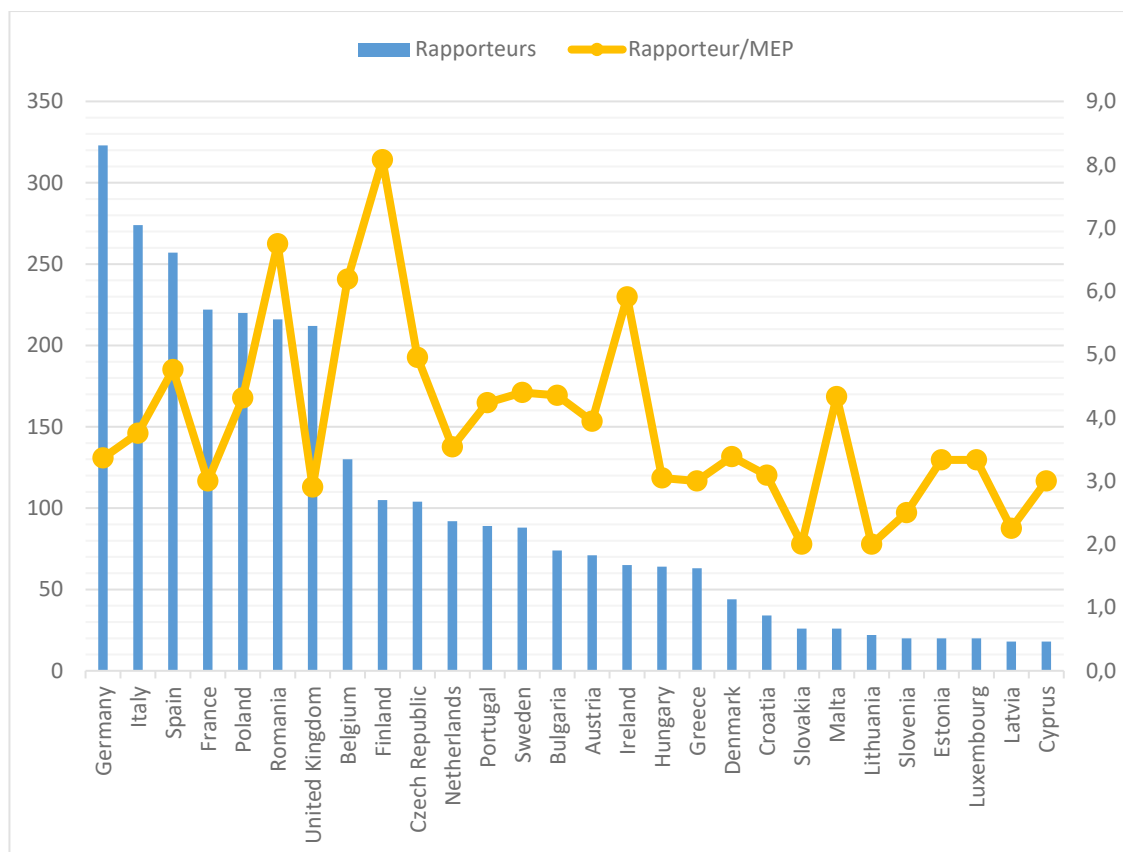
Összességében az aktivitási rangsor alapján látható, hogy a német képviselők – jogalkotási szempontból – nem tartoznak a legtermékenyebb képviselők közé a vizsgált törvénykezési időszakban.

8.2. EP-képviselői aktivitási rangsor 2

A második számú aktivitási rangsor az EP-képviselők által vállalt jelentésteveői szerepek összesítése alapján állítja fel az egyes tagállamok rangsorát a 2014-2019-es törvénykezési időszakra nézvést (nem téve különbséget a különböző jelentések típusa között, feltételezve, hogy minden jelentés ugyanolyan súlyú és típusú). Az Eulytix által készített adatelemzés (lásd az áttekintő táblázatot a 15. mellékletben) meglehetősen egyértelmű képet mutat az EP-képviselői jelentésteveői szerepek alakulásáról, amit a 19. számú ábra

demonstrál. A grafikon bal oldali tengelye jelzi a jelentéstevők számát tagállamonkénti bontásban, a jobb oldali tengely pedig az adott tagállami jelentéstevők egy képviselőre vetített arányát mutatja.

19. ábra: EP-jelentéstevők száma és aránya tagállami bontásban

Forrás: Eulytix, saját számítás és szerkesztés

Az adatok és a szemléltető ábra alapján egyértelmű, hogy a vizsgált törvénykezési időszakban a német képviselők vállalták a legtöbb jelentéstevői szerepet: az öt év alatt meghaladta a 300-at a német jelentéstevők száma. Talán nem meglepő módon az egyes tagállamok által delegált képviselők száma meghatározó arra nézvést, hogy az egyes nemzeti képviselőcsoportok hány jelentéstevői szereppel rendelkeztek a vizsgált időszakban. Azaz Németországot a további nagy népességű (és ezért több EP-képviselőt delegáló) tagállamok követik (Olaszország, Spanyolország, Franciaország és Lengyelország). A fenti kép a német képviselők (és más nagy lakosságszámú tagállamok) aktivitásáról azonban annyiban csalóka, hogy Németországot delegálja a legtöbb képviselőt

az Európai Parlamentbe, így nem meglepő, hogy a legnépesebb nemzeti delegációval rendelkező tagállamhoz kötődik a legtöbb jelentéstevői szerepkör is.

Némileg árnyaltabb képet kapunk, amennyiben a jelentéstevők számát az adott tagállam képviselőinek számával arányosítjuk, és így megkapjuk az egy EP-képviselőre eső jelentéstevői szerepek számát (a grafikonon ezt szemlélteti a sárga vonal, továbbá a jobb oldali tengely; a vonatkozó számítások a 15. számú mellékletben található). Az egy EP-képviselőre eső jelentéstevői szerepek számát tekintve Finnország EP-képviselői tekinthetők a legaktívabbnak (az egy EP-képviselőre eső több mint nyolc jelentéstevői szerepkörrel), de kiemelkedően aktívnak tekinthetők a román és belga képviselők is (EP-képviselőként több mint hat jelentéstevői szerepkörrel). A német képviselők az egy képviselőre eső jelentéstevői aktivitásuk alapján csupán a középmezőnyt érik el: 3,3 jelentéstevői szerepkör esett egy német képviselőre a 2014-2019-es törvénykezési időszakban, és ezzel a rangsor 16. helyét foglalják el.

Bár fontos hangsúlyozni, hogy a jelen összeállítás nem tesz különbséget az egyes jelentések típusa között, kvázi egyenlő fontosságot tulajdonítva minden jelentésnek (ami a valóságban természetesen nem állja meg a helyét), így is megállapítható, hogy a német nemzeti EP-delegáció csupán a nagy létszáma miatt tudhatta magáénak a legtöbb jelentéstevői szerepet a 2014-2019-es időszakban. Az egyes EP-képviselők aktivitását akkurátusabban mérő, az egy EP-képviselőre eső jelentéstevői szerepkör azt mutatja, hogy a német képviselők csupán a középmezőnybe tartoznak, s messze nem ők vállalják a legtöbb jelentéstevői pozíciót.

8.3. EP-képviselői összeköttetési rangsor

Az összeköttetési rangsor, ahogy már utaltunk rá, az EP-képviselők által közösen jegyzett módosító indítványok alapján állítja össze az EP-képviselők sorrendjét. A kép némileg eltér az első aktivitási rangsortól: a 14. számú mellékletben ismertetett rangsor alapján látható, hogy a német képviselők egyáltalán nem szerepelnek az első 50 helyezett között (a leginkább összekötött német képviselő az 56. helyen található), és csupán hat német EP-képviselő jelenik meg a leginkább összekötött száz EP-képviselő között. Mindezt figyelembe véve kijelenthető, hogy a német képviselők nem tekinthetők a leginkább

összekötött képviselőknek, azaz, más tagállami képviselők sokkal inkább hajlamosak módosító indítványukat közösen beterjeszteni (ez leginkább a különböző munkamódszerekbe ad betekintést, ami egyéként lehet akár kulturális sajátosság is). A rangsor első szakaszát egyébiránt kisajátítják a dél-európai képviselők: a leginkább összekötött tíz EP-képviselőből öt spanyol, két további pedig olasz. A rangsor első húsz helyén szereplő képviselők közül hat spanyol, három olasz, három brit, és két belga EP-képviselő található.

Az első számú aktivitási mutatóval ellentétben úgy tűnik, hogy a pártcsaládhoz való tartozás fontosabb szerepet tölt be az EP-képviselők közti – módosító indítványok együttes benyújtását vizsgáló – együttműködés esetében. Az első tíz leginkább összekötött EP-képviselő mind a nagyobb pártcsaládok frakcióihoz tartoznak, közülük nyolc a Szocialisták és Demokraták frakciójához. Ebből arra lehet következtetni, hogy a közösen beterjesztett módosító indítványok egy gyakran használt politikai eszköz a Szocialisták és Demokraták frakciójában, amit talán megerősít, hogy a 100 leginkább összekötött képviselő közül a legtöbb (35 EP-képviselő) ehhez a frakcióhoz tartozik (míg csupán 13 EPP-képviselő, és 15 ALDE frakciótag). Érdekesség, hogy a pártcsaládhoz tartozás fontossága a német képviselők esetében nem tetten érhető: a 100 leginkább összekötött EP-képviselőhöz tartozó hat német EP-képviselő mind más frakciót képvisel.

Az első számú aktivitási mutatóhoz hasonlóan az összekötötési rangsor böngészésekor is szembeűnő, hogy a prominens EP-képviselők nem jellemzően szerepelnek az összekötötési rangsor elején. Maradva a már korábban felsorolt példánál: Ska Keller zöldpárti frakcióvezető csupán az 527-ként rangsorol, David McAllister (a Külügy Szakbizottság elnöke) csupán a 627. helyet foglalja el a listán, míg Manfred Weber néppárti frakcióvezető a rangsor 675-ik helyét foglalja el. Tekintve, hogy a prominens EP-képviselők az első aktivitási rangsor tekintetében sem játszanak kiemelkedő szerepet, az összekötötési rangsor prominens német képviselők helyezései sem meglepőek.

A fenti három mutató alapján összességében megállapítható, hogy a módosító indítványok jegyzése alapján a német EP-képviselők nem tekinthetők sem a legaktívabb, sem a leginkább összekötött EP-képviselőknek, ráadásul a jelentéstevői szerepek tekintetében sem tekinthetők átlagon felüli aktivitásúnak, így amennyiben Németország

hegemónnak is tekinthető, ez nem tükröződik a vizsgált mutatókon. Bár más metodológián alapul, de a már hivatkozott *Votewatch* alátámasztja a fenti vizsgálatok eredményét. A brüsszeli székhelyű intézet a jelentéstevői szerepek, a vezetői posztok, továbbá a szavazási minták alapján rangsorolja az EP-képviselőket, s a legutóbbi (2020-as évre vonatkozó) elemzése alapján kiderül, hogy az aggregált és országokra vetített eredmények alapján Németország korántsem tekinthető az EP legbefolyásosabb országainak egyikének. A két vizsgált dimenziót (a politikai és szociális befolyást) vegyítve a *Votewatch* Németországot csupán a kilencedik helyen rangsorolja az uniós országok tekintetében, ami messze nem tekinthető hegemón szerepkörnek (*Votewatch*, 2020).

Fontos ugyanakkor felhívni a figyelmet az alkalmazott módszertan gyengeségeire, azon belül is az eredmények tagállami hegemóniára történő értelmezésének korlátaira:

- Ahogy már a korábbiakban szó volt róla, az Európai Parlament nem tekinthető a tagállami érdekérvényesítés elsődleges fórumának, így az EP-vel és a képviselőivel kapcsolatos következtetéseket korlátozott magyarázóerővel bírnak az uniós tagállamok hatalmára nézvést.
- A vonatkozó szakirodalom rövid ismertetése kapcsán is szóba került már, de ezúton újra alá kell húzni, nem létezik egy univerzális módszertan az EP-képviselők aktivitásának pontos meghatározására, tekintve, hogy az EP-képviselők aktivitása több dimenziós tevékenység, ami nem szűkíthető le a módosító indítványok és a jelentéstevői szerepek vizsgálatára. Egy EP-képviselő munkájának csupán a törvénykezési és szakbizottsági dimenziójában játszik (igen fontos) szerepet a módosítóindítványok megfogalmazása, de egy EP-képviselő ezek mellett más funkciókat is ellát, amit a jelen aktivitási rangsor nem képes megfogni.
- Az alkalmazott módszertan további gyengesége, hogy csupán egyetlen törvénykezési ciklust ölel fel, így az egyetlen ciklus vizsgálatából származó adatok magyarázó ereje némileg korlátozott. Értelemszerűen, több törvénykezési ciklus adatainak vizsgálatba történő bevonása megbízhatóbb eredményre vezetett volna, de könnyű belátni, hogy egy kiterjesztett vizsgálat szétfeszítette volna jelen disszertáció kereteit.
- Végül fontos megemlíteni az intézmény-hatalmi modell során már ismertetett korlátot, miszerint a vizsgálat nem tud különbséget tenni a különböző jelentések

típusa és ezáltal (politikai) súlya között. Az Európai Parlament által elfogadott törvénytervezetek/jelentések/vélemények (és ennek következtében a jelentéstevők) különböző súllyal rendelkeznek az adott téma politikai súlya szerint, így a valóságban nagy különbségek vannak az egyes dossziékat menedzselő jelentéstevők fontossága között. A vizsgálat ezt a fajta differenciálódást nem tudja megjeleníteni.

9. KÖVETKEZTETÉSEK, A DISSZERTÁCIÓ KORLÁTAI ÉS TOVÁBBI KUTATÁSI LEHETŐSÉGEK

Több párhuzam is fellelhető a hegemonia kutatása, valamint a vakokról és az elefántról szóló történet között. Utóbbi elbeszélésben vak emberek tapogatnak meg egy számukra ismeretlen állatot, s mivel más-más testrészhez érnek hozzá, más következtetésre jutnak arról, hogy mi is került kezük ügyébe. A hegemonia kutatása annyiban hasonló – ahogyan a korábbiakban már szó volt róla – hogy nincs egyetlen univerzális mérőszám, amellyel a hegemonia ténye és mértéke megállapítható lenne, így a hegemonia tudományos igényességű megállapításához minél több, minél alaposabb vizsgálatok sokasága szükséges, hogy a közvetett átfogó kutatások következményeként körbeírható legyen a hegemonia egésze, mint jelenség. Jelen disszertáció éppen ezért vizsgálta meg a német hegemonia kérdését öt különböző szemszögből (ezek az aspektusok alkotják a disszertáció hipotéziseit) és törekedett arra, hogy a kép minél átfogóbb legyen. Összességében, a disszertáció arra törekedett, hogy az Európai Unióban fellelhető német hegemonia meglétét vizsgálja különböző uniós intézményekben, különböző mutatószámok tekintetében, hogy el lehessen dönteni a disszertáció címében is feltett kérdést: hegemon-e Németország?

A vizsgálat nem csak a minél több területre kiterjedő, átfogó vizsgálódás, továbbá a hegemoniára vonatkozó mérőszám hiánya miatt tekinthető összetettnek, hanem azért is, mert Németország hegemon mivoltát korántsem övezi konszenzus a szakirodalomban. Ráadásul a kutatások túlnyomó többsége Németország hegemoniájával kizárólag gazdasági értelemben foglalkozik, és elsősorban az ország eurózóna válságában, illetve az Gazdasági és Monetáris Unió kiépítésében történő ambivalens szerepére összpontosít.

Jelen disszertáció nívója, – és talán a legnagyobb hozzáadott értéke – hogy a feltételezett és sejtett német hegemoniának a gyakorlati, eddig nem kutatott aspektusait és az Európai Unión belüli megjelenési formáit kutatja és szemlélteti több szemszögből, átfogó és relatíve komplex módon, mindezt egy új módszertani mix kidolgozásával és alkalmazásával.

9.1. A kutatás eredményei

A kutatás eredményeinek részletes vizsgálata előtt fontos megemlíteni, hogy a disszertáció készítése egy precedens nélküli világjárvány időszakában zajlik, ami óhatatlanul kihatással lesz a globális társadalmi-gazdasági folyamatokra, beleértve az Európai Unión belüli viszonyokat is. A koronavírus és közvetlen következményei beláthatatlan hatással lesznek az európai gazdaságra, társadalmi folyamatokra, erőviszonyokra, óhatatlanul régi viták kerülnek a középpontba (pl. korona-kötvények, azaz közös európai adósságviselés gondolata) így Németország ma ismert szerepe is lehet, hogy változni fog, és valószínűleg az (új) német vezetés alkalmassága, vezetői képessége a korábbiaknál erőteljesebben fog a közeljövőben megnyilvánulni.

H0: A gazdasági adatsorok alátámasztják Németország gazdasági hegemóniáját az EU-n belül a 2011-2020-as időszakra vonatkozóan.

Ez az egyetlen hipotézis, amelynek újdonságértéke némileg korlátozott.

A szakirodalomban fellelhető elemzésekkel összhangban az előzetes hipotézis bizonyítja Németország gazdasági dominanciáját az Európai Unióban, és a tizenegy különböző mutatószám segítségével demonstrálja a gazdasági dominancia mértékét. A statisztikai elemzés során használt tucatnyi mérőszám historikus elemzése egy olyan képet tárt fel – összhangban a korábbi kutatási eredményekkel – amely szerint Németország gazdasági szempontból az EU-s partnerországok viszonylatában olyan erőfölénnyel bír, hogy paritásnak vagy kiegyensúlyozottnak a gazdasági adatsorokban nyoma sem látszódik. Az előzetes hipotézis bizonyítása vezet át a kutatás érdemi részéhez, a német vélt vagy valós hegemónia uniós szervekben (döntéshozatalban) történő vizsgálatához.

H1: Németország EU-n belüli hegemóniája tetten érhető az uniós intézményeket vezető tisztviselők körében tapasztalható fokozódó német térnyerésben, a 2011-2020-as időszakban.

A hipotézis bizonyítja, hogy a német uniós tisztviselők szignifikánsan, minden más nemzetnél jobban dominálják az Európai Unió vezetését és ebből kifolyólag az uniós intézményrendszert. A hipotézis vizsgálatának eredménye, hogy egyrészt historikusan

és statisztikai eszközökkel, egy újonnan létrehozott intézményi-hatalmi modell segítségével is bemutatja, hogy a német uniós csúcsvezetők dominálják (és dominálták) az EU intézményrendszerét és az EU politikai irányítását az elmúlt tíz évben. Mindez amellet is igaz, hogy az EU egyik legfontosabb és legnagyobb intézményében, az Európai Bizottságban valamelyest a nemzeti kvótájuk alatti súlyt töltenek be a német bizottsági alkalmazottak.

A vizsgálat alapján a hipotézis bizonyításra került.

H2: Németország EU-n belüli vezető szerepe világosan kirajzolódik az EU-s partnerek tagállami érdekérvényesítési stratégiáiból és szövetségkötési preferenciáiból (2011-2020).

A második hipotézis bizonyítja, hogy Németország számít a legfontosabb országnak az unió mindennapi működése és döntéshozatala szempontjából oly fontos területeken, mint a koalícióképzés és szövetségkötés, tekintve, hogy egy úttörőnek számító felmérés és az ahhoz kapcsolódó adatbázis elemzésével világosan fel lehet rajzolni az uniós tagállamok szövetségkötési preferenciáit és koalícióképzési stratégiáit. Az *EU Coalition Explorer* vonatkozó adatbázisaira és három kiadására épülő hipotézis demonstrálja, hogy az uniós döntéshozatal során Németország minden uniós tagállam első számú szövetségesének és viszonyítási pontjának számít.

Fontos ugyanakkor aláhúzni, hogy az *EU Coalition Explorer* vonatkozó adatbázisai adják a vizsgálat elsődleges és egyetlen alapját (tekintve, hogy más hasonló adatbázis nem létezik), így a hipotézis érvényessége némileg korlátozott, figyelembe véve, hogy több forrásra és adatbázisra történő támaszkodás biztosabb alapot adna a hipotézisnek. Ugyancsak a hipotézis érvényességét korlátozó tényező, hogy az *EU Coalition Explorer* adatai alapján történő hegemonia-kutatás korlátokba ütközik, amit a visegrádi országok speciális helyzete tükröz: a közép-európai (V4) tagállamok gazdasági szempontból kétségkívül a német gazdasági hegemonia alá tartoznak ugyan, ezzel szemben az *EU Coalition Explorer* adatai alapján a V4 államok szakpolitikai szövetségkötési preferenciasorrendjéből nem lehet arra következtetni, hogy Németország hegemon szerepet töltene be ezen államok tekintetében.

A fentieket figyelembe véve, a vonatkozó hipotézist csupán részben lehet elfogadni.

H3: Németország EU-n belüli hegemóniája és érdekérvényesítő képessége már az uniós döntéselőkészítés fázisában tetten érhető.

A harmadik hipotézis annak a bizonyítására törekedett, hogy Németország az uniós jogalkotás nulladik lépését, az Európai Bizottság jogalkotás folyamatát is befolyásolni tudja úgy, hogy saját érdekeit érvényesítve a saját álláspontja köszön vissza a bizottsági jogszabálytervezetekben. A hipotézis két esettanulmányon keresztül törekedett ezen állítás bizonyítására, és a két esettanulmány (két bizottsági jogszabálytervezet) elemzésén keresztül két különböző eredményre jutott.

A hipotézist ugyanakkor nem a két eltérő eredményre jutó esettanulmány miatt nem lehet érvényes hipotézisnek tekinteni. Ahogy már a vonatkozó fejezet végén is hangsúlyosan szó volt róla, csupán két esettanulmány alapján nem lehet megalapozott következtetéseket levonni a bizottsági jogszabálytervezetek irányultságára vonatkozóan. Ideális esetben az összes bizottsági jogszabálytervezet háttérét meg kellene vizsgálni (vagy a főbb szakpolitikák szerinti jogszabály-előkészítést) a német vonatkozásaival egyetemben ahhoz, hogy tudományos alapossággal alá lehessen támasztani a Bizottság esetleges elfogultságát, és ezzel bizonyítani lehessen a hipotézis érvényességét. Ez azonban még egy korlátozott időtartamra vonatkozóan is szétfeszítené jelen disszertáció kereteit. Ráadásul az esettanulmányok során alkalmazott relatíve egyszerű módszertan mellett érdemes lenne egyéb vonatkozó és fontos területeket is vizsgálni, mint pl. a különböző (iparági) lobbicsoportok aktivitását az Európai Bizottságban (a biztosok nyilvános napirendjének vizsgálatán keresztül). Összességében, a hipotézis a két esettanulmányra építve nem tudja tudományos igényességgel bizonyítani vagy megcáfolni a német hegemónia tényét az uniós döntéselőkészítés területén, tekintve, hogy a vizsgálat alá vont minta nem reprezentatív, és sok száz jogszabálytervezet vizsgálata lenne még szükséges.

Az előbbieket értelmében a korlátozott minta (két esettanulmány) következtében a hipotézist nem lehet sem bizonyítani, sem cáfolni.

H4: Az Európai Parlamentben a 2014-2019-es törvénykezési ciklusban a német európai parlamenti képviselők voltak a legaktívabb és legtöbb összeköttetéssel rendelkező képviselők

A negyedik hipotézis az Eulytix módszertana alapján vizsgálja az Európai Parlament képviselőinek működését. A kutatás egy egyedi adatbázis alapján a 2014-2019-es törvényhozási időszak módosító indítványainak elemzésére irányul, továbbá a jelentéstevői szerepek elosztását vizsgálta. Az aktivitás mérése a módosító indítványok számának vizsgálatán, továbbá a jelentéstevői szerepek nemzeti delegációk közötti eloszlásának vizsgálatán alapszik, az összeköttetés pedig az együttesen beterjesztett módosító indítványok számának vizsgálatán.

A különböző (aktivitási, összeköttetési) rangsorok alapján kijelenthető, hogy Németország hatalma (az európai parlamenti képviselők munkáján keresztül) az Európai Parlamentben korlátozottnak tekinthető, mivel a német képviselők nem tartoztak sem a legaktívabb, sem a leginkább összekötött képviselők közé a 2014-2019-es törvénykezési időszakban.

A vizsgálatok alapján a negyedik hipotézist igazságtartalma nem bizonyítható, így a hipotézis elvetendő.

**

Emlékeztetőül: a disszertáció elején lett megfogalmazva az a feltétel, miszerint Németország abban az esetben tekinthető hegemónnak, amennyiben a disszertáció által vizsgálat hipotézisek többsége igaznak bizonyul. A disszertáció befejezéséhez érkeve ismét fel kell tenni a kutatás címben is szereplő kérdést: hegemón-e Németország?

Összességében megállapítható, hogy – az előzetes hipotézist nem számítva – a hipotézisek többsége nem támasztja alá, hogy Németország hegemón szerepet játszana az európai uniós intézményrendszeren belül. Igaz ugyan, hogy az EU intézményeinek vezetésében felülreprezentáltak a németek, hogy Németország kétségtelenül hatással van az egyes államok szövetségkötési- és érdekérvényesítési

preferenciáira, ugyanakkor nem bizonyítható, hogy Németország befolyásolni tudná az uniós jogalkotási folyamat előkészítő fázisát, továbbá azt sem lehet állítani, hogy a német képviselők lennének a legbefolyásosabb EP-képviselők az Európai Parlamenten belüli jogalkotás tekintetében. Így az eredmények fényében a dolgozat csak részben tudja alátámasztani az egykori német kereszténydemokrata frakcióvezető szimbolikus értelműnek szánt gondolatát, aki szerint Európa – képletesen ugyan – immár németül beszél.⁸ A felállított hipotézisek ugyanis nem bizonyítják egyértelműen, hogy Németország hatalma a vizsgált dimenziók összességében korlátlan lenne. A hipotézisek vizsgálata azonban arra is rámutat, hogy az Európai Unió belüli német dominancia egy létező jelenség, csupán a mértéke kérdéses: a hipotézisek árnyalásával és a módszertan átalakításával könnyedén más végeredmény is születhet a német hegemonia létezéséről.

9.2. A disszertáció korlátai

Elsőként fontos megemlíteni, hogy a disszertáció egyes hipotéziseinek bizonyítása során hangsúlyos szerepet kap az egyes vizsgálatok- és a kapcsolódó módszertan gyengeségeinek leírása. A vonatkozó és a magyarázóerőt negatívan befolyásoló korlátok mindegyik hipotézisnél tételesen fel vannak sorolva, így azok automatikusan a disszertáció módszertani tökéletlenségeiként is értelmezhetők.

A disszertáció korlátaival kapcsolatban másodsorban azt kell megfogalmazni, hogy a témakör komplexitása miatt az értekezés a német hegemonia kérdés- és témakörének csupán egy töredékét tudja lefedni, és azt sem teljeskörű módon. Az előbbiekből következik, hogy a disszertáció korlátaival kapcsolatban a következők állapíthatók meg:

1. A német hegemonia általános kérdésköre jóval meghaladja a jelen értekezés által vizsgálat alá vont dimenziókat. A német hegemonia (eddig vizsgálata)

⁸ "Jetzt wird in Europa Deutsch gesprochen", azaz „most már németül beszélnek Európában”, mondta Volker Kauder CDU-frakcióvezető 2011-ben, az eurózóna válságának csúcspontján, átvitt értelemben arra utalva, hogy a Németország által Európa-szerte terjesztette ordoliberalizmus teret nyer. A szerencsétlen mondat széleskörű felháborodást keltett Németországban.
(<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/kauders-euro-schelte-jetzt-wird-in-europa-deutsch-gesprochen-a-797945.html>)

elsősorban az eurózóna válságkezelésében, illetve az európai fiskális egységesülés területén ölt testet, így a vonatkozó német hegemonia fő sodrát a jelen disszertáció nem teszi elemzés tárgyává. Ez tudatos döntés eredménye, tekintve, hogy a szakirodalom túlnyomó többségével ellentétben én tudatosan nem az eurózóna válságában betöltött német vezető szerep elemzésére kívántam koncentrálni, hanem a német hegemonia gyakorlati, ugyanakkor kevésbé kutatott területeit szerettem volna az elemzés középpontjába állítani. Ezzel együtt látni kell, hogy az értekezés a német hegemonia fontos (talán legfontosabb) dimenzióját hagyja az elemzés keretein kívül.

2. A német hegemonia gyakorlati megnyilvánulásait értelemszerűen lehetetlen teljeskörűen elemezni a disszertáció által megfogalmazott négy hipotézis keretei között, ráadásul a hipotézisek által vizsgált gyakorlati megnyilvánulások tekintetében is korlátozott a kutatási terület (lásd kifejezetten a harmadik hipotézist). Mindegyik hipotézisben több kutatási lehetőség rejlik, mint amit a disszertáció során elemezni lehetőség volt, ezért a jelen disszertáció – elsősorban terjedelmi korlátok miatt – értelemszerűen nem tudja lefedni a hipotézisekben rejlő összes kutatási lehetőséget.
3. A jelenleg is tartó koronavírus okozta világjárvány kapcsán keletkezett globális társadalmi és gazdasági károk és az ahhoz kapcsolódó költségek ma még jórészt felbecsülhetetlenek. Történelmi gazdasági visszaesést él át az Európai Unió, és bár a külső sokkhatás következményeként előálló érintettség tekintetében nincs kivétel (csupán a visszaesés mértéke lehet országonként némileg eltérő), egyértelmű, hogy a koronavírus (és az azzal szembeni védekezés) fogja írni a 2020-as évtized első felének történetét. A koronavírus óhatatlanul hatással lesz a kutatási témára, tekintve, hogy az EU legerősebb gazdasága, Németország is jócskán megérzi a gazdasági visszaesést, ami hatással lehet későbbi hatalmának mértékére, hatalomgyakorlásának módjára, a német hegemonia kérdéskörére is. A koronavírus hatásának feltárása a német hegemonia vonatkozásában későbbi kutatások tárgyát képezheti majd.

9.3. További kutatási lehetőségek

Németország Európa egyik nagyhatalmaként évszázadok óta az érdeklődés középpontjában áll, és a német kérdés időszakos aktualitása ugyancsak megerősíti, hogy Németország vizsgálata egy örökzöld kutatási témának tekinthető, amely kapcsán a jövőben is rengeteg kutatási lehetőség kínálkozik majd. A jövőbeli kutatási lehetőségek kapcsán nem is szerencsés az összes lehetséges jövőbeli témát felsorolni, helyette a disszertáció módszertanára hivatkozva érdemes néhány kutatási témát felmutatni.

Fontos hangsúlyozni, hogy a disszertáció korlátainak ismertetéséből egyenesen következik, hogy a dolgozat által használt módszertan további finomítása és pontosítása önként kínálja magát további kutatási lehetőségként. Minden, a disszertáció által felállított hipotézis teljesen eredeti, eddig a kutatások során nem alkalmazott, és ezért bizonyos szempontból kezdetlegesnek tekinthető (egyedüli kivétel az elsődleges hipotézis), így a hipotézisek további cizellálása önmagában is érdekes további kutatási lehetőségnek mutatkozik:

- Az első hipotézis tekintetében tovább lehetne fejleszteni a tagállami-hatalmi modellt, minden uniós intézményt vizsgálat alá vonni (az uniós ügynökségekkel együtt), a vizsgált időszakot 15-20 évre kiterjeszteni, továbbá a vizsgált vezetői pozíciókat tovább bővíteni (pl. főigazgató-helyetteseket, kabinetfőnök-helyetteseket vizsgálat alá vonni). Érdekes lenne továbbá az összes többi uniós intézmény személyzeti adatait historikus vizsgálat alá vonni, kiemelt figyelmet fordítani a német tisztviselők arányára.
- A második hipotézis tekintetében a legégetőbb kérdés az alternatíva hiánya: az *EU Coalition Explorer* úttörő vállalkozás a maga nemében, és ezért ma még nincs kiegészítő adatbázis arra, hogy a tagállamok egymás közötti viselkedését egy majd ezer szakértő bevonásával készült kutatás keretei között (historikusan is) vizsgálni lehessen. A színpalak mögött zajló folyamatok, a tagállamok közti informális kapcsolatok ugyanakkor hagyományosan az uniós működés legérdekesebb és legfontosabb dimenziójának tekinthetők, így ez egy örökzöld további kutatási lehetőségnek számít.
- Az Európai Bizottság által fémjelzett jogszabályelőkészítés vizsgálata a disszertáció talán legnagyobb hozzáadott értékkel és potenciállal rendelkező része, amely egy egyedi módszertan alapján az Európai Bizottság esetleges

befolyásoltságát igyekszik két esettanulmány kapcsán mérni. Tekintve, hogy a két esettanulmány nem elegendő a hipotézis bizonyításához, automatikusan adódik, hogy egy nagyobb minta alapján történő vizsgálódás egy ígéretes jövőbeli kutatási témának tekinthető.

- Végül az Európai Parlamenti képviselők vizsgálata kapcsán sem szabad elfelejteni, hogy a disszertáció által alkalmazott módszertan az EP-képviselők jellemzésének csupán egy részletét fedte le, így a választott képviselők befolyásosságának, teljesítményének leírására számtalan egyéb mutató és módszertan nyújt lehetőséget, amelyek ugyancsak további érdekes kutatásokat ígér.

Összességében a disszertáció – remélhetőleg – szemléltetni tudta, hogy a német hatalom megnyilvánulásának- és a német hegemonia természetének feltérképezése igencsak komplex feladat elé állítja a témakörrel foglalkozókat. Tekintve, hogy a hegemonia mérésének nincs egyetlen mérőszáma, így a disszertáció által felállított módszertan csak egyetlen egy megközelítés a lehetséges utak közül, s ha még a disszertáció módszertanán belül is sok további kutatási lehetőség rejlik, akkor egyértelmű, hogy a német hegemonia mérésére további megközelítések és módszertanok megalkotása is lehetséges.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a német kérdés újbóli felbukkanása, a hegemon stabilitás elméletével való összefonódása és az európai integráción belüli értelmezése, továbbá a koronavírus következtében várhatóan bekövetkező gazdasági (és politikai?) átrendeződés, továbbá a történelmiként értékelhető Merkel-i kancellárság utáni Németország vizsgálata igen izgalmas kutatási lehetőségeket fog nyújtani az elkövetkezendő időszakban is.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: EU-28 GDP EU-s összetételben (millió euró)

Ország/Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Növekedés 2010-hez viszonyítva
AT	295 896,6	310 128,7	318 653,0	323 910,2	333 146,1	344 269,2	357 299,7	370 295,8	385 711,9	398 521,9	134,6828
BE	363 140,1	375 967,8	386 174,7	392 880,0	403 003,3	416 701,4	430 231,1	445 956,6	459 531,6	473 065,1	130,2762
BG	38 044,1	41 252,6	42 033,5	41 885,4	42 876,1	45 675,8	48 620,5	52 310,0	56 086,9	60 675,3	159,4868
CY	19 410,0	19 803,0	19 440,8	17 995,0	17 408,5	17 826,9	18 872,9	20 039,7	21 137,8	21 943,6	113,0531
CZ	156 718,2	164 040,5	161 434,3	157 741,6	156 660,0	168 473,3	176 370,1	191 721,8	207 570,3	220 200,7	140,5074
DE	2 564 400,0	2 693 560,0	2 745 310,0	2 811 350,0	2 927 430,0	3 030 070,0	3 134 100,0	3 244 990,0	3 344 370,0	3 435 210,0	133,9577
DK	243 165,4	247 879,9	254 578,0	258 742,7	265 757,0	273 017,6	283 109,7	292 408,0	301 340,9	310 937,1	127,8706
ES	1 072 709,0	1 063 763,0	1 031 099,0	1 020 348,0	1 032 158,0	1 077 590,0	1 113 840,0	1 161 878,0	1 202 193,0	1 245 331,0	116,0922
EST	14 860,7	16 826,8	18 050,7	19 033,4	20 180,0	20 782,2	21 693,6	23 775,8	26 035,9	28 037,2	188,6668
FIN	188 143,0	197 998,0	201 037,0	204 321,0	206 897,0	211 385,0	217 518,0	225 835,9	233 619,2	240 078,0	127,604
FR	1 995 289,0	2 058 369,0	2 088 804,0	2 117 189,0	2 149 765,0	2 198 432,0	2 234 129,0	2 295 063,0	2 353 090,0	2 418 997,0	121,2354
GR	226 031,4	207 028,9	191 203,9	180 654,3	178 656,5	177 258,4	176 487,9	180 217,6	184 713,6	187 456,5	82,93383
HR	45 111,8	44 793,0	43 940,8	43 703,2	43 401,3	44 616,4	46 615,5	49 094,4	51 625,1	53 936,7	119,5623
HU	98 986,8	101 552,7	99 733,6	102 032,3	105 905,9	112 210,3	115 259,2	125 603,1	133 782,2	143 826,4	145,2986
IE	167 732,3	170 827,0	175 115,7	179 661,3	194 818,2	262 833,4	271 683,6	297 130,8	324 088,2	347 215,3	207,0056
IT	1 611 279,4	1 648 755,8	1 624 358,7	1 612 751,3	1 627 405,6	1 655 355,0	1 695 786,8	1 736 592,8	1 766 168,2	1 787 664,1	110,9469
LT	17 817,7	20 218,7	22 098,2	22 845,4	23 654,2	24 426,0	25 072,6	26 797,8	29 056,1	30 476,1	171,044
LU	40 177,8	43 164,6	44 112,1	46 499,6	49 824,5	52 065,8	54 867,2	56 814,2	60 053,1	63 516,3	158,088
LV	27 955,3	31 233,7	33 331,7	34 985,0	36 544,8	37 321,8	38 893,4	42 269,4	45 264,4	48 432,8	173,2509
MT	6 599,5	6 835,8	7 164,6	7 644,9	8 507,3	9 628,0	10 338,9	11 284,4	12 366,3	13 208,5	200,144
NL	639 187,0	650 359,0	652 966,0	660 463,0	671 560,0	690 008,0	708 337,0	738 146,0	774 039,0	812 051,0	127,0444
PL	361 803,9	380 241,7	389 376,8	394 733,8	411 163,2	430 258,1	426 555,7	467 312,9	497 590,1	529 029,2	146,2199
PT	179 610,8	176 096,2	168 295,6	170 492,3	173 063,7	179 713,2	186 489,8	195 947,2	204 304,8	212 302,8	118,2016
RO	125 408,8	131 925,4	133 147,1	143 801,6	150 458,0	160 297,8	170 393,6	187 772,7	204 640,5	223 337,4	178,0875
SK	68 093,0	71 214,4	73 483,8	74 354,8	76 255,9	79 758,2	81 038,3	84 521,2	89 605,9	94 171,2	138,2979
SLO	36 363,9	37 058,6	36 253,3	36 454,3	37 634,3	38 852,6	40 366,6	42 987,1	45 754,8	48 006,6	132,0172
SWE	374 329,5	411 873,8	428 825,4	440 191,2	437 540,9	454 184,3	466 347,6	479 605,4	471 207,2	474 683,3	126,8089
UK	1 867 396,0	1 912 457,9	2 111 708,4	2 098 425,7	2 309 786,1	2 640 934,6	2 435 055,2	2 363 109,3	2 423 736,6	2 523 312,5	135,1247
EU összesen	12 845 661,0	13 235 226,5	13 501 730,7	13 615 090,3	14 091 450,4	14 853 945,3	14 985 373,5	15 409 480,9	15 908 633,6	16 445 643,6	
Németország részesedése	19,9631611	20,3514462	20,3330229	20,6487797	20,7745116	20,3990922	20,9143936	21,0583992	21,0223586	20,8882673	

Adatok forrása: Eurostat (2020)

2. számú melléklet: Egy főre eső jövedelem mértéke (PPS)

Ország/Év	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Growth compared to 2008
AT	24381	23870	24235	24595	25702	25655	26163	26807	26790	26812	27374	112,2759526
BE	22280	21873	22369	22778	23507	23878	24571	25400	25025	25352	25911	116,2971275
BG	7626	7468	7880	8678	8871	9248	9754	10272	10527	10875		0
CY	20558	19647	19098	18829	17947	17365	16867	17655	18564	19229	19801	96,31773519
CZ	14345	14622	14959	15026	15318	15742	16689	17388	17478	18459	19341	134,827466
DE	23270	22890	23864	24875	25703	25848	26783	27625	27914	28456	29258	125,7327031
DK	19699	19834	21037	21439	21790	22131	22524	23772	23598	24229	24997	126,8947662
ES	18650	18046	17796	17806	17294	17387	17900	19201	19216	19576	20082	107,6782842
EST	12101	11355	11556	12292	12687	13327	14113	15227	15429	15876	16870	139,4099661
FIN	20778	20671	21475	22073	22676	22729	23073	24040	23838	24120	24922	119,9441717
FR	22206	21889	22673	23054	23442	23703	24161	24842	24754	24924	25358	114,1943619
GR	19515	19258	17367	15987	15123	14427	14977	15075	14622	14715	15381	78,81629516
HR	11415	11207	11345	11616	11806	11918	12097	13011	13280	13732	14402	126,1673237
HU	11397	11284	11820	12647	12825	13079	13426	13993	13879	14223	15010	131,7013249
IE	20870	19495	19674	18762	19473	18954	18920	19982	20095	20738	21613	103,5601342
IT	21807	20841	21425	21514	20960	20681	20709	21416	21586	21919	22421	102,8156097
LT	12699	11849	12614	13416	14172	14930	15529	16540	17175	17711	18391	144,822427
LU	31085	30321	29509	29777	30906	31449	32368	33089	31761	32514	33332	107,2285668
LV	11611	9901	10167	9962	10779	11350	11915	13077	13351	13988	15130	130,3074671
NL	24196	23540	23175	23415	23862	23805	24216	24958	24458	24874	25809	106,6663911
PL	11005	11339	12407	12983	13758	13897	14315	15135	15345	15750	16251	147,6692413
PT	16766	16529	16742	16202	16158	16494	16650	17633	17687	17734	18508	110,3900752
RO	9618	9030	9950	9848	10215	10463	10796	11745	13007	14235	15377	159,8773134
SK	12843	12871	14040	14017	14528	14658	14971	15898	14718	15027	16066	125,0953827
SLO	16455	15511	15856	16259	16191	16060	16270	16915	17165	17826	18610	113,0963233
SWE	21812	21376	21579	22384	23558	23103	23673	24677	24259	24486	24634	112,9378324
UK	22246	21613	21955	21898	22717	22615	23213	24563	23993	24034	24721	111,1255956

Adatok forrása: Eurostat (2020)

3. számú melléklet: Költségvetési mérleg (GDP százalékában)

Ország/Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
AT	-4,4	-2,6	-2,2	-2,0	-2,7	-1,0	-1,5	-0,8	0,2	0,7
BE	-4,1	-4,3	-4,3	-3,1	-3,1	-2,4	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9
BG	-3,1	-2,0	-0,3	-0,4	-5,4	-1,7	0,1	1,1	2,0	2,1
CY	-4,7	-5,7	-5,6	-5,8	-8,7	-1,0	0,3	2,0	-3,7	1,7
CZ	-4,2	-2,7	-3,9	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3
DE	-4,4	-0,9	0,0	0,0	0,6	0,9	1,2	1,2	1,9	1,4
DK	-2,7	-2,1	-3,5	-1,2	1,1	-1,2	0,1	1,8	0,7	3,7
ES	-9,5	-9,7	-10,7	-7,0	-5,9	-5,2	-4,3	-3,0	-2,5	-2,8
EST	0,2	1,1	-0,3	0,2	0,7	0,1	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3
FIN	-2,5	-1,0	-2,2	-2,5	-3,0	-2,4	-1,7	-0,7	-0,9	-1,1
FR	-6,9	-5,2	-5,0	-4,1	-3,9	-3,6	-3,6	-2,9	-2,3	-3,0
GR	-11,2	-10,3	-8,9	-13,2	-3,6	-5,6	0,5	0,7	1,0	1,5
HR	-6,5	-7,9	-5,4	-5,3	-5,3	-3,3	-1,0	0,8	0,2	0,4
HU	-4,5	-5,2	-2,3	-2,6	-2,8	-2,0	-1,8	-2,5	-2,1	-2,0
IE	-32,1	-12,8	-8,1	-6,2	-3,6	-2,0	-0,7	-0,3	0,1	0,4
IT	-4,2	-3,6	-2,9	-2,9	-3,0	-2,6	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6
LT	-6,9	-9,0	-3,1	-2,6	-0,6	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3
LU	-0,4	0,6	0,5	0,8	1,3	1,3	1,8	1,3	3,1	2,2
LV	-8,7	-4,3	-1,4	-1,2	-1,6	-1,4	0,2	-0,8	-0,8	-0,2
MT	-2,4	-2,4	-3,5	-2,4	-1,7	-1,0	1,0	3,3	1,9	0,5
NL	-5,2	-4,4	-3,9	-2,9	-2,2	-2,0	0,0	1,3	1,4	1,7
PL	-7,4	-4,9	-3,7	-4,2	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7
PT	-11,4	-7,7	-6,2	-5,1	-7,4	-4,4	-1,9	-3,0	-0,4	0,2
RO	-6,9	-5,4	-3,7	-2,1	-1,2	-0,6	-2,6	-2,6	-2,9	-4,3
SK	-7,5	-4,5	-4,4	-2,9	-3,1	-2,7	-2,5	-1,0	-1,0	-1,3
SLO	-5,6	-6,6	-4,0	-14,6	-5,5	-2,8	-1,9	0,0	0,7	0,5
SWE	0,0	-0,2	-1,0	-1,4	-1,5	0,0	1,0	1,4	0,8	0,5
UK	-9,3	-7,5	-8,2	-5,5	-5,6	-4,6	-3,3	-2,5	-2,2	-2,1

Adatok forrása: Eurostat (2020)

5. számú melléklet: Az EU-s tagállamok kereskedelmi mérlege (folyó áron, millió euró)

Ország/Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
AT	10 369,8	8 666,7	8 906,9	9 121,9	10 892,6	12 912,9	13 697,1	12 227,8	14 354,1	14 825,0
BE	6 182,3	-372,2	243,1	3 134,6	3 299,8	5 908,9	5 136,1	6 221,0	-750,3	780,7
BG	-1 089,3	155,3	-1 339,2	-186,8	-419,8	436,8	2 408,0	2 267,9	1 450,9	2 078,0
CY	-1 619,1	-757,7	-371,9	284,4	163,5	467,8	320,9	-75,1	166,1	-86,2
CZ	4 827,8	6 246,1	7 744,9	9 080,3	9 995,8	10 075,0	13 534,8	14 602,0	12 528,3	13 493,7
DE	134 947,0	132 204,0	167 469,0	161 891,0	193 750,0	229 846,0	231 246,0	228 081,0	206 376,0	199 931,0
DK	16 890,0	15 850,7	15 325,6	17 096,5	18 503,0	18 532,8	18 920,6	20 458,7	18 222,4	20 541,2
ES	-10 994,0	2 944,0	21 294,0	40 088,0	31 992,0	32 763,0	44 414,0	41 586,0	32 623,0	35 161,0
EST	946,4	969,8	296,7	507,5	699,6	811,6	848,1	1 017,7	914,6	1 119,1
FIN	2 567,0	-1 542,0	-3 124,0	-2 163,0	-2 379,0	-1 202,0	-2 779,0	214,0	-2 339,0	1 168,0
FR	-25 763,0	-40 095,0	-27 071,0	-21 904,0	-24 624,0	-12 453,0	-13 518,0	-24 456,0	-24 572,0	-23 755,0
GR	-19 494,5	-14 023,7	-8 508,2	-5 080,5	-4 293,8	91,1	-1 258,4	-1 837,8	-482,5	-17,8
HR	-761,3	-896,5	-748,2	-941,4	-165,2	98,0	520,9	304,3	-436,1	-301,8
HU	5 242,9	6 212,3	6 756,0	7 133,7	6 720,9	8 962,9	10 082,9	9 155,1	5 851,4	5 286,4
IE	27 871,9	32 160,4	30 614,1	33 788,4	35 185,5	75 678,8	42 353,4	65 626,8	92 787,4	43 790,5
IT	-29 939,0	-23 092,4	17 929,1	38 688,4	47 122,2	49 888,9	55 760,5	49 723,7	42 245,9	54 916,4
LT	-8 942,0	-11 984,9	-12 407,9	-13 290,1	-11 295,1	-11 226,3	-10 836,5	-13 456,7	-15 479,5	-16 853,5
LU	13 212,4	14 041,3	13 686,5	14 887,0	16 148,1	17 718,6	19 427,9	19 977,8	21 627,9	22 858,8
LV	8 118,3	10 138,4	11 630,8	12 987,9	11 479,1	10 632,1	11 385,9	14 506,0	16 304,6	19 580,8
MT	-60,1	153,7	332,8	479,7	1 050,0	929,5	1 424,3	2 399,2	2 645,9	2 720,4
NL	51 680,0	55 504,0	63 588,0	67 444,0	74 557,0	51 759,0	72 333,0	79 390,0	81 607,0	84 502,0
PL	-7 229,1	-7 438,9	-1 714,3	7 688,5	5 924,5	13 307,7	17 217,2	19 543,6	17 056,8	27 816,5
PT	-13 730,7	-7 378,1	-832,8	1 873,0	258,9	1 328,7	2 139,8	1 977,9	847,3	97,0
RO	-8 074,1	-7 662,6	-6 823,2	-1 119,0	-661,7	-996,2	-1 579,2	-3 988,2	-6 140,0	-8 614,9
SK	-211,2	502,2	4 055,7	4 166,4	3 674,0	2 452,5	2 389,9	1 868,0	1 803,7	975,2
SLO	384,8	450,8	1 232,2	1 704,8	2 541,8	3 108,8	3 450,2	3 868,4	3 992,9	4 386,7
SWE	19 144,4	19 615,7	20 524,8	18 725,4	15 792,7	17 353,1	14 278,6	12 167,1	10 519,2	16 760,9
UK	-37 279,6	-17 304,3	-24 753,7	-26 789,2	-32 204,9	-36 451,5	-39 443,3	-28 661,9	-33 668,7	-27 327,2

Adatok forrása: Eurostat (2020)

6. számú melléklet: Az EU költségvetésébe történő befizetés (millió euró)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
AT	2 499,20	2 765,10	3 026,1	2 956,6	2 819,5	2 976,6	2 649,6	3 486,8	3 368,7
BE	3 345,50	3 642,70	3 929,50	5 407,8	5 675,9	5 681,8	5 092,5	5 923,9	6 097
BG	346,1	371	422,6	486,6	488,9	453,8	454,9	583,5	579,9
CY	160,1	164,9	169,9	164,4	236,3	173	158,9	203,4	209,3
CZ	1 462,00	1 395,50	1 444,40	1 561	1 608,9	1 612,3	1 548,9	1 986,8	1 999
DE	19 671,10	22 820,20	26 112,50	28 191,6	27 080,2	27 423,1	23 682,5	29 266,5	29 912,1
DK	2 120,80	2 391,10	2 609,90	2 443,5	2 437,6	2 539	2 268,9	2 878,7	2 744,6
ES	9 876,10	9 661,60	10 371	11 315,7	10 329,3	11 075,7	9 315,7	11 842	11 810,2
EST	136,7	153,5	190,2	243,2	213,1	210,1	184,3	243,2	272
FIN	1 802,80	1 862,30	2 030,60	2 156,5	1 923	1 961,8	1 734,9	2 156,5	2 166,6
FR	18 050,80	19 796,90	21 864,90	21 465,1	21 172,8	21 112,5	17 902,9	22 220,5	22 783,8
GR	1 762,00	1 681,30	1 793,30	1 667,9	1 380,4	1 667,5	1 408,5	1 667,9	1 755,6
HR			226,8	487,5	405,1	437,4	405	487,5	487,7
HU	836,4	831,6	919,8	1 268,9	1 093,7	1 066,6	969,8	1 268,9	1 289,7
IE	1 139,00	1 235,60	1 523,60	1 741	1 919,6	1 959,8	2 062	2 605,3	2 299,8
IT	14 336,20	14 980,20	15 741	17 032,1	16 492,9	15 727,9	13 840,2	17 032,1	16 799,2
LT	257,4	293,5	349,3	447,1	395,4	396,8	353,9	447,1	468,7
LU	278,8	264,7	310,4	377	369,1	330,9	329	377	385,1
LV	159,8	204,7	248,2	276,7	239,9	252,8	218,7	276,7	287,3
MT	56,3	59,2	77,5	115,4	105,2	92,6	94,1	155,4	123,3
NL	3 933,30	4 173,30	4 741,80	7 347,7	7 045,7	6 717,2	5 848,7	7 347,7	8 055,1
PL	3 227,80	3 525,30	3 829	4 718,2	4 326,8	4 144,6	3 716	4 718,2	5 041
PT	1 599,40	1 646	1 678,2	1 875,3	1 686,7	1 725,8	1 531,8	1 875,3	1 904,5
RO	1 116,00	1 326,10	1 368,30	1 830,5	1 463,6	1 537,4	1 391	1 830,5	1 899,9
SK	576,3	646,1	713,1	857	713,8	745,5	693,1	857	834,5
SLO	326,9	333,5	368	456,1	414,9	405,3	359,7	456,1	484,1
SWE	2 866,60	3 289,20	3 767	3 973,9	3 704,3	3 825,7	3 155,1	3 797,6	3 561,7
UK	11 273,40	13 461,10	14 551,50	14 590,3	21 592,2	15 920,7	13 757,1	16 403,5	17 147

Adatok forrása: Európai Bizottság, EU Budget 2012-2019 Financial Reports

7. számú melléklet: Munkatermelékenység alakulása az EU-ban (EU27=100%)

Labour productivity per person employed and hour worked (EU27_2020=100) [TESEM160]											
Percentage of EU27 (from 2020) total (based on million purchasing power standards), current prices											
Ország/Év	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
AT	115,6	117,9	117,3	116,7	117,3	117,5	116,2	116,6	115,9		
BE	128	130,1	130,2	131,2	131,5	130,7	129,6	129,1	128,4		
BG	42,1	43,7	42,9	44	44,5	45,7	46	47,1	48,7		
CY	89,7	88,7	86	84	84,9	87,1	85,5	85,3	83,6		
CZ	77,8	76,9	77,7	79,8	80,4	80,4	82,4	83,9	85,3		
DE	106	105,1	104,3	106,3	105,2	105,9	106,1	105,2	103,7		
DK	114,5	114,7	115,5	115,5	114,9	114,9	116	116,5	116,2		
ES	101	102,9	103,4	103,3	102,2	101,8	101,5	99,6	98,5		
EST	72,6	73,9	73,8	75,4	72,4	73	74,1	77,1	78,6		
FIN	112,2	109,6	108,3	107,7	107,6	108,1	109	108	106,7		
FR	116,6	115,4	116,8	116,1	115,7	115,3	114,9	115,6	116,9		
GR	85,4	86,1	87,2	86,4	83,5	81,5	80,6	80,5	78,5		
HR	70	72,5	73,5	70,8	70,7	72	71,9	72	72,5		
HU	74,5	73	73,1	71,4	71	67,4	67,7	68,9	70,2		
IE	143,9	147,1	143	146,7	188,6	181,8	189	195,3	197,1		
IT	112,7	111	109,4	107,7	106,6	108,1	107,4	106,3	104,8		
LT	61,4	63,1	62,6	64,7	64,4	64,8	66,7	68,3	68,7		
LU	166,1	162,5	163,8	169,7	169,6	170,8	166	164,8	162,3		
LV	71	72,9	74,1	74,4	72,8	71,8	75	75,7	77		
MT	91,1	90,4	89,7	91,5	95,2	95,9	94,1	93,9	92,9		
NL	113,3	113,5	115,4	113,5	112,8	110,5	110,5	109,9	108,1		
PL	72,5	74,2	74	73,8	74,5	74	74,9	76,8	79,6		
PT	76,3	76,8	79,9	79	78,3	77,9	75,8	74,9	75,9		
RO	54,6	55,6	56,2	56,7	58,6	63,1	66,1	68,7	72,5		
SK	82,1	83,5	84,1	84,3	83,4	77	75,6	76,4	76,3		
SLO	80,8	80,6	81	81,5	80,6	80,8	81,7	82	81,5		
SWE	118,3	118,3	115,9	115,1	116,7	113,4	112,8	111,7	112,3		
UK	103,2	104,1	103,9	103,4	103,2	101,3	101,1	100,2	99,6		

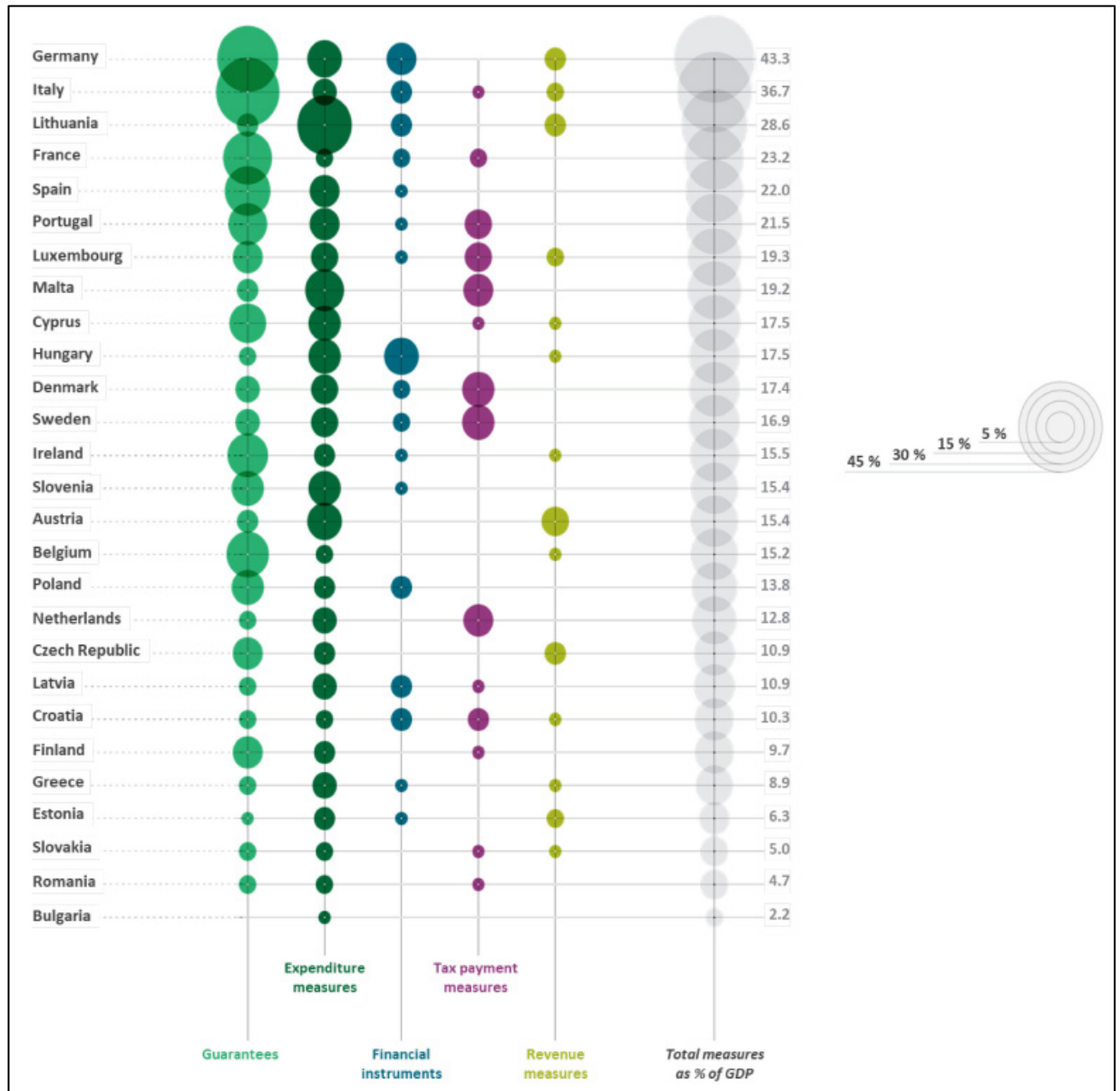
Adatok forrása: Eurostat (2020)

8. számú melléklet: Egyes uniós tagállamok 10 éves lejáratú államkötvényének hozama

Date/Price	AT	BE	BG	HR	CZ	FR	DE	GR	IE	IT	NL	PL	ES	UK
May-20	-0,11	0,032	0,551	1,445	0,788	-0,036	His	1,702	0,118	1,594	-0,252	1,399	0,696	0,174
Feb-20	-0,369	-0,216	0,3	0,641	1,313	-0,287	-0,608	1,355	-0,159	1,127	-0,473	1,792	0,299	0,44
Nov-19	-0,125	-0,063	0,4	0,723	1,462	-0,049	-0,36	1,48	0,065	1,338	-0,222	2,014	0,431	0,7
Aug-19	-0,443	-0,35	0,426	0,649	1,066	-0,409	-0,703	1,589	-0,083	1,033	-0,552	1,832	0,123	0,479
May-19	0,124	0,292	0,589	1,713	1,766	0,211	-0,203	2,904	0,428	2,663	-0,01	2,649	0,716	0,888
Feb-19	0,54	0,692	0,829	2,032	1,908	0,575	0,182	3,658	0,824	2,76	0,397	2,954	1,181	1,303
Nov-18	0,561	0,761	0,9	2,138	2,075	0,685	0,315	4,266	0,916	3,212	0,444	3,044	1,512	1,364
Aug-18	0,552	0,702	1	2,283	2,101	0,691	0,331	4,397	0,864	3,239	0,453	3,183	1,487	1,429
May-18	0,676	0,746	1,25	2,298	1,941	0,673	0,34	4,576	0,937	2,836	0,549	3,275	1,482	1,229
Feb-18	0,905	0,945	1,3	2,082	1,922	0,932	0,654	4,411	1,083	2,068	0,701	3,35	1,536	1,502
Nov-17	0,512	0,571	1,3	2,516	1,578	0,684	0,367	5,391	0,584	1,741	0,462	3,346	1,449	1,331
Aug-17	0,57	0,666	1,7	2,735	0,917	0,667	0,359	5,609	0,68	2,042	0,493	3,288	1,445	1,036
May-17	0,584	0,645	1,95	3,026	0,705	0,716	0,311	6,096	0,77	2,199	0,513	3,235	1,546	1,049
Feb-17	0,429	0,704	1,9	2,743	0,618	0,882	0,208	7,181	0,882	2,085	0,318	3,82	1,661	1,151
Nov-16	0,532	0,621	2,238	3,139	0,542	0,736	0,274	6,567	0,886	1,989	0,439	3,646	1,554	1,418
Aug-16	0,142	0,156	2,019	3,605	0,276	0,162	-0,065	8,093	0,431	1,15	0,026	2,772	1,014	0,642
May-16	0,33	0,518	2,5	3,622	0,544	0,486	0,147	7,261	0,773	1,368	0,357	3,109	1,476	1,431
Feb-16	0,388	0,442	2,549	3,795	0,426	0,464	0,108	10,502	0,805	1,407	0,247	2,952	1,532	1,337
Nov-15	0,742	0,788	2,662	4,192	0,531	0,796	0,475	7,503	1	1,427	0,636	2,691	1,525	1,83
Aug-15	1,072	1,111	3,1	4,155	0,88	1,117	0,795	9,288	1,451	1,936	0,959	2,978	2,116	1,95
May-15	0,643	0,821	2,785	3,082	0,839	0,811	0,486	11,172	1,18	1,853	0,688	2,945	1,84	1,804
Feb-15	0,394	0,552	2,478	3,46	0,639	0,527	0,324	9,519	0,876	1,342	0,366	2,165	1,257	1,789
Nov-14	0,844	0,929	3,2	3,728	0,726	0,973	0,702	8,297	1,389	2,046	0,821	2,399	1,909	1,927
Aug-14	1,134	1,226	3,5	4,278	1,216	1,254	0,888	5,854	1,787	2,435	1,054	3,132	2,228	2,369
May-14	1,556	1,898	3,25	4,834	1,715	1,773	1,357	6,258	2,616	2,965	1,64	3,67	2,858	2,567
Feb-14	1,934	2,34	3,43	4,996	2,216	2,203	1,627	6,952	3,114	3,479	1,857	4,385	3,514	2,723
Nov-13	2,06	2,36	3,702	5,137	2,247	2,231	1,69	8,915	3,544	4,051	2,036	4,526	4,127	2,77
Aug-13	2,305	2,747	3,922	5,28	2,573	2,468	1,855	10,405	4,203	4,384	2,289	4,465	4,535	2,777
May-13	1,91	2,24	3,203	4,841	1,755	2,077	1,511	9,438	3,742	4,145	1,848	3,616	4,432	2,007
Feb-13	1,819	2,348	3,445	4,698	2,039	2,174	1,458	11,051	3,778	4,766	1,808	3,974	5,115	1,972
Nov-12	1,743	2,154	3,477	4,814	1,974	2,052	1,383	16,149	4,512	4,509	1,601	4,028	5,326	1,773
Aug-12	1,954	2,565	4	6,705	2,306	2,167	1,34	23,417	5,955	5,842	1,724	4,864	6,72	1,474
May-12	2,107	3,094	5,251	6,702	3,206	2,35	1,211	30,193	7,417	6,032	1,621	5,464	6,55	1,568
Feb-12	2,947	3,73	5,124	7,292	3,328	3	1,811	36,591	6,998	5,192	2,297	5,468	4,99	2,148
Nov-11	3,521	5,06	5,3	7,194	4,254	3,387	2,281	28,868	9,436	7,079	2,669	5,928	6,267	2,317
Aug-11	2,832	4,015	5,325	6,447	3,064	2,893	2,222	18,253	8,686	5,129	2,602	5,635	5,056	2,605
May-11	3,45	4,168	5,271	6,018	3,774	3,417	3,021	16,256	11,094	4,78	3,323	6,061	5,365	3,299
Feb-11	3,655	4,293	5,347	6,541	4,026	3,552	3,171	12,004	9,389	4,839	3,362	6,225	5,385	3,689
Nov-10	3,234	4,066	5,631	6,44	3,829	3,154	2,667	12,061	9,6	4,682	2,962	6,051	5,575	3,222
Aug-10	2,592	2,828	5,679	6,523	3,34	2,464	2,112	11,503	5,75	3,757	2,295	5,43	4,055	2,834

Adatok forrása: Investing.com historical data

9. számú melléklet: a koronavírusra adott gazdasági (fiskális) mentőcsomagok nagysága (GDP százalékában)

Forrás: Európai Számvevőszék (2020)

DE	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
AD	10,5%	10,3%	10,3%	10,2%	10,2%	10,2%	10,1%	10,0%
AD05-12	10,6%	9,8%	9,8%	9,6%	9,6%	9,6%	9,5%	9,4 %
AD13-16	10,2%	11,9%	12,2%	12,2%	12,3%	12,3%	12,5%	12,5%
Total (AD+AST)	8,3%	8,4%	8,4%	8,4%	8,5%	8,5%	8,5%	8,4%
Célarány	13,8%	13,8%	13,8%	13,8%	13,8%	13,8%	13,8%	13,8%

Adatok forrása: Európai Bizottság, közérdekű adatigénylés alapján, saját szerkesztés

11. számú melléklet: Az intézményi hatalmi modellhez használt historikus adatok

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Elnök											
Alelnök	ES IT LU EST NL SK FR	ES IT LU EST NL SK FR	ES IT LU EST NL SK FR	ES IT LU EST NL SK FR	NL EST SK LV FN	NL EST SK LV FN	NL EST SK LV FN	NL EST SK LV FN	NL EST SK LV FN	NL DK LV SK CZ HR	
Főtitkár	DE IE	DE IE	DE IE	IE	IE/NL	NL	NL	NL/DE	DE/LV	GR LV	
Főigazgatók	1 ES 4 FR 2 BE 3 NL 4 IT 1 PL 4 UK 5 DE 1 DK 1 GR 1 AT	2 ES 4 FR 1 BE 3 NL 4 IT 1 PL 5 UK 4 DE 1 DK 1 GR 1 AT	2 PL 4 FR 1 BE 5 UK 3 NL 4 DE 1 DK 1 GR 4 IT 1 AT 1 ES	2 PL 4 FR 1 BE 4 UK 2 NL 3 5 DE 1 DK 3 IT 1 AT 1 ES 1 SK 1 SWE 2 PT 1 GR 1 CZ 5 FR 0 6 EST	1 PL 3 FR 1 BE 3 UK 2 NL 4 5 DE 1 DK 1 IT 1 AT 3 ES 1 SK 1 SWE 2 PT 1 GR 1 CZ 5 FR 0 6 EST	1 PL 2 5 ES 1 BE 2 5 UK 1 5 FN 3 IT 3 5 DE 1 3 LU 1 SK 1 SWE 2 PT 1 GR 1 CZ 5 FR 1 EST 1 NL 1 PT	1 PL 3 ES 1 BE 2 UK 2 FN 3 IT 3 DE 2 LU 5 FR 1 SWE 1 SK 1 EST 1 NL 1 PT	1 PL 2 ES 0 5 BE 2 UK 2 FN 3 5 IT 2 5 DE 1 GR 1 LU 1 CY 5 FR 1 SWE 1 SK 1 TEST 2 NL 1 PT 1 5 DK 0 6 BE	1 PL 1 ES 1 5 UK 1 5 FN 3 5 IT 2 5 DE 1 GR 1 LU 1 CY 5 FR 1 SWE 1 SK 1 TEST 2 NL 1 PT 1 5 DK 0 6 BE	1 ES 1 5 UK 2 FN 3 IT 3 5 DE 1 5 GR 1 LU 1 CY 4 FR 1 SWE 1 EST 2 NL 1 BG 2 DK 1 BE 0 5 IE 1 AT	
Kabinetfőnökök	DE UK ES DE EST NL SK FR DE FN BE LV FR LT BE DE CY BG AT DK IE PT SWE AT MT DE PL	DE UK ES DE EST NL SK FR DE FN BE LV FR LT BE DE CY BG AT DK IE PT SWE AT MT DE PL	DE UK ES DE EST NL SK FR DE FN BE LV FR LT BE DE CY BG AT DK IE PT SWE AT MT DE PL	DE PT UK ES DE EST NL SK FR DE FN BE LV FR LT BE DE CY BG AT DK IE PT SWE AT MT DE PL	DE NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	DE NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	DE NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	DE NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	DE NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	ES NL IT EST SK DE FN DE AT SWE DE ES DE LT LU BE FR FR IE SLO PL HU DE RO DK PT UK BG	DE NL DK DE ES SK DE MT GR AT IE LU IT FR PT BE CY MT SWE SLO PL HU DE FIN LT LU HU
Elnök											
Alelnök	IT IT GR GR ES CZ BE UK UK HU RO DE DE DE/UK	IT IT ES GR GR AT UK BE DE DE CZ PL HU BE DE DE CZ PL HU	IT IT ES GR GR AT UK BE DE DE CZ PL HU	IT IT ES GR GR AT UK BE DE DE CZ PL HU	DE	DE	DE	DE	DE	IT	IT
Főtitkár	PL	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	IT	IT	
Frakcióvezetők											
EPP	FR	FR	FR	FR	DE	DE	DE	DE	DE	DE	
S&D	DE	DE/AT	AT	AT/IT	IT	IT	IT	IT/DE	DE/ES	DE	
ALDE/Renew Europe	BE	BE	BE	BE	BE	BE	BE	BE	BE/RO	ES	
Greens	DE/FR	DE/FR	DE/FR	DE/FR	DE/BE	DE/BE	DE/BE	DE/BE	DE/BE	DE/BE	
GUE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE/FR	
ECR	CZ	UK	UK	UK	UK	UK/PL	UK/PL	UK/PL	UK/PL/IT	IT/PL	
EFD/ID				UK/IT	UK/IT	UK/IT	UK/IT	UK	UK/IT	IT	
ENF	IT	IT	DE	DE	NL/FR	NL/FR	NL/FR	NL/FR	NL/FR	FR	
Aliánós szabított											
Foreign Affairs	FR	FR	FR	FR	DE	DE	DE	DE	DE	DE	
Development	FR	FR	FR	FR	UK	UK	UK	UK	UK/SWE	SWE	
International Trade	PT	PT	PT	PT/DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	
Budgets	FR	FR	FR	FR	FR	FR	FR	FR	FR/BE	BE	
Budgetary Control	IT	IT/DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	
Economic and Monetary	UK	UK	UK	UK/IT	IT	IT	IT	IT	IT	IT	
Employment and Social /	FR	FR	FR	FR	DE	DE	DE	DE	DE	SK	
Environment, Public Health	FR	FR	FR	FR/DE	DE	DE	DE	DE	DE	SK	
Industry, Research and E	IT	IT	IT	IT/PL	PL	PL	PL	PL	PL/RO	RO	
Internal Market and Cons	UK	UK	UK	UK	UK	UK	UK/BE	BE	BE	BE	
Transport and Tourism	UK	UK	UK	UK/DE	DE	DE	DE	DE	DE	FR	
Regional Development	PL	PL	PL	PL/BG	BG	BG	BG	BG	BG/FR	FR	
Agriculture and Rural Dev	IT	IT	IT	IT/PL	PL	PL	PL	PL	PL/DE	DE	
Fisheries	ES	ES	ES	ES/FR	FR	FR	FR	FR	FR/UK	FR	
Culture and Education	DE	DE	DE	DE/IT	IT	IT	IT	IT	IT	DE	
Legal Affairs	DE	DE	DE	DE/CZ	CZ	CZ	CZ	CZ	CZ/UK	ES	
Civil Liberties, Justice and	ES	ES	ES	ES/UK	UK	UK	UK	UK	UK/ES	ES	
Constitutional Affairs	IT	IT	IT	IT/PL	PL	PL	PL	PL	PL/IT	IT	
Women's Rights and Ger	SWE	SWE	SWE	SWE/ES	ES	ES	ES	ES	ES/AT	AT	
Petitions	IT	IT	IT	IT/SWE	SWE	SWE	SWE	SWE	SWE/ES	ES	
Quaestorok	LU IE PL UK CZ	LU IE PL CZ UK/PL	LU IE PL CZ	LU FR IE UK CZ/BG PL PL	FR BG UK PL PL	FR BG UK PL PL	FR BG UK PL PL	FR BG UK PL SK	R PL SK BG/MT UK/FR	FR MT SK FR PL	
Elnök	BE	BE	BE	BE	PL	PL	PL	PL	PL	BE	
Főtitkár	FR	FR/DE	DE	DE	DE/DK	DK	DK	DK	DK	DK	
Főigazgatók											
Elnök	UK	UK	UK	UK	IT	IT	IT	IT	IT	ES	
Főtitkár	FR	FR	FR	FR	FR/DE	DE	DE	DE	DE	DE	
Elnök	BE	BE/DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	DE	
Főtitkár		ES	ES	ES	ES/DE	DE	DE	DE/IN	FN	FN	
Elnök	PT	PT	PT	PT	PT	PT	PT/DE	DE	DE	DE	
Főtitkár	ES	ES	ES	ES	ES	ES	ES	ES	ES	ES/BE	

Forrás: uniós intézmények és testületek, közérdekű adatigénylés

12. melléklet: 11. melléklet számszerűsítése

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
AT	8	16,5	19	16,5	10	10	7	4	9	14
BE	44	39	34	31	11,5	11,5	13,5	15,5	15	23
BG	4	4	4	6,5	9	9	9	9	6,5	0
CY	4	4	4	4	0	0	0	0	0	4
CZ	12	7	7	5,5	4	4	10	10	11	18
DE	72	93,75	107,5	107,5	112,75	114,5	104	115,25	112,75	116,5
DK	4	4	4	4	9,25	14,5	14,5	14,5	14,5	20,5
ES	41	48	48	43	24,5	21	17	19	24,5	34,5
EST	10	10	10	10	10	10	10	10	10	0
FIN	4	4	4	7	16	16	13	19,5	23	17
FR	51	45,75	40,5	42	32,5	29	29,5	29,5	27	28,5
UK	42	37,5	37	37	24,5	22	20	20,5	16,6	0
GR	12	12	12	9	6	6	6	6	6	16
HR										6
HU	3	6	6	6	10	10	10	10	13	20
IE	15,5	15,5	15,5	18	15,25	10	10	10	10	10
IT	42	40	34	37	45,5	45,5	55,5	47,5	48,1	35,5
LT	4	4	4	4	4	4	8	8	6	4
LU	7	7	7	6,5	19	19	19	19	19	4
LV	4	4	4	4	6	6	6	6	11,25	16,5
MT	4	4	4	4					0,5	1
NL	10	10	10	10	15	23	23	17,75	12,5	10
PL	24	15,5	16	22	39	41,5	41	40,5	33,6	13,5
PT	37	37	37	35	14	14	15	10	10	10
RO	3	0	0	6	16	16	12	14	13,5	9
SK	10	10	10	10	10	10	10,5	11	13	15
SLO					4	4	4	4	4	4
SWE	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8

Forrás: saját számítás

13. melléklet: Tagállami preferenciák Németország vonatkozásában

*piros jelölés = Németország, mint első számú partner, sárga jelölés = második számú

partner, zöld jelölés = harmadik számú partner

Q1: Which EU Member State(s) does your country's government generally contact most on European policy matters?			Q2: Which EU Member State(s) generally share many of your country's longer standing interests on EU policy?			Q3: Which EU Member State(s) have been most responsive and easiest to work with for your country's government?		
2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Austria	Austria	Austria	Austria	Austria	Austria	Austria	Austria	Austria
Belgium	Belgium	Belgium	Belgium	Belgium	Belgium	Belgium	Belgium	Belgium
Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria	Bulgaria
Croatia	Croatia	Croatia	Croatia	Croatia	Croatia	Croatia	Croatia	Croatia
Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus	Cyprus
Czech Republic	Czech Rep.	Czech Republic	Czech Republic	Czech Rep.	Czech Republic	Czech Republic	Czech Rep.	Czech Republic
Denmark	Denmark	Denmark	Denmark	Denmark	Denmark	Denmark	Denmark	Denmark
Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia
Finland	Finland	Finland	Finland	Finland	Finland	Finland	Finland	Finland
France	France	France	France	France	France	France	France	France
Greece	Greece	Greece	Greece	Greece	Greece	Greece	Greece	Greece
Hungary	Hungary	Hungary	Hungary	Hungary	Hungary	Hungary	Hungary	Hungary
Ireland	Ireland	Ireland	Ireland	Ireland	Ireland	Ireland	Ireland	Ireland
Italy	Italy	Italy	Italy	Italy	Italy	Italy	Italy	Italy
Latvia	Latvia	Latvia	Latvia	Latvia	Latvia	Latvia	Latvia	Latvia
Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania	Lithuania
Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg	Luxembourg
Malta	Malta	Malta	Malta	Malta	Malta	Malta	Malta	Malta
Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands	Netherlands
Poland	Poland	Poland	Poland	Poland	Poland	Poland	Poland	Poland
Portugal	Portugal	Portugal	Portugal	Portugal	Portugal	Portugal	Portugal	Portugal
Romania	Romania	Romania	Romania	Romania	Romania	Romania	Romania	Romania
Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia	Slovakia
Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia	Slovenia
Spain	Spain	Spain	Spain	Spain	Spain	Spain	Spain	Spain
Sweden	Sweden	Sweden	Sweden	Sweden	Sweden	Sweden	Sweden	Sweden
United Kingdom	UK		United Kingdom	UK		United Kingdom	UK	
13	14	12	7	6	4	9	7	9
10	9	9	4	5	2	5	6	5
1	1	3	2	4	4	5	9	3

Forrás: EU Coalition Explorer 2017, 2018, 2020, saját számítás és rendszerezés

14. melléklet: EP képviselői aktivitási és összeköttetési mutatók, 2014-2019

Bruno Gollnisch	NI	France	47	7	766	France Jamet	Europe of N	France	348	10	766
Olaf Stuger	NI	Netherlands	22	1	767	Răzvan Popa	S&D	Romania	968	46	767
Giuseppe Ferrandino	S&D	Italy	15	0	768	Asim Ademov	EPP	Bulgaria	59	23	768
Olli Rehn	ALDE	Finland	66	18	769	Rory Palmer	S&D	UK	654	74	769
Miroslaw Piotrowski	Union for Eu	Poland	17	51	770	Thomas Waitz	Greens/EFA	Austria	364	17	770
Viktor Uspaskich	ALDE	Lithuania	14	2	771	Martin Schirdewan	GUE/NGL	Germany	670	15	771
Gerard Batten	EFDD	UK	20	2	772	Jörg Meuthen	EFDD	Germany	260	3	772
Danilo Oscar Lancini	Europe of N	Italy	12	1	773	Caroline Nagtegaal	ALDE	Netherlands	724	32	773
Innocenzo Leontini	EPP	Italy	25	10	774	Lukas Mandl	EPP	Austria	322	25	774
Diane James	EFDD	UK	10	0	775	Geoffroy Didier	EPP	France	506	27	775
Daniel Hannan	NI	UK	10	40	776	Michael Detjen	S&D	Germany	989	42	776
Roger Helmer	EFDD	UK	12	50	777	Maria Gabriela Zoană	S&D	Romania	1176	56	777
Nathan Gill	EFDD	UK	7	0	778	Jacques Colombier	Europe of N	France	307	9	778
Alessandra Moretti	S&D	Italy	9	1	779	Elsi Katainen	ALDE	Finland	700	35	779
Gianni Pittella	S&D	Italy	14	4	780	Miroslavs Mitrofanovs	Greens/EFA	Latvia	337	8	780
Andrzej Duda	ECR	Poland	13	2	781	Dobromir Sośnierz	NI	Poland	45	1	781
Konstantinos Papadakis	NI	Greece	5	0	782	Aleksander Gabelic	S&D	Sweden	180	16	782
Asim Ademov	EPP	Bulgaria	59	23	783	Giuseppe Ferrandino	S&D	Italy	15	0	783
Brian Crowley	Union for Eu	Ireland	10	6	784	Danilo Oscar Lancini	Europe of N	Italy	12	1	784
Béla Kovács	NI	Hungary	3	0	785	Karine Gloanec Maurin	S&D	France	707	41	785
Jean-Marie Le Pen	NI	France	2	1	786	Mirja Vehkaperä	ALDE	Finland	290	16	786
Krisztina Morvai	NI	Hungary	1	0	787	Romeo Franz	Greens/EFA	Germany	187	4	787
Petr Mach	EFDD	Czech R.	19	20	788	Tilly Metz	Greens/EFA	Luxembourg	273	21	788

Adatok forrása: Eulytix számítás jelen disszertáció részére, saját szerkesztés

15. melléklet: Az EP jelentéstevők száma tagállamonként, 2014-2019

Member State	MEPs	Rapporteurs	Rapporteur/MEPs
Austria	18	71	3,94
Belgium	21	130	6,19
Bulgaria	17	74	4,35
Croatia	11	34	3,09
Cyprus	6	18	3,00
Czech Republic	21	104	4,95
Denmark	13	44	3,38
Estonia	6	20	3,33
Finland	13	105	8,08
France	74	222	3,00
Germany	96	323	3,36
Greece	21	63	3,00
Hungary	21	64	3,05
Ireland	11	65	5,91
Italy	73	274	3,75
Latvia	8	18	2,25
Lithuania	11	22	2,00
Luxembourg	6	20	3,33
Malta	6	26	4,33
Netherlands	26	92	3,54
Poland	51	220	4,31
Portugal	21	89	4,24
Romania	32	216	6,75
Slovakia	13	26	2,00
Slovenia	8	20	2,50
Spain	54	257	4,76
Sweden	20	88	4,40
United Kingdom	73	212	2,90
Joint rapport.		118	
Total	751	3035	

Forrás: Eulytix számítás jelen disszertáció részére, saját szerkesztés

IRODALOMJEGYZÉK

- Ablonczy Bálint (2019): *Így lett Németország Európa ura*, Válasz Online <https://www.valaszonline.hu/2019/04/23/nemet-dominancia-europai-unio/> (2021. 02. 10.)
- Anderson, Perry (2017): *The H-Word – The Peripeteia of Hegemony*, Verso, London
- Art, David (2015): The German Rescue of the Eurozone: How Germany Is Getting the Europe It Always Wanted, *Political Science Quarterly*, Vol. 130, no. 2, pp. 181-212
- Auer, Stephan (2014): The Limits of Transnational Solidarity and the Eurozone Crisis in Germany, Ireland and Slovakia, *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 15, Issue 3, pp. 322-334
- Baun, Michael (2005): Germany and Central Europe: Hegemony Re-examined, *German Politics*, Vol. 14, no. 3, pp. 371-389
- Benczes István (2017): Regionális hegemón-e Németország? *Külgazdaság*, 61. évfolyam, 2017/7-8, pp- 3-27
- Benczes István (2018): Kiegyensúlyozás, mélyülés, hegemonia – Az Európai Unió és a realizmus, *Külügyi Szemle*, 2018/01, pp. 81-105
- Bendiek, Annegret (2015): „Review 2014“: *Grundpfeiler deutscher Außenpolitik und weltweite Erwartungen*, Working Paper Research Division EU/Europe Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs, 2015/05
- Best, Edward (2016): *Understanding EU Decision-Making*, European Institute of Public Administration, Springer International Publishing, Maastricht
- Beyers, Jan; Kerremans, Bart (2004): Bureaucrats, Politicians, and Societal Interests – How is European Policy Making Politicized? *Comparative Political Studies*, Vol. 37, No. 10, pp. 1119-1150
- Beyers, Jan; Trondal, Jarle (2004): How Nation States 'Hit' Europe: Ambiguity and Representation in the European Union, *West European Politics*, Vol. 27, No. 5, pp. 919-942
- Beyers, Jan (2005): Multiple Embeddedness and Socialization in Europe: The Case of Council Officials, *International Organization*, Vol. 59 (Fall 2005), pp. 899-936
- Bibow, Jörg (2013): On the Franco-German Euro Contradiction and Ultimate Euro Battleground, *Contributions to Political Economy*, Vol 32, pp. 127-149
- Bonatti, Luigi; Fracasso, Andrea (2013): The German Model and the European Crisis, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 51, no. 6, pp. 1023-1039

Bonefeld, Werner (2012): Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism, *New Political Economy*, Vol. 17, no. 5, pp. 633-656

Börzel, Tanja A.; Thomas Risse (2007): Europeanization: The Domestic Impact of European Union Politics', in Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack, Ben Rosamond, *Handbook of European Union Politics*, Sage Publications, London

Brack, Nathalie; Costa, Olivier (2018): Introduction: the European Parliament at a crossroads, *The Journal of Legislative Studies*, Vol. 24., no. 1, pp. 1-10

Braw, Elisabeth (2020): Forget Washington and Beijing. These Days Global Leadership Comes From Berlin, Foreign Policy
<https://foreignpolicy.com/2020/04/28/global-leadership-coronavirus-pandemic-germany-united-states-china/> (2020. 04. 30.)

Bulmer, Simon; Paterson, William (2018): *Germany and the European Union: Europe's Reluctant Hegemon?* Red Globe Press, London

Bulmer, Simon; Paterson, William (2016): Germany's role in the handling of the European monetary and refugee crisis, *Jahrbuch der Europäischen Integration 2016*, Institut für Europäische Politik, Berlin

Bulmer, Simon (2014): Germany and the Eurozone Crisis: Between Hegemony and Domestic Politics, *West European Politics*, Vol. 37, no. 6. pp. 1244-1263

Bulmer, Simon; Paterson, William (2013): Germany as the EU's reluctant hegemon? Of economic strength and political constraints, *Journal of European Public Policy*, Vol. 20., no. 10, pp- 1387-1405

Bundesgesetzblatt (2019): *Gesetz zur Einführung eines Bundes-Klimaschutzgesetzes und zur Änderung weiterer Vorschriften*
https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl119s2513.pdf%27%5D_1614360738441 (2021. 02. 26.)

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (2016): *Klimaschutzprogramm 2050*
https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Klimaschutz/klimaschutzplan_2050_bf.pdf (2021-02-27)

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (2019): *Klimaschutzprogramm 2030*
https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Pool/Broschueren/klimaschutzprogramm_2030_bf.pdf (2021.02.26.)

Bundesregierung (2015a): "Wir wissen zu wenig über den Islam"
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/-wir-wissen-zu-wenig-ueber-den-islam-419146> (2021. 02. 22.)

Bundesregierung (2015b): Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich der 51. Münchner Sicherheitskonferenz

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-anlaesslich-der-51-muenchner-sicherheitskonferenz-397814> (2021. 02. 22.)

Bundesregierung (2015c): Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und dem schwedischen Ministerpräsidenten Löfven

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-und-dem-schwedischen-ministerpraesidenten-loefven-843938> (2021. 02. 22.)

Bundesregierung (2015d): Aufnahmeprogramm muss europäisch werden

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/aufnahmeprogramm-muss-europaeisch-werden-620284> (2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015e): Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel beim Sondergipfel des Europäischen Rates am 23. April 2015

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-beim-sondergipfel-des-europaeischen-rates-am-23-april-2015-847778> (2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015f): Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und der dänischen Ministerpräsidentin Thorning-Schmidt

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-und-der-daenischen-ministerpraesidentin-thorning-schmidt-848058> (2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015g): Regierungserklärung von Bundeskanzlerin Merkel

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzlerin-merkel-798908>
(2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015h): Hilfe für 60.000 Flüchtlinge

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/hilfe-fuer-60-000-fluechtlinge-456840>
(2021.02. 23.)

Bundesregierung (2015i): Flüchtlingsfrage gesamteuropäisch lösen

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/fluechtlingsfrage-gesamteuropaeisch-loesen-435138> (2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015j): "Ganz Europa ist gefordert"

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/-ganz-europa-ist-gefordert--628290>
(2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2015k): Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel und dem schwedischen Ministerpräsidenten Löfven

<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-und-dem-schwedischen-ministerpraesidenten-loefven-847550> (2021. 02. 23.)

Bundesregierung (2018): *Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie*
<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975292/1559082/a9795692a667605f652981aa9b6cab51/deutsche-nachhaltigkeitsstrategie-aktualisierung-2018-download-bpa-data.pdf> (2021. 02. 26.)

Bundesregierung (2019): Pressekonferenz von Bundeskanzlerin Merkel zum Europäischen Rat am 21. und 22. März 2019, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/pressekonferenz-von-bundeskanzlerin-merkel-zum-europaeischen-rat-am-21-und-22-maerz-2019-1593278> (2021. 02. 27.)

Calleo, David (1978): *The German Problem Reconsidered – Germany and the World Order, 1870 to Present*, Cambridge University Press, Cambridge

Christlich Demokratische Union Deutschlands (CDU) (2013): *Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*
<https://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf> (2021. 02. 27.)

Chang, Michele (1999): Dual Hegemony: France, Germany and the Making of Monetary Union in Europe, *paper prepared for the Biannual Meeting of the European Community Studies Association, Pittsburgh, PA, 2-5 June 1999*
http://aei.pitt.edu/2241/1/002643_1.pdf (2019. 10. 02.)

Chiru, Mihail (2020): Loyal soldiers or seasoned leaders? The selection of committee chairs in the European Parliament, *Journal of European Public Policy*, Vol. 27, No. 4, pp. 612-629

Cohen, Benjamin J. (2008): *International Political Economy – An Intellectual History*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey

Corbett, Richard; Jacobs, Francis; Shackleton, Michael (2011): *The European Parliament*, Eight edition, John Harper Publishing, London

Crawford, Beverly (2015): German power and embedded hegemony in Europe, in: Colvin, Sarah: *The Routledge handbook of German politics and culture*, London, New York, pp. 329-348.

Crawford, Beverly (2009): The Normative Power of a Normal State: Power and Revolutionary Vision in Germany's Post-Wall Foreign Policy, *German Politics and Society*, Vol. 28., Issue 2., pp. 165-184.

Crawford, Beverly (2007): *Power and German Foreign Policy – Embedded Hegemony in Europe*, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Crome, Erhard (2012): *Deutschland in Europa – eine neue Hegemonie*, Beitrag auf der außenpolitischen Konferenz der Rosa-Luxembourg Stiftung und der Zeitschrift Welttrends am 12. Oktober 2012
https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/sonst_publicationen/Deutschland_in_Europa.pdf (2020. 04. 24.)

Currie, Denise; Teague, Paul (2017): The eurozone crisis, German hegemony and labour market reform in the GIPS countries, *Industrial Relations Journal*, Vol. 48, Issue 2, pp. 154-173

Christian Dustmann, Christian; Fitzenberger, Bernd; Schönberg, Uta; Spitz-Oener, Alexandra (2014): From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 28, no. 1, Winter 2014, pp 167-188

De Jong, Eelke; Van Esch, Femke (2015): Culture matters: French-German Conflicts on European Central Bank Independence and Crisis Resolution, in: Jessop B., Young B., Scherrer C. (eds.): *Financial Cultures and Crisis Dynamics*, Routledge, London, New York

Drounau, Louis (2021): *Geographical Representation in EU Leadership Observatory 2021*, European Democracy Consulting

https://eudemocracy.eu/geographical-representation-eu-leadership-observatory#Overall_figures_and_first_trends (2021. 01. 30.)

Economist (1999): *The sick man of the euro*

<https://www.economist.com/special/1999/06/03/the-sick-man-of-the-euro> (2019.09.23.)

Egeberg, Morten (1996): Organization and Nationality in the European Commission Services, *Public Administration*, Vol. 74, Winter 1996, pp 721-735

Egeberg, Morten (szerk.) (2006): *Multilevel Union Administration – The Transformation of Executive Politics in Europe*, Palgrave Macmillan, Basingstoke

EurActiv (2019): Summit leak reveals EU rift on climate change

<https://www.euractiv.com/section/climate-strategy-2050/news/summit-leak-reveals-eu-rift-on-climate-change/> (2021. 02. 27.)

Európai Bizottság (2010): A Bizottság eljárási szabályzata

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000Q3614&from=hu> (2019. 10. 11.)

Európai Bizottság (2012-2019): *EU Budget 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 Financial Reports*

https://ec.europa.eu/info/publications/financial-reports_en (2021.02.06.)

Európai Bizottság (2015a): COM(2015) 450 final – Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing a crisis relocation mechanism

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0450&from=EN> (2019.10.11)

Európai Bizottság (2015b): COM(2015) 451 final – Proposal for a COUNCIL DECISION establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy, Greece and Hungary

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015PC0451&from=EN> (2019.10.11)

Európai Bizottság (2018): *Report from the Commission to the European Parliament and the Council pursuant to Article 27 of the Staff Regulations of Officials and Article 12 of the Conditions of Employment of Other Servants of the European Union (Geographical balance)*; COM 377 final/2

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-377-F2-EN-MAIN-PART-1.PDF> (2019.10.09)

Európai Bizottság (2018b): COM(2018) 773 final – *A clean planet for all*

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0773&from=EN> (2019.10.11)

Európai Bizottság (2018c): *In-depth analysis in support of the Commission Communication COM(2018) 773*

https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/pages/com_2018_733_analysis_in_support_en_0.pdf (2021. 02. 26.)

Európai Bizottság (2019): *Statistical bulletin for Commission – October 2019*

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/statistical_bulletin_october_2019_0.zip (2019. 10. 10.)

Európai Bizottság (2010-2019): *Statistical bulletin for Commission – 2010, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 – közérdekű adatigényléssel az Európai Bizottság által számomra megküldött kiadványok*

Európai Bizottság (2019): *Az uniós döntéshozatal*

https://ec.europa.eu/info/strategy/decision-making-process/how-decisions-are-made_hu (2019.10.11.)

Európai Bizottság (2020): *Communication from the Commission: Stepping up Europe's 2030 climate ambition*

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0562&from=EN> (2021. 02. 26.)

Európai Parlament (2020): *Az Unió bevételei – Ismertető az Európai Unióról*

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/27/az-unio-bevetelei> (2021. 02. 07.)

Európai Számvevőszék (2020): *Risiken, Herausforderungen und Chancen der wirtschaftspolitischen Reaktion der EU auf die COVID-19-Krise*, Analyse nr. 06/2020

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RW20_06/RW_Economic_response_to_Covid19_DE.pdf (2021. 02. 09.)

Európai Számvevőszék (2021): *ECA Subject Brief, Marion Kilhoffer – EU Staff: Who are they?* no. 01/2021

Európai Tanács (2019): Az Európai Tanács következtetései, 2019. március 22.
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2019-INIT/en/pdf> (2021. 02. 27.)

Európai Unió 31. sz. rendelete: *Az Európai Unió Tisztségviselőinek Személyzeti Szabályzata*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:01962R0031-20160101&from=en>
(2019. 08. 21.)

European Council on Foreign Relations (2020): *EU Coalition Explorer 2020*
<https://ecfr.eu/special/eucoalitionexplorer/> (2021. 02. 18.)

European Council on Foreign Relations (2018): *EU Coalition Explorer 2018*
https://www.ecfr.eu/page/ECFR269_EU_COALITION_EXPLORER_2018_V1.10.pdf
(2019. 08. 20.)

European Council on Foreign Relations (2017): *EU Coalition Explorer 2016*
https://www.ecfr.eu/page/ECFR209_EU_COALITION_EXPLORER_2017_V2.0.pdf
(2019. 08. 20.)

Eurostat (2021): Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex - annual aggregated data
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en
(2021. 02. 22.)

Eurostat (2020) adatbázisok: (2020.09.14)

GDP and main components

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en

Adjusted gross disposable income of households per capita in PPS

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00113>

Government deficit/surplus, debt and associated data

https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10dd_edpt1&lang=en

Exports and imports of goods and services

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_exi

Labour productivity per person employed and hour worked

<https://data.europa.eu/euodp/hu/data/dataset/iS6NR21a1ggfgRUD1N1ihw>

Eurostat (2019): *Population of the European Union*

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00001> (2019. 10. 09.)

Faas, Thorsten (2002): Why Do Meps Defect? An Analysis of Party Group Cohesion in the 5th European Parliament, *European Integration online Papers (EIoP)*, Vol. 6 No. 20.

Feld, Lars P. (2015): Ordoliberalism, Pragmatism and the Eurozone Crisis: How the German Tradition Shaped Economic Policy in Europe, *CESifo Working Paper Series*, no. 5368

Fertő Imre, Kovács Attila, (2019): The hidden drivers of the legislation of the Common Agricultural Policy – the case of the 2013 CAP reform, *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, Vol. 25, No. 2, pp. 223–231.

Fertő Imre, Kóczy László, Kovács Attila, Sziklai Balázs (2020): The power ranking of the members of the Agricultural Committee of the European Parliament, *European Review of Agricultural Economics*, Vol. 47, No. 5, pp. 1-23

Fratzschner, Marcel (2018): *The Germany Illusion – Between Economic Euphoria and Despair*, Oxford University Press, Oxford

Friedman, George (2018): *The German Question*
<https://geopoliticalfutures.com/the-german-question/> (2019.08.01)

Friedman, George (2012): *Germany's Role in Europe and the European Debt Crisis*, Stratfor
<https://worldview.stratfor.com/article/germanys-role-europe-and-european-debt-crisis>
(2019.08.08)

Galpin, Charlotte (2015): Has Germany "Fallen out of love" with Europe? The Eurozone Crisis and the "Normalisation" of Germany's European Identity, *German Politics and Society*, Vol. 33, no. 1-2, pp. 25-41.

Gilpin, Robert G. (1996): No one loves a political realist, *Security Studies*, Vol. 5, Issue 3: Realism: Restatements and Renewal, pp. 3-26

Gilpin, Robert G. (2004): *Nemzetközi Politikai Gazdaságtan*, Bucipe, Budapest

Global Firepower (2021): 2021 Military Strength Ranking
<https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (2021. 01. 27.)

Graf Kielmansegg, Peter (2017): Deutschland und Europa: Aspekte einer schwieriger gewordenen Beziehung,
ZSE Zeitschrift für Staats- und Europawissenschaften, Vol. 15, Issue 2-3, pp. 485 - 500

Greenwood, Justin (2011): *Interest Representation in the European Union*, Third edition, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Haas, Ernst B. (1958): *The Uniting of Europe – Political, Social, and Economical Forces, 1950-1957*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana

Habermas, Jürgen (2020): 30 Jahre danach: Die zweite Chance, *Blätter für deutsche und internationale Politik*, September 2020
<https://www.blaetter.de/ausgabe/2020/september/30-jahre-danach-die-zweite-chance>
(2020. 12. 14.)

Harlow, Carol; Rawlings, Richard (2014): *Process and Procedure in EU Administration*, Hart Publishing, Oxford

Harnisch, Sebastian (2017): The myth of German hegemony: assessing international leadership roles of the Merkel governments, *Paper presented at the 2017 annual conference of the International Studies Association, Baltimore, February 21-25th 2017*

Hassel, Anke (2017): No Way to Escape Imbalances in the Eurozone? Three Sources for Germany's Export Dependency: Industrial Relations, Social Insurance and Fiscal Federalism, *German Politics*, Vol. 26, Issue 3, pp. 360-379

Hayes-Renshaw, Fiona; Wallace, Helen (2006): *The Council of Ministers*, Second edition, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Heisenberg, Dorothee (2010): How Should We Best Study the Council of Ministers? in: Naurin, Daniel; Wallace, Helen: *Unveiling the Council of the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010

Hellmann, Gunther (2016): Germany's world: power and followership in a crisis-ridden Europe, *Global Affairs*, Vol. 2., No. 1, pp. 3-20

Hennessy, Alexandra (2017): Good Samaritans vs. Hardliners: the Role of Credible Signalling in the Greek Bailout Negotiations, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 55, no. 4, pp. 744-761

Hertner, Isabelle; Miskimmon, Alister (2015): Germany's Strategic Narrative of the Eurozone Crisis, *German Politics and Society*, Vol. 33, Issue 1, pp. 42-57

Hettyey András (2019): *Hegemónia helyett – Magyar-német kapcsolatok 1990-2002 között*, L'Harmattan, Budapest

Hillebrand, Rainer (2015): Germany and its Eurozone Crisis Policy – The impact of the Country's Ordoliberal Heritage, *German Politics and Society*, Vol. 33, Issue 1, pp. 6-24

Hix, Simon (2002): Parliamentary Behavior with Two Principals: Preferences, Parties, and Voting in the European Parliament, *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No. 3, pp. 688-698

Hix, Simon; Noury, Abdul; Roland, Gerard (2005): Power to the Parties: Cohesion and Competition in the European Parliament 1979-2001, *British Journal of Political Science*, Vol. 35, No. 2, pp. 209-234

Hix, Simon; Noury, Abdul; Roland, Gerard (2006): Dimensions of Politics in the European Parliament, *American Journal of Political Science*, Vol. 50, No. 2, pp. 494-511

Hix, Simon; Noury, Abdul; Roland, Gerard (2009): Voting Patterns and Alliance Formation in the European Parliament, *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, Vol. 364, No. 1518, pp. 821-831

Hockenos, Paul (2017): *Germany Has an Arrogance Problem*, Foreign Policy <https://foreignpolicy.com/2017/04/27/germany-is-getting-too-arrogant-merkel/> (2019. 08. 29.)

Hooghe, Liesbet (1999): Consociationalists or Weberians? Top Commission Officials on Nationality, *Governance*, Vol. 12, Issue 4, pp. 397-424

Horváth Zoltán (2011): *Kézikönyv az Európai Unióról*, Nyolcadik, átdolgozott kiadás, HVG-ORAC Kft., Budapest

Ikenberry, G. John; Nexon, Daniel H. (2019): Hegemony Studies 3.0: The Dynamics of Hegemonic Orders, *Security Studies*, Vol. 28, No. 3, pp. 395-421

Jacoby, Wade (2014): The Politics of the Eurozone Crisis: Two Puzzles behind the German Consensus, *German Politics and Society*, Vol. 32, Issue 2, pp. 70-85

Jaksity György (2019): *Németország: Európa sikerembere vagy potyautas rombadöntője?* Concorde blog,
<http://concordeblog.hu/2019/09/18/nemetorszag-europa-sikerembere-vagy-potyautas-rombadontoje/> (2020.04.15)

Jaksity György (2020): *A német beteg*, Concorde blog,
<http://concordeblog.hu/2020/02/17/a-nemet-beteg/> (2020.04.15)

Janning, Josef; Möller Almut (2016): Leading from the center: Germany's new role in Europe, *European Council on Foreign Relations Policy Brief*, July 2016

Jong, Eelke de; Esch, Femke van (2013): Culture Matters: French-German Conflicts on European Central Bank Independence and Crisis Resolution, NiCE Working Paper 13-104, May 2013

Judge, David; Earnshaw, David (2008): *The European Parliament*, Second edition, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Kaeding, Michael; Obholzer, Lukas (2012): Pulling the Strings: Party Group Coordinators in the European Parliament, *EIPAScope*, 2012 Vol. 1, pp. 13-18.

Kaelberer, Matthias (1997): Hegemony, dominance or leadership? Explaining Germany's role in the European Monetary Cooperation, *European Journal of International Relations*, Vol. 3., Issue 1, pp. 35-60

Kagan, Robert (2019): The New German Question – What Happens When Europe Comes Apart? *Foreign Affairs*, Vol. 98, no. 3., May-June 2019

Kaltenhaler, Karl (2002): German Interests in European Monetary Integration, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 1, pp. 69-87

Kéglér Ádám (2008): *Tagállami érdekérvényesítés az Európai Unióban*, PhD. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, Budapest

Keohane, Robert (1984): *After Hegemony – Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton University Press, Princeton

Kindleberger, Charles (1981): Dominance and leadership in the international economy: Exploitation, public goods and free rides, *International Studies Quarterly*, Vol. 25. No. 2, pp. 242-254

Kindleberger, Charles (1973): *The World in Depression, 1929-1939*, 40th anniversary edition, 2013, University of California Press, Berkeley

Kiss J. László (2013): Merkozy-től Merkollande-ig az euróválságban: a német-francia bilaterális jövője, *Magyar Külügyi Intézet elemzések*, 2013/9

Kiss J. László (2012): Vezető szerep és európai egyensúly az euróválságban – Németország: „Kilépni vagy vezetni?”, *Magyar Külügyi Intézet tanulmányok*, 2012/23

Kiss J. László (2012): Németország mint mag-Európa magja: az új „németkérdés” és az euróválság; *Magyar Külügyi Intézet elemzések*, 2012/5

Kiss J. László (2011): A „kettős csúc” után: euróválság után, euróválság előtt, *Magyar Külügyi Intézet elemzések*, 2011/21

Kiss J. László (2011): Euróválság és intézményi hatalom: változások a német EU-politikában, *Külügyi Szemle*, 2011. tavasz, pp. 33-70

Kiss J. László (2011): Hegemonia az euróválság útján, avagy a német hatalom korlátai, *Magyar Külügyi intézet tanulmányok*, 2011/37

Kiss J. László (2009): *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*, Osiris Kiadó, Budapest

Kiss J. László (szerk.) (2000): Korlátozott szuverenitás és integráció. A német Európa-politika történelmi gyökerei és mai dilemmái, *A tizenötök Európái*, pp. 59-131, Osiris Kiadó, Budapest

Kleine, Mareike (2013): *Informal Governance in the European Union – How Governments Make Institutional Organisations Work*, Cornell University Press, Ithaca

Knodt, Michele; Kohler-Koch, Beate (eds.) (2000): *Deutschland zwischen Europäisierung und Selbstbehauptung*, Campus Verlag, Frankfurt, New York

Kornelius, Stefan (2010): Hegemon wider Willen, *Süddeutsche Zeitung*
<https://www.sueddeutsche.de/politik/euro-krise-hegemon-wider-willen-1.1028932-0#seite-2> (2020.04.15.)

Kovács Attila, Kocsis Levente (2021): *Eulytix Annual Report, European Parliament 2019-2020*
<https://eulytix.eu/annual-report/> (2021. 02. 28.)

Központi Statisztikai Hivatal (2005): Munkatermelékenység az EU-27-ben, ágazatonként és vállalati méretkategóriánként
http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tin00054.html (2021. 02. 07.)

- Központi Statisztikai Hivatal (2015): Módszertan – Bruttó hazai termék <http://www.ksh.hu/docs/hun/modszgyors/gdpmodsz15.html> (2021. 01.31)
- Krasner, Stephen (1976): State Power and the Structure of International Trade, *World Politics*, Vol. 28, No. 3, pp. 317-347
- Kundnani, Hans (2012): *Germany: What Hegemon?* European Council on Foreign Relations Commentary https://www.ecfr.eu/article/commentary_germany_what_hegemon (2020.03.12.)
- Kundnani, Hans (2014): *The Paradox of German Power*, Hurst & Company, London
- Laffan, Brigid (2004): The European Union and Its Institutions as "Identity Builders" in: Herrmann, Richard; Risse, Thomas; Brewer, Marilynn: *Transnational Identities – Becoming European in the EU*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham
- Lentner, Howard (2005): Hegemony and Autonomy, *Political Studies*, Vol. 53., No. 4, pp. 735-752
- Lever, Paul (2017): *Berlin Rules: Europe and the German Way*, I. B. Tauris, London
- Lim, Darren J.; Moutselos, Michalis; McKenna, Michael (2019): Puzzled out? The unsurprising outcomes of the Greek bailout negotiations, *Journal of European Public Policy*, Vol. 26, No. 3, pp. 325-343
- Markovits, Andrei S.; Reich, Simon (1991): Modell Deutschland and the New Europe, *Telos*, Vol. 1991, no. 89, pp. 45-63
- Markovits, Andrei S.; Reich, Simon (1992): Deutschlands neues Gesicht: Über deutsche Hegemonie in Europa, *Leviathan*, Vol. 20, no. 1, pp. 15-63
- Markovits, Andrei S.; Reich, Simon; Westermann, Frank (1996): Germany: Hegemonic Power and Economic Gain? *Review of International Political Economy*, Vol. 3, No. 4, pp. 698-727
- Matthijs, Matthias (2016): The Three Faces of German Leadership, *Survival*, Vol. 58, no. 2, April-May 2016, pp. 135-154
- Meardon, Stephen (2013): On Kindleberger and Hegemony: From Berlin to M.I.T. and Back, *Bowdoin College, Economics Department Working Paper Series* <https://digitalcommons.bowdoin.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=econpapers> (2019.09.28.)
- Mélyinterjú az EU korábbi magas rangú tisztségviselőjével, Budapest, 2015. december
- Michailidou, Asimina (2016): 'The Germans are back': Euroscepticism and anti-Germanism in the crisis-stricken Greece, *National Identities*, Vol. 19, Issue 1, pp. 91-108
- Micossi, Stefano; D'Onofrio, Alexandra; Peirce, Fabrizia (2018): On German External Imbalances, *CEPS Policy Insights*, No. 2018/13

Mikecz Dániel (2010): Az európai integráció kritikai elméleti perspektívából, *Fordulat*, 8. szám, 2010 tavasz

Moravcsik, Andrew (1999): *The Choice for Europe – Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Routledge, London, New York

Moravcsik, Andrew (2018): Preferences, Power and Institutions in 21st-century Europe, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 56, no. 7, Special Issue: Liberal Intergovernmentalism and its Critics, pp. 1648-1674

Morisse-Schilbach, Melanie (2011): "Ach Deutschland!": Greece, the Euro crisis, and the costs and benefits of being a benign hegemon, *Internationale Politik und Gesellschaft*, No. 1.

Münkler, Herfried (2015): *Macht in der Mitte – Die neuen Aufgaben Deutschlands in Europa*, Körber Stiftung, Hamburg

Naurin, Daniel; Wallace, Helen (2010): *Unveiling the Council of the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Nedergaard, Peter (2007): *European Union Administration: Legitimacy and Efficiency*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden

Novak, Stéphanie (2013): The Silence of Ministers: Consensus and Avoidance in the Council of the European Union, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 51, No. 6, pp. 1091-1107.

Nugent, Neill (2017): *The Government and Politics of the European Union*, Eight edition, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Palánkai Tibor, Kengyel Ákos, Kutasi Gábor, Benczes István, Nagy Sándor Gyula (2011): *A globális és regionális integráció gazdaságtana*, Akadémiai Kiadó, Budapest

Palánkai Tibor (2004): *Az európai integráció gazdaságtana*, Aula Kiadó, Budapest

Paterson, William (2015): The making of German European Policy, in: Colvin, Sarah: *The Routledge handbook of German politics and culture*, pp. 315-328.

Paterson, William (2011): The Reluctant Hegemon? Germany Moves Centre Stage in the European Union, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, pp. 57-75

Pedersen, Thomas (2002): Cooperative Hegemony: Power, Ideas and Institutions in Regional Integration, *Review of International Studies*, Vol. 28, No. 4, pp. 677-696

Politico (2018): Germany's green energy shift is more fizzle than sizzle
<https://www.politico.eu/article/germany-climate-change-green-energy-shift-is-more-fizzle-than-sizzle/> (2021. 02. 26.)

- Politico (2019): Franco-German alliance splinters over climate policy
<https://www.politico.eu/article/franco-german-alliance-splinters-over-climate-policy/>
 (2021. 02. 27.)
- Proissl, Wolfgang (2010): Why Germany fell out of love with Europe, *Bruegel Essay and Lecture Series*, Brüssel
- Puetter, Uwe (2014): *The European Council and the Council – New intergovernmentalism and insitutional change*, Oxford University Press, Oxford
- Ramirez Cisneros, Ignacio (2018): German Economic Dominance within the Eurozone and Minsky’s Proposal for a Shared Burden between the Hegemon and Core Economic Powers, *Levy Economics Institute of Bard College Working Paper*, no. 913
- Richardson, Jeremy (szerk) (2006): *European Union – Power and policy-making*, Routledge, Third edition, Abingdon, Oxon
- Rilling, Rainer (2015): *Hegemony in the Making: Germany on the Way to Becoming a Political Giant*, The Bullet
<https://socialistproject.ca/2015/05/b1114/> (2020. 02. 21.)
- Risse, Thomas (2010): *A Cummunity of Europeans? Transnational identities and Public Spheres*, Cornell University Press, Ithaka
- Schäfer, David (2013): Der Fiskalvertrag – ein Ausdruck deutscher Hegemonie in der Europäischen Union? *Integration*, Vol. 36, no. 2, pp. 107-123
- Schendelen, Rinus Van (2010): *More Machiavelli in Brussels – The Art of Lobbying in the EU*, Third edition, Amsterdam University Press, Amsterdam
- Schild, Joachim (2013): Leadership in Hard Times – Germany, France, and the Management of the Eurozone Crisis, *German Politics and Society*, Vol. 31, Issue 1, pp. 24-47
- Schild, Joachim (2019): The myth of German hegemony in the euro area revisited, *West European Politics*, published only online -
<https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1625013> (2020. 02. 21.)
- Schmidt, Vivien A. (2016): Rethinking EU Governance: From ‘Old’ to ‘New’ Approaches to Who Steers Integration, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 56, Issue 7, Special Issue: Liberal Intergovernmentalism and its Critics, pp. 1544-1561
- Schneider, Christina J.; Slantchev, Branislav L. (2017): The Domestic Politics of International Cooperation: Germany and the European Debt Crisis, *International Organization*, Vol. 72, Issue 1, pp 1-31
- Schoeller, Magnus G. (2019): *Leadership in the Eurozone – The Role of Germany and EU Institutions*, Palgrave Studies in European Union Politics, Palgrave Macmillan, Basingstoke

Schönberger, Christoph (2012): Hegemon wider Willen - Zur Stellung Deutschlands in der Europäischen Union, *Merkur*, Januar 2012, Vol. 66, Heft 752, pp 1-8

Seidendorf, Stefan (2015): Die deutsch-französische Beziehung bewahren, Europa stärken - Einige Grundlagen der deutschen Außenpolitik, *Deutsch-Französisches Institut – Aktuelle Frankreich-Analysen*, No. 30

Sikorski, Radek (2011): *Poland and the future of the European Union*
https://dgap.org/sites/default/files/event_downloads/radoslaw_sikorski_poland_and_the_future_of_the_eu_0.pdf (2019.09.24.)

Snidal, Duncan (1985): The Limits of Hegemonic Stability Theory, *International Organization*, Vol. 39, No. 4, pp. 579-614.

Sperling, James (2001): Neither Hegemony nor Dominance: Reconsidering German Power in Post Cold-War Europe, *British Journal of Political Science*, Vol. 31, No. 2, pp. 389-425

Spiegel (2011): „Jetzt wird in Europa deutsch gesprochen“
<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/kauders-euro-schelte-jetzt-wird-in-europa-deutsch-gesprochen-a-797945.html> (2019.10.10.)

Steinberg, Federico; Vermeiren, Mattias (2016): Germany's Institutional Power and the EMU Regime after the Crisis: Towards a Germanized Euro Area? *Journal of Common Market Studies*, Vol. 54, No. 2, pp. 388-407

Szűcs Anita (2011): *A realizmus „időtlen bölcsessége” – A nemzetközi politikaelmélet realista irányzata*, Grotius e-könyvtár
<http://www.grotius.hu/doc/pub/WWFPVT/a%20realizmus%20idotlen%20bolcsessege.pdf> (2019. 09. 28.)

Taylor, Simon (2012): *The German question*
<https://www.simontaylorsblog.com/2012/02/02/the-german-question/> (2019. 08. 01.)

Thiersen, Stefan (2019): Policy entrepreneurship in the European Parliament: reconsidering the influence of rapporteurs, *Journal of European Public Policy*, Vol. 26, No. 2, pp. 267-285

Teló, Mario (2013): Für eine verantwortliche deutsche Hegemonie in Europa, *Frankfurter Hefte*, Vol. 9, pp. 4-8.

Thomson, Robert (2010): The Relative Power of Member States in the Council: Large and Small, Old and New, in: Naurin, Daniel; Wallace, Helen: *Unveiling the Council of the European Union*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010

Trampert, Rainer (2013): *Deutsche Hegemonie in Europa – An die Wand gedeutscht*, Jungle World, 2013/16
<https://jungle.world/index.php/artikel/2013/16/die-wand-gedeutscht> (2020.02.23.)

Triepel, Heinrich (1961). *Die Hegemonie: Ein Buch von führenden Staaten*, Scientia Aalen, Aalen

Unger, Brigitte (2015): *The German Model: Seen by its neighbours*, Social Europe, SE Publishing, Berlin

Van Esch, Femke; de Jong, Eelke (2019): National culture trumps EU socialization: the European central bankers's views of the euro crisis, *Journal of European Public Policy*, Vol. 26, No. 2, pp. 169-187

Vígvári Gábor (2011): A nemzetközi rezsimek elmélete: egy politikai gazdaságtani megközelítés, *Külügyi Szemle*, 2011 ősz, pp. 149-174

Vígvári Gábor (2012): *A nemzetközi rezsimek változásának hatása a fejlesztő államra*, PhD. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, Budapest

Votewatch Europe (2020): *Influence Index 2020: Top 100 most politically influential MEPs*
<https://www.influenceindex.eu/influence-analysis/> (2021. 03. 01.)

Wallace, William (1991): Germany at the Centre of Europe, in Kolinsky, Eva: *The Federal Republic of Germany: The End of an Era*, New York, Berg

Wallace, Helen; Pollack, Mark; Young, Alasdair (2015): *Policy-Making in the European Union*, Seventh edition, Oxford University Press, Oxford

Webb, Michael; Krasner, Stephen (1989): Hegemon stability theory: an empirical assessment, *Review of International Studies*, Vol. 15, No. 2, pp. 183-198

Webber, Douglas (2018): *European Disintegration? The Politics of Crisis in the European Union*, Red Globe Press, London

Webber, Douglas (2014): How Likely Is It That The European Union Will Disintegrate? A Critical Analysis of Competing Theoretical Perspectives, *European Journal of International Relations*, Vol. 20., No. 2, pp- 341-365.

Wendler, Frank (2017): Recalibrating Germany's Role in Europe: Framing Leadership as Responsibility, *German Politics*, Vol. 26, No. 4, pp. 574-590

Wodak, Ruth (2004): National and Transnational Identities: European and Other Identities Constructed in Interviews with EU Officials, in: Herrmann, Richard; Risse, Thomas; Brewer, Marilynn: *Transnational Identities – Becoming European in the EU*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham

World Bank: WITS World Integrated Trade Solution database
<https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (2021. 02. 06.)

World Economic Forum (2019): *The Global Competitiveness Report*
http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
(2021. 02. 07.)

World Trade Organisation: *World Trade Statistical Review 2020*
https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2020_e/wts2020_e.pdf (2021. 02. 06.)

Young, Brigitte (2014): German Ordoliberalism as Agenda Setter for the Euro Crisis: Myth Triumphs Reality, *Journal of European Contemporary Studies*, Vol. 22, No. 3, pp. 276-287